

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра міжнародного та європейського права

75-А РІЧНИЦЯ ООН – СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової студентської конференції**

(м. Одеса, 30 листопада 2020 року)

**Видавничий дім
«Гельветика»
2020**

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. Є. Загороднього
(наказ № 2449-41 від 5.10.2020 року)*

Відповідальний редактор –
*віце-президент, перший проректор, д.ю.н., професор
Національного університету «Одеська юридична академія»
Аракелян М. Р.*

**Всеукраїнська наукова студентська конференція
«75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права» проведена
в рамках реалізації модуля Жан Моне «ЄС як глобальний актор та агент змін»**

Укладачі:

Бігняк Олександр Валентинович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Харитоновна Олена Іванівна – доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, в. о. завідувача кафедри інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрНУ;

Василенко Микола Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, в. о. завідувача кафедри кібербезпеки НУ «ОЮА», академік Міжнародної Академії інформатизації;

Сурілова Олена Олексіївна – доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Музика Вікторія Василівна – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

СЗ7 75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права: Всеукраїнська наукова студентська Інтернет-конференція (30 листопада 2020 року). – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 428 с.

ISBN 978-966-992-317-2

У збірнику матеріалів Всеукраїнської наукової студентської Інтернет-конференції висвітлюються питання, які вимагають колективного транс-кордонного врегулювання та співробітництва, – пандемія COVID-19, нові форми конфліктів, порушення прав людини, швидкі зміни в сфері цифрових технологій, тощо.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також юристів-практиків.

УДК 341.123(063)

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники та гості Всеукраїнської наукової студентської конференції «75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права»! Щиро вітаю Вас як учасників нашого наукового заходу з початком роботи!

24 жовтня 1945 року започаткувала свою діяльність Організація Об'єднаних Націй – надія на майбутній мир після Другої світової війни. Минуло 75 років, і глобальний колапс в сфері охорони здоров'я, серйозні економічні та соціальні зміни, кліматична криза стали безпрецедентними викликами сучасності, які вимагають повторних спільних зусиль для їх вирішення та врегулювання.

Увага науковців-початківців прикута до розвитку міжнародного та європейського права в напрямку пошуку найбільш дієвих форм впровадження міжнародно-правових норм в українське законодавство. У кожного наразі багато питань – чи вийдемо ми з цих важких обставин, яким чином владнати їх, коли це станеться. У цей непростий для людства період необхідно підтримувати діалог, збираючись разом для того, щоб обговорити пріоритети та запропонувати можливі шляхи вирішення глобальних викликів.

Невпинний розвиток нашої держави не залишає осторонь також питання певних змін в суспільно-політичному житті, які вимагають адекватного відображення у правовій реальності, вироблення ефективного механізму регулювання суспільних відносин, основним елементом якого є саме міжнародне право, європейське право та національне право.

Виховання у майбутніх правників бажання саморозвитку, самовдосконалення, креативного мислення, відповідальності та підготовка фахових спеціалістів в сфері права – є метою наукових заходів, які систематично проводяться Національним університетом «Одеська юридична академія».

Інформатизація громадського суспільства та дедалі зростаюча роль інформаційних технологій в житті кожного дозволили провести Всеукраїнську наукову студентську конференцію «75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права», що ініційована кафедрою міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

З огляду на актуальність заявленої тематики, конференція сприятиме поглибленню досліджень існуючих складних правових, соціальних демографічних, гуманітарних та інших проблем, а також становленню сучасного юриста з розвинутим критичним мисленням, який здатен правильно аналізувати широке коло актуальних питань сьогодення.

Існує ряд питань, які вимагають колективного транс-кордонного врегулювання та співробітництва, – пандемія COVID-19, нові форми конфліктів, порушення прав людини, швидкі зміни в сфері цифрових технологій, тощо. Тому до конструктивного дискурсу мають бути долучені наукові еліти і студентська молодь, що сприятиме обміну думками в своїх навчальних закладах та за їх межами.

Конференції – це платформа наукових дискусій, діалогів, завдяки яким світ змінюється, знаходить відповіді на найбільш гострі питання, а також є тим плацдармом, який допомагає молодим науковцям апробувати власні наукові здобутки, а досвідченим фахівцям – ділитися досвідом наукової і практичної діяльності.

Матеріали конференції відображають внесок студентів нашого Університету в розвиток юридичної науки. Нехай участь у конференції стане першим кроком на шляху становлення Вас як професіоналів.

Бажаю учасникам конференції успіхів у науково-дослідній роботі, цікавих дискусій, нових ідей та втілення їх у практичну діяльність. Маю щирі надії на те, що така позитивна традиція обговорення стану та перспектив розвитку міжнародного права продовжуватиметься в межах Одеської школи права. Долучайтесь й надалі до наукових обговорень, що сприяють популяризації науки міжнародного права в Україні та професійно зростаєте як юристи-міжнародники.

Змінюймо світ разом!

Сергій Ківалов,
Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України

СЕКЦІЯ № 1

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Антименюк Валерія Олександрівна
Ходорковська Олександра Андріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ПРАВО УКРАЇНИ

Законодавство сучасної України знаходиться на періоді реформації, який крім вирішення досить великого кола інших питань, має на меті узгодження національного законодавства з нормами міжнародного права. Цей процес має неабияке значення для країни та для її співробітництва з іншими країнами світу, а також, крім цього, для розвитку України як соціально-орієнтованої та правової держави. Таке явище, що відбувається за допомогою реалізації державою її міжнародних зобов'язань, носить назву імплементація.

Проблемі імплементації норм міжнародного права приділено достатнє коло досліджень, оскільки вирішення такого завдання слід здійснювати планово і систематично, що не завжди виходить у законодавця і на що в теорії звернено багато уваги. Тому питання узгодження національного законодавства з нормами міжнародного права залишається завжди актуальним для вітчизняних і закордонних науковців, що можна прослідити у працях С. Алексєєва, М. Баймуратова, А. Гавердовського, В. Денисова, А. Дмитрієва, В. Євінтова, А. Зибайло, Ю. Капіца, І. Кияниця, І. Лукашук, Л. Лунц, с. Максименко, Н. Мушака, Р. Мюллерсона, П. Рабіновича, Н. Радановича, М. Раскалей, Г. Тункіна та інших.

Держави виступають основними суб'єктами міжнародного права, що мають повний суверенітет. Саме це наділяє їх можливістю бути незалежними у здійсненні політики у всіх сферах буття. У більшості випадків, діалог держав будується на основі міжнародних договорів – угод, що укладаються письмово між суб'єктами, і що регулюються міжнародним публічним

правом незалежно від того, чи укладено такі угоди в одному документі, двох чи кількох зв'язаних між собою документах. Вони можуть мати досить різну назву: від протоколу до меморандуму. Крім того, що держави виступають як суб'єкти у цих договорах, вони є авторами правових норм, що можуть міститися саме в цих документах.

Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. вказує на те, що всі договори, які є чинними, повинні бути без заперечення обов'язковими для його учасників. Суб'єкти не можуть посилалися на норми свого національного законодавства при відповіді на питання, чому вони не дотримуються норм міжнародного права [1].

Проте існує низка проблем, з якими національні законодавці зіштовхуються у процесі імплементації міжнародних норм.

По-перше, це те, що Україна не є членом ЄС, саме утворення однакових правових умов для суб'єктів правовідносин, які і є вирішальною метою імплементації, беруть своє втілення лише в межах міжнародного публічного права внаслідок прийняття Україною відповідних міжнародних конвенцій, нормативних приписів, що підпадають ініціюванню до національного законодавства в незмінному вигляді.

По-друге, спільно з відповідними органами державної влади внутрішньодержавний механізм імплементації включає й інші елементи, що досі, не були ратифіковані, а отже не мають належного нормативного закріплення в Україні. Звернемо увагу на значимість гарантій реалізації правових норм. Які в законодавстві мають бути вичерпно-визначені: механізм реалізації, черговість дій, процедури тощо [3, с. 123]. Саме юридичні колізії та прогалини суттєво стають на заваді досягнення цілей, зазначених у нормах міжнародного права. Крім того, відсутність належної чіткості й визначеності в цьому питанні призводить до небажаних наслідків, зокрема таких, як інфляція права [2, с. 39–40].

По-третє, ключовим питанням є місце та ієрархічна пропорція з національними нормами звичаєвих міжнародно-правових норм і рішень міжнародних судів, що спільно із нормами міжнародних договорів імплементуються в систему законодавства України.

На основі викладеного можна сформулювати думку про те, що проблематика імплементації є актуальною, та має важливе

значення для розвитку нашої держави. Існує необхідність здійснити на національному рівні чітку систематизацію приписів міжнародних актів. Такі заходи покращують ефективність механізму імплементації норм міжнародного права в українське, що дозволить провести необхідні кроки для значного розвитку національного права і законодавства відповідно до кращих світових норм.

Джерела:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_118.
2. Забігайло В. К. Панування права чи інфляція законодавства. *Вісник Київського університету. Суспільно-політичні науки*. 1992. №6. С. 36–40.
3. Проблемы реализации права. *Правовая система социализма. Функционирование и развитие: Кн. 2* / [Л. Н. Завадская, Е. В. Куманин; Ред. кол. В. Н. Кудрявцев и др.]; Отв. ред. А. М. Васильев. М.: Юридическая литература, 1987. 328 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Бойміструк Тетяна Петрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЯВИЩЕ НАДНАЦІОНАЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Починаючи з середини ХХ століття в галузі права міжнародних організацій почало формуватись таке явище як «наднаціональність». В сучасній міжнародно-правовій літературі існує досить поширена думка, що більшість міжнародних органів та інших утворень наділені наднаціональними функціями та повноваженнями, а деякі міжнародні організації, як Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, їх взагалі прийнято вважати в повній мірі еталонами наднаціональних організацій. В чому ж суть «наднаціональності»?

Слід зазначити, що нормативно-закріпленої дефініції даного поняття немає. Щодо природи вищезгаданого явища висловлювалися різні, в тому числі і діаметрально протилежні

позиції. Так, наприклад, К. А. Бекашев висловив точку зору про відсутність наднаціональної компетенції у міжнародних організацій і вказав, що: «Будь-яка міжнародна організація (навіть ООН) – всього лише вторинний суб'єкт міжнародного права і не може жодним чином конкурувати з державами, а тим більше управляти або командувати ними» [1, с. 43]. Так само вважає і Ю. М. Колосов. Наведені точки зору, які заперечують існування такого явища, як наднаціональність є не зовсім вірними, оскільки, як буде показано нижче, явище наднаціональності не тільки характерно для цілого переліку міжнародних організацій, а й знайшло своє закріплення в їх установчих актах.

У бік підтримки існування наднаціональності, як явища у праві міжнародних організацій висловлювались різні науковці. Зокрема, західними вченими були висловлені концепції про правову природу наднаціональності. Ф. Шарпф зазначав, що «наднаціональність» використовується для вирішення проблем, які держава не може вирішити самостійно, проводячи аналогію між наднаціональними міжнародними інститутами і демократичними урядами держав-членів [2, с. 68].

Пострадянськими вченими були також висловлені свої думки на рахунок цього явища. Визначення наднаціональності дане В. М. Шуміловим розглядається найбільш вірним та найбільш широким з усіх і згідно з яким: «наднаціональність виступає як спосіб однакового регулювання певної галузі життя держав, що уклали між собою з цією метою відповідну угоду».

Однак, виходячи з вищевказаних думок з приводу підтримки чи навпаки заперечення існування міжнародних наднаціональних організацій, хотілось би не погодитись з жодною позицією, оскільки:

- абсолютно наднаціональних міжнародних організацій не існує, адже в деяких організаціях держава-член може за власним бажанням вийти з неї, також уповноважені органи організації мають лише невеликий об'єм розпорядчих прав, крім того, такі органи не можуть укладати міжнародні договори від імен певної держави-члена з іншою державою чи міжнародним утворенням;

- з іншого боку стверджувати про повну відсутність наднаціональності міжнародних організацій теж неправильно, оскільки на прикладі ЄС можна побачити, що у значній мірі елементи наднаціональності йому характерні. Більш того, з

вступом в силу Маастрихтських угод ЄС передані повноваження в таких галузях як валютне, податкове, соціальне регулювання, зовнішня політика оборона. Таким чином, в багатьох сферах держави-учасники ЄС в тій чи іншій мірі добровільно втратили, а точніше «делегували» право на самостійне регулювання у цих сферах інституційним органам ЄС.

Провівши медіану між аргументами вище, хотілось би зазначити, що на сучасному етапі розвитку міжнародного права, інтеграційних процесів, глобалізації, міжнародних організацій, які носять абсолютний характер наднаціональних не існує. Велика кількість таких організацій є міжнародними з елементами наднаціональних повноважень і функцій. Наприклад, виключне право Ради Безпеки ООН приймати рішення про застосування примусових заходів з використанням збройних сил при відсутності такого права у держав, за виключенням права на самооборону; вже згаданий ЄС, якому делеговані повноваження від держав-членів та інші.

Отже, наднаціональність, з точки зору міжнародного права можна визначити як сукупність повноважень, якими держави наділяють визначений міжнародний орган для ціленаправленого регулювання їх взаємовідносин відповідно до компетенції держав-членів, навіть без їх згоди. Вона притаманна міжнародним організаціям частково (лише під видом невеликого об'єму повноважень у деяких сферах). Існують тенденції для розвитку інтеграційних процесів та співпраці країн, утворення нових міжнародних організацій, але вони ніколи не зможуть набути статусу наднаціональних, лише максимально наближаться до цього, адже держави-члени таких організацій завжди будуть «тягнути ковдру на себе», бо вступаючи туди, вони переслідують первинно лише власні цілі і перспективи, а не добробут націй, народів і держав.

Джерела:

1. Бекашев К. А. К вопросу о наднациональности организаций. *Lex Russica Научные труды: Московской государственной юридической академии*. 2006. № 6. С. 43.
2. Мещерякова О. М. Понятие «наднациональность». *Вестник российского университета дружбы народов*. 2007. № 3. С. 68.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ПРАВОВА СИСТЕМА США ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Право США є, в основному, судовим правом. Це стосується розуміння норми права та його структури. Судовий прецедент, законодавство й звичай – це джерела американського права. Починаючи з головного – судового прецеденту, можна зазначити, що судові рішення розв'язують конфлікти, що вже виникли і вони мають юридичну силу в майбутніх випадках. Рішення суду мають таке ж саме значення, як й чинні закони. Верховний Суд США не зобов'язані прислухатись до своїх же рішень і можуть змінювати свою практику. Трішки менш важливішим вважається джерело законодавства. Воно складається з нормативно-правових актів та законів органів виконавчої влади. Так, суди є провідниками Конституції. Вони мають право перевіряти рішення будь-яких державних органів. Нормативні акти Конгресу США і законодавчих органів окремих штатів охоплюють широкий спектр суспільних відносин [1]. Адміністративні акти (накази, директиви, інструкції) видаються з метою конкретизації і деталізації законів. Ця діяльність знаходиться під контролем судів. І найменш важливим джерелом американського права вважається звичай, бо американське право не є звичаєвим. Але, не можна не затвердити, що він відіграв значну роль у становленні й еволюції правової системи США. Деякі інститути державної влади до сих пір працюють в силу традицій політичної практики, замість бази прецедентного або статутного права.

Щодо судової системи США, сказати, що основним призначенням Верховного суду США є розгляд скарг на рішення федеральних судів і судів штатів, звичайно, якщо вони торкаються «федеральних питань». Також, в Америці існують апеляційні і окружні суди. Ще, слід сказати, що в американських штатах діють різні системи судів, не дивлячись на те, що вони є апеляційними.

В Україні ж навпаки, романо-германська система, і в нас прецеденти не мають сили [2].

В світі є два політичні полюси США і Росія, але другий вже давно поступається першому і на разі треба рахуватися з

третьою силою, Китаєм. І ми плавно підходимо до міжнародного права. Його джерелами вважається зовнішня форма виразу норм та основних принципів міжнародного права.

Одним з двох джерел міжнародного права є міжнародний договір. Він є родовим поняттям і включає в себе будь-який міжнародно-правовий акт – конвенції, декларації, пакти, хартії, власне міжнародні договори, угоди, протоколи й всі інші найменування міжнародних документів. Треба зазначити, що міжнародний договором є дуже важливим джерелом і в системі міжнародного права існує окрема галузь, що має назву «право міжнародних договорів».

На жаль, досить тривалий час міжнародне право було правом війни і тому одне з найперших його джерел вважалися двосторонні мирні договори. Вже пізніше з'явилися договори про торгівлю й співробітництво. Сьогодні у світі існує понад 500 тис. двосторонніх і багатосторонніх договорів, які регулюють практично всі сфери міжнародного життя.

Так, у міжнародному праві немає чіткої ієрархії міжнародних договорів, але загально визнано, що найавторитетнішим договором є статут ООН, бо в ньому зумовлені основні принципи міжнародного права.

В Україні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства (ст. 9 Конституції).

Другим джерелом міжнародного права є міжнародний звичай, про який я розповів у правовій системі США. Отже, головною відмінністю звичаю від міжнародного договору є те, що звичаєва норма впливає з практики суб'єктів міжнародного права і не є закріпленою в якомусь конкретному документі. Важливо, що одна й та ж правова норма може бути і звичаєвою, і договірною. Також, міжнародний договір може мати вплив на розвиток міжнародного права шляхом встановлення деяких правових норм, міжнародний звичай є лише констатацією традицій, тобто існуючого права поведінки.

Юридично як договірні, так й звичаєві норми мають однакову силу. Міжнародне право будь-якої країни мають свої особливості, але основні джерела названі раніше присутні для всіх.

Підсумовуючи, можна сказати, ратифікація чи інший спосіб набуття чинності міжнародного договору однозначно не завжди

означає його автоматичне застосування у внутрішньому правопорядку держав. Практика застосування державами щодо цього теж різна. Погоджуємось з думкою В. Денисова, взаємодія міжнародного і внутрішнього права, із практичного погляду, вимагає засвоєння норм міжнародного права таким чином, щоб вони могли практично застосовуватися у правовій системі і насамперед, у необхідних випадках, національними судами, і сама ідеологія міжнародного права не пов'язує пріоритет міжнародного права з його безпосередньою дією, вважаючи такий підхід ірраціональним [3, с. 34]. Але існує судова практика держав, де міжнародно-правові норми застосовуються паралельно з національним правом. Тому, як спостерігаємо за практикою, процес такого паралельного застосування норм міжнародного права, наприклад, з прав людини та норм національного законодавства судами України вже розпочався.

Джерела:

1. Антонович М. Застосування міжнародних норм з прав людини судами України та США: порівняльний аспект. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 3. С. 40–46.
2. Даниленко Г. М. Международная защита прав человека. Вводный курс: Учеб. Пособие Г. М. Даниленко. - М. : Юрист, 2000.- 256 с.
3. Денисов В. Н. Статус міжнародних договорів в Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 1. С. 29–34.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

Віслогузова Маргарита Дмитрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

В умовах сьогодення науковцями вже неодноразово зверталась увага на потребу врегулювання питання правосуб'єктності фізичних осіб в міжнародному праві. Остаточне з'ясування даного питання сприяло б подоланню суперечностей та невідповідностей у доктрині міжнародного права та подаль-

шому закріпленні фізичних осіб як ймовірних суб'єктів міжнародного права.

Дослідженням питання правосуб'єктності фізичних осіб в різні роки займалися такі відомі вчені як: Тарасова О. В., Буткевич О. В., Лукашук І. І., Колосова Ю. М., Фрідман В., Броунлі Я., Шварценбергер Г. та інші. Однак, деякі питання залишилися поза межами їх досліджень.

Науковці зазначають дві фундаментально протилежні точки зору на рахунок правосуб'єктності фізичних осіб. Перша група вчених визнає повну правосуб'єктність фізичних осіб (Тарасов О. В., Дженіс М., Буткевич О. В., Мюллерсон Р.). Друга група висловлює точку зору, що фізичні особи не мають міжнародно-правової правосуб'єктності (Броунлі Я., Лукашук І. І., Шварценбергер Г., Хайд Ч.).

Вагомим аргументом для визнання правосуб'єктності фізичних осіб слугує їх можливість виступати стороною в суді проти держави. Наприклад, фізичні особи мають право подачі скарг щодо ліквідації расової дискримінації на підставі Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Також слід зазначити, що доктрина міжнародного права сім'ї загального права визнає фізичних осіб суб'єктами міжнародного права, тому це дає їм змогу мати і реалізовувати свої права і обов'язки.

Не слід забувати й проте, що фізичні особи можуть нести міжнародно-правову відповідальність за: злочини проти миру, людяності; воєнні злочини; агресивні дії і такі, що до них прирівнюються (геноцид, расова дискримінація, піратство).

Друга група вчених, яка зазначає, що у фізичних осіб відсутня правосуб'єктність наводить наступні аргументи: індивіди знаходяться під юрисдикцією певної держави і є суб'єктами внутрішньодержавних правових відносин; вони не мають самостійного міжнародного статусу; фізичні особи не володіють юридичною здатністю до здійснення міжнародних прав та обов'язків. Окремим фактором науковці зазначають відсутність у фізичних осіб змоги виступати творцями норм міжнародного права, як наприклад це можуть робити держави.

Кучерук Н. С., вважає, що відсутні підстави правового характеру, які б свідчили про неможливість вважати фізичну особу суб'єктом міжнародного права. Дана теза впливає з

аналізу практики Європейського суду з прав людини, де у справах проти держави громадяни стають повноправними учасниками міжнародних відносин. Тому є необґрунтованим говорити про відсутність у громадян здатності до самостійної реалізації своїх міжнародно-суб'єктивних прав та обов'язків, оскільки, другою стороною у даних справах виступає держава як основний суб'єкт міжнародного права. Більше того, Європейський суд з прав людини у своєму рішенні від 05.02.1963 р. зазначив, що на сьогоднішній день існує новий порядок у міжнародному праві відповідно до якого суб'єктами визнаються не лише держави, а й громадяни [1, с. 75].

Таким чином, вагомою підставою для аргументів першої групи вчених є практика Європейського Суду, яка прямо зазначає в своїх рішеннях те, що правосуб'єктність фізичних осіб визнана в міжнародних документах. Особливістю даного правового «феномену» є також і те, що правосуб'єктність фізичних осіб визнана в цілому ряді міжнародних документів: у Загальній декларації прав людини 1948 року (стаття 6); у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року (стаття 2 і далі); у Міжнародній конвенції про захист прав усіх працівників-мігрантів і членів їхніх сімей 1990 року (стаття 8 і далі) та ін. [2, с. 136].

Отже, з наведених вище аргументів можна дійти висновку, що фізичні особи мають усі складові елементи міжнародної правосуб'єктності, а саме: правоздатність, дієздатність і деліктоздатність. Тому визнання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб повинно стати наступним ключовим етапом в розвитку міжнародного права.

Джерела:

1. Кучерук Н. С. Фізична особа як суб'єкт міжнародного права. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського* : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.) відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. С. 73–76.
2. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 224 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

ПРИНЦИП СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Важливе місце у системі загальних принципів міжнародного права займає принцип суверенної рівності держав, що виступає однією з основних засад відносин, що сформувалися у даній галузі права. Кожна держава бере на себе зобов'язання поважати суверенітет інших учасників, що полягає у можливості держав провадити самостійну законодавчу, виконавчу судову політику, без будь-якого зовнішнього втручання з боку інших суб'єктів міжнародного права [1, с. 47].

Як зазначає Буткевич В. Г., встановити часові рамки періоду становлення принципу суверенної рівності держав фактично не можливо. Проте, окремі елементи принципу можна взяти із звичаїв, формування яких розпочалося понад три тисячі років тому [2, с. 222]. Як вважають деякі дослідники, не можливо стверджувати, що принцип суверенної рівності тоді існував повноцінно. Сіваш О. М, вважає, що поняття суверенітету не було сформовано. Тобто, варто говорити лише про зародження ідеї рівності та суверенітету держав. Бараташвілі Д. І. пов'язує виникнення рівноправ'я у відносинах між державами з боротьбою монархій у Європі від пап Священної Римської імперії [3, с. 225].

Що стосується сучасного періоду, то принцип найбільш повно відображено у Декларації про принципи міжнародного права, що стосується дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до статуту ООН 1970 р.

Всі держави користуються суверенною рівністю, тобто мають однакові права та обов'язки і є рівноправними членами міжнародної спільноти, незалежно від різного економічного, соціального та політичного або іншого характеру [4].

Принцип також був розглянутий у Декларації принципів Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва у Європі 1975 р., де вказано, що в число прав, які охоплені суверенітетом держав входять: право кожної держави на юридичну рівність, територіальну цілісність, свободу та політичну незалежність [5].

Об'єктом принципу суверенної рівності держав є сукупність відносин, що виникають для забезпечення формально-юридичної рівності держав. До суб'єктивного складу належать держави, а також державоподібні утворення [6].

Основний зміст принципу полягає у тому, що кожна держава зобов'язана поважати право один одного на визначення і здійснення на власний розсуд відносини з іншими державами у відповідності до норм міжнародного права; кожна держава має право вступати та функціонувати у міжнародних організаціях, підписувати міжнародні договори тощо.

Як вважає Лукашук І. І., принцип складається з двох взаємопов'язаних елементів – суверенітету та рівноправності. Суверенітет потрібно розуміти, як повновладність держави здійснювати повноваження всередині своєї території. Щодо рівності, як другого елементу принципу, то варто говорити саме про рівність суверенних прав держав. Рівність означає, що всі норми міжнародного права застосовуються до всіх держав однаково, мають однакову юридичну силу [7].

Завданнями принципу можна вважати: а) забезпечення оптимального співвідношення прав та обов'язків держав; б) визначення статусу держав як суб'єктів міжнародного права; в) забезпечення засад правомірного прийняття рішень; г) формування засади правового регулювання міждержавних відносин [2, с. 224].

Отже, на даному етапі розвитку міжнародного права принцип суверенної рівності держав займає одне з основних місць у системі загальних принципів права, що зафіксовано у Статуті ООН 1945 р., Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Заключному акті НБСЄ 1975 р. тощо.

Аналізуючи доктринальні підходи та нормативні акти до визначення даного принципу, можна зазначити, що принци суверенної рівності держав – це один із принципів, що входять до загальних принципів міжнародного права, суть якого полягає у наданні державам юридичної рівності, однакового правового статусу, незалежності у вирішенні внутрішніх питань, що впливають із безпосередньої суверенності даних держав.

Джерела:

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право. Х. : Одиссей 2008. 704 с.

2. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник. К.: Либідь. 2002. 608 с.
3. Кирилюк Н. Принцип суверенної рівності держав в період стародавнього світу та період середніх віків. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал*. К. 2019. С. 240.
4. Декларація про принципи міжнародного права, яка стосується дружніх відносин та співробітництва між державами згідно зі Статутом ООН від 24.10.1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text.
5. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва у Європі від 1.08.1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text.
6. Кирилюк Н. В. Особливості реалізації принципу суверенної рівності держав у сучасному міжнародному праві : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право»; НАН України, Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : 2014. 180 с.
7. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук; Рос. акад. наук, Ин-т государства и права, Академ. правовой ун-т. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2005. 432 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Подакowa Тетяна Вікторівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ІЄРАРХІЇ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Серед джерел міжнародного права, перерахованих у статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН згадаються: а) загальні і спеціальні міжнародні конвенції (договори), б) міжнародні звичаї, в) загальні принципи права, г) судові рішення та доктрина за згодою сторін [2].

Деякі вчені, зокрема Фердрос А., вважають, що послідовність джерел, передбачена у цій статті є нормативно закріпленою ієрархією, однак на відміну від Статуту Постійної Палати Міжнародного Правосуддя 1919–1920 р., що є первісним переліком джерел, в тексті Статуту Міжнародного Суду ООН не зустрічається відповідних вказівок [6, с. 40–43].

Крім того у рішенні Міжнародного Суду ООН у справі Нікарагуа (1986) постановлено, що «...немає жодних підстав для твердження, що якщо звичаєве право складається з норм ідентичних до норм договірному праву, тоді останнє «витісняє» попереднє так, що звичаєве право перестає існувати»[3].

Також для підтвердження відсутності ієрархічності перерахованих джерел слід звернути увагу на незакінченість списку джерел. Зокрема не враховано, що деякі міжнародні організації – Всесвітня організація охорони здоров'я, Всесвітня метеорологічна організація, Міжнародна організація цивільної авіації можуть видавати рекомендації, резолюції та програмні цілі для окремих суб'єктів, що за відсутності інших норм набувають обов'язкового характеру. Такі норми складають окрему групу норм – м'яке право. Проте деякі з резолюцій – Декларація про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., та Гельсінський заключний акт 1975 р., фактично набули юридично обов'язкової сили.

Мінасян Н. М. та Ширер І. дотримувалися думки, що міжнародний договірний договір та міжнародний звичай є основними джерелами міжнародного права [4, с. 244–248]. Так, Найко Г. пише: «Однакова юридична сила договору і звичаю, у свою чергу, може розглядатися як універсальна норма міжнародного права, яка за своїм характером наближається до норм типу *jus cogens*» [5, с. 82–84]. Однак вони не мають однакової юридичної сили. Зокрема, стаття 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. зазначає, що «договір є нікчемним, якщо на момент укладення він суперечить імперативній нормі загального міжнародного права». В свою чергу, стаття 64 закріплює наступне: «Якщо виникає нова імперативна норма загального міжнародного права, то будь-який існуючий договір, який суперечить цій нормі, стає недійсним і припиняється» [1].

Крім того міжнародний договір містить ряд відмінностей від міжнародного звичаю: 1) договір містить чітку форму поведінки, а звичай – має стихійний характер; 2) правило поведінки за договором може виникнути після підписання згоди, звичай – протягом тривалого часу; 3) приєднання до договору виражає активну діяльність держави, звичай – пасивне дотримання;

4) договір може мати загальний і спеціальний характер, а звичай – діє виключно у певних ситуаціях.

Відсутність чіткої ієрархії призвела до виникнення розбіжностей щодо форми арбітражної угоди між Європейською конвенцією 1961 р. та Нью-Йоркською конвенцією 1958 р. у країнах, які є учасниками обох вказаних конвенцій. Така справа розглядалася судом ФРН, в який він вирішував питання норми якої конвенції слід застосовувати. Суд, керувався нормами Європейської конвенції, виходячи з того, що вона була укладена пізніше Нью-Йоркської.

Крім того, нормативно не врегульовано питання підпорядкування між імперативною нормою та нормою *erga omnes*, що згадується в Консультативному висновку Міжнародного Суду ООН 1951 року про Застереження до Конвенції про запобігання і покарання злочину геноциду. У справі щодо Барселона Трекшн перші віднесені Судом до зобов'язань, що виникають між двома окремими державами, другі – до зобов'язань між державою і міжнародним співтовариством. Норми, які регулюють зобов'язання *erga omnes*, діють по відношенню до міжнародного співтовариства в цілому, незалежно від того, чи зазнала держава безпосередньо негативних наслідків порушення таких зобов'язань – вона має право вимагати притягнення держави-порушника до міжнародно-правової відповідальності [7, с. 123–128]. Проте, *erga omnes* прямо не вказує на наявність більшої юридичної сили цього зобов'язання, порівняно з іншими.

Для забезпечення регулювання питань, що виникають при розгляді підпорядкування джерел права, Суд керується конкретними обставинами справи та власним переконанням щодо встановлення об'єктивної істини, як це було зроблено Міжнародним Судом ООН у справі про Континентальний шельф Північного моря.

Таким чином, відсутність правового регулювання була подолана шляхом судової інтерпретації. Цей спосіб неефективний у разі позасудового врегулювання спору та для країн романо-германської правової системи. Отже, відсутність чіткого врегулювання юридичної сили різних джерел міжнародного права потребує розгляду та впорядкування.

Джерела:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
3. Рішення Міжнародного Суду ООН «Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки» від 27.06.1986.
4. Щокін Ю. В. Проблема співвідношення міжнародно-правового звичаю і міжнародного договору як джерел міжнародного права. *Вісник Харківського національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2018. № 841. С. 244–248.
5. Макєєва К. Ю. Міжнародно – правовий звичай як одна з форм регулювання взаємовідносин між суб'єктами. *Управління розвитком*. 2014. № 6. С.82–84.
6. Федченко А. Г. Окремі питання звичаю як джерела міжнародного права. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського* : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.) / відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. С. 40–43.
7. Нігреєва О. О. Міжнародна звичаєва правотворчість: окремі аспекти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 123–128.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.

Пушня Віолета Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ПРОТИ УКРАЇНИ

Міжнародне право завжди було фундаментом для розвитку всього світу. Його принципи регулюють взаємовідносини між державами та слугують основним фактором, який створює систему міжнародного порядку. Вони забезпечують обов'язковість виконання положень договорів, вирішують мирним чином

суперечки між державами. Весь перелік міжнародних принципів міститься в Декларації про принципи міжнародного права, яка була затверджена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН в 1970 р. У ній зазначається, що добросовісне виконання принципів міжнародного права має важливе значення задля підтримки міжнародного миру, безпеки та досягнення інших цілей ООН [1, с. 233].

Статут ООН та Декларація про принципи 1970 р. встановили загальний перелік основних принципів міжнародного права, серед яких незастосування сили чи погрози силою, мирного вирішення міжнародних спорів, невтручання у внутрішні справи держав, міжнародного співробітництва, рівноправ'я та самовизначення народів, добросовісного виконання зобов'язань, а також принцип суверенної рівності держав. Він є невід'ємною складовою міжнародної правосуб'єктності [1, с. 238].

Перш за все, потрібно зазначити, що суверенність є дуже важливою складовою державного устрою. Вона передбачає верховенство державної влади всередині країни. Це впливає на її незалежність та рівноправність в міжнародних відносинах. Суверенність складається не тільки з верховенства влади, але й з територіальної цілісності та недоторканності кордонів держави, неподільності влади, невідчужуваності прав та свобод, необмеженості її реалізації.

Кожний принцип регламентується та згадується в різних документах. Так, наприклад, положення про принцип суверенної рівності держав містяться в Заключному акті НБСЄ 1975 року. У ньому держави-учасниці заявили, що будуть поважати суверенну рівність і своєрідність одна одної, а також відповідні права держав [2]. Серед таких держав можна виділити право кожної держави на юридичну рівність, територіальну цілісність, свободу, політичну незалежність. Також вони повинні самостійно розвивати та обирати політичні, соціальні, економічні, культурні системи та внутрішні закони. Всі держави мають бути рівними між собою, виконувати свої права та обов'язки, обирати бути чи не бути учасниками міжнародних організацій, договорів, а також визначати характер відносин одна з одною. Дотримання нейтралітету також має велике значення. Зміна кордонів повинна відбуватися відповідно до принципів та основних засад міжнародного права, виключно мирним шляхом і за домовленістю.

На жаль, світовий досвід говорить про те, що не завжди міжнародних принципів дотримуються. Людство досі не навчилося вирішувати спори виключно мирним шляхом. З цього слідує, що міжнародне право повинно кожного разу швидко реагувати та запобігати появі нових конфліктів. Але все рівно ми маємо приклади збройних конфліктів чи втручання якоїсь держави у справи іншої, а також погроз з однієї чи з обох сторін.

Події 2014 р. в Україні можуть слугувати ще одним прикладом недотримання основних правових засад з боку іншої держави. Російською Федерацією (далі – РФ) було порушено багато принципів міжнародного права проти України, зокрема принцип про суверенну рівність. Анексія Кримського півострова, окупація частини Східної України, початок «газової війни» та «торговельної», втручання в Євроатлантичну інтеграцію України та інші події – все це тягне за собою значний обсяг відповідальності для РФ відповідно до положень загального міжнародного права.

Передумов погіршення відносин було багато. Росія часто втручалася во внутрішні справи України, а також і у зовнішні. Наприклад, офіційний уряд РФ контролював президентські перегони 2004 року, висловлюючись, що демократичні сили та їх перемога вплинуть на загальні терени України. Проти України з самого початку її незалежності проводилась пропаганда з боку Росії, вона могла стихати, а потім – відновлювалась. Російські інформаційні джерела завжди обговорювали статус російської мови в Україні, надавали правову оцінку деяким історичним подіям, зокрема Голодомору, а також критикували прагнення України приєднатися до НАТО та ЄС. Президент РФ у 2008 р. під час саміту НАТО в Бухаресті визнав Україну навіть не державою, а частиною території Східної Європи, яка подарована саме Росією [3]. З серпня 2013 р. РФ почала торгівельну експортну блокаду, мета якої була змусити Україну відмовитись від підписання договору про асоціацію з ЄС. Це та багато чого іншого зумовило історичні наслідки, які відбулися між двома країнами.

Незважаючи на угоди, які були укладені між Україною та Росією, наприклад такі, як Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і РФ від 14.01.98 р., Договір між Україною та РФ про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки від 24.12.03 р. та багато інших, зокрема Будапештський меморандум 1994 р., учасниками якого

були ще США та Велика Британія, РФ здійснила велику кількість порушень норм міжнародного права проти України.

Усе наведене вище свідчить про те, що порушення основних принципів міжнародного права, договорів та різних угод, накладає відповідальність на Росію за всі вчинені діяння. Зараз проти Росії діють економічні та політичні санкції стосовно посадових осіб. Але, насправді, вони діють дуже повільно, тому через наявність деяких прогалин, РФ поступово навчається існувати в таких умовах. Так, ми можемо зробити висновок, що санкції не завжди діють ефективно, тому, заради підтримання миру, санкції повинні постійно еволюціонувати. Міжнародне право користується своїм верховенством, це допомагає захищати світ від небезпеки та охороняти основні правові засади.

З допомогою інших країн Україна поступово долає наслідки від подій 2014 р. та тих, які мали місце раніше. Держави намагаються підтримувати Україну, а міжнародна юстиція – притягнути РФ до відповідальності.

Джерела:

1. Задорожній О. В. Агресія Російської Федерації проти України й основні принципи міжнародного права. *Юридичний вісник*. 2015. № 2. С. 233–241
2. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text.
3. Путін – Бушу: «Україна – це не держава» Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/04/7/3410762>.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

Тацієнко Анастасія Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНЕ

Взаємозалежність країн світу, трансформаційні перетворення, процес асоціювання України та інших країн з ЄС зумовлюють складність співвідношення міжнародного та національного законодавства. Дослідження даного впливу є достатньо корисним

для законодавчої практики, оптимізації національної системи та вироблення єдиної позиції юридичної природи.

Незважаючи на значну кількість робіт, які займають важливе наукове та практичне значення, дане питання не до кінця вивчене. Варто відзначити наукові праці Ф. Бойл, Ф. Ф. Мартенс, Д. Б. Левін, Н. Оніщенко, І. І. Лукашук, Н. Шоу, Л. Хенкін, І. П. Бліщенко та інших.

У 1737 році Лордом Чанселором Талботом вперше було сформовано базові судження з приводу впливу міжнародного права на національне. Варто зазначити, що він розглядав міжнародне право як частину загального права на відміну від германської правової сім'ї, яка вказувала на існування двох концепцій – дуалістичної та моністичної. Дуалістична наголошувала на існуванні двох незалежних правопорядків (міжнародного та внутрішньодержавного), а моністична на існуванні однорідної правової системи, яка має ієрархічне підпорядкування (примат міжнародного або внутрішньодержавного права) [3, с. 113].

Вживання людської цивілізації, охорона навколишнього середовища, інтернаціоналізація виробництва, науки, техніки, нанотехнологій, пріоритетність загальнолюдських цінностей зумовлюють в ХХІ ст. верховенство примату міжнародного права. Гармонізація національного законодавства забезпечується узагальненням правових приписів, прийняттям нормативно-правових актів на основі законодавства інших країн та прийняттям окремих угод. Науковці виділяють такі способи гармонізації як багатостороння конвенція без уніфікованого закону, багатостороння конвенція, яка включає уніфікований закон, комплекс двосторонніх договорів, законодавство ЄС, модельний закон, кодифікація правил та звичаїв, що здійснюється і публікується міжнародною неурядовою організацією, типові контракти або загальні договірні умови, *restatements*, що підготовлені вченими або іншими експертами [2, с. 30].

Проте, не всі внутрішньодержавні норми повинні знаходитися у «підкоренні» міжнародного права. Конституція, яка втілює суверенітет та самобутність, не може бути підкорена будь-яким міжнародним домовленостям. Якщо розглядати вплив міжнародного права на внутрішньонаціональне на прикладі Республіки Польщі, то потрібно зазначити, що вона як і більшість учасниць Віденської Конвенції Про право міжнародних

договорів 1969 р. та член ЄС дотримується зобов'язуючих норм міжнародного права, проте заперечує проти можливості застосування до неї ст. 25 Конвенції, що стосується можливості тимчасового застосування міжнародного договору в польському внутрішньодержавному праві [1, с. 80].

Крім того, у справі *Intertanko*, яка стосувалась виклику Директиви ЄС щодо забруднення морськими суднами навколишнього середовища, та виступала в ролі імплементаційного акту щодо такого міжнародного договору як Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 р. та Конвенції ООН з морського права 1982 р. (Конвенція Монтре) позиція Суду ЄС була наступною: «міжнародні норми про які йдеться не є застосовними стандартами, тому що вони не мають прямої дії», тобто Суд ЄС заборонив фізичним особам посилатися на положення Конвенції ООН з морського права 1982 року, заперечив пряму дію міжнародного договору та відкинув паралельне застосування звичаєвого міжнародного права. Цим рішенням Суд ЄС відмежував правопорядок ЄС від міжнародного правопорядку [1, с. 84].

У сучасних умовах гостро постає питання впливу міжнародного права на національне. Для гармонізації національного законодавства необхідно узагальнити правові приписи, приймати нормативно-правові акти на основі законодавства інших країн, узгоджувати окремі угоди з міжнародним законодавством та правом Європейського Союзу. Звісно, не всі норми можуть бути підпорядковані міжнародному праву, так як між різними країнами існують відмінності, які визначаються економічними, соціальними, політичними структурами, а також рівнем культури, традиціями, національними, демографічними факторами, проте дані способи сприяють єдності законодавства.

Джерела:

1. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного і міжнародного права: наукові реалії сьогодення URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vapny_2015_1_5.
2. Маринів І. І. Співвідношення міжнародного права з внутрішньодержавним правом Республіки Польща URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14052/1/Maruniv_79-90.pdf.

3. Тарасов О. В. Природа Європейського Союзу та його внутрішнього права з точки зору міжнародно-правової персоніфікації. *Угода про асоціацію як інструмент правових реформ в Україні* : зб. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами міжнар. конф., м. Харків, 23 жовт. 2017 р. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, Т. М. Анакіна, О. Я Трагнюк. Харків : Право, 2017. 246 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Уховська Єлизавета Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

**ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВ У ВІДНОСИНАХ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ**

Міжнародне право виникло з метою регулювання відносин між державами мирним шляхом. Одним із способів такого регулювання є принципи міжнародного права, які прийнято вважають фундаментом системи міжнародного права, вони регулюють відносини між його суб'єктами. Основні принципи міжнародного права закріплені в Статуті ООН, а також в Декларації про принципи міжнародного права 1970 року, яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1975 року, та в Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі. Принцип територіальної цілісності держав вважається одним із найголовніших принципів, він закріплений у ст. 3 Декларації принципів Заключного акту Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 року. Даний принцип зобов'язує держави утримуватися від будь-яких дій, спрямованих на порушення національної єдності та територіальної цілісності будь-яких держав. Деякі вчені вважають, що цей принцип можна пов'язати з принципом заборони застосування сили або погрози нею. Однак принцип територіальної цілісності держав визнано самостійним принципом міжнародного права. Хоча він і закріплений в усіх актах, у діяльності Міжнародного суду ООН, у законодавстві

держав, та це не є для деяких країн підставою щодо не порушення цього принципу та і принципів взагалі. Яскравим прикладом порушення принципу територіальної цілісності держав є відносини України та Російської Федерації.

Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та РФ від 14.01.1998 р., який передбачав, що Україна та Росія поважатимуть суверенітет та територіальну цілісність одна одної, гарантуватимуть громадянам одна одної права і свободи на тих же підставах і в тому ж обсязі, який вона надає своїм громадянам та надаватимуть підтримку одна одній у вступі до міжнародних організацій [2]. Та вже після анексії Криму та збройного конфлікту на Сході України, стало зрозуміло, що Росія не дотримується своїх зобов'язань, і статті цієї угоди суворо порушено. Аналізуючи події, про розірвання цього договору можна було говорити ще з 2014 року, але припинив свою дію він 01.04.2019 року. Для українських дипломатів це було вигідно, оскільки весь цей період угода була гарним аргументом в міжнародних судах. Дії Росії порушують не тільки фундаментальні норми міжнародного права, їх можна ще трактувати як міжнародний злочин проти безпеки людства і світу.

Цей основний принцип міжнародного права закріпив у своїх положеннях також і Будапештський меморандум 1994 року: у пункті 2 зазначено, що Російська Федерація, Велика Британія та США підтверджують їх зобов'язання щодо утримання від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності України, і що ніяка зброя, ніколи не буде використовуватися проти України, лише в цілях самооборони або в інших випадках згідно зі Статутом ООН [3]. Тобто, виходить що Росія знову порушує принцип територіальної цілісності щодо України, і не тільки цей принцип. Ще у 2015 році, Верховна Рада України звернулася до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламенту Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Росії країною-агресором [4].

Порушення основних принципів міжнародного права, тягне за собою юридичні наслідки для таких країн. Що стосується Росії, то до неї застосовують санкції, було призупинено членство

Російської Федерації у міжнародному клубі високорозвинених економік світу «Велика вісімка», є санкції стосовно банківської системи Російської Федерації та проти громадян Росії і України, які були причетні до окупації Криму, Україну підтримали учасники Будапештського меморандуму і ввели санкції щодо РФ, а також ще 41 країна та Парламентська Асамблея Ради Європи.

Російська Федерація подіями 2014 року, які мають наслідки і по даний час, продемонструвала всьому світу, що хоча ми маємо міжнародні договори, основні принципи міжнародного права, усе одно гостро стоїть питання щодо забезпечення міжнародної безпеки і миру, сумлінного дотримання положень і норм міжнародного права, а також притягнення до відповідальності за їх порушення. Проте, санкції, обмеження, тимчасові заходи, рішення міжнародних та регіональних організацій, односторонні акти держав показують, що інші держави прагнуть відстоювати основні принципи міжнародного права та міжнародне право в цілому.

Джерела:

1. Задорожній О. В. Агресія Російської Федерації проти України й основні принципи міжнародного права. *Юридичний вісник*. 2015. № 2. С. 233–241
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text.
3. Будапештський меморандум від 05.12.1994 року URL: <http://kiev1.org/budapesht-m.html>.
4. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором: Постанова Верховної Ради України від 27.01.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. No 10.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

СЕКЦІЯ № 2

ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Майборода Дарина Юріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПОРУШЕННЯ РОСІЄЮ ОДНОГО З ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА – ПРИНЦИПУ ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

З розвитком відносин та їх становленням між країнами світу виникло та розвивалось міжнародне право. Для того, щоб встановити конкретну допустиму поведінку держав на міжнародній арені були створені і закріплені принципи міжнародного права. Принципи міжнародного права є основою і системоутворюючим фактором всієї міжнародно-правової системи. Вони закріплені в більшості основних нормативно-правових актах міжнародного права: Статуті ООН, Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р., тощо. Вони закріплюють як умови взаємодії між собою та обов'язки суб'єктів міжнародного права, так і заборони до певних дій. Прикладом «зобов'язуючого» принципу є принцип дотримання міжнародних зобов'язань.

Він є одним із найстаріших принципів міжнародного права та закріплений у ч. 2 статті 2 Статуту ООН. Згідно з ним, основною умовою до всіх держав є добросовісне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань за міжнародними договорами. Також кожна держава при здійсненні своїх суверенних прав, таких як встановлення власного законодавства та адміністративних правил, повинна забезпечити їх відповідність її зобов'язанням за міжнародними договорами.

Проте, існує низка країн, які грубо порушують будь-які закріплені за ними зобов'язання. Однією з таких держав є Росія. Розглянемо на прикладі порушених угод з Україною.

Головним міжнародним договором між Російською Федерацією та Україною був Договір про дружбу, співробітництво і

партнерство від 14.01.1998 року. Цей документ був основою двосторонніх відносин і зокрема передбачав: повагу суверенітету та територіальної цілісності між країнами; гарантію громадянам одна одної ті ж права та обов'язки, що діють по відношенню до власних громадян; підтримку одна одній при вступі до міжнародних організацій.

Але фактичні дії, що Росія вчиняє ще з 2014 року, порушують майже всі вищевказані пункти договору. Найцікавіше, що його дію припинили лише 06.12.2018 року, оскільки він був доказом неправомірних дій Росії при зверненні України до міжнародних судів.

Наступним, не менш важливим, договором є Договір про статус і умови перебування Чорноморського флоту РФ на території України від 28.05.1997 року. Чорноморський флот був використаний як плацдарм для вторгнення в глибину Кримського півострова. Росія перевищила кількість військових сил, які мають право перебувати на території України, і розмістила свої збройні сили за межі допустимої дислокації (дію договору досі не припинено).

І ще одним договором у цій сфері є відомий Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський Меморандум) від 05.12.1994 року, за яким Російська Федерація була однією із країн-учасниць, що гарантували Україні недоторканність її територій, невикористання зброї та ненапад.

Після грубого порушення Російською Федерацією важливих міжнародних договорів країни Західної Європи та Північної Америки ввели низку як політичних, так і економічних санкцій. Її було виключено з міжнародного клубу «Велика Вісімка», великій кількості російських політиків та медійних персон було заборонено в'їзд до цих країн, заморожено більшість міжнародних банківських рахунків, тощо. Завдяки цьому Росія понесла великі економічні збитки, втратила партнерів на міжнародному ринку та політичній арені.

Із кожним роком країни світу вводять все більше санкцій або продовжують дію попередніх для того, щоб Російська Федерація припинила фінансування, озброєння та постачання зброї найманцям на сході України. Проте уряд Росії відмовляється визнавати свою відповідальність та припинити порушення норм міжнародного права та своїх зобов'язань за міжнародними договорами.

Отже, дії Російської Федерації демонструють, що навіть встановлені правила поведінки, порушення яких тягне за собою міжнародно-правову відповідальність, на жаль, не зупиняють деякі держави від їх грубого порушення. Тому стає зрозумілим важливість постійного розвитку системи міжнародного права та відповідно відповідальності за порушення основних принципів.

Джерела:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 1945 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text.
3. Закон України про припинення дії Договору про дружбу, співробітництва і партнерства між Україною і Російською Федерацією від 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2643-19#Text>.
4. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076#Text.
5. Будапештський меморандум від 05.12.1994 року (повний текст). URL: <http://kiev1.org/budapesht-m.html>.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

Мисенко Крістіна Вікторівна

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ОГЛЯД МІНСЬКИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

«Мінські домовленості» – під такою назвою об'єднують Мінський Протокол від 5 вересня 2014 року, Меморандум про виконання Протоколу від 19 вересня 2014 року та Комплекс заходів щодо виконання Мінського Протоколу від 11–12 лютого 2015 року. Завданням цієї роботи є аналіз чи є Мінські

домовленості договорами у розуміння Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року (*далі* – Конвенція).

У ч. 1 ст. 2 Конвенції наведене визначення, що висуває наступні вимоги до договору: наявність письмової форми, належні сторони, наявність угоди. Щодо письмової форми, то вона була дотримана.

Щодо другого критерію, що це має бути договір між державами виникають питання. Держава має бути представлена уповноваженою на те особою, щоб відповідно з договору виникали права та обов'язки. У п. «с» ч. 1 ст. 2 Конвенції уточняється, що «повноваження» означають документ, який виходить від компетентного органу держави і за допомогою якого одна чи кілька осіб були призначені репрезентувати дану державу з метою вчинення будь-якого акту, що стосується договору. В нашому випадку всі три документа були підписані Другим Президентом України Леонідом Кучмою. Дослідимо чи володів він достатніми повноваженнями.

По-перше, з характеру Мінських домовленостей впливає, що вони мали бути підписані від імені України. Відповідно до ч. 4 ст. 6 Закону України «Про міжнародні договори» повноваження на ведення переговорів і підписання міжнародних договорів від імені України надаються Президентом України.

В автентичному варіанті Конвенції англійською мовою (ст. 85) вжито термін «full powers» для позначення «повноважень». Мінімальними вимогами до «повноважень» є зазначити уповноважену особу, перелік повноважень, або принаймні назву договору на який вони поширюються, підпис Президента та дату видачі [1: с.124–125]. Які ж «Повноваження» отримав Леонід Данилович: вони дійсно видані на його ім'я, чинним Президентом України, вказана дата, але головне питання – їх сукупність. Він уповноважений «представляти Україну у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях» [2]. В цьому Розпорядженні не сказано, що Кучма Л. Д. уповноважений приймати текст будь-якого договору чи виражати згоду України на обов'язковість для неї будь-якого договору. Тому Кучма Л. Д. мав повноваження вести переговори, але не підписувати договори.

Альтернативний п. «б» ч. 1 ст. 7 Віденської конвенції зазначає, що представник є уповноваженим, якщо це впливає із

звичайної практики держав. Аналізуючи положення Конституції та Закону України «Про міжнародні договори» приходимо до висновку, що так як розроблені процедури та вимоги для видачі «Повноважень», а участь колишнього Президента у переговорах не звичайна справа для України, то цей пункт також не може бути застосовний.

Отож, можна підсумувати, що Мінські домовленості були підписані особою з боку України без належних повноважень.

Згідно ст. 8 Конвенції навіть якщо договір було укладено неуповноваженою на це особою, він все одно є чинним, коли наявне наступне підтвердження державою. Це могло б бути підтверджене ратифікацією Мінських домовленостей, що і вимагається законодавством. Згідно з п. «е» ч. 2 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори» міжнародні договори, виконання яких зумовлює зміну законів або прийняття нових законів України, підлягають ратифікації. У п. 3 Мінського Протоколу вимагається прийняти закон про спеціальний статус, в п. 6 – закон про недопущення переслідування і покарання осіб у зв'язку з подіями, які мали місце в окремих районах Донецької та Луганської областей. В п. 11 Комплексу заходів щодо виконання Мінського Протоколу передбачено проведення конституційної реформи. З цього випливає, що Мінські домовленості підлягають обов'язковій ратифікації. Її відсутність свідчить про не схвалення Україною вказаних домовленостей.

Останнім згаданим критерієм є наявність угоди. Угода має бути взаємною та вільною, інакше, договір вважається нікчемним. Як зазначено у ст. 52 Конвенції, «договір є неважним [нікчемним], якщо його укладення стало результатом погрози силою або її застосування на порушення принципів міжнародного права, втілених у Статуті Організації Об'єднаних Націй». Відповідно до Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», Російська Федерація вчиняє акт агресії стосовно України починаючи з 2014 року. Мінські домовленості були укладені роком пізніше, та підписані внаслідок застосування сили проти України [3]. Свідченням того, що це вважається не мирним договором, тобто договором нав'язаний силою є те, що агресія Росії не припинялась, та і вона сама нехтує виконанням Мінських

домовленостей [3], в той же час як для України її текстом створюється купа обов'язків, які підривають її позицію та перешкоджають реалізації права на самозахист. Дана ситуація є буквальною ілюстрацією положень ст. 52 Конвенції, тому Мінські домовленості із самого початку є мертвонародженими, так як нав'язані державою-агресором страхом та силою.

Підводячи підсумки, Мінські домовленості є нікчемними згідно Конвенції про право міжнародних договорів. По-перше, їх не було підписано уповноваженою на те особою та не було схвалено Україною. По-друге, і найголовніше, вони нав'язані силою, що суперечить самому поняттю угода, отож вони не мають юридичної сили.

Джерела:

1. Розпорядження Президента України №953/2014-рп. Про уповноваження Л. Кучми на участь у Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/9532014-rp-17449>.
2. Dörr O., Schmalenbach K. Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary. Springer. Berlin. 2012. 1412 p.
3. Василенко В. А. Історичний законодавчий акт геополітичної ваги. URL: <https://tyzhden.ua/Politics/208761>.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Грушко М. В.

СЕКЦІЯ № 3

ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНИХ КОНФЕРЕНЦІЙ

Василенко Альона Ігорівна

Одеський педагогічний коледж

ООН ТА УКРАЇНА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Робота Організації у 1945 році, коли світові лідери зібрались у Сан-Франциско, щоб підписати Статут Організації Об'єднаних Націй, – так народилась організація, що стала втіленням нової надії для світу, який щойно пережив жахіття Другої світової війни. Засновники нашої організації чітко розуміли, який саме світ вони хочуть залишити в минулому.

Україна є однією з країн-засновниць ООН – з 1945 по 1991 рік вона брала участь в роботі ООН як УРСР, а з моменту проголошення незалежності – як Україна. Після проголошення незалежності України участь у діяльності Організації Об'єднаних Націй було визначено одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики держави. Організація Об'єднаних Націй в Україні співпрацює з урядом і народом України з метою розбудови культури гідності, завдяки розумінню та повазі до прав людини, для забезпечення миру та перетворень в Україні.

Статут ООН, який було підписано 26 квітня 1945 р., набрав чинності 24 жовтня 1945 р. Цей день щорічно відзначається як День Організації Об'єднаних Націй. Активну участь у розробці Статуту ООН взяли представники УРСР. Глава делегації УРСР на конференції у Сан-Франциско, міністр закордонних справ УРСР Д. Мануїльський головував у Першому комітеті, де були розроблені Преамбула та Глава 1 «Цілі та принципи» Статуту. СРСР в числі перших підписав Статут і увійшов в групу з 50 державами-засновницями ООН.

Генеральні секретарі ООН чотири рази відвідували Україну, станом на грудень 2015 року був перший візит після проголошення незалежності України. У липні 2017 року відбувся другий візит

генсека до України з часів незалежності. З офіційними візитами у Києві перебували У Тан (1962 р.), Курт Вальдгайм (1981 р.), Перес де Куельяр (1987 р.), Бутрос Бутрос Галі (1993 р.), Антоніу Гутерреш (2017). Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш та Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман, 2017.

Однак особливо активними були контакти за часів Леоніда Кучми. Протягом 1994–2001 рр. відбулося сім зустрічей Президента України Л. Кучми з Генеральним секретарем ООН: у 1994 р. у Нью-Йорку, у 1995 р. у Відні, у 1996 р. у Москві, у 1997 р. у Давосі, під час 52-ї сесії ГА ООН у вересні та листопаді 1997 р., під час Вашингтонського Саміту країн-членів НАТО (квітень 1999 р.), а також під час Саміту тисячоліття ООН (вересень 2000 р.).

7 вересня 2000 р. з ініціативи Президента України відбулося засідання Ради Безпеки ООН на рівні глав держав та урядів (Саміт РБ ООН), присвячене обговоренню питання «Забезпечення ефективної ролі Ради Безпеки у підтриманні міжнародного миру та безпеки, особливо в Африці».

Наступник Кучми на посаді Президента Віктор Ющенко продовжив лінію співпраці з ООН, щоправда 24 вересня 2008 року генеральний секретар ООН Пан Гі Мун попросив Україну допомогти з ремонтом вертольотів, які використовуються в ході миротворчих операцій.

Основною темою у позиції України в ООН у період президентства

Петра Порошенка стала проблема окупації Росією українських територій на Донбасі та Криму. Зокрема цю тему під час свого виступу на Генеральній асамблеї ООН 27 вересня 2015 року підняв Петро Порошенко.

Україна тричі обиралася непостійним членом Ради Безпеки (1948–1949, 1984–1985, 2000–2001), 15 жовтня 2015 року вона четверте стала непостійним членом РБ ООН.

Одним з найбільш важливих підтверджень визнання авторитету і ролі нашої держави на міжнародній арені, послідовності та неупередженості її зовнішньої політики, відданості принципам демократії та верховенства права стало обрання України до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на період 2000–2001 рр. Вперше Україна, як незалежна держава, була членом органу, на який покладено головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки у світі. За час членства в

Раді Безпеки Україна переконливо довела свою спроможність бути активним учасником її діяльності, здійснювати ефективний вплив на процес прийняття в РБ доленосних рішень та робити власний практичний внесок у їх реалізацію. Кульмінацією членства України в Раді Безпеки ООН стало її головування в цьому органі у березні 2001 р., коли РБ предметно розглянула ряд найбільш актуальних світових проблем, зокрема, кризові ситуації на Балканах та на Близькому Сході.

У 2020 році Організація Об'єднаних Націй відзначає 75 років від дня підписання Статуту, і це відповідний момент для того, щоб задуматися про досягнутий нами прогрес і наше спільне майбутнє. Бачення і цінності, якими вони керувалися – і які були засновані на рівності, взаємній повазі і здійсненні міжнародного співробітництва, – допомогли нам уникнути третьої світової війни, яка мала б катастрофічні наслідки для життя на нашій планеті.

Протягом 75 років вона налагоджувала співпрацю з метою вирішення глобальних проблем і досягнення загального блага. Вона ввела в дію найважливіші норми і угоди, що закріплюють права людини і забезпечують їх захист, поставили амбітні цілі в галузі сталого розвитку та намітили шлях до відновлення рівноваги в наших відносинах з кліматом і природою. Мільярди людей звільнилися від ярма колоніалізму. Мільйони були позбавлені від злиднів.

Сьогодні Організація Об'єднаних Націй, завдяки щоденній і цілодобовій роботі по всьому світу, допомагає рятувати мільйони життів щороку. Жінки і чоловіки, що працюють в Організації Об'єднаних Націй, надають допомогу 80 мільйонам біженців та переміщених осіб і забезпечують умови для того, щоб понад 2 мільйони жінок і дівчат могли оговтатися від ускладнень, пов'язаних з вагітністю і пологами. Більше 40 політичних місій і операцій з підтримання миру, в яких задіяно 95 000 військовослужбовців, поліцейських і цивільних співробітників, роблять все можливе для досягнення та підтримання миру і захисту цивільних осіб. Допомога в проведенні виборів, яку ми надаємо, тепер щорічно охоплює 60 країн, а допомога жертвам тортур – 40 000 людей. Для захисту прав людини, інформування про порушення та притягнення винних до відповідальності щорічно організовується близько 7500 місій зі спостереження.

Проте цих зусиль виявляється недостатньо для того, щоб стримати хвилі страху, ненависті, нерівності, бідності та несправедливості. Крім того, на початку 2020 року на нас буквально підкосив мікроскопічний вірус: пандемія коронавірусної інфекції (COVID-19) стала важкими випробуванням для окремих людей, громад і суспільства в цілому, особливо сильно вдаривши по найбільш вразливим.

Пандемія показала, наскільки крихкий наш світ. Вона оголила проблеми, які ігнорувалися десятиліттями: слабкість систем охорони здоров'я, прогалини в соціальному захисті, структурну нерівність, погіршення стану навколишнього середовища і кліматичну кризу. Система Організації Об'єднаних Націй відреагувала швидко і комплексно: вона взяла на себе головну роль у прийнятті глобальних кроків у сфері охорони здоров'я, продовжує і розширює надання життєво необхідної гуманітарної допомоги, створює інструменти для оперативного реагування на соціально-економічні наслідки кризи і займається розробкою великої стратегічної програми дій з надання підтримки найбільш вразливим громадам і регіонам. Проте негативний вплив на досягнення основних цілей Статуту – миру, справедливості, прав людини і розвитку – виявився глибоким і, ймовірно, буде довготривалим.

Джерела:

1. Кулінич М. Постійне представництво України при ООН. *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т.* / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К. : Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
2. Коваль В. Декларація двадцяти шести держав 1942. *Енциклопедія історії України : у 10 т.* / редкол.: Смолій В. (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2004. Т. 2 : Г. Д. С. 314. 518 с.
3. «Think Again: The United Nations», Madeleine K. Albright, *Foreign Policy*, September / October, 2004.
4. Hans Köchler, Quo Vadis, United Nations?, in: *Law Review*, Polytechnic University of the Philippines, College of Law, May 2005 Online version.
5. An Insider's Guide to the UN, Linda Fasulo, Yale University Press (1 November 2003), 272 p.
6. United Nations: The First Fifty Years, Stanley Mesler, Atlantic Monthly Press (1 March 1997), hardcover, 416 p.

7. United Nations, *Divided World: The UN's Roles in International Relations* edited by Adam Roberts and Benedict Kingsbury, Oxford University Press; 2nd edition (1 January 1994), hardcover, 589 p.
8. A Guide to Delegate Preparation: A Model United Nations Handbook, edited by Scott A. Leslie, The United Nations Association of the United States of America, 2004 edition (October 2004), 296 p.
9. «U.S. At War — International.» Time Magazine XLV.19 7 May 1945: 25-28.
10. Международные организации системы ООН: Справочник / Сост. Титаренко А. А. — М.: Международные отношения, 1990.

Науковий керівник – к.філос.н., викладач Гольд О. Ф.

Демідовський Артем Вікторович

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Серед науковців-правників є актуальними питання виникнення криз (в т.ч., і правових) у країнах, що мають місце, зокрема, через світову пандемію коронавірусної хвороби COVID-19; вдосконалення національних правових систем та міжнародного права через виявлення та дослідження нових теоретичних питань та системних прогалин, врегулювання їх шляхом створення доктринальних приписів, що слугують для нормотворчої діяльності тощо. Зрештою, актуалізується і роль міжнародних організацій. Однак, проблема їх інституціоналізації, через варіативність діючої системи міжнародного права, залишається відкритим, через що і набуває свою актуальність нині саме питання регламентації процесу створення та функціонування міжнародних неурядових організацій, як повноцінних гравців на міжнародній арені.

Цю тему розглядала група вчених, серед яких, Т. Алексєєва, В. Буткевич, О. Бурлак, І. Балута, В. Головенько, О. Зайцева, У. Ільницька, А. Колядін, Н. Крилов, В. Маркушина, А. Мацко, Г. Морозова, Т. Нешатаєва, С. Подшибякін, В. Поліщук, О. Тарасов, А. Ходорчук, М. Черкес, Л. Чернявська тощо. Однак, лише певна

частина науковців повністю розкривають або частково зачіпляють досліджувану тему.

Попри відсутність чіткого визначення поняття МНУО в літературі та теорії міжнародного права, автор вважає за доцільне навести поняття міжнародної неурядової організації, що охоплює максимально широке коло питань. Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 1296 (XIV) від 23 травня 1968 р., міжнародною неурядовою організацією є будь-яка міжнародна організація з недержавним характером представництва, яка ґрунтується не на підставі міжурядової угоди та не переслідує комерційної мети, а функціонує за рахунок членських внесків [2, с. 221]. Прямих правил щодо створення МНУО в міжнародному праві чи національному законодавстві країн немає, відповідно, можна зробити висновок про те, що інституціоналізація або набуття НУО міжнародного статусу відбувається шляхом самодекларування.

Ф. Брайар та М.-Р. Джалілі мають дещо інакше уявлення щодо поняття МНУО, вони розуміють це як структури співробітництва у специфічних сферах, які об'єднують недержавні інститути та індивідів кількох країн [1, с. 85]. У. Ільницька пропонує узагальнене поняття, що декларується, як організаційно-оформлене, засноване на приватному погодженні некомерційне об'єднання національних організацій, союзів, груп і окремих осіб, що реалізує суспільно-корисні цілі у різних галузях суспільних відносин та ґрунтується на неурядових угодах [1, с. 86].

Щодо функціонування міжнародних неурядових організацій, то, за загальним правилом, вони у своїй діяльності керуються відповідними нормативно-правовими актами країни, резидентом якої вона є. Також норми щодо консультативного статусу МНУО містяться в статутах та інших актах міжнародних міжурядових організацій (ООН, ЮНЕСКО тощо). Однак, враховуючи варіативність національних систем приватного права, вважається за необхідне розробка спеціалізованих уніфікованих норм міжнародного права щодо інституціоналізації МНУО.

Вищенаведена інформація, зокрема, витікає і з аналізу діяльності численних міжнародних неурядових організацій. Наприклад, AIESEC є міжнародною неурядовою аполітичною нерелігійною організацією, головною метою якої є мир і реалізація лідерського та професійного потенціалу молоді

шляхом міжкультурного обміну, заснована 1948 року у Бельгії [3]. Природа правового регулювання цієї Організації у співмірних долях залежить від канадського законодавства про неприбуткові організації та законодавства її представництв у різних країнах. Так, в Україні зазначена організація керується чинним законодавством України, зокрема ЗУ «Про громадські об'єднання» та ЗУ «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Аналогічний механізм діяльності має також інша міжнародна неурядова організація, яка значно впливає на перебіг боротьби з пандемією COVID-19 – «Лікарі без кордонів» (фр. «*Medecins sans frontiers*»). Попри те, що їх діяльність в Україні здійснюється через БО БФ «Лікарі без кордонів», що є дещо відмінною від типової організаційно-правової форми, вони себе декларують саме як незалежну міжнародну неурядову медичну гуманітарну організацію [4].

У підсумку, необхідно зазначити, що право міжнародних організацій потребує подальшого розвитку, систематизації та уніфікації вже існуючих норм, для того, аби усталити «правила гри» для всіх суб'єктів цієї галузі – МНУО. Таким чином, завдяки досягненню зрозумілості та доступності механізму інституціоналізації міжнародних неурядових об'єднань, можна розвивати мережу таких утворень, аби залучити їх у всі сфери суспільних відносин та, в цілому, соціальних процесів.

Джерела:

1. Ільницька У. В. Особливості міжнародно-правової суб'єктності міжнародних організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. № 24. С. 84–91.
2. Шуміло І. А. Актуальні проблеми правозахисної діяльності міжнародних неурядових організацій. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина* : зб. наук. ст. та тез наук. повідом. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 23.11.2012 р., м. Полтава. Х., 2012. Ч. 1. С. 219–224.
3. AIESEC. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/AIESEC>.
4. Лікарі без кордонів. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Лікарі_без_кордонів.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНЦЕПЦІЇ МІШЕЛЯ ВІРАЛЛІ

У сучасному міжнародному праві поняття міжнародної організації є одним з найбільш важливих з огляду на їх зростаючу роль як суб'єктів міжнародного права. Безперечно, багато юристів-міжнародників займалися тлумаченням поняття міжнародної організації (з-поміж інших О. В. Буткевич, О. Г. Зайцева, Джеффрі Л. Гудвін, Жорж Фішер), однак варто приділити увагу діяльності провідного дослідника міжнародного права свого часу – Мішеля Віраллі, звернувши увагу на його тлумачення поняття міжнародної організації, її характерних ознак та їх відповідність сучасним підходам.

Відтак, Мішель Віраллі комплексно підходить до самого поняття міжнародної організації, визначаючи її як «асоціацію держав, встановлену угодою між її членами й наділену апаратом постійних органів, на які покладено реалізацію цілі спільного інтересу через кооперацію між ними» [1, с. 228]. Він вказує також на певні специфічні риси міжнародної організації, такі як «міждержавна основа, вольова основа, існування апарату постійних органів, автономія, функція кооперації» [1, с. 228]. Сам автор зазначає, що дефініція, яку він дає, не є загальноприйнятою в юридичній доктрині і що останньої взагалі не існує. У ході аналізу поняття міжнародної організації необхідно приділити увагу кожній з п'яти зазначених професором Віраллі її особливостей та дослідити, чи не втратили (змінili) вони на сьогодні своєї сутності.

По-перше, звернувшись до характеристики міждержавної основи міжнародної організації, можна помітити розвиток цього інституту в часі – від організацій, які об'єднують виключно держави, до таких, що угруповують різні соціальні групи. І хоча сам професор наголошує на відмежуванні міжурядових та неурядових організацій, посилаючись на ст. 71 Хартії ООН, варто звернути увагу не власне на самі організації, а скоріше на характер відносин між ними. Відтак, міжнародні міжурядові (Європейський Союз), неурядові (Грінпіс), спеціальні

(Міжнародний Комітет Червоного Хреста) організації можуть вступати у відносини міждержавного характеру, незалежно від того, чи входять до їх складу суверенні держави.

По-друге, вольовий аспект міжнародної організації отримав дуалістичний опис з боку Віраллі. У роботі «Міжнародне право в процесі становлення» [1, с. 229] він вказує на те, що держави, які вступають до певної міжнародної організації, приєднуються з власного бажання, і залишаються, зазвичай, ті, що не виявили волі вийти з неї. Отже, в цьому полягає вольовий аспект утворення/розформування міжнародної організації. В широкому сенсі він розглянув волю держав у своїй «Світовій організації» [2, с. 15], де зазначив, що «співіснування у межах однієї інституції великих [впливових] держав та майже всіх інших існуючих держав, малих чи великих, друзів чи ворогів, є новим фактором світової політики [на відміну від організацій, що стають інструментом держав із великим воєнним потенціалом]». У цьому випадку йдеться про прийняття рішень всередині організації та узгодження волі держав-членів, а отже – подальше формування волі власне певної міжнародної організації, яка може бути дещо відмінною від волі держав-учасниць. Професор наголошував на тому, що таке явище характерне для сьогодиншнього світового порядку, і що саме воно відрізняє нову міжнародну організацію від такої, де інтерес певної держави (із великим воєнним потенціалом) домінує над волею інших її членів, перетворюючи організацію на інструмент такої держави (наприклад, Організація Варшавського договору). Отже, Мішель Віраллі у різних своїх працях звертався як до зовнішнього прояву волі держав, так і до внутрішнього.

По-третє, наявністю апарату постійних органів міжнародної організації Віраллі відмежовує її від тимчасових конференцій або самітів, де певні оргкомітети або структури утворюються ad hoc. Даною характеристикою міжнародна організація нагадує державу, адже принцип її функціонування як цілісної інституції забезпечується саме існуванням постійно діючих органів із розподілом повноважень та обов'язків. На сьогодні кожна міжнародна організація (міжурядова чи неурядова) має певну структуру органів у різних проявах: Генеральна Асамблея (ООН), Міжнародний секретаріат («Міжнародна амністія»), Конгрес (ФІФА), Європарламент (ЄС) та ін. Незважаючи на таку

різноманітність, апарат постійних органів у будь-якій формі є тією ознакою міжнародної організації, без якої її не можна кваліфікувати як таку.

По-четверте, усі попередні характеристики вказують на деяку відмінність міжнародної організації від держави. Віраллі розглядає автономію як властивість міжнародної організації за міждержавної основи мати власну волю та проявляти її за допомогою дій апарату постійних органів. Саме ця ознака надає міжнародній організації на даному етапі характеристику актора, відмінного від держав-учасниць. У правовій площині професор вбачає прояв цієї властивості у появі власної юридичної особи. І хоча коло суб'єктів міжнародного приватного права буде ширшим за коло суб'єктів міжнародного публічного права, автономна міжнародна міжурядова організація буде входити до кожного (на відміну від, наприклад, неурядової організації).

По-п'яте, розмежування міжнародних організацій за їх функціями та виокремлення двох великих їх груп – організацій кооперації та інтеграції – прояв юридичного мислення Мішеля Віраллі. Правник зазначав, що такий підхід до класифікації міжнародних організацій є властивим тільки для юристів, адже в кінцевій меті та методах їх досягнення вони з юридичної точки зору радикально відмінні.

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що концепція професора Віраллі включає комплексне розкриття поняття міжнародної організації, а також притаманних їй ознак. Більш детальний погляд на кожен з них дає зрозуміти, що вони в повній мірі відбивають сучасне розуміння поняття міжнародної організації, а відтак, їх можна застосовувати як базу для більш глибоких досліджень у майбутньому.

Джерела:

1. MICHEL VIRALLY, Le droit international en devenir. Essais écrits au fil des ans. 1990. Presses Universitaires de France. 508 p.
2. MICHEL VIRALLY, L'organisation mondiale. 1972. Librairie Arman Colin, Paris. 590 p.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Малига В. А.

ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО ФОНДУ ООН У ДОТРИМАННІ ПРАВ ДИТИНИ

У сучасному суспільстві та у будь-якій демократичній державі найбільшою цінністю визнається людина будь-якого віку, її права та свободи. У сфері захисту прав людини особливе місце посідають права дитини, адже саме ця категорія населення є найбільш вразливою, а забезпечення прав дитини та догляд за дітьми у всьому світі складає основу розвитку людини.

Конвенція про права дитини 1989 року проголошує, що дитиною визнається всяка людська істота, що не досягла 18-річного віку (повноліття) [1]. Декларацією про права дитини 1959 року стверджується, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту, до і після народження [2].

Проблема захисту прав дитини відноситься до глобальних проблем сучасності, у вирішенні яких зацікавлене все світове співтовариство. Тому для цих потреб Організацією Об'єднаних Націй було створено Дитячий фонд ООН, або ЮНІСЕФ, що вважається головною міжнародною організацією у сфері захисту прав та інтересів дітей.

Дитячий Фонд ООН став важливим чинником політичного і правового життя сучасних країн та являється головним інструментом впровадження міжнародно-правових стандартів забезпечення прав дітей в різних куточках планети. Відповідно до свого мандату, основною метою ЮНІСЕФ слід вважати забезпечення захисту, належної медичної допомоги, освіти та харчування дітям світу, особливо з тих країн, що розвиваються. В основу діяльності організації покладено твердження, що захист, розвиток і виживання дітей є невід'ємними елементами суспільного розвитку, які важливі для зростання рівня життя людини [4]. ЮНІСЕФ та його партнери працюють над тим, щоб надати всім дітям можливості вижити, розвиватися та досягти їхнього повного потенціалу на користь стійкого зростання та стабільності країн [3]. Проаналізувавши установчі документи, щорічні звіти, рішення та резолюції, що видаються Дитячим

фондом, стає можливим сформувані основні напрями роботи цієї організації. Особлива увага направлена на вирішення проблем у сферах здоров'я та харчування, освіти, захисту дітей, особливо щодо будь-яких форм насильства, а також у галузях економіки та соціальної політики [4].

У сфері здоров'я та харчування ЮНІСЕФ задовольняє потреби шляхом просування ініціатив в якісному медичному обслуговуванні, достатньому харчуванні, імунізації, профілактики ВІЛ та СНІДу, здоров'я підлітків та розвитку дітей раннього віку, пропаганди санітарії та гігієни. Саме завдяки запровадженню таких програм Дитячий фонд вважається передовим в забезпеченні найкращого здоров'я дітей в усьому світі.

Варто зазначити, що права та інші потреби дітей в значній мірі залежать від інших соціальних факторів, і тому ЮНІСЕФ ініціює проекти щодо покращення загальних умов життя спільнот, в яких знаходяться ці діти. Наприклад, деякі з них включають екологічні програми, спрямовані покращення санітарних заходів, доступу до питної води тощо [5].

У соціальній сфері ЮНІСЕФ має на меті завдяки своїм державним програмам сприяти рівним правам жінок та дівчат та підтримувати їхню повну участь у політичному, соціальному та економічному розвитку свого середовища. Дитячий фонд ООН зобов'язаний забезпечити особливий захист для дітей, які перебувають у найтяжчому становищі – жертв війни, катастроф, надзвичайної бідності, усіх форм насильства та експлуатації та людей з обмеженими можливостями.

Дитячий фонд ООН забезпечує рівний доступ до освіти всіх категорій дітей шляхом впливу на політику урядів держав, здійснення фінансування навчальних програм та покращення освітніх стандартів.

Окрім зазначених напрямів діяльності, організація здійснює планування, оцінку, аналіз, моніторинг сучасних процесів у суспільстві та тенденцій у сфері захисту прав людини, допомагаючи іншим організаціям та урядам держав скеровувати свою політику щодо вирішення проблем.

ЮНІСЕФ не обмежує свою роботу лише безпосереднім задоволенням потреб дітей. Його програми включають заходи, що допомагають суспільству визнати права дітей та стати більш обізнаними у важливості захисту цієї категорії населення.

Україна є учасницею ЮНІСЕФ, тому діяльність цієї організації та співробітництво у сфері захисту дітей має вплив на українське законодавство та досягнення цінності життя кожної дитини. З Україною укладено Основну угоду про співробітництво, Програму дій на кожні 5 років, прийняті нормативно-правові акти. Роблячи висновок з проведених досліджень, основне співробітництво полягає у фінансовій підтримці, боротьбі з захворюваннями та проведення вакцинації, а також підтримку дітей, що опинилися в тяжкому становищі через події на сході України [6].

Отже, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) посідає визначне місце у міжнародних механізмах захисту прав людини та дитини. Напрями діяльності цієї організації спрямовані на забезпечення такого стану, щоб права дітей знаходились в центрі уваги і займали провідне місце у програмах та політиці держав у всьому світі. За підтримки та допомоги ЮНІСЕФ діти, навіть у найбідніших регіонах нашої планети, можуть мати кращі умови життя, впевненість у захисті своїх прав та надію на щасливе майбутнє.

Джерела:

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року (Конвенція ратифікована Постановою ВР №789-XII (789-12) від 27 лютого 1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
3. For Every Child, Reimagine. UNICEF Annual Report 2019. URL: <https://www.unicef.org/media/74016/file/UNICEF-annual-report-2019.pdf>.
4. Our goals for children: web-site. URL: <https://www.unicef.org/esa/where-we-work/our-goals-children>.
5. Мусина Н. М. Международно-правовые проблемы деятельности Детского фонда ООН : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Н. М. Мусина ; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Ун-т) МИД России. М., 2014. 26 с.
6. Про ЮНІСЕФ в Україні: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/mtAlzq3>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рябошапченко А. О.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРАНТІВ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ ЕРАЗМУС+

Нещодавно Єврокомісія визнала – Європейське Співтовариство знаходиться на порозі великої економічної кризи, що вимагає швидкої реакції та прийняття важких рішень. У квітні 2020 року в Брюсселі, на надзвичайній сесії Європарламенту обговорювали наступний багаторічний фінансовий план ЄС, який за словами президента Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн має стати новим «Планом Маршалла», аби стати основою для позитивних економічних змін на найближчі сім років [1]. Розвиток суспільного життя завжди потребує капіталовкладень, якими вже довгий час результативно слугувала технічна допомога ЄС у формі грантів. Тому важливим є детальний аналіз правових засад існування такої програми ЄС, як Еразмус+, що є надзвичайно важливою для України в аспекті надання можливостей розвитку молоді та навчальних закладів, а також аналіз правового регулювання грантів в Україні. Особливої актуальності такий аналіз набуває в світлі того, що за обмежених ресурсів, велика частина яких відійшла на проти-епідеміологічні програми, матеріальне забезпечення Еразмусу+ може бути значно зменшене, також грантове законодавство в Україні знаходиться у стані далекому від досконалого.

У Фінансовому регламенті ЄС проголошений принцип «некомерційної основи грантів», який означає, що дія, яка фінансується за рахунок гранту, не може приносити прибуток [2]. З бюджету ЄС щорічно надаються гранти на більше ніж 20 програм, однією з яких є Еразмус+ – програма з підтримки освіти, навчання, молоді та спорту в Європі, в тому числі підтримки студентського обміну в Європі. Проекти співорганізатором або учасником яких є Україна регулюються як і національним законодавством, так і міжнародними (внутрішніми європейськими) нормативно-правовими актами, які ратифікувала Верховна Рада України. Основним документом, який дав нашій країні право підключитися до програми Еразмус+, є Угода про Асоціацію між Україною та ЄС [3]. Безпосередньо питання

застосування правил донора та аспекти звільнення від оподаткування для проектів ЄС регулюються Рамковою угодою між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств [4].

Вітчизняний законодавець в основному нормативному акті, що регулює міжнародну технічну допомогу [5] термін грант використовує в розумінні категорії «фінансові ресурси», що вже викликає низку питань. Має місце ще декілька легальних визначень грантів. Загальне правове регулювання відсутнє. Грантом іменуються і вже згадані фінансові ресурси [6], і грошові кошти [7], фінансові чи інші ресурси [8]. Спільні у всіх дефініціях лише основні ознаки грантів (безоплатність та безповоротна основа надання). Деякі нормативні акти виокремлюють тих, хто може бути донором (фізична чи юридична особа, міжнародна організація [8]) або специфічних реципієнтів (таких як, наприклад суб'єкти, які провадять діяльність у сфері культури [8]). Цивільний кодекс України, який, здавалося б, має бути першоджерелом правових норм стосовно грантів про них взагалі не згадує. Податковий (ст. 3, 136, 197) [9] та Бюджетний кодекс України (ст. 2, 13) [10] в різному ступені зачіпають питання грантової підтримки. Звідси - проблеми співвідношення грантів з іншими схожими правовими категоріями (дарування, бюджетні субсидії, податкові пільги та закупівлі для публічних потреб) через відсутність деталізації ознак.

Фрагментарний характер та спонтанність регулювання цієї галузі змушують поставити запитання – чому ми мусимо вишукувати визначення по різних підзаконних актах? Ця проблема стосується лише національного законодавства, згаданий вище Регламент [2], що є правовою основою Еразмусу, міститься чітке визначення поняття «грант» - прямий фінансовий внесок, наданий на основі видатків з бюджету з метою фінансування заходів, покликаних забезпечити досягнення мети ЄС і функціонування організацій, які мають на меті захист спільних інтересів ЄС, або ставлять перед собою мету вироблення і підтримки частини політики ЄС. Проаналізувавши грантове законодавство в Україні та ЄС можна зазначити, що гранти, які надаються в рамках програми Еразмус+ повинні розглядатися лише як грошові кошти, відповідно до положень Рамкової угоди, не дивлячись на виникнення колізій із деякими Законами України. Вітчизняне грантове законодавство має бути

приведене до ладу – логічно систематизоване, аби відповідати вимогам сьогодення та стандартам ЄС.

Джерела:

1. Opening statement by Ursula von der Leyen, President of the European Commission, extract from the plenary session of the EP URL: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-189086>.
2. Регламент Европейского парламента и Совета № 966/2012 (ЕС, Евратом) от 25 октября 2012 г. о финансовых правилах, применяемых к общему бюджету Союза, отменяющий Регламент Совета № 1605/2002. URL: <http://cu4eu.by/upload/iblock/797/7977cb10dd8193dfc16b6fc7239ff86e.pdf>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011.
4. Міжнародний договір - Рамкова угода між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств, яку ратифіковано із заявою Законом № 360-VI (360-17). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_763.
5. Постанова КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15 лютого 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>.
6. Закон України «Про культуру» №2778-VI від 14.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>.
7. Закон України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» №601-IV від 6.03.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>.
8. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» №848-VIII від 26.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
9. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
10. Бюджетний Кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. 572 с.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАДИ

Система інститутів Європейського Союзу досить заплутана, проте добре регламентована та детально прописана у Договорі про Європейський Союз (далі – ДЄС) та Договорі про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС).

Відповідно до ст. 15 ДЄС, Європейська рада дає Союзу необхідні для його розвитку спонукальні імпульси і визначає його загальні політичні орієнтири і пріоритети, не має законодавчої функції, зустрічається на засіданнях двічі на рік та приймає рішення шляхом консенсусу. До її складу входять голови держав або урядів держав-членів, а також її Голова Європейської Ради та Голова Комісії [1].

З вище наведеного, розуміємо, що цей інститут має наглядову та контрольну функцію, оскільки визначає на що буде спрямована робота Союзу, може вносити вагомі пропозиції щодо його роботи, визначати важливі аспекти його функціонування.

Визначення функцій Європейської ради в даному договорі є загальним та мало деталізованим. Більш детально про повноваження, функції та напрями її роботи дізнаємось з іншого договору.

Економічна політика. Європейська Рада на основі доповіді Ради обговорює висновок з головних орієнтирів економічної політики держав-членів і Союзу. Виходячи з даного висновку, Рада приймає рекомендацію, яка встановлює ці головні орієнтири. Також, Європейська рада зацікавлена у зайнятості населення в Європі. Відповідно до ст. 148 ДФЄС Європейська рада щорічно розглядає стан зайнятості в Союзі та, на основі спільного щорічного звіту Ради і Комісії, приймає з цього питання укладення. Виходячи з висновків Європейської ради, Рада за пропозицією Комісії і після консультацій з Європейським Парламентом, Економічним і соціальним комітетом, Комітетом регіонів та Комітетом з питань зайнятості, щорічно розробляє орієнтири, які держави-члени враховують у своїй політиці зайнятості [2].

Питання національної безпеки. Статтею 222 ДФЄС закріплено, що Союз та його держави-члени діють спільно в дусі солідарності, якщо одна з держав-членів піддається терористичній атаці або стає жертвою катастрофи, викликаної природними факторами

або людиною. Функція Європейської ради у цьому полягає в регулярній оцінці погроз, з якими стикається Союз [2].

Законодавчий процес. Європейська Рада не має законодавчої функції, проте, відповідно до статті 48 ДФЄС коли член Ради заявляє про те, що попередньо вивчений у законопроект спроможний нанести свою шкоду його системі соціального забезпечення, особливо в тому, що розглядається застосування, розподіл або фінансова структура, або негативно сказати про фінансову рівновагу цієї системи, він може вимагати передачі проекту на розгляду Європейської Ради. У такому випадку звичайна законодавча процедура призупиняється. Після обговорень та протягом чотирьох місяців із повідомленням про попереднє встановлення Європейської Ради: направляє проект назад у Раду, що завершує встановлення звичайної законодавчої процедури, або не передбачає ніяких дій або звертається до Комісії із запрошенням про представлення нових пропозицій, у цьому випадку спочатку запропонований акт вважається не прийнятним. Також, щодо участі Європейської Ради у законодавчих процедурах, відповідно до ст. 68 ДФЄС, вона визначає стратегічні орієнтири для складання програм законодавчої та оперативної діяльності в сфері простору свободи, безпеки та правосуддя [2].

Загалом, переглядаючи ДФЄС, помічаємо, що коли у інших інститутах чи між ними виникають спірні чи неоднозначні ситуації, ЄС довіряє вирішення їх Європейській Раді, в свою чергу Європейська Рада дає свої висновки чи рекомендації з того чи іншого питання. Проте, варто згадати, що ширше функції Європейської Ради прописані у Лондонській Декларації 1977 року.

Отже, Європейська Рада є органом, що займається координацією та плануванням Євросоюзу і головною її функцією є надання поштовхів для розвитку та і визначення головних аспектів функціонування Союзу.

Джерела:

1. Договір про Європейський Союз від 13.12.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450346n12.pdf>.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ВПЛИВ РАДИ ЄВРОПИ НА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У ПИТАННІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯНИНА

Незабаром по завершенню Другої Світової Війни було створено нову міжнародну організацію, яка отримала назву Рада Європи. Вінстон Черчилль у своїй промові в Університеті Цюриху 19 вересня 1946 року закликав створити «Сполучені держави Європи» на зразок вже відомих американських. Ця ідея було законодавчо закріплена в Лондонській угоді від 5 травня 1945 року, що зараз відома як Статут Ради Європи.

У зазначеному документі закріплений принцип пошани прав людини і верховенства права. Це означає захист і дотримання прав і свобод людини не тільки в рамках однієї країни, а за межами, тобто на міжнародному рівні. Статут також передбачає припинення членства або виключення з організації країн-учасниць, що грубо порушили чи порушують права чи основоположні свободи людини або громадянина [4].

Рада Європи покликана забезпечити у всій Європі демократичну і економічну стабільність – оскільки це база для дійового захисту прав людини, а внутрішній курс України спрямований на формування сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства. Тому тема впливу Ради Європи на національне право в питанні захисту прав людини і громадянина було і залишається актуальним і дотепер.

Дослідженням цієї проблеми займалися такі вчені, як Ю. Баскін, Д. Карлсон, Н. Лернер, с. Мукель, Г. де Валль, Д. Уїтг. Серед вітчизняних науковців, що висували свої думки у цій сфері, були М. Буроменський, О. Буткевич, В. Семенов, В. Сорокун та інші.

Одним із основних документів Ради Європи, що закріплює права та свободи людини є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 лютого 1950 року та ратифікована Україною 17 липня 1997 року [3].

Не беручи до уваги те, що текст конвенції підпадав під змінення неодноразово, для громадян є досить важливим зміст статті 9, у якій проголошено, що «кожен має право на свободу думки, совісті та релігії». Тобто, ця стаття закріплює можливість

особи на свій розсуд обирати та сповідувати релігію та висловлювати свої власні переконання та думки. Особа має право робити це як самотійно, так і разом з іншими, як у здійсненні обрядів, так і у навчанні.

Новелою, що була запроваджена завдяки Європейській конвенції з прав людини, стала установа міжнародної системи захисту прав та свобод, що вперше дозволяє ефективно запровадження у життя прав людини. Права людини мають фундаментальний характер, що вказує на їх пріоритет над законодавством і правозастосовальною практикою суверенних держав.

Беручи до уваги те, що цивільні й політичні права досить тісно взаємопов'язані з економічними і соціальними, вони утворюють єдиний масив принципів, на яких ґрунтуються європейські демократії, Рада Європи прийняла 1961 року Європейську соціальну хартію. Цей документ закріплює регулювання соціальних питань, питань у сфері праці та деяких інших [1].

1996 року була прийнята Переглянута Європейська соціальна хартія, яка згодом замінила першу Хартію у відповідності з радикальними соціальними змінами та подіями, що відбулися у світі з моменту її прийняття та ухвалення. Поступово замінюючи собою Хартію 1961 року, Переглянута Європейська соціальна хартія вводить права в таких сферах, які не були висвітлені у першій Хартії. Наприклад, як подальше встановлення рівності між чоловіками і жінками, право інвалідів на соціальну інтеграцію і особисту автономію, дотримання права дітей і молоді на соціальний, правовий і економічний захист, право на допомогу після звільнення з місця постійної роботи, право працівника на гідність, право працівників, що мають сімейні обов'язки, на рівні можливості і умови праці, право на захист від бідності і соціальної ізоляції, право на гідне житло, розширення меж заборони на дискримінацію та інші [2].

З усього вищесказаного можна підвести підсумок, що основоположні документи, що видані Радою Європи являються основним джерелом для врегулювання питання щодо захисту основоположних прав та свобод людини і громадянина не тільки на міжнародному рівні, а і на національному завдяки імплементації міжнародно-правових норм у внутрішнє законодавство.

Джерела:

1. Європейська соціальна хартія. Турін, 18 жовтня 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300#Text.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Харитонов Р. Ф.

СЕКЦІЯ № 4

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Ільчук Дар'я Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

СПРАВА «УКРАЇНА ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ»

На сьогоднішній день Українська держава переживає надзвичайно важкі часи, вперше у своїй новітній історії зіткнувшись зі збройною агресією з боку супротивника, який значно переважає Україну як у воєнно-політичному, так і в економічному відношенні. Дії Російської Федерації, пов'язані з анексією території Автономної Республіки Крим та збройним втручанням і підтримкою незаконних збройних формувань на Сході України, безперечно, слід розглядати як такі, що порушують міжнародно-правові зобов'язання Російської Федерації за Статутом ООН.

З огляду на те, що МС ООН є єдиним судовим органом універсального рівня, наділеним юрисдикцією тлумачити міжнародні договори, встановлювати наявність факту порушення міжнародного зобов'язання, характер та/або розмір відшкодування за порушення міжнародного зобов'язання і вирішувати будь-які інші питання міжнародного права, 16 січня 2017 року Уряд України подав до реєстру Суду Заяву про порушення справи проти Російської Федерації щодо ймовірних порушень останньою своїх зобов'язань відповідно до Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року (далі – КБФТ) та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 року.

Відносно Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, в позовній заяві Україна зазначила: «Україна переконливо просить Суд винести рішення і оголосити, що Російська Федерація через свої державні органи, державних службовців, інших осіб і організації, які здійснюють повноваження держави, а також через інших агентів, що діють за дорученням або під керівництвом і

контролем РФ, свої зобов'язання по Конвенції щодо фінансування тероризму. Повний перелік позовних вимог наступний: (а) негайно і беззастережно припинити і відмовитися від подальшого надання будь-якої підтримки, включаючи фінансування, озброєння і підготовку незаконних збройних груп, що вчиняють акти тероризму в Україні; (b) негайно докласти всіх зусиль, щоб гарантувати, що вся зброя, надана таким збройним групам, вивезена з України; (с) безпосередньо здійснювати належний прикордонний контроль, щоб не допустити нові акти фінансування тероризму, в тому числі - постачання зброї з території Російської Федерації на територію України; (d) негайно припинити постачання грошей, зброї та іншого майна з території Російської Федерації та окупованого Криму для незаконних збройних формувань, що вчиняють акти тероризму в Україні, включаючи заморожування всіх банківських рахунків, використовуваних для їх підтримки; (e) негайно заборонити всім російським чиновникам дії з фінансування тероризму в Україні, в тому числі міністру оборони РФ Сергію Шойгу; заступнику голови Держдуми РФ Володимиру Жириновському; депутатам Держдуми Сергію Миронову і Геннадію Зюганову, а також порушити судове переслідування стосовно цих та інших осіб, відповідальних за фінансування тероризму; повністю відшкодувати втрати, пов'язані з усіма іншими терористичними актами, які Російська Федерація спричинила, сприяла їм або підтримувала їх, фінансуючи тероризм та не вживаючи заходів для запобігання і розслідування фінансування тероризму [1].

Що стосується Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, в позовній заяві Україна зазначила, що Російська Федерація, в тому числі через владу незаконно окупованого Росією Криму систематично дискримінує і принижує кримських татар та українські громади в Криму, здійснюючи таким чином державну політику з культурної зачистки тих верств населення, які сприймаються як противники окупаційного режиму; провела незаконний референдум, який відбувся в атмосфері насильства та залякування щодо національних груп, відмінних від росіян, не докладаючи зусиль для захисту цих груп, що стало першим кроком до позбавлення цих громад захисту з боку українського законодавства та для створення для них режиму російського домінування; придушує україномовні ЗМІ тощо [1].

Що стосується рішення в частині застосування Міжнародної конвенції про протидію фінансуванню тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, МС ООН підтвердив наявність спору між Україною та Російською Федерацією щодо застосування Конвенцій; визнав дотримання Україною необхідної досудової процедури; визнав наявність своєї попередньої (*prima facie* - «юрисдикція на перший погляд») юрисдикції щодо цього спору [2; пар. 54, 55, 62, 81].

Суд зазначив, що для прийняття остаточного рішення Україні необхідно потурбуватись про додаткові докази порушення прав кримськотатарського населення [2; пар. 99, 100] та про фінансування тероризму [2; пар. 105]. Йдеться про зобов'язання держав унеможливити фінансові потоки на підтримку терористичних організацій. Конвенція спрямована перш за все на те, щоби перекрити фінансування приватними коштами. Питання, чи займаються тероризмом самі держави, не регулюється МКЗФТ. Однак важливий той факт, що суд визнав власну юрисдикцію в цьому питанні і тим самим допустив можливість застосування цієї конвенції за тих обставин, на які вказала Україна. Суд на даному етапі не побачив достатніх доказів існування мети вчинення терактів проти мирного населення. Крім того, в Конвенції йдеться не про постачання зброї, а про фінансування тероризму. Щоби застосувати конвенцію у випадку надання зброї чи інших засобів, потрібна дуже широка інтерпретація цього правового акту.

Таким чином, важливим моментом для України є аналіз та збирання доказової інформації, які б підтвердили незаконні дії Російської Федерації. І уже після того, як Україна звернеться до Міжнародного Суду ООН з усіма зібраними доказами, ми будемо впевнені в перемозі.

Джерела:

1. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. URL: http://www.hromada.hu/2015/nom_129/publicistika/vijna.html.
2. Гнатовський М. М. Україна та Міжнародний кримінальний Суд: конституційний аспект. URL: <http://voxukraine.org/2016/01/12/ukraine-and-the-intemational-criminal-court-a-constitutional-matter-ua>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

**НЕДОСТАТКИ МЕХАНИЗМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ
К ОТВЕТСТВЕННОСТИ ГОСУДАРСТВ
ЗА НЕИСПОЛНЕНИЕ РЕШЕНИЙ ЕСПЧ**

Европейский Суд по правам человека, или Страсбургский суд, является наднациональным судебным органом, созданным с целью формирования субсидиарной возможности защитить свои права любым физическим и юридическим лицам.

Юрисдикция Суда распространяется на государства, присоединившиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод (1950), а также Протоколам к этой Конвенции (далее – Стороны) [1]. Они обязуются исполнять окончательные решения ЕСПЧ, а надзор за исполнением решений осуществляет Комитет Министров.

И хотя ряд известных научных деятелей (А. фон Штаден, Л. Р. Хельфер) совершенно заслуженно называют ЕСПЧ наиболее эффективным международным судом по правам человека в мире [2], вопрос ответственности за неисполнение решений так или иначе ухудшает его репутацию.

Правоприменительные полномочия Суда ограничены. И если для возмещения ущерба пострадавшей стороне обычно установлены временные рамки, то для выполнения более сложных требований нет формального конечного срока, что косвенно позволяет оставить решение не имплементированным долгое время, фактически не отказываясь от его исполнения [2]. Кроме того, иногда национальные власти отказываются исполнять отдельные решения ЕСПЧ, а также используют решения национальных судов (в том числе национальных органов конституционного контроля – ФКС Германии в «деле Гергулю»; Конституционный суд Италии, «Скордино против Италии») как приоритетные. В Российской Федерации возможность неисполнения решения ЕСПЧ была зафиксирована законодательно (ФЗ «О Конституционном суде Российской Федерации») [3]. Подобные случаи вызывают особую озабоченность, поскольку под угрозой оказывается целостность всей системы международной защиты прав человека и основных свобод. Согласно ежегодному отчету Комитета Министров, статистически,

процент осуществления решений «в процессе» уменьшился в сравнении с предыдущими годами [4], однако правовая система, основанная на Конвенции, распадается, когда одно государство – член Совета Европы, а потом другое и третье начинают сами выборочно решать, какое постановление им исполнять [5].

Регулирование неисполнения (или намеренного затягивания исполнения) решений осложнено невозможностью принуждения государства-участника, не нарушая при этом его права на международной арене. В условиях ограниченного выбора мер, можно проследить такие их вариации, как:

- В случае, когда Сторона-нарушитель длительное время не выплачивает компенсацию, положенную по решению суда, к изначальной сумме компенсации может быть добавлена пеня.

- Промежуточная резолюция Комитета Министров: документ рекомендательного характера, в котором могут указываться несовершенства исполнения государством-нарушителем решения Суда («Кудешкина против Российской Федерации», выплата компенсации, но отсутствие восстановления прав заявителя») с ожиданием их устранения.

- Жалоба в случае нарушения государством своих обязательств подается, когда Комитет Министров считает, что Сторона отказывается исполнять окончательное постановление по делу, после официального уведомления этой Стороны и принятия решения 2/3 от числа представителей в Комитете, ставится вопрос перед Судом о выполнении этой Стороной своего обязательства. Если Суд устанавливает факт нарушения п. 1 ст. 46 (Протокол к Конвенции №14), он передает дело в Комитет Министров для рассмотрения мер, подлежащих принятию. Если Суд не устанавливает факт нарушения п. 1 ст. 46, он передает дело в Комитет Министров, который закрывает рассмотрение дела [6].

- Комплементарная процедура реагирования на нарушения уставных обязательств, принятая Парламентской Ассамблеей, значительно усложняет механизм санкций. Так, для начала переговоров со стороной необходимо согласие Комитета, Ассамблеи и генсека, 2/3 от числа представителей в Комитете должны проголосовать «за», и принятие санкций по этой схеме сводится к длительному диалогу со Стороной-нарушителем и изучению путей избежания навязчивых санкций. Кроме того, в любой момент этот процесс может приостановиться или прекратиться

при достижении «позитивного прогресса». Что более важно, санкции могут быть окончательно наложены только если «не было улучшения ситуации», что дает возможность Стороне-нарушителю просто продемонстрировать некий прогресс, даже не решая проблему, и избежать любой ответственности [7].

Считается, что эта инициатива была внесена, чтобы дать возможность делегатам от Российской Федерации вернуться в ПАСЕ без ограничения прав делегации в голосовании. То есть в данном случае, вместо наложения на РФ санкций, Парламентская Ассамблея смягчает процедуру ответственности, что неизбежно подрывает ее авторитет, и как следствие, авторитет решений Суда.

Резюмируя, можно определить предположить, что система исполнения решений ЕСПЧ на данный момент несовершенна, а попытки ввести санкционную систему за неисполнение решений сталкиваются с исключительно политико-экономической незаинтересованностью ПАСЕ в применении крайней меры ответственности (лишении страны-члена права на представительство). Таким образом, необходим поиск широкого круга мер для обеспечения исполнения решений в каждом конкретном государстве Совета Европы, какими, например, могут быть: усиление работы по обеспечению реализации Конвенции на национальном уровне и, соответственно, по укреплению принципа субсидиарности; повышение эффективности делопроизводства в ЕСПЧ и совершенствование надзора со стороны Комитета Министров за исполнительным производством. Будущее, в котором то или иное государство – член Совета Европы преобразует свою внутреннюю иерархическую структуру конституционных законов таким образом, чтобы Конвенция могла быть ими перекрыта, опасно для верховенства права в таком государстве и в других государствах тоже.

Источники:

1. Нешатаева Т. Н. Уроки судебной практики о правах человека: европейский и российский опыт. М.: Городец. 2007. 320 с.
2. Andreas von Staden. Strategies of Compliance with the European Court of Human Rights: Rational Choice Within Normative Constraints. *University of Pennsylvania Press*. 2018. 352 p.
3. Худолей К. М. Отказ от исполнения решений международных судебных органов по защите прав и свобод граждан. *Вестник Пермского ун-та. Юридические науки*. 2017. Вып. 38. С. 463–473.

4. Supervision of the execution of judgement and decisions of the European Court of Human Rights. 13th Annual Report of the Committee of Ministers. URL: <https://www.coe.int/en/web/execution/annual-reports>.
5. Нилс Муйжниекс. Неисполнение решений ЕСПЧ: наша общая ответственность. URL: <https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/non-implementation-of-the-court-s-judgments-our-shared-responsibility>.
6. Протокол № 14 от 13 мая 2004 года к Конвенции о защите прав человека и основных свобод, «Вносящий изменения в контрольный механизм Конвенции». URL: <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/194>.
7. Serhiy Sydorenko. Russia's occupation of Crimea, Donbas war not «serious violations» in Council of Europe's new sanctions procedure. URL: eurointegration.com.ua.

Научный руководитель – к.ю.н., доцент Чайковский Ю. В.

Решинська Катерина Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

Міжнародний Суд ООН як одна з найважливіших інституцій міжнародного співтовариства, заслужено користується увагою юристів-міжнародників, а його діяльність в якості основного міжнародного судового органу достатньо висвітлена у науковій літературі. Однак питання юрисдикції на даний час не достатньо вирішені.

Аналізу наведених проблем присвячені роботи закордонних юристів, зокрема А. Величковського, Н. О. Брехової, С. Г. Коваленка, Т. Тревеса тощо. Ці науковці звертались до аналізу складових юрисдикції окремих міжнародних установ та організацій, наділених повноваженнями щодо вирішення міжнародних спорів.

Міжнародний Суд ООН є єдиним міжнародним судовим органом універсального характеру [2, с. 2]. Всі держави-члени Організації Об'єднаних Націй є учасниками Статуту Міжнародного Суду. Окрім того, приблизно в 300 двосторонніх і багатосторонніх

міжнародних договорах передбачено, що Суд має юрисдикцію щодо вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням або тлумаченням їх положень [3, с. 1].

Міжнародно-правовою основою діяльності Міжнародного Суду ООН є положення розділу XIV Статуту ООН 1945 р. (ст. 92–96), Статут Міжнародного Суду ООН 1945 р [5], а також його Регламент, прийнятий 14 квітня 1972 року [4]. Відповідно до ст. 93 Статуту ООН усі держави-члени ООН є *ipso facto* учасниками Статуту Міжнародного Суду ООН.

Юрисдикція Міжнародного Суду має подвійну правову природу: по-перше, Суд наділений юрисдикцією розглядати спори між державами; по-друге, Суд має юрисдикцію надавати консультативні висновки щодо будь-яких питань права на запити основних органів ООН (Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, Економічної і соціальної Ради, Ради з Опіки, Міжсесійного комітету Генеральної Асамблеї ООН), а також спеціалізованих установ ООН, які уповноважені подавати запити щодо будь-яких питань права, які виникають в сфері їх юрисдикції [3, с. 19].

Відповідно до ст. 36 Статуту Міжнародного суду, до відання Суду належать усі справи, які будуть передані йому сторонами, і всі питання, спеціально передбачені Статутом ООН або чинними договорами і конвенціями. Ч. 2 названої статті загалом окреслює предметну юрисдикцію Міжнародного суду. Так, до неї належать спори, пов'язані з:

- а) тлумаченням договору;
- б) будь-яким питанням міжнародного права;
- с) наявністю факту, який, якщо він буде встановлений, буде порушенням міжнародного зобов'язання;
- д) характером і розміром відшкодування, належного за порушення міжнародного зобов'язання [6].

Зрозуміло, що питання юрисдикції Суду завжди були доволі спірними, адже визнання спору таким, що не належить до юрисдикції Суду чи Трибуналу може мати наслідком невирішеність спору в порядку судового розгляду як такого. Судові установи всіляко прагнуть уникнути таких ситуацій.

Загалом рішення про належність чи неналежність певного спору до юрисдикції Міжнародного суду виноситься самими судовими органами. Вказівки на це містяться у ч. 6 ст. 36 Статуту Міжнародного суду. В кожному окремому випадку Міжнародний суд, вирішуючи

питання про юрисдикцію, керується загальними положеннями міжнародних актів, попередніми судовими рішеннями (Міжнародний суд – виключно своїми), принципами, визнаними цивілізованими націями та може вирішувати спір *ex aequo et bono*.

Доволі часто заперечення проти юрисдикції, що висуваються сторонами спору, носять не тільки правовий, а і політичний характер (наприклад, резонансна справа Нікарагуа проти США, рішення Міжнародного суду від 10.05.1994 року) [1].

Аналізуючи матеріали цієї справи, можна вказати, що США висували п'ять видів заперечень проти юрисдикції Міжнародного суду. По-перше, США стверджували, що не всі держави, які мають стосунок до цієї справи, залучені в якості співвідповідачів. Міжнародний суд відкинув це заперечення на тій підставі, що у ситуації, що розглядається, аналогії з національним процесуальним правом неприпустимі, оскільки не всі держави висловили згоду на юрисдикцію Міжнародного суду таким способом, а значить, не можуть проти своєї волі бути притягнуті до справи. Суд також вказав на те, що ні в міжнародному звичаєвому праві, ні в практиці інших міжнародних судів ще не існує норми, згідно з якою можна зобов'язати державу вступити в процес без її на те згоди. По-друге, Міжнародний суд не погодився з посиланням США на те, що цей спір має політичний характер і має бути переданий на розгляд Раді Безпеки ООН. Відкидаючи третє заперечення США, пов'язане з не вичерпанням можливостей врегулювання спору шляхом переговорів, Міжнародний суд зазначив, що вимога про проведення переговорів не склалася в якості обов'язкової преюдиційної умови для передачі справи до Суду. Інші два попередніх заперечення стосувалися нездатності Суду вирішити суперечку, що переростає у збройний конфлікт, і також були відкинуті.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що проблема юрисдикції судових установ міжнародного рівня у спорах, що стосуються тлумачення та реалізації Конвенції, не має єдиного алгоритму вирішення і відповідь на питання про юрисдикцію буде щоразу іншою залежно від сторін спору.

Джерела:

1. Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Case No. 16. URL: <http://www.itlos.org>.

2. Press Release 'The President of the International Court of Justice, addressing the General Assembly, welcomes the growing trust and respect of the international community for the Court' No. 2009/31, 2 November 2009. URL: <http://www.icj-cij.org/presscom/files/7/15587.pdf>.
3. Report of the International Court of Justice 1 August 2008-31 July 2009 (A/64/4) United Nations. New York, 2009, 79 p. URL: http://www.icj-cij.org/court/en/reports/report_2008-2009.pdf
4. Регламент МС ООН. URL: <http://www.icj-cij.org/homepage/ru/icjrules.php>.
5. Статут МС ООН. URL: <http://www.icj-cij.org/homepage/ru/icjstatute.php>.
6. Устав Організації Об'єднаних Націй і Устав Міжнародного Суду URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

Сиротенко Юлія Віталіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

Широковідомо, що кожна країна наділена правом охороняти власні інтереси, керуючись дозволеними міжнародним правом засобами, зокрема заходами примусового характеру. Цей принцип закріплений у багатьох міжнародно-правових актах. Основною формою примусу в міжнародному праві виступають міжнародно-правові санкції. Історично, санкції перш за все застосовувались в ракурсі самопомогі, але з плином часу та з інтенсивним розвитком системи міжнародних міждержавних відносин вони набувають колективного характеру. Стрімка метаморфоза санкцій по-перше була викликана створенням системи міжнародних організацій, в межах яких почалася розбудова права на примус щодо держав-учасниць цих організацій, котрі не дотримуються узятих на себе зобов'язань щодо організації або виконують їх неналежним чином.

З погляду на це, необхідно визначити поняття санкцій у його загальному вигляді. Санкції - це заходи як збройного, так і не збройного примусового характеру, які застосовуються суб'єктами міжнародного права у встановленій процесуальній формі у відповідь на правопорушення. Загалом, у доктрині й сучасній практиці міжнародного права не існує єдиного підходу щодо змісту поняття «міжнародно-правові санкції», а точна й коректна дефініція категорії «санкції» залишається однією з проблемних. Великі ускладнення виникають із визначенням цього поняття, тому що жоден офіційний міжнародно-правовий документ не містить дефініції терміна «санкція».

Дане питання особливо гостро перебуває у центрі уваги вчених-науковців саме після створення Організації Об'єднаних Націй (ООН) та формування сучасної системи примусових заходів. На мою думку, для більш повного розуміння поняття «санкції» нам необхідно звернути увагу саме на найпоширеніші думки правознавців-міжнародників.

Більшість радянських вчених розглядали санкції як окремий інститут міжнародного права, пов'язаний з відповідальністю. Як зазначав В. А. Василенко, «міжнародно-правові санкції являють собою особливий інститут правоохорони й правозастосування» [1].

Інша група дослідників, таких як Д. Б. Левін, Г. І. Тункін, П. М. Куріс, розглядає санкції як складову інституту міжнародно-правової відповідальності і вважає їх або формою міжнародної відповідальності, або сукупністю несприятливих наслідків міжнародного правопорушення, як форми відповідальності й примусові заходи.

Досить різноманітні й погляди західних вчених на природу санкцій. Так, Д. Анцилотті вважав, що єдиною можливою санкцією щодо держави- правопорушника є відшкодування спричинених збитків або задоволення вимог, які одночасно є і покаранням за протиправне діяння [2].

Дослідивши основні погляди науковців на дане питання, доцільно буде перейти безпосередньо до характеристики видів міжнародно-правових санкцій.

По-перше, практична діяльність дає змогу виокремити два основні види міжнародно-правових санкцій: індивідуальні (самопоміг) і колективні (у рамках міжнародних організацій). Кожний вид в свою чергу має різні форми:

індивідуальні – реторсії, репресалії, невизнання, розрив відносин, самооборона; колективні – відмова у членстві в організації, призупинення прав члена організації, виключення з міжнародного спілкування, колективні збройні заходи [3].

Реторсії – у загальному вигляді виступають одним із спеціальних принципів міжнародного права, це нормативно закріплене правило поведінки, що виявляється у впливі однієї держави на іншу з метою заклику останньої припинити ворожі, несправедливі, дискримінаційні, шкідливі, проте, правомірні дії. Заходи реторсії є своєрідним засобом тиску і не повинні виходити за межі міжнародного права. Строго кажучи, реторсія є контрзаходом при порушенні політичних і моральних норм, правил ввічливості.

Репресалії – односторонні заходи примусового характеру, що допускаються міжнародним правом як санкція у разі виникнення правопорушення. Хоча репресалії здійснюються відповідно до міжнародного права, але є свого роду санкціями щодо правопорушника, тому можуть виходити за межі міжнародного права в рамках характеру певного правопорушення. Характерною рисою репресалій є те, що вони припиняються із досягненням мети.

Невизнання є відмовою визнавати ситуацію, створену неправомірними актами. Як приклад можна навести невизнання юридичної чинності протиправних договорів, територіальних змін у результаті агресивної війни, протиправних режимів тощо.

Самооборона – ще один досить особливий вид санкцій, адже являє собою заходи збройного примусу. Відповідно до ст. 51 Статуту ООН право на самооборону реалізується виключно у відповідь на збройний напад [4].

Наостанок, що стосується колективних санкцій, перш за все призупинення прав і привілеїв, що впливають із членства в міжнародній організації, вони виражаються переважно в наступних формах: позбавлення права на голос тих держав, що не виконують прийняті на себе зобов'язання; позбавлення права на представництво в організації; позбавлення права на одержання допомоги; тимчасове призупинення членства в міжнародній організації; виключення з членства в міжнародній організації.

Також, застосування колективних збройних заходів повинно мати винятковий характер, оскільки їх застосування можливе

лише у випадках безпосередньої загрози миру та безпеці. Санкції збройного характеру мають місце лише за умови, коли вичерпані всі інші заходи впливу.

Отже, можна зробити висновок, що міжнародно-правові санкції являють собою примусові заходи, з одного боку збройного, а з іншого - не збройного характеру, які можуть застосовуватися потерпілою державою або державами чи міжнародною організацією до правопорушника задля припинення або попередження вчинення правопорушення. До міжнародно-правових санкцій відносимо: реторсії, репресалії, невизнання, самооборона, а також колективні заходи виключного характеру.

Джерела:

1. Манийчук Ю. В. Последствия международного правонарушения. К. : Вища школа, 1987. – 147 с.
2. Анцилотти Д. Курс международного права : в 2 т.; под ред. Д. Б. Левина ; пер. с ит. А. Л. Сакетти, Э. М. Фабрикова. М. : Иностранная литература, 1961–1961. Т. 1: Введение – общая часть. 1961. 447 с.
3. Международное право: Учебник для вузов / Отв. редакторы – проф. Г. В. Игнатенко и проф. О. И. Тиунова. М.: Изд. группа НОРМА. ИНФРА. М., 1999. 343 с.
4. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть: Учебник. – М.: Издательство БЕК, 1996. 213 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Саїд Карім Бассенович

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФОРМИ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

В сучасних умовах одним із найбільш актуальних питань сучасного міжнародного права є питання відповідальності суб'єктів міжнародного права. В зв'язку з цим особливо

важливим є комплексне дослідження форм матеріальної відповідальності держав у міжнародному праві.

Спочатку слід зазначити, що міжнародна відповідальність реалізується на основі матеріальної та політичної (нематеріальної) відповідальності.

Отже, сьогодні згідно Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» [1] глави 2 статті 37, матеріальна відповідальність виражається у формі реституцій, репарацій та компенсація.

Реституція - це, перш за все, компенсація злочинцем матеріальної шкоди в натурі (повернення незаконно вилученого майна, предметів мистецтва, транспортних засобів тощо). Видом реституції є заміщення - заміна незаконно деградованого або пошкодженого майна з подібною цінністю та метою.

Так, наприклад, під час окупації Одеси румунськими військами унікальні речі вивезли з Одеського оперного театру (головна люстра), Воронцовського палацу (двері з червоного дерева) тощо до королівських палаців Румунії. Все було повернуто законному власнику, щоб здійснити реституцію. Водночас у мирних договорах з переможеними було встановлено, що у разі неможливості повернення в природі предметів, що мають художню, історичну чи археологічну цінність, їх можна замінити предметами того ж виду або приблизно еквівалент [2, с. 154].

У свою чергу, ми зазначаємо, що репарації - це повернення матеріальної шкоди в грошах, товарах, послугах. Тобто фактично згладжування застосовується тоді, коли відновлення попереднього стану у вигляді ресторану неможливе і призначене для відшкодування шкоди.

Розрізняють прості та надзвичайні репарації. Просте згладжування полягає у відшкодуванні збитків державі за матеріальну шкоду шляхом виплати грошових сум, постачання товарів, надання послуг, еквівалентних сумі, що підлягає відшкодуванню потерпілим особам. Окремо зазначено, надзвичайні репарації тобто особливі обтяження, що виражаються в тимчасовому обмеженні повноважень держав, які вчинили міжнародні злочини щодо розпорядження своїми матеріальними ресурсами. Їх мета - не лише забезпечити максимально можливу матеріальну шкоду, заподіяну потерпілим, але й виключити фактори, що сприяють здійсненню

міжнародного злочину. Відповідно, вони можуть обмежити незалежність держави-правопорушника у виборі джерел відшкодування шкоди [3, с. 189]. Окремою формою є «компенсація». Вона передбачає грошові виплати потерпілим фізичним та юридичним особам. Держава-правопорушник, зобов'язана здійснити компенсацію, самостійно шукає та визначає джерела коштів для виплати матеріальної компенсації потерпілим.

Компенсація – це, відшкодування збитків, завданих таким діянням, наскільки така шкода не відшкодовується реституцією. Компенсація охоплює в фінансовому вираженні число шкоди, включаючи упущену вигоду, наскільки вона встановлена. Слід зазначити що компенсація є самої розповсюджені формою відшкодування у міжнародному праві.

Отже, ми дійшли до висновку, що матеріальна відповідальність знаходить своє вираження у формі реституцій, репарацій та компенсації. Відповідно до міжнародного права компенсація матеріальної шкоди відбувається в грошах, товарах, послугах. Вважаємо, що це вичерпний перелік форм матеріальної відповідальності держав у міжнародному праві.

Джерела:

1. Резолюція ГА ООН «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» 2001 р. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2013_2_87.pdf.
2. Цивиренко Г. П. Фактичні підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. С. 152–157.
3. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. 2-е вид., змін. та допов. К. : КНТ, 2010. 344 с.
4. Тимченко Л. А. Международное право: основные отрасли, институты, нормы. Ирпень : Нац. акад. ГНС, 2004. - 281 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Форманюк В. В.

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

Існування будь-якої правової системи передбачає наявність інституцій, які здійснюють створення, реалізацію та захист правових норм. Судові органи, основою діяльності яких є забезпечення правових гарантій реалізації прав та інтересів суб'єктів правовідносин, є невід'ємним її елементом. Міжнародний суд ООН (далі – МС ООН), маючи відносно нетривалу історію, посідає особливе місце в сучасній системі міжнародного судочинства.

Однією з особливостей функціонування міжнародних судових установ є застосування ними міжнародно-правових звичаїв. Аналіз їх діяльності дає змогу розкрити зміст вимог, які є необхідні та достатні для підтвердження наявності звичаєвих норм. Є всі підстави стверджувати, що міжнародні суди не лише виконують роль інституцій, які традиційно застосовують звичаєві норми, але і значно впливають на усі галузі міжнародного права через тлумачення їх норм.

Вагомим є вплив міжнародних судів на процес кодифікації міжнародного права. Значне збільшення кількості міжнародних судових установ, яке мало місце у другий половині ХХ століття, призвело до зростання обсягу практики застосування міжнародних звичаїв, яка підлягає аналізу, осмисленню та класифікації. Застосування міжнародних звичаїв різними міжнародними установами має специфіку, яка обумовлена природою суду, історичними та геополітичними чинниками, досвідом суддів, предметом судового розгляду.

Міжнародний суд ООН, також відомий як Гаазький суд – один з головних органів ООН та, звісно, головний судовий орган цієї організації.

Сама ідея створення Міжнародного Суду ООН виникла у 1942 році під час Другої світової війни. На той час Постійна палата міжнародного правосуддя вже майже перестала функціонувати, а необхідність приймати рішення для судового розв'язання багатьох міжнародних спорів і спірних питань вимагала створення нового міжнародного судового органу. Задекларовано

цей намір був Державним секретарем США та міністром закордонних справ Великобританії.

Міжнародний суд як інституція складається з незалежних суддів, покликаний вирішувати спори на основі міжнародного права та приймає юридично обов'язкові рішення [1]. Безперечно, основна функція міжнародних судових установ – це вирішення міжнародних спорів, і ця функція спрямована передусім на забезпечення нормальних добросусідських відносин між державами та на підтримку миру у світі. Міжнародні суди у своїх діяльності завжди підкреслюють це положення та свою роль у врегулюванні міжнародних відносин. Утім, важливими складовими практичної діяльності суду є міра урегульованості спірних правовідносин, наявність нагальної потреби у сторін вирішити спір з позиції міжнародного права, юридична сила прийнятих міжнародним судом рішень та належне виконання рішення міжнародного суду.

Розгляд конкретних справ у Міжнародному Суді ООН, як правило, займає декілька років. З часу створення й до сьогодні Судом було зареєстровано 155 справ, за розглянутими справами він виніс 116 рішень по суті справ та надав 26 консультативних висновків. Зараз у провадженні Суду перебувають 14 справ. Україна була стороною у справі Морська делімітація у Чорному морі (Румунія проти України), рішення по якій винесено 3 лютого 2009 року [4]. Ця справа стосувалася розмежування континентального шельфу та виключної економічної зони у Чорному морі, що врешті-решт призвело б до завершення більш ніж 40-річного спору, який був успадкований Україною ще від колишнього СРСР. Однак у результаті рішення Суду Україна отримала лише приблизно 25 % спірної території, в той час як Румунія – близько 75 %. Зрозуміло, що таке рішення Суду викликало жваву полеміку у вітчизняній міжнародно-правовій літературі. Висловлювалася як думка, що рішення Суду є явно не вигідним для України і спірним з правової точки зору [5], так і зовсім протилежна точка зору, що рішення Суду є об'єктивним і справедливим, а менший відсоток спірної території, отриманий Україною, обумовлений тим фактом, що вона суттєво збільшила свою лінію запиту, порівняно з тією, на яку погоджувався колишній СРСР [2].

Своєю судовою практикою Міжнародний Суд ООН окреслює рамки існуючого міжнародного права та надало поштовх для

його розвитку. Рішення суду підтверджує наявність звичаєвих норм міжнародного права.

Водночас, суд не став «світовим судом», який приймає рішення з будь-яких крупних конфліктів. На сьогоднішній день обов'язкову юрисдикцію Суду визнає лише третина існуючих держав світу, і це визнання супроводжується суттєвими застереженнями. Помірковане ставлення до юрисдикції Суду частково може бути пояснено принциповим неприйняттям ідеї міжнародної юрисдикції колишніми соціалістичними державами. З одного боку, і після ліквідації соціалістичної системи держав у 1989–1990 рр. ставлення багатьох держав до Суду залишається обережним [3]. З іншої сторони, уявна політична природа конфліктів, проблеми реалізації судових рішень визначають скептичне ставлення до Суду.

Також, відповідно до ст. 96 Статуту ООН, ст. 65 Статуту Міжнародного Суду ООН Генеральна Асамблея ООН або Рада Безпеки ООН можуть запитувати консультативні висновки з будь-якого юридичного питання.

Враховуючи те, що суд не має компетенцію розглядати спори за участю міжнародних організацій, міжнародні організації використовують своє право звертатись до Міжнародного суду ООН з проханням надати консультативний висновок щодо спору, одночасно зазначаючи про прийняття ними юридичної обов'язковості щодо виконання рішення за консультативним висновком. Правом звернутися за консультативними висновками має обмежена кількість міжнародних організацій. Зокрема, лише 16 міжнародних організацій отримали таке право, серед них МОП, ЮНЕСКО, ФАО, ВОЗ, МБРР, МФК, ІКАО, ІМО, ЮНІДО, МАГАТЕ тощо. Правом подавати запит на отримання консультативного висновку мають також деякі органи ООН, а саме: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та Соціальна Рада, Рада з Опіки, Міжсесійний комітет Генеральної Асамблеї. Процедура винесення консультативного висновку є одним із найнадійніших засобів регламентації інституційної системи ООН.

Практика надання консультативних висновків Міжнародним судом досить різноманітна і передбачає детальний аналіз нормативно-правового регулювання міжнародних відносин у відповідній сфері. Враховуючи значну кількість консультативних висновків, їх можна розглядати як спеціалізовані наукові

дослідження з певних проблемних питань, що їх проводять судді на запит міжнародних організацій та керівних органів системи ООН. При цьому міжнародні організації мають можливість робити запити щодо надання консультативних висновків Міжнародного суду ООН в інтересах та на прохання держав.

Таким чином, слід зробити висновок, що у цілому авторитет та значення Міжнародного Суду ООН для мирного розв'язання міжнародних спорів та прогресивного розвитку міжнародного права є досить суттєвими. Суд врегульовує міжнародні конфлікти, розглядає міжнародні спори, надає консультативні висновки інституціям ООН.

Джерела:

1. Rosenne Sh. The Law and Practice of The International Court: 1920–2005. Leyden, Nijhoff, 4th Revised edition. 2006. 786 p.
2. Караман І. Рішення Міжнародного суду ООН у справі про делімітацію Чорного моря. *Право України*. № 3-4. 2012. С. 242–250.
3. Международное право. Вольфганг Граф Витцтум. Пер. с нем. М., 2011. 1072 с.
4. Рішення Міжнародного суду ООН у справі про делімітацію морських просторів у Чорному морі (Румунія проти України) від 03 лютого 2009 р. *Міжнародне право*. № 1. 2012. С. 170–233.
5. Тимченко Л., Кононенко В. Проблеми делімітації морських просторів України. *Міжнародне право*. № 1. 2012. С. 234–250.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

СЕКЦІЯ № 5

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ

Болдіна Діана Андріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРУДЯЩИХ-МІГРАНТІВ

У сучасному світі, головним проблемним аспектом у регулюванні міграції є її розширення, через яку створились дві системи ринкових відносин, а саме: міграційні процеси регулювання відносин між робітниками, які є громадянами відповідної держави, та регулювання міграційних процесів для робітників іноземних держав. У системі регулювання відносин у сфері праці для робітників іноземних держав було виявлено одну з великих проблем сучасного трудового ринку, а саме формування нелегальної міграції, яку на сьогодні не змогла побороти жодна з держав. Такі обставини як низька оплата праці, праця в умовах, які є шкідливими для здоров'я, міграція вчених, провідних спеціалістів є підґрунтям для зростання такого виду міграцій. Відтак, політика кожної держави направлена на захист від ризиків втручання мігрантів у національний ринок праці.

Поняття міграції може розглядатись як у широкому розумінні, так і у вузькому. У вузькому розумінні це поняття охоплює переміщення, переселення, перехід людей з однієї території на територію іншої, яке ґрунтується на просторовому та часовому аспекті та передбачає зміну місця постійного проживання. У широкому розумінні міграція охоплює не тільки переселення, а й низку інших територіальних переміщень населення.

Такі вчені як Кузьменко О., Андрюшина К., Колпаков В., Заславська Т., Ноздріна Н., Лицюк М. розглядають поняття міграції у вузькому розумінні. Наприклад, на думку Заславської Т., поняття міграції представляє переміщення особи, яке відбувається

між встановленими особою пунктами, яке було породжене з власних емоційних поривів, та призводить до тимчасової або постійної зміни місця проживання. Соціальні аспекти зміни територіальних пунктів можуть відбуватись через ділові поїздки, навчання, зміну місця роботи [1, с. 11]. Але деякі автори вважають, що потрібно ще більше звузити таке поняття, щоб можна було чітко відокремлювати інститут такого переселення, обмежуючи його лише переселенням, яке зумовлене зміною місця роботи такої особи. Такий підхід призведе до виникнення ряду питань, які будуть стосуватись розмежування таких категорій, та призведе до певної плутанини. Саме тому прийнято розглядати поняття міграції у широкому або у вузькому розумінні.

На сьогодні виникають проблемні аспекти регулювання міграційних процесів на міжнародному рівні. Політика та координація держав між якими виникає співробітництво з приводу регулювання міжнародних трудових відносин повинні ґрунтуватись, перш за все, на відповідних принципах, які будуть створювати необхідний базис для укладання угод та договорів. Серед договорів, які відіграють важливу роль в міжнародно-правовому регулюванні, можна виділити конвенції Організації Об'єднаних Націй, присвячені питанню міграції, а також конвенції та рекомендації спеціалізованої установи з Міжнародної організації праці. Одним з найголовніших напрямків відповідної установи є реалізація діяльності у сфері гідної праці на національному рівні, укладання відповідних реформ у сфері трудового законодавства та вирішення спорів з приводу укладання міжнародних угод у сфері співпраці.

Опираючись на внутрішньодержавне законодавство України, необхідно зазначити, що поняття зовнішньої трудової міграції закріплено у статті 1 Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», а саме зовнішньою трудовою міграцією є переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування [2]. Простежуючи останні роки трудової міграції в Україні, яка досить сильно зросла, її головною проблемою залишається незадоволення громадян тими соціальними умовами, які створює держава. Слід наголосити також на такому міжнародному акті, як Конвенція про права трудящих-мігрантів 1949 року, яка чітко затвердила національний режим, який

застосовується до іноземних працівників. Необхідно також звернути увагу, що положення цієї Конвенції були доповнені Конвенцією, яка закріпила рівні можливості трудящих-мігрантів та не використання проти них дискримінації [3].

Таким чином, через економічну кризу, яка була спричинена рядом політичних, соціальних та економічних факторів, відбулося зростання трудової міграції з України. Її зростання відбувається незважаючи на умови праці в інших державах, відсутність можливості прожити разом із сім'єю, соціального захисту та необхідність покинути державу в пошуках роботи за кордоном. Але такий вимушений процес міграції українців є досить нормальним явищем у світі, яке потребує часу, для встановлення у державі відповідного балансу у економічній, політичній та соціальній сфері життя.

Джерела:

1. Заславская Т. И. Миграция сельского населения. 1970. 347 с.
2. Закону України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 № 761-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-VIII#Text>.
3. Конвенція МОП № 97 про працівників-мігрантів від 24.06.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159#Text.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Бондар Ольга Романівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕНІТАНЦІАРНІ СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ: ЗАХИСТ ПРАВ В'ЯЗНІВ

В 1949 р. було створено таке суспільно-політичне об'єднання, як Рада Європи (далі – РЄ). При цьому ідею «єднання Європи» було тісно переплетено з традиціями «європоцентризму» (особлива роль Європи у створенні сучасної цивілізації, її основних цінностей, в тому числі стандартів політичної демократії та правової державності) [5, с. 304]. В рамках Ради Європи створено дієвий контрольний механізм за дотриманням державами-

членами зобов'язань із захисту прав людини через Європейський суд з прав людини (*далі* – ЄСПЛ), Комітет Міністрів та Парламентську Асамблею [3, с. 260]. Це дуже вплинуло на розвиток не лише європейських, а й інших держав світу.

Відповідно до ст. 3 Статуту РЄ, «кожна держава, що є членом РЄ, зобов'язана визнавати принцип верховенства права та принцип забезпечення для кожної особи, яка перебуває під її юрисдикцією, гарантій щодо здійснення прав людини і основоположних свобод» [4]. Можна зробити висновок, що права людини та їх захист є одним із напрямків діяльності РЄ, результати якої закріплюються в найважливіших міжнародно-правових актах і лежать в основі європейського міждержавного співробітництва. Саме міжнародне регулювання пенітенціарних питань є тим контрольним інструментом, який забезпечує прозорість і об'єктивність ув'язнення осіб. Особи, засуджені до кримінальних покарань, або ув'язнені на будь-якій стадії кримінального судочинства, є найбільш незахищеною категорією осіб через те, що вони обмежені у своїх суб'єктивних правах. Інформація про порушення прав в'язнів не є загальнодоступною, оскільки такі випадки зазвичай вирішуються на національному рівні в рамках функціонуючої в державі пенітенціарної системи.

У діяльності, пов'язаній із захистом прав в'язнів, беруть участь такі органи та інститути РЄ: 1. Європейський суд з прав людини; 2. Комітет Міністрів Ради Європи; 3. Європейський Комітет із запобігання катуванням; 4. Комісар з прав людини [2, с. 27]. Під міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини слід розуміти міжнародні норми, що регламентують та розвивають принципи захисту прав людини. В першу чергу, це зобов'язання держав забезпечувати індивідам основоположні права та свободи та не допускати жодної дискримінації. Основними загальними європейськими правовими актами із захисту прав людини є: Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) та Протоколи до неї; Статут Ради Європи (1949 р.); Європейська соціальна хартія (1961 р.); Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.). Європейські пенітенціарні стандарти є результатом співробітництва відповідних суб'єктів міжнародного права. Міжнародне співробітництво в пенітенціарній сфері спрямовано

на захист прав осіб: 1) засуджених до кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі; 2) засуджених до кримінальних покарань у вигляді позбавлення волі; 3) які знаходяться під слідством, перебувають в пенітенціарних установах [5, с. 305].

За сферою впливу пенітенціарні стандарти поділяються на: 1) акти, що стосуються працівників пенітенціарних установ; 2) акти, що регламентують поведінку з окремими категоріями засуджених; 3) правила застосування заходів, не пов'язаних із позбавленням волі; 4) ті, що стосуються поведінку з особами, позбавленими волі. За спеціалізацією європейські регіональні акти можна класифікувати на: 1) акти спеціалізованого характеру – норми, які безпосередньо відображають спеціальні права в'язнів; 2) акти загального характеру – визначають права людини та містять окремі стандарти поведінку з в'язнями [1, с. 57]. За суб'єктами, на яких поширюється дія європейських пенітенціарних стандартів, їх можна класифікувати на: 1) ті, що стосуються визначених професійних груп персоналу пенітенціарних установ (лікарі, вчителі тощо); 2) ті, що стосуються окремих категорій засуджених (жінки, неповнолітні тощо); [1, с. 62].

Незважаючи на те, що більшість пенітенціарних стандартів, прийнятих в рамках Ради Європи, є рекомендаційними, вони все ж таки мають велике значення для розвитку та вдосконалення пенітенціарних систем світу. Міжнародне співтовариство не може зобов'язати держав-учасниць реалізовувати на практиці всі міжнародні стандарти через те, що дана сфера частково належить до виключної компетенції держав і, як наслідок, не кожна з них має можливість утримувати саме такий «стандартизований» пенітенціарний апарат. Але саме забезпечення прав в'язнів і реалізація на практиці європейських пенітенціарних стандартів є дуже важливим показником демократичності держав. Тому міжнародна спільнота повинна постійно прагнути до розробки нових контрольних механізмів за дотриманням прав в'язнів та вдосконалювати вже існуючі, підвищуючи їх ефективність.

Джерела:

1. Гулак О. Гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародними правовими актами в контексті оптимізації функціонування кримінально-виконавчих установ. *Вісник прокуратури*. 2007. № 12. С. 56–63.

2. Дамирли М. А., Анцупова Т. А. Право Совета Европы: схемы, таблицы, определения и комментарии. Учебное пособие. Изд. 2-е. Одесса : Фенікс, 2008. 284 с.
3. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: монографія / Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, с. Г. Сergyogina [та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України»; Х.: Право, 2013. 336 с.
4. Статут Ради Європи від 5 травня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text.
5. Туманов В. А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности. В. А. Туманов. М. : Издательство НОРМА, 2001. 304 с.

Науковий керівник – д.ю.н, професор Сурілова О. О.

Бурич Лада Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, У РОЗРІЗІ РЕФОРМИ ДЕІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ

Кожна дитина має право знати своїх батьків і право на їх піклування – це не просто рядки із Конвенції ООН про права дитини, прийнятої в 1989 році, але один із викликів для України, що полягає у реалізації цього фундаментального права багатьом дітям-сиротам і дітям, позбавлених батьківського піклування. Не одне десятиліття Україна, в особі її законодавчого і виконавчих органів влади, а також простих громадян-українців, намагається скоротити прикру статистику щодо кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в нашій країні. Згідно із відомостями наданими Міністерством соціальної політики України більше 70 000 дітей потребують батьківського піклування та турботи [1, с. 12]. З цією метою у 2017 році Кабінетом Міністрів України була затверджена Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки (далі – Національна стратегія).

Проте, Україна не єдина держава, що постала перед такою проблемою. Такі держави, як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Польща, Болгарія розпочали реформування відповідної системи ще задовго до проголошення Національної стратегії. На нашу думку, досвід інших країн може позитивно вплинути на якість і швидкість реалізації заданого курсу Україною на скорочення кількості інтернатів і виховання дітей у сім'ях або середовищі, максимально наближеному до сімейного.

Однією з найактуальніших проблем постає велика кількість дітей, що мають батьків, однак все одно перебувають в закладах інституційного нагляду. Згідно із відомостями Національної стратегії близько 8% дітей, що перебували у 2016 році в закладах інституційного нагляду були дітьми-сиротами, всі інші діти мають батьків, що в силу тих чи інших обставин передали дітей на перебування в таких закладах [2, с. 2]. Серед основних причин можна виокремити: відсутність належних умов існування для нормального розвитку дитини, фінансове зубожіння батьків і перебування у складних життєвих обставинах, збільшення осіб, що зловживають психоактивними речовинами (алкоголь, наркотична залежність), відсутність інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами тощо.

Одним із вдалих прикладів вирішення першопричин проблеми, а не лише наслідків стало реформування системи інституційних закладів у США, що розпочалося на початку ХХ століття. З метою скорочення кількості дітей, які перебувають в інституційних закладах, та при цьому мають батьків, в 1937 році було прийнято Закон «Про соціальний захист» (Social Security Act). Відповідний акт забезпечив фінансову підтримку родин, що перебувають у складних життєвих обставинах [3, с. 157]. Завдяки цьому закону наступні 60 років кількість дітей в інтернатах поступово зменшувалася десь на 1-2% щороку. Тому суттєві результати були досягнені наприкінці 90-х років, коли кількість дітей, що перебували в інтернатних закладах, становила тільки 4% від загальної кількості дітей, які виховувалися за межами сім'ї [4, с. 6].

Варто відзначити, що ще з ХІХ століття питанням розвитку альтернативних форм догляду за дітьми, які з певних причин не могли проживати з біологічними батьками, почала прийматися і Великобританія. Саме тоді у Сполученому Королівстві

розпочався період критики безособового середовища в закладах освіти та наголошення на необхідності виховання дитини в сім'ї. Англійський реформатор та благодійник Томас Барнадо всіляко підтримував запровадження практики «поселення в чужу сім'ю», за його моделлю дітей, що були позбавлені батьківського піклування, поселяли у почесні сім'ї в селах. Частими стали випадки влаштування самотніх матерів домашніми служницями, таким чином у вільний час вони мали змогу бачитися з дітьми [5, с. 60].

Після закінчення Другої світової війни уряд Великобританії зосередився на впровадженні моделі «фостерних сімей». Під «фостерінгом» розуміється соціальний метод, змістом якого є добровільне взяття прийомною сім'єю не більше чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Правове регулювання цього інституту забезпечує Закон «Про дітей», що затвердив термін «батьківська відповідальність», а також Інструкції про влаштування дітей і Правила влаштування дітей на фостерне виховання (Foster Placement (Children) Regulations) [6, с. 61]. Більш того, залишення дитини біологічними батьками згідно із законодавством Великобританії вважається серйозним кримінальним правопорушенням [7, с. 24].

Важливим для України, також, є досвід впровадження реформи деінституалізації в постсоціалістичних країнах, що мали схожий рівень дотримання прав дітей, ставлення та уявлення суспільства стосовно усиновлення та встановлення опіки. Наприклад, Болгарія підтримує превентивний підхід, що дозволили суттєво зменшити кількість дітей, позбавлених батьківського піклування, що потребували розміщення в інституційних закладах. Для цього в державі були запроваджені денні центри допомоги сім'ям, центри матері і дитини, а також консультативні центри [8, с. 157].

У Польщі успішно функціонує сформована модель тимчасового проживання 12-14 дітей в установах, де працюють 4-5 вихователів, а також створення спеціалізованих соціальних гуртожитків для проживання до 30 осіб. Цікаво, що організовують та реалізують відповідну модель громадські організації, яким держава делегувала частину повноважень. Місцева влада також зобов'язана співпрацювати з громадським

сектором, що на нашу думку позитивно впливає на популяризацію та реалізацію реформи деінституалізації [9, с. 63].

Підсумовуючи наведене, хотіли б звернути увагу на основні успішні методи і моделі деінституалізації, які б Україна могла повністю або частково використати під час впровадження реформи:

- необхідність та обов'язковість вжиття превентивних заходів задля підтримки як дітей, що потребують батьківського піклування, так і батьків, що перебувають у складних життєвих обставинах;

- активна освітня діяльність і популяризація захисту прав дітей, інформування про алгоритм процедури всиновлення (а також, поліпшення відповідної процедури на законодавчому рівні) та встановлення опіки, впровадження особистого менторства;

- впровадження моделі «фостерних сімей», адаптованої під українське суспільство;

- делегування владою частини повноважень спеціалізованим громадським організаціям у сфері інституційного догляду та реалізація ефективного громадського контролю;

- законодавче закріплення відповідальності за порушення батьківських обов'язків.

Джерела:

1. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: статистичний збірник Державної служби статистики України. 2018. 77 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_zdpus_2017.pdf (дата звернення: 25.11.2020).
2. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 року. Офіційний вісник України. 2017. №67. 101 с.
3. Ярмолинська І. В. Аналіз зарубіжного досвіду реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. Інвестиції: практика та досвід. №2. 2019. 162 с. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/27.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
4. Кузьминський В. Навіщо реформувати інтернатну систему: чого нас вчить історія. Права дітей: інформаційний журнал. №1 (9). 2010. 23 с. URL: <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1345191694.pdf> (дата звернення: 23.11.2020).

5. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. №1. 2020. 228 с. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/12.pdf> (дата звернення: 24.11.2020).
6. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. №1. 2020. 228 с. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/12.pdf> (дата звернення: 24.11.2020).
7. Мюльгейр Ж., Брауні К. Деінституалізація та трансформація послуг для дітей: посібник з найкращих практик. 143 с. URL: <https://sirotstvy.net/upload/iblock/c40/c40bbf1835a93f0c4351e68467ea9431.pdf> (дата звернення: 23.11.2020).
8. Ярмолинська І.В. Аналіз зарубіжного досвіду реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. Інвестиції: практика та досвід. №2. 2019. 162 с. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/27.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
9. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. №1. 2020. 228 с. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/12.pdf> (дата звернення: 24.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

***Ventsuryk Diana
Chornodid Anastasiia***

National University «Odessa Law Academy»

ADOPTION OF A CHILD BY SINGLE COUPLES: INTERNATIONAL EXPERIENCE

Nowadays, international experience shows that the legal recognition of same-sex couples does not cause significant social and legal problems throughout society and at the same time contributes to the solution of such problems in these couples. The principles and norms of

international law indicate that the right of a child to be brought up in a family is central, as the family is the natural environment for the growth and well-being of children. The Convention on the Rights of the Child also requires States parties to ensure that children who cannot be brought up by their biological parents are adequately replaced and that children are protected from conditions typical of special institutions. It states that a child left without parents «has the right to special protection and assistance», «alternative upbringing» (art. 20) and «such protection and care as are necessary for his or her well-being» (art. 3). The basic principles of human rights give children the right to be raised in a family. Children left without parents have the right to adoption if they have a real family that wants to adopt them.

The issue of same-sex marriages and the legal consolidation of the right to them, today, causes ambiguity in society and government. Proponents of legalization have made it a rule to turn to political rights and freedoms. Opponents, in turn, argue the moral unacceptability of this kind of relationship and refer to religious dogmas and social spiritual principles. As a result, the development of the institution of adoption of children by same-sex couples is gaining more urgency and popularity among developed countries. As a result, the development of the institution of adoption of children by same-sex couples is gaining more urgency and popularity among developed countries.

Some countries, such as Ukraine, Belarus or Russia, have not legalized same-sex marriage and their legislation defines the concept of marriage exclusively as a union of a man and a woman. But countries like Canada, the Netherlands, Norway, Belgium, France, and the Czech Republic have long recognized same-sex marriage. For example, the Canadian Civil Marriage Act contains a gender-neutral definition of marriage, namely according to Art. 2 of this law, marriage is recognized as a legal union, for civil purposes, of two persons with the exception of other unions.

We can also note that the Norwegian Parliament in June 2018 passed a law legalizing same-sex marriage. Accordingly, there have been changes in § 1 of the Law on General Marriage, which defined the possibility of marriage to two persons [1]. Thus, he expanded the rights of same-sex couples and gave them the opportunity not only to hold a wedding ceremony in the church, but also the right to adopt children.

Despite all the positive changes, the adoption procedure in any country is quite complicated. Let's consider, for example, the

adoption of children by same-sex couples in Norway. It consists of seven stages, starting with potential parents taking special courses on child adoption and ending with final and irreversible adoption. But after analyzing all the stages, we can conclude that they are aimed at meeting the interests of the child and finding the most successful pair of adopters, without injuring the psyche of children.

It is also worth noting about the situation with same-sex adoption in France, which became the fourteenth country in the world and the ninth in Europe to legalize same-sex marriage and same-sex adoption. Adopted on 17 May 2013, the law allowing same-sex marriage № 2013-404, gives the right to marry same-sex couples who reside in France, including foreigners, provided that at least one of the partners has a permanent residence in France or is a resident of France. Article 143 of the Civil Code of France provides that a marriage may be entered into between two persons of the opposite sex or of the same sex. As a result, this law gives same-sex couples the right to adopt the same child, as well as to adopt a child by a father or mother whose adoptive parent is the other spouse.

While taking into account this problem at the level of its international consolidation, it should be noted that in accordance with Art. 7 of the Universal Declaration of Human Rights, all people are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law [4]. All people have the right to equal protection against any discrimination that violates this Declaration and against any incitement to discrimination. A number of international legal documents define a list of features on which privileges or restrictions cannot be established. Thus, according to paragraph 5, part 2 of the Declaration of Principles of Equality, such signs are sexual orientation and gender identity [2].

Opponents of same-sex adoption argue that children in homosexual families will not be raised in the family structure that social science has identified as best for children. However, most studies of homosexual families with children show that children do not suffer from the same sex of their parents [3, p.61].

Although in modern legal science the problem of raising children by same-sex couples is not sufficiently studied, but the conclusions about it are quite pluralistic and ambiguous. Examining this issue and various sociological studies of foreign countries, we can say that same-sex couples want more to adopt and raise an HIV-infected child

or a child with disabilities or older children from "difficult" families. Despite certain peculiarities of raising children in such families, it should be emphasized that children raised by same-sex couples do not become homosexual more often than in traditional heterosexual couples [5, p.795–798].

Thus, granting same-sex couples the right to adoption is not only an implementation of the constitutional principle of equality, but also an exercise of the child's right to be raised in a family, which contributes to the establishment of international human rights standards.

References:

1. «Закон про шлюби» Канади. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-31.5/page-1.html>.
2. The Declaration of Principles on Equality. URL: <http://www.equalrightstrust.org/endorse/index.htm&q>.
3. Бейкер К. К. Оповідання про шлюб. *Право США*. 2012. № 1-2. С. 54–67.
4. Загальна декларація прав людини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Попов В. А., Котеленец Н. В. Сравнительный анализ усыновления (удочерения) детей в приемных семьях России и США. *Молодой ученый*. 2015. № 12. С. 795–798. URL: <http://moluch.ru/archive/92/20202>.

Scientific advisor – PhD, Associate Professor Voitovych P.P.

Гайсенок Анастасія Ігорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Відповідно до статті 24 Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [1]. З огляду на національне законодавство України, цей принцип є конституційним, а отже – непорушним. Він закріплює відсутність привілеїв чи обмежень за різними ознаками. В даний перелік, визначений насамперед національним законодавством, але який не є вичерпним, включається й така ознака як стать.

Незважаючи на закріплення даного принципу на законодавчому рівні, права жінок, як однієї з незахищених верств населення, все ще з різних причин порушуються як в Україні, так і в інших країнах світу. Міжнародний захист прав жінок є невід'ємною складовою інституту міжнародного захисту прав людини.

Наразі, дуже поширеним явищем у всьому світі є дискримінація. Незважаючи на те, що будь-які форми дискримінації є забороненими, насамперед на міжнародному рівні Загальною Декларацією прав людини, все одно це є гострим питанням, яке впливає на нормальне функціонування сучасного суспільства. Досі жінки стикаються з різними формами дискримінації і потребують ефективного захисту своїх прав. Тому, однією з актуальних проблем на сьогодні є ефективність міжнародно-правового захисту прав жінок.

Фундаментальну основу міжнародно-правового механізму захисту прав жінок закладено у ст. 1 Статуту ООН, який покладає на держави обов'язок поважати усіх людей незалежно від статі [2]. У системі ООН основне місце серед заходів забезпечення рівності прав жінок, займають заходи, розроблені Комісією ООН зі становища жінок – функціональної комісії Економічної і Соціальної ради ООН.

Органами системи Організації Об'єднаних Націй прийнятий ряд міжнародно-правових документів, які мають відношення до конкретних прав жінок. Рівноправ'я жінок знайшло визнання, закріплення і вдосконалення в численних міжнародних документах. Такими документами, наприклад, є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. та інші [3].

Цей неповний перелік міжнародно-правових документів має своєю головною метою ліквідацію дискримінації жінок за ознакою статі, а також надання їм рівних прав з чоловіками при вступі на державну службу, прийомі на роботу чи навчання тощо.

У сучасному міжнародному праві найважливішим досягненням є створення міжнародно-правового механізму в галузі захисту прав і свобод людини, у тому числі забезпечення рівності прав жінок і чоловіків, спеціальних структур, покликаних забезпечити їх реалізацію. Такими структурами є: Верховний комісар ООН з прав людини; Комісія з прав людини,

що діє в рамках ООН; Комітет з прав людини, створений у відповідності з положеннями Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р.; Комітет з ліквідації дискримінації по відношенню до жінок (Конвенція 1979 р.); Комітет з прав дитини (Конвенція 1989 р.) тощо [4].

Незважаючи на те, що на міжнародному рівні створений ряд міжнародно-правових документів, які регламентують рівність прав жінок на рівні з чоловіками, все ж треба застосовувати більш ефективні заходи міжнародно-правового захисту прав жінок.

Підсумовуючи все вищенаведене, можна сказати, що міжнародний захист прав жінок є на даний час актуальною проблемою, вихід з якої потрібно шукати починаючи з внутрішньодержавного законодавства і притримуватись норм міжнародного права.

Отже, невід'ємною частиною прав людини є права жінок, які мають захищатися на відповідному рівні. Одним з основних заходів спрямованих на захист прав жінок, які передбачені міжнародними договорами, є прийняття відповідного внутрішньодержавного законодавства, яке передбачає створення спеціального механізму забезпечення принципу гендерної рівності, закріплює конкретні заходи, спрямовані на реалізацію цього ж принципу. Тож, задля нормального функціонування суспільства необхідно, щоб кожна держава світу імплементувала відповідні міжнародні норми в національне законодавство.

Джерела:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй: Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
3. Міжнародно-правовий захист прав жінок. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 9(3). С. 47–49.
4. Сергєєва С. М. Міжнародно-правовий захист прав жінок: історія і сучасністю URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_3/284.pdf.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Риженко Н. О.

ПРАВО НА БЕЗОПАСНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ ВСЕОБЩЕЙ ПРОЗРАЧНОСТИ

Различные социально-политические процессы, происходившие на протяжении всего развития человечества, и чрезвычайно активизировавшиеся за последнее столетие, привели нас к исторической точке верховенства гуманизма. Как бы контрастно с этой тенденцией не выглядели 2 мировые войны, унёсшие суммарно за период менее декады больше жизней, чем все предшествующие им конфликты, есть основания полагать, что и они внесли свой вклад в глобальное признание жизни человека, как наивысшей ценности, требующей защиты, как со стороны государств, так и со стороны международного сообщества. Если раньше власть была в руках тех, кто обещал нам завоевания, сейчас она перешла к тем, кто обещает нам безопасность, тем, кто обещает нашу всё более ценную, более долгую и более благополучную жизнь уберечь от различных угроз и вызовов.

Общее снижение уровня насилия можно считать одним из факторов, способствовавших сегодняшнему отображению разнообразных прав и свобод человека в огромном количестве как национальных, так и международных правовых актах. Так, Всеобщая декларация прав человека закрепляет право жизнь, свободу и личную неприкосновенность [2]. Подобные положения имеются и в Конвенции о защите прав человека и основных свобод и др [3]. Конституция Украины говорит нам о том, что человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются наивысшей социальной ценностью [1].

Не последнюю очередь в нашем понимании права на безопасность занимает и развитие технологий. Находясь на границе соприкосновения технооптимизма и технопессимизма, мы одновременно и даём доступ к нашим личным данным, надеясь, что новые технологии в правильных руках сделают нашу жизнь ещё краше и безопаснее, и боимся, что корпорации установят за нами круглосуточную слежку, а государства –

цифровую диктатуру. Нельзя сказать, что данные страхи являются необоснованными, поскольку, например, система социального кредитования Китая, заключающаяся в том, что граждане, в зависимости от совершаемых ими действий, вознаграждаются определенным количеством баллов или испытывают на себе санкции посредством этих баллов отнимания, получают рейтинг, влияющий на их социальный статус и позволяющий, или не позволяющий им, например, купить билет на поезд [4]. Подобного рода вещи одновременно завораживают уровнем технологического прогресса и пугают бесчеловечностью и возможностью ограничения фундаментальных прав, таких как, например, право на конфиденциальность.

Однако не стоит забывать, что подобного рода прозрачность – явление не одностороннее. Граждане требуют от государства и корпораций такую же открытость относительно их действий, какую предоставляют они сами. Этот запрос по-разному воспринимается в разных обществах, поскольку десакрализация данных институтов происходит не с одинаковой скоростью, и пока одни на всеобщее обозрение открывают свои механизмы управления, другие не спешат хоть немного приоткрыть эту занавесу таинственности.

Это может быть одной из причин нежелания так беспечно относиться к своим личным данным, поскольку неизвестно как далеко такого рода открытость заведет, тем не менее, стоит помнить, что сегодня безопасность в полной мере предоставить нам могут лишь данные институты. В связи с этим видится необходимость в переосмыслении наших базовых прав и роли отдельных органов в их реализации, и, как следствие, закрепление и правильная реализация норм, регламентирующих нашу новую безопасность. Такого рода вещи являются глобальной тенденцией, соответственно и регламентировать их нужно на наднациональном уровне для более качественного эффекта.

Предоставить безопасность сегодня уже значит не столько спасти от нападения соседа с кинжалом, сколько самостоятельно не навредить из-за огромной власти в своих руках, не забывая при этом, что каждое действие ощутит на себе противодействие в виде требования отчетности о проделанной работе, а в случае невозможности в полной мере реализовать услугу по предоставлению безопасности можно ощутить на себе соответствующие санкции.

Источники:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
2. Всеобщая декларация прав человека (принята на третьей сессии Генеральной Ассамблеи ООН резолюцией 217 А (III) от 10 декабря 1948 г.)
3. Конвенция о защите прав человека и основных свобод (Рим, 4 ноября 1950 г.) (с изм. и доп. от 21 сентября 1970 г., 20 декабря 1971 г., 1 января 1990 г., 6 ноября 1990 г., 11 мая 1994 г.) // Бюллетень международных договоров. – март 2001 г. №3.
4. Супрунюк Н. Система социального кредита в Китае: утопия или Большой Брат? ИТС.ua. 2019. URL: <https://itc.ua/articles/sistema-soczialnogo-kredita-v-kitae-utopiya-ili-bolshoj-brat/>.

Научний руководитель – к.ю.н., доцент Фёдорова Т. С.

Дічева Валентина Сергіївна

Одеський педагогічний фаховий коледж

ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Актуальність питання полягає у тому, що не зважаючи на скорочення випадків застосування смертної кари та поширення заборони її застосування, низка країн продовжує її застосовувати, не зробивши ґрунтовного аналізу дотримання та забезпечення основоположних прав людини, зокрема права на життя.

Дослідженням даної теми займалися Крушинська А., Лихова С., Ткаченко Н., Чеботарьов С., Цушко С. та інші.

Колізія існує в тому, що кожна людина має право на життя. Це фундаментальне природне право. Слід погодитись з думкою Цушко С. про те, що життя дається людині природою, а не державою. Держава зобов'язана визнавати, поважати та захищати таку цінність [2].

Статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) було передбачено можливість застосування смертної кари за вчинення злочину. Але протоколом № 6 від 28.04.1983 року до Конвенції, держави – члени Ради Європи,

які підписали цей Протокол, скасували смертну кару, а також законодавчі підстави для засудження до неї [1].

На сьогоднішній день законодавство принаймні півсотні країн передбачає застосування смертної кари. З них 22 країни за 2017 рік виконали смертні вироки. Здебільшого мова йде про країни Близького та Далекого Сходу та Білорусь, а також, зокрема, про окремі штати країни США, яка вважається такою, що започаткувала впровадження законодавства з прав людини. В цих країнах вважають, що існування такого покарання серед іншого сприятиме запобіганню вчинення злочинів як з боку тих, хто готується до вчинення злочину вперше, так і серед тих, хто після виконання покарання, не пов'язаного з позбавленням життя, може вчинити новий злочин.

Цю думку підтримує Крушинська А., яка вважає, що в сучасному світі держава не здатна захистити своїх громадян, тому існування смертної кари для захисту суспільства є виправданим. Більш того дослідниця вважає, що у випадку скасування в країні такого покарання йому обов'язково має бути встановлено альтернативу [3]. Це твердження заслуговує на увагу, проте потребує більш конкретного розкриття.

Проблема пошуку альтернативи смертній карі полягає у винятковій важкості покарання. В Україні найтяжчою мірою кримінального покарання є довічне позбавлення волі, яке полягає у безстроковому позбавленні людини за вироком суду, що набрав законної сили, зокрема права на свободу пересування. Виконання такого покарання закінчується моментом смерті засудженої особи, проте бувають і винятки (заміна покарання на менш суворе, дострокове звільнення тощо). Оскільки смертна кара передбачає позбавлення людини права на життя, альтернатива такого покарання має передбачати позбавлення або обмеження менш фундаментального, проте рівно важливого права людини. Крім того, при впровадженні нового покарання слід ґрунтовно дослідити його ефективність в частині впливу на рівень злочинності на окремо взяті територіальні одиниці (місто, район в місті, країна тощо).

Таким чином, смертна кара у світі однозначно підлягає скасуванню навіть незважаючи на свою ефективність. Основну увагу слід приділити попередженню вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів шляхом вдосконалення матеріально-

технічної бази та професіоналізму співробітників правоохоронних органів, приділення більшої уваги вихованню населення та запровадження інших превентивних заходів.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : зб. законодавчих актів : із змін. та допов. станом на 4 берез. 2016 р. : офіц. текст. Київ : Прав. єдність, 2016. 96 с.
2. Концепція права на життя в міжнародному праві. *Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського*: матеріали Міжнародної конференції (м. Одеса, 22-23 жовтня 2010 року). Одеса : Фенікс, 2010. С. 132–134.
3. Смертня казнь: проблеми і їх рішення. Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.) / відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2013. С. 232–235.

Науковий керівник – к.п.н., доцент Беляк О. М.

Дутчак Діана Василівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КАТУВАННЮ

Заборону катувань можна без вагань віднести до глобальних проблем людства. З явищем застосування тортур більшою чи меншою мірою стикається кожна держава, незважаючи на рівень її економічного, соціального і культурного розвитку. Заборона катувань є імперативною нормою міжнародного права, яка не передбачає відступів за жодних обставин: війни, державного перевороту, масових заворушень чи інших надзвичайних ситуацій.

З огляду на сферу застосування, міжнародно-правові механізми протидії катуванню можна поділити на дві основні групи: універсальні (зокрема інституції, які діють в рамках ООН) і регіональні. В рамках універсального механізму протидії

катуванню можна виокремити Комітет ООН проти катувань і Підкомітет ООН з недопущення катувань.

Комітет ООН проти катувань є основним спеціалізованим органом, що діє в рамках універсального механізму на підставі Конвенції проти катувань. Конвенція наділяє Комітет можливістю співпрацювати зі спеціалізованими установами, зацікавленими органами ООН, міжурядовими регіональними організаціями з консультативним статусом при ЕКОСОР. Характерною особливістю Комітету є наявність у нього компетенції в отриманні інформації і проведенні необхідних розслідувань, які стосуються випадків систематичного застосування катувань у державах-учасниках. Зазначена процедура передбачена статтею 20 Конвенції і містить два ключові елементи: перший $\frac{3}{4}$ конфіденційність, другий $\frac{3}{4}$ пошук співробітництва з відповідними державами-учасниками [1]. Однак, вона все ж носить факультативний характер. Ще однією особливістю Комітету є його функціональна спроможність виступати в ролі примирювального механізму. Для з'ясування окремих деталей справи, Комітет може заснувати спеціальну погоджувальну комісію [2, с. 8]. Зрештою, діяльність Комітету, власне, спрямована на «виправлення» публічно констатованих порушень норм Конвенції, з метою спонукати державу, яка несе відповідальність, усунути наслідки її неправомірної поведінки.

Підкомітет з недопущення катувань є новим видом договірному органу в системі прав людини в рамках ООН. Він заснований відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань і уповноважений здійснювати візити до держав-учасниць, під час яких його члени можуть безперешкодно відвідати будь-які місця позбавлення волі. Ще однією особливістю Підкомітету є його консультативна функція, яка передбачає надання допомоги та проведення консультацій з державами-учасниками щодо створення національних превентивних механізмів. У своїй діяльності Підкомітет керується принципами конфіденційності, неупередженості, універсальної рівності та об'єктивності.

З-поміж регіональних міжнародно-правових механізмів протидії катуванню, вважаємо за доцільне зупинитися на трьох наступних: Європейський, Міжамериканський та Африканський.

Європейський механізм протидії катуванню діє в межах трьох потужних регіональних організацій: Європейського Союзу, Організації з безпеки і співробітництва в Європі і Раді Європи. Однак, провідне місце питанням протидії катувань відведене саме останній, бо в її межах можна виокремити діяльність таких інституцій як Європейський комітет з питань запобігання катуванням (ЕКЗК) і Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Функції ЕКЗК як моніторингового органу полягають у відверненні і попередженні потенційних випадків катувань, а його мандат впливає зі статті 1 Європейської конвенції про запобігання катуванням [3]. Варто зазначити, що в практиці Суду сформувалася тенденція більш жорсткого підходу до кваліфікації поганого поводження як катування. Підтвердженням цьому слугує, для прикладу, рішення «Ірландія проти Великої Британії» [4].

Дослідивши Міжамериканський механізм протидії катуванню, ми встановили, що окремого спеціалізованого конвенційного органу в межах цього регіонального механізму не існує. Закономірності функціонування цього механізму можна простежити крізь призму Міжамериканської комісії з прав людини (МКПЛ) і Міжамериканського суду з прав людини (МСПЛ). На противагу ЄСПЛ, МСПЛ має обмеженіший мандат, а основну роботу у з'ясуванні порушень виконує моніторинговий орган $\frac{3}{4}$ Комісія. З одного боку, це звужує повноваження суду, а з іншого $\frac{3}{4}$ сприяє ефективнішому вирішенню дійсно важливих справ.

Інституційну структуру Африканського механізму протидії катуванню можна окреслити таким чином: Африканська комісія з прав людини і народів (АКПЛН), Комітет протидії катуванню в Африці і Африканський суд з прав людини і народів (АСПЛН). Діяльність Комісії у сфері протидії катуванню здебільшого полягає у швидкому і ефективному вирішенні ситуацій, які складаються. Таким чином, лише найважчі і найбільш резонансні справи передаються на розгляд до АСПЛН. Серед провідних аспектів діяльності Комітету з питань запобігання катуванню в Африці є аналіз національних законодавств держав-членів Африканського Союзу, здійснення періодичних візитів до них і надання їм відповідних рекомендацій.

Міжнародно-правові механізми протидії катуванню хоч і функціонують на підставі схожих документів, мають відносно аналогічну структуру і мету діяльності, чинять різний вплив на

подолання проблеми застосування катувань. Механізми в рамках ООН охоплюють велике коло суб'єктів в силу свого універсального характеру, частково поширюючи свої функції і на відповідні регіональні механізми. Такий багатоскладовий підхід дозволяє ефективно вирішити актуальні проблеми, а також мінімізувати та унеможливити появу нових випадків застосування катувань.

Джерела:

1. Проти катувань та інших жорстоких нелюдських або тих, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Міжнародна конвенція від 10 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення 14.11.2020).
2. Комітет проти катувань. Виклад фактів / Харківська правозахисна група. – Харків, Фоліо, 2004. 34 с. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/N17.pdf> (дата звернення 14.11.2020).
3. Про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: Конвенція Ради Європи від 26 листопада 1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068 (дата звернення 14.11.2020).
4. Ireland v. UK, no.5310/71, Council of Europe: European Court of Human Rights, 13 December 1977. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181585> (дата звернення 15.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Земан І. В.

Іванова Людмила Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВО ЛЮДИНИ НА СМЕРТЬ ЯК СКЛADOVA ПРАВА НА ЖИТТЯ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В результаті наукової систематизації прав людини в історичному огляді з'явилась теорія трьох поколінь прав людини. Право на життя є проявом першого покоління, що є абсолютним і невід'ємним правом, має найбільшу цінність та є передумовою всіх інших прав.

Нині відбувається становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини [2]. Саме до четвертого покоління прав можемо віднести право людини на смерть (евтаназія).

Дехто може вирішити, що страждання і приниження, що характеризують їх життя недостатньо погані, щоб зробити його негідним продовження, інші – в такій же ситуації вважатимуть своє становище нестерпним. Рішення про те, чи продовжувати жити в таких умовах, є одним із найбільш важливих, які можна прийняти. Так само, як люди цінують контроль над тим, де їм жити, якою професією займатись, з ким одружуватись, так і те, чи продовжувати жити, коли якість життя погіршується. Ось чому право на життя і право на смерть – це не два права, а два аспекти одного і того ж права.

Даному питанню приділяли увагу ряд науковців, зокрема В. А. Ворон, А. Ф. Гуляєва, О. Домбровська, М. І. Ковальов, А. О. Запорожченко, О. А. Мірошніченко.

З метою визначення єдиної позиції щодо окремих аспектів даного права, в тому числі з принципових моментів його реалізації та захисту в міжнародно-правовому аспекті, було б доцільно звернутись до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також відповідного тлумачення норм про право на життя Європейським судом з прав людини. Саме в практиці ЄСПЛ висвітлюються найбільш принципові моменти реалізації права на життя.

Стаття 2 Конвенції наголошує на тому, що право на життя охороняється законом. Відповідно Суд вважає, що з даної статті неможливо вивести право на те, щоб померти як від рук третьої особи, так і за допомогою державного органу. В усіх справах, які він розглядав, Суд наголошував на зобов'язанні держави захищати життя [1].

Єдиною чітко вираженою позицією міжнародного органу щодо евтаназії є на сьогоднішній день справа «Прітті проти Сполученого Королівства», яка розглядалася в судових органах Великобританії та в Європейському суді. Нагадаємо, в липні 2001 року адвокат підданої Великобританії Діани Прітті, яка страждала невиліковним та смертельним захворюванням

рухових нейронів, звернувся «з проханням дати зобов'язання не піддавати чоловіка заявниці судовому переслідуванню у випадку, якщо останній надасть їй допомогу в здійсненні самогубства». Отримавши відмову, заявниця звернулася із заявою про перегляд рішення в судовому порядку. Рішенням Високого суду заявлене клопотання було відхилено, а подане апеляційне заперечення не було враховано Палатою лордів.

Заявниця звернулася до Європейського суду з прав людини зі скаргою на порушення статті 2 (право на життя), статті 3 (захист від катувань та жорстокого поводження), статті 8 (право на свободу думки і переконань) та статті 14 (захист від дискримінації за будь-яких підстав) Конвенції з боку Великобританії. У своїй заяві, Прітті зазначила, що стаття 2 захищає не тільки право на життя, але й право обирати, продовжувати життя чи ні, а також «захищає право померти, щоб уникнути нестерпних страждань та приниження». Однак, у рішенні Судом було зазначено, що «Суд не схильний вважати, що «право на життя», гарантоване статтею 2 Конвенції, може бути інтерпретовано в негативній формі ... так само як воно не може створити право на самовизначення в сенсі надання особі права на вибір смерті замість життя» [3].

Якщо ж говорити про країни, що легалізували еутаназію, то варто зазначити, що Європейський суд з прав людини опосередковано визнав за державами можливість внутрішнього регулювання зазначеного питання не прив'язуючись до права на життя.

Ставлення до еутаназії у світі неоднозначне. В повній мірі її легалізували в усіх формах Нідерланди, Бельгія та Люксембург. Дозволена або допускається пасивна еутаназія у Франції, Ізраїлі, Іспанії. До їх числа можна приєднати також Південну Корею.

Шляхом прийняття судових рішень (прецедентів) проблему регулюють у США. Так активна еутаназія легалізована в шести штатах США: Вермонті, Каліфорнії, Монтані, Орегоні, Вашингтоні і Колорадо. В інших штатах вона законодавчо заборонена, але застосовуються різні моделі пасивної еутаназії, виходячи із загального законодавства і судових прецедентів. І, звісно, є країни, які заперечують саме існування права на смерть як суб'єктивне право громадянина і передбачають кримінальну відповідальність за дане діяння (Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Грузія, Данія, Німеччина, Іспанія, Казахстан та ін) [4].

Отже, враховуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що не має спільної думки щодо застосування евтаназії на міжнародному рівні. Це питання й досі залишається дискусійним та актуальним і потребує більш детального врегулювання.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави/О. Ф. Скакун, 2013. 524 с.
3. Практика Європейського суду з прав людини щодо застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя). URL: <https://a2k.ua/ua/praktika-evropejskogo-sudu-s-prav-ludynu>.
4. Чи має людина право на смерть – позиція ЄСПЛ. URL: https://zib.com.ua/ua/141629chi_mae_lyudina_pravo_na_smert_poziciya_espl.html.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Ivashchenko Mariia

National University «Odessa Law Academy»

ACTUAL THREATS TO HUMAN RIGHTS IN THE ERA OF GLOBAL DIGITALIZATION

Digitalization is one of the most pressing issues associated with the development of information technology. Every year, more and more new opportunities appear in this area, which have both positive and negative sides directly related to the humanities. For example, technologies for collecting personal data from the population, tracking systems, harassment and defamation on social networks, manipulation of people's opinions through advertising and politics, surveillance and the associated problem of personal data protection, cyberfraud and censorship in the digital space by commercial companies. People should have the right to protect their digital identity.

Everyone knows that they have the right to freedom of expression of their thoughts and views. This right is enshrined in many legislative acts, including the Constitution of Ukraine [1].

One of the basic digital rights of citizens are confidentiality and anonymity of personal information. But unfortunately, not everyone realizes that when they press the consent buttons, they give their fingerprints somewhere for registration – this can have negative consequences.

The problem of ensuring and protecting human rights is complex and dynamic. Human rights develop, enrich, their composition and content expand under the influence of various factors. Moreover, if some factors act evolutionarily, then the Internet contributes to much more tangible changes in law in general and human rights in particular [2]. Today, social networks are especially popular, in which freedom of expression can be manifested in such active actions as posting, reposting, commenting, and liking. Web pages are filtered by public security keywords and a blacklist of site addresses. As for the American model, many American Internet resources are highly dependent on the current political agenda in the country. It is appropriate here to recall Donald Trump's orders to ban the Chinese social network TikTok under the pretext of stealing Americans' personal data. Some experts even consider it necessary to legitimize the «rights of a digital person as a person» and create a digital passport of an individual, arguing that it is possible to better protect citizens from personal data leakage.

However, you must be aware that there are certain restrictions associated with this right. So, Art. 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms indicates that freedom of expression may be assessed taking into account certain formalities, and may also be subject to the application of legal sanctions, which are necessary to ensure national security, territorial integrity or public order, in order to prevent disorder or crime, to protect health and morals, to protect the reputation or rights of others, to prevent the disclosure of confidential information, or to maintain the authority and impartiality of the judiciary [3]. For this purpose, social networks and site administrators can delete certain content, as well as block or delete pages and accounts. However, there may be other, more unpleasant consequences of expressing one's views. For example, for actions that fall under the violation of

copyright or the honor and dignity of third parties, as well as if your publications contain calls for violation of the sovereignty or territorial integrity of the state, liability may follow under the laws of Ukraine. Therefore, you need to distinguish between your own views and statements that offend or violate the rights of third parties. But there are situations when your rights are violated. And here there are problems of identifying the intruder.

In these conditions, the idea of creating a digital code is relevant, which will regulate not only the circulation of information and information, but also provide for liability for its illegal implementation [4]. For the stable position of a person in society, the importance of revising and expanding fundamental and basic human rights should be emphasized. These aspects contribute to the formation of legal awareness and safety of the society [5].

It can be concluded that society today lives in a new digital reality created by information technology. Digital technologies have penetrated into all spheres of human activity and today we are talking about creating a new reality that will have no analogues in the old world. The digitalization of society, its political and economic components suggests that there is a need to fill national legal systems with standards that will acquire a different degree of compatibility within the framework of the formation of an environment for legal regulation. The task of the state is to protect the digital rights of citizens from various violations, but the current legislation does not fully meet modern realities. Therefore, the legislation concerning the regulation of digital rights of citizens needs modernization and systematization, bringing its conceptual apparatus into a harmonious, consistent state [6].

Today, in any state, one can observe violation of human and civil rights. The secrecy of correspondence, telephone conversations, postal, telegraph and other messages is not respected, freedom of speech and press, the rights of authors and inventors and other constitutional rights and freedoms are violated. The total volume of crimes and offenses against constitutional human rights and freedoms committed in the field of digital technologies is increasing from year to year.

The relevance of the issue of protecting human rights in the context of the development of the information society lies, first of all, in the absence of an integral concept of legal measures to counteract encroachments on human rights and insufficient legislative regulation

and a uniform understanding of legal norms in doctrine and law enforcement practice.

References:

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Варламова Н. В Цифровые права – новое поколение прав человека : дис. ...канд. юр. наук: Института государства и права РАН. Москва, 2019. 315 с.
3. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.
4. 10 нових електронних послуг: державний сервіс «Дія» отримав масштабний «апгрейд». URL: <https://www.pravda.com.ua/> (дата звернення: 6.10.2020).
5. Головки О. М. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій: дис. ...канд. юр. наук: Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ, 2019. 250 с.
6. Michelle Bachelet, Human rights in the digital age/UN High Commissioner for Human Rights / Japan Society, New York, 17 October 2019.

Scientific advisor – PhD, Associate Professor Dronov V.

Зінченко Наталія Станіславівна

Юраш Катерина Анатоліївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

УМОВИ ПЕРЕТИНУ КОРДОНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ В УМОВАХ COVID-19

Життя завжди підносить нам виклики для вирішення яких потрібно вийти за рамки стандартного мислення та спробувати подивитися на них з іншого боку. Так і події з COVID-19 змусили нас по-іншому сприймати нові правила, у тому числі і ставлення до іноземців та осіб без громадянства, адже, для запобігання

поширенню COVID-19, більше 150 країн світу закрили свої кордони. Деякі з них обмежили в'їзд навіть для власних громадян. Ті ж іноземці чи особи без громадянства, які на момент розгортання пандемії перебували за межами власних домівок, опинилися перед вибором: чи повертатися на Батьківщину, що внаслідок закриття кордонів було здійснити важко, або й неможливо, чи залишатися в місцях перебування, попри завершення терміну дії віз чи дозволів на перебування.

Зважаючи на такі обставини, Законом № 530-IX від 17.03.2020 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» передбачено, що у зв'язку з введенням карантину до іноземців та осіб без громадянства, які не змогли виїхати за межі України або не звернулися вчасно до територіальних підрозділів Державної міграційної служби України із заявою про продовження строку перебування на території України чи про обмін посвідки на тимчасове або постійне місце проживання у зв'язку з введенням карантину не застосовується адміністративна відповідальність за порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, якщо такі порушення настали в період чи внаслідок встановлення карантину [1, с. 26].

Наразі, дана категорія іноземців може звернутися до будь – якого підрозділу ДМС України, для відновлення чи обміну посвідок на постійне/тимчасове проживання чи легалізації свого становища на території України незалежно від місця реєстрації, що дає змогу оформити документ та безперешкодно повернутися до країни походження.

Водночас, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 641 від 22 липня 2020 року «Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» іноземним громадянам, які перетинають державний кордон, для в'їзду в Україну потрібно мати поліс страхування, що покриває витрати, пов'язані з лікуванням COVID-19, обсервацією та діє на строк перебування в Україні. Зміни внесені постановою КМУ від 28 вересня 2020 року скасували 30-денну заборону в'їзду на територію України іноземцям та осіб без громадянства, що була введена раніше [2, с. 22].

Іноземців, які підлягають самоізоляції у зв'язку з перетином державного кордону зобов'язують встановити мобільний додаток «Дій.Вдома». В основі якого – зарубіжний досвід країн, які використовують цифрові інструменти, для забезпечення безпеки громадян в період пандемії. Застосунок, призначений для контролю за дотриманням особою самоізоляції на час карантину, є добровільним та у разі відмови його встановлення, постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 передбачено інший варіант самоізоляції – госпіталізація до спеціалізованих ізоляторів.

Зарубіжні країни по-різному встановлюють правила перетину кордону під час пандемії, а також запроваджують різноманітні заходи щодо надання допомоги, спрямовані на захист іноземців та осіб без громадянства, які будуть діяти протягом всього періоду карантину до його повного завершення.

Наприклад, відповідно до законодавства Республіки Білорусь з 15 жовтня 2020 року особи, які прибули з країн де наявні випадки реєстрації COVID-19 мають пред'явити оригінал медичного документа з перекладом на три мови: російська, білоруська, англійська. Він підтверджує негативний результат лабораторного дослідження на інфекцію COVID-19, яке має бути зробленим не пізніше 72 годин до дати перетину кордону. У разі ненадання даного медичного документа, з відповідними перекладами, особа отримує відмову у в'їзді до країни.

У Португалії, з метою забезпечення всім іноземцям, які залишилися на її території, доступу до медичної та соціальної допомоги було оголошено тимчасову міграційну амністію у зв'язку з пандемією. Дана державна програма надає можливість іноземним громадянам, що є нелегальними мігрантами законно перебувати на території України.

Італія, яка серйозно постраждала від коронавірусної хвороби, оголосила масову легалізацію іноземців, що дало можливість близько 300 – 500 тисяч особам узаконити своє перебування в країні на 6 місяців для пошуку роботи чи укладання контракту. Оскільки в Італії наразі спостерігається високий рівень захворюваності, а саме більше 40 тисяч заражень за добу, з 5 листопада по 3 грудня 2020 року Італія запровадила комендантську годину та окремі обмеження, залежно від зони ризику, до якої віднесли регіон [6].

Польща, з метою допомоги постраждалим іноземцям від обмежень, викликаних COVID-19, безкоштовно оформляє дозволи на перебування в країні терміном до 3-х років [4, с. 12].

Австрія ж, у свою чергу, з 17 листопада до 6 грудня 2020 року повертає суворий локдаун [5].

Зважаючи на вищевикладене, варто відзначити, що більшість зарубіжних країн, в тому числі й Україна, встановлює власні правила щодо перебування іноземців, спричинені COVID-19.

У свою чергу, Україна прийняла велику кількість іноземців, з таких країн походження як: Афганістан, Бангладеш, Туреччина, Індія, Сирія, Ірак [3, с. 10–11]. Уряд України вніс зміни до ряду нормативно-правових актів, які регламентують законність їх перебування на території України. У той же час доцільно було б переглянути термін розгляду заяв, скоротити строки та спростити процедуру повернення на Батьківщину.

Джерела:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 р. № 530-IX. *Офіційний вісник України*. 2020. № 26. С. 26.
2. Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»: постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 р. № 641. *Офіційний вісник України*. 2020. № 63. С.22.
3. Клименко І. Кількість нелегальних мігрантів скоротилася вдвічі. Газета Міграція. Жовтень 2020. № (10)224. С. 10–11.
4. Малиновська О. Міграція і коронакриза. Газета Міграція. Червень 2020. № (06)220. С. 12.
5. Австрія повертає жорсткий локдаун: веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/11/15/7273615/> (дата звернення 15.11.2020).
6. В Італії коронавірус з'явився ще у вересні 2019 року – дослідження: веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/11/16/7273736/> (дата звернення 16.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Дронов В. Ю.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ НА ФОНІ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В умовах будь-якої кризи кількість порушень прав людини збільшується, особливо, якщо вони пов'язані із можливістю отримання прибутку. Торгівля людьми є третім за рівнем прибутку кримінальним бізнесом у світі, поступаючись лише торгівлі зброєю та наркотиками [1]. Проблема торгівлі людьми актуалізується збільшеним попитом у зв'язку з пандемією COVID-19 та введенням карантинних заходів у світі.

Відповідно до Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 року торгівля людьми означає найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою, для експлуатації. Експлуатація включає в себе, принаймні, експлуатацію проституції інших осіб чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство чи подібну до рабства практику, поневолення або вилучення органів [2]. Відтак, торгівля людьми не обмежується просто «продажем» особи, вона має різні форми, які з часом змінюються та вдосконалюються.

З початку введення карантинних обмежень число випадків торгівлі людьми збільшилось в декілька разів. Так, наприклад, доказом цьому є дані Міжнародної організації з міграції, відповідно до яких за перші шість місяців 2020 року число жителів України, які стали жертвами торговців людьми, досягло 800 людей – це на 40 відсотків більше, ніж за такий самий період в минулому році [3].

Основною причиною такого стрімкого розвитку торгівлі людьми вважають економічний спад в багатьох країнах на фоні пандемії COVID-19. Зокрема, через карантинні заходи, що були введенні більшістю держав, велика кількість людей залишилась без роботи та джерела доходу. Згідно з доповіддю Томоя Обоката, Спеціального доповідача з питань сучасних форм

рабства, на зустрічі учасників 45 сесії Ради з прав людини – в першому кварталі 2020 року число безробітних досягло позначки в 135 мільйонів людей, а в другому кварталі цей показник збільшився до 305 мільйонів. При цьому, як зазначається в доповіді, лише 20 відсотків із них отримують соціальну допомогу у зв'язку з безробіттям [4]. Тобто, всі інші безробітні залишилися без будь-якого доходу. В такі часи зловмисники користуються вразливим становищем людей і, як наслідок, особи погоджуються на будь-якого виду роботу і нерідко стають жертвами торгівлі людьми, зокрема трудової експлуатації.

Слід звернути увагу, що пандемія значно вплинула не тільки на дорослих, а і на дітей, особливо із бідних сімей. Через заходи боротьби з пандемією уряди багатьох країн світу закривають школи, які нерідко для таких дітей є місцем притулку. Тому багато дітей опинилися на вулиці в пошуках їжі і грошей, чим власне і користуються торговці людьми. Наприклад, у Великобританії, злочинці стали полювати на дітей із бідних сімей для використання їх як кур'єрів для наркотиків [4].

Потрібно також зазначити, що зменшилися можливості у жертв торгівлі людьми отримати допомогу та належний захист. По-перше, через закриття кордонів у деяких країнах, особи, які втекли від насильницького утримання, не можуть повернутися додому. По-друге, в умовах пандемії судові провадження затягуються, у потерпілих зменшується можливість отримати соціальну підтримку і захист, на яку вони розраховують.

Отже, під час пандемії COVID-19 число потерпілих від різних форм торгівлі людьми збільшилось. Для недопущення подальшого збільшення кількості випадків торгівлі людьми держави якнайшвидше повинні спрямувати зусилля на попередження таких правопорушень, а також забезпечити найбільш вразливі верстви населення шляхом надання їм фінансової та соціальної підтримки.

Джерела:

1. Торговля людьми. *Вікіпедія*: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Торговля_людьми.
2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 25.05.2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_858.

3. У Всесвітній день протидії торгівлі людьми МОМ повідомляє про сумний рекорд в Україні. *Міжнародна організація праці*: веб-сайт. 2020. URL: <https://iom.org.ua/ua/u-vsesvitniy-den-protydiyi-torgivli-lyudmy-mom-povidomlyaye-pro-sumnyy-rekord-v-ukrayini>.
4. Пандемия COVID-19 приведет к росту числа жертв современных форм рабства. 2020. URL: <https://news.un.org/ru/story/2020/09/1385872>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бєлогубова О. О.

Konash Anastasiia

Tryncha Alina

National University «Odessa Law Academy»

COVID-19 RESTRICTIONS AND ITS AFFECT ON HUMAN RIGHTS

Human rights are rights that everyone has simply because he or she is a human being. The activity of any legal state governed by the rule of law that is based on the recognition of a person as the highest value and on the duty of the state to respect and protect human rights. Thus, according to Article 22 of the Constitution of Ukraine, constitutional rights are guaranteed and cannot be revoked. However, history shows that there are cases when restrictions on human rights are allowed and appropriate.

Nowadays we have a difficult situation around the world, which is linked with the Coronavirus pandemic. Due to the fact that the pandemic has an international scale, it affects not only the political, economic, but also the social sphere, which is manifested in the restriction of human rights and freedoms. Restriction of rights and freedoms is a legitimate, purposeful quantitative and (or) qualitative reduction in the process of legal realization of those possible models of behavior (powers) that constitute the fundamental right of a person, on the part of other persons [1, p. 3]. Article 29 of the Universal Declaration of human rights provides for the possibility of such restriction, while establishing that, in the exercise of one's rights and freedoms, one should be subject only to those restrictions that are established by law in order to ensure recognition and respect for

the rights and freedoms of others and to meet the requirements of morality, public order and general welfare in a democratic society.

Quarantine restrictions have affected many areas of people's lives. One of them is people's access to information. This was manifested in two main issues. The first aspect was manifested in the prohibition to disseminate information about the spread of the disease. This was the case in China at the beginning of the spread of the epidemic and consisted in the fact that the Chinese authorities tried to contain and control the flow of information. Nicholas Beckelin, Regional Director of Amnesty International, expressed his opinion on this regard and stressed: «The fact that some of this information is not available to everyone increases the risk of harm from the coronavirus and delays an effective response». [2].

The second aspect, in our opinion, is much more important due to the fact that it is related to the protection of personal data in relation to a specific group of people. We can observe cyber attacks on healthcare facilities, medical laboratories, and so on. Sometimes there are also cases of creating accounts in social networks that contain confidential information about patients. The authorities of any state should pay special attention to the protection of such information and avoid cases of discrimination or harassment.

In addition, talking about our Motherland, Ukraine also took a number of controversial quarantine measures that directly affect human rights. For example, the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the order of the Ministry of Health of Ukraine stipulating the suspension of the constitutional human rights to health and medical care, which can be limited only in a state of war or emergency planned measures for hospitalization and planned operations, except for urgent situations [3]. On the one hand, the measure aims to increase the capacity to provide medical care for patients with COVID-19. However, on the other hand, it also concerns urgent and planned hospitalizations and operations, the transfer of which could pose a risk to human life, whose protection is an inalienable constitutional right.

Apart from that, as part of preventing the spread of COVID-19, the Law of Ukraine provided for a time of quarantine the maximum wages of employees, officials and officials of budgetary institutions (including parliamentarians, prosecutors and judges) to 10 minimum wages [4]. In our opinion, the above can be considered in the context

of restricting the constitutional right of the persons concerned to work (namely the right to receive appropriate remuneration for it), which has no direct anti-epidemic significance and a clear period of validity under repeatedly extended quarantine.

Moreover, the implementation of the human right to education (Article 53 of the Constitution of Ukraine) becomes quite difficult in terms of preventing the spread of COVID-19 in Ukraine, which, taking into account Art. 64 of the Constitution of Ukraine may be limited only within martial law or state of emergency. That is why the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine establishes a somewhat ambiguous ban on «visiting educational institutions by its applicants». On the one hand, such a wording of this prohibition does not require the suspension of the educational process, especially with regard to the restriction of the right to freedom of movement, preventing physical access to educational institutions for its recipients for any purpose. On the other hand, the ban on attending educational institutions may in fact make it impossible to provide educational services properly, for example, full-time and part-time, thus violating the right to education guaranteed by Art. 2 of the Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 20 March 1952.

By the way, the ban on visiting educational institutions by its applicants may violate the constitutional right to housing, as it does not take into account cases of continued quarantine of students in dormitories located directly on the territory (and sometimes in the premises) of educational institutions.

In conclusion, we can say that real respect for human rights within the framework of preventing the spread of COVID-19 can only be achieved if the procedure for both establishing and revoking the relevant quarantine measures or appealing them is followed. There are fundamental things and inviolable rights that do not depend on conditions and «good cause». It is the inviolability of human rights that is an axiom. And if humanity does not defend such rights now, it will be even more difficult to do so in the future. And it's always worth remembering – it doesn't matter the pretext under which certain rights are restricted if it's illegal. Even if such a pretext sounds very global – «prevent pandemics and save humanity».

References:

1. Стрекалов А. Є. Обмеження основних прав та свобод людини і громадянина як інститут конституційного права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2010. 20 с.
2. Keeping people safe and informed about the Coronavirus. 2020. URL: <https://about.fb.com/news/2020/10/coronavirus/>.
3. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Поста- нова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 No 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п> (дата звернення: 03.06.2020).
4. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» : Закон України від 13.04.2020 No 553-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20> (дата звернення: 03.06.2020).

Scientific adviser – PhD, Associate Professor Voitovych P.P.

Корольова Олена Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПИТАННЯ АБОРТУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ: НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ

Кожна жінка на певному етапі свого життя прагне створити сім'ю та згодом народити дитину. Проте не для всіх ця подія є довгоочікуваною, що внаслідок постає питання подальшого розвитку обставин. Для більшості відповіддю на це питання стає зробити аборт.

На сьогодні у більшості країн аборти або дозволені повністю, або є легалізованими у випадках згвалтування та за медико-соціальними показниками. Крім того, аборт досі заборонений або вкрай обмежений у шести країнах Європи. Так, Андорра, Мальта та Сан-Марино не допускають абортів ні за яких обставин; Ліхтенштейн дозволяє робити аборт лише тоді, коли є ризик життю чи здоров'ю жінки або коли вагітність була наслідком згвалтування; Монако та Польща дозволяють робити аборт лише тоді, коли життя чи здоров'я жінки знаходяться під загрозою, після

згвалтування або коли виявлено важку аномалію плоду. Донедавна до цього списку відносилась також і Північна Ірландія [1].

Хочемо розглянути ситуацію, яка склалася наразі у Польщі. Конституційний суд Польщі ухвалив рішення щодо неможливості переривання вагітності через патології плоду, оскільки це не відповідає Конституції країни, що призвело до масових протестів.

Тому єдиним захистом у цій складній ситуації буде звернення до суду. Проте, все таки залишається той факт, що процес судового розгляду триває не швидко і якщо позов буде задоволений, то, ймовірно, спливе термін коли можливо ще зробити аборт, а також нерідко трапляються ситуації, коли саме лікарі дотримуються обмежувальних попередніх умов, таких як обов'язкове консультування або примусові періоди очікування, які можуть перешкоджати або затримувати жінок у зверненні за даною послугою. Проте ця практика для Польщі є не вперше [1].

Розглянемо справу «Р.Р. проти Польщі» (2011) стосувалася жінки, якій медичний персонал перешкоджав у наданні послуг з внутрішньоутробного генетичного тестування, що призвело до неможливості вчасно провести процедуру аборт, внаслідок чого в заявниці народилась донька з синдромом Тернера [2].

ЄСПЛ встановив, що поведінка польської влади та медичних працівників поставила заявниці в надзвичайно вразливе становище та позбавила її доступу до медичної допомоги, на яку вона мала право згідно польського законодавства, крім того, ставлення до заявниці, яка знаходиться в вразливій ситуації, було принизливим та убогим, а можливість визначення того, чи потрібно виконувати генетичні тести, як рекомендували лікарі, була змарнована зволіканням, а отже мало місце порушення статті 3 (заборона нелюдського та принизливого поведіння) Конвенції [3, с. 467].

Суд також визнав порушення статті 8 ЄКПЛ (право на повагу до приватного та сімейного життя). Мотивуючи своє рішення, Суд зазначив, що «приватне життя» – це широке поняття, яке включає у себе право на особисту автономію і особистий розвиток. Поняття особистої автономії є важливим принципом, який лежить в основі його гарантій. Суд вирішив, що поняття приватного життя застосовується щодо рішень як мати, так і не мати дитину, а також чи ставати батьками. Також суд встановив,

що польське законодавство не містить жодних ефективних механізмів, які дали б можливість заявниці скористатися доступними засобами діагностики, та на основі результатів прийняти обдумане рішення стосовно абортів. Якби польське національне законодавство дозволило здійснення абортів у випадку неправильного розвитку плоду, то повинна була б існувати належна та правова процесуальна схема, яка б гарантувала, що вагітній жінці буде надана відповідна, вичерпна та надійна інформація про здоров'я плоду [3, с. 467].

Комітет міністрів ЄС закликав польські органи влади вжити низку заходів задля реформування законодавчої бази з цього питання; терміново прийняти чіткі та ефективні процедури, що дозволять жінкам отримувати належну інформацію про те, як отримати законну допомогу щодо абортів; негайно реформувати та пришвидшити процедуру подання скарг для жінок, яким відмовлено у дозволі на проведення абортів. Проте, незважаючи на все Парламент Польщі розпочав розглядати новий законопроект, який має на меті посилити і без того жорстке законодавство країни про аборти. Правозахисні організації як польські, так і міжнародні засудили законодавство та закликали парламент відмовитись від нього. І якщо законопроект буде прийнятий, то це припинить майже всі легальні аборти в країні [3, с. 468].

Таким чином, на нашу думку, повністю заборонити проведення абортів у Польщі неможливо. Нерідко, трапляються важкі життєві ситуації, коли жінка немає іншого виходу. Заборона тільки призведе до збільшення ризику смертності жінок та безпліддя, збільшиться кількість дітей-сиріт. Заборона абортів не може зменшити їх кількість, а змусить жінок виїжджати у сусідні держави, де немає заборони абортів. Проте дозволити собі такі поїздки зможуть тільки заможні, а для інших лише призведе до здійснення незаконних операцій.

Джерела:

1. Center for Reproductive Rights Releases New Brief of European Abortion Laws. URL: <https://reproductiverights.org/press-room/center-reproductive-rights-releases-new-brief-european-abortion-laws>.
2. Рішення ЄСПЛ у справі Р.Р. проти Польщі. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104911>.

3. Михалків І. М. Репродуктивні права людини в аспекті статті 8 ЄКПЛ: огляд практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 466–469.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Риженко Н. О.

Kuprych Diana

National University «Odessa Law Academy»

DIGITAL CONSCIOUSNESS WITHIN HUMAN RIGHTS

Scientists around the world are conducting their researches for making our life easier and find the answers to fundamental questions. There are some of such questions: what is the nature of consciousness? What causes it? What it causes? Can we use modern technology to digitize our consciousness? How would work fundamental freedoms and human rights, if we could upload our brain?

The nature of consciousness, according to Lee M. Pierson and Monroe Trout, is «the greatest challenge faced by science today» [1]. As noted by the scientists, our actions can be under our direct or indirect control. The role of consciousness lies in not only to respond to irritants, but also volitionally direct our attention to control our movements. It can be called «volitional effort». This one is a difficult problem for creating artificial intelligence, because any programme has its own algorithm and isn't able to change or leave it. As distinct from a human, who can, in a manner of speaking, go beyond by using his or her power of will. Consciousness must not be added. It must be built-in from the beginning.

But it doesn't mean that science doesn't make attempts to create such technology. The team of scientists has mapped the connections between the worm's 302 neurons and simulated them in software. Then they put it into the Lego robot body. The robot behaved like a worm without any instructions [2]. It is an striking example of recreating Obviously, human's brain has much more neural networks, than the worm has. Scientists are working on making a mind available to function without a brain and such technology is the matter of time.

Imagine for a minute, that we can digitize a brain and turn it into software. It is necessary to raise a question what kind of rights does this digital consciousness has, if it is not a human's anymore? It is challenging to answer, but it is part of our world's future. So, it is important to be ready to face these difficulties. Of course, there are many other problems like terrorism, discrimination, uneven development of countries and so on. But our intellect and consciousness allow us to understand, that someday science will be able to give us a chance to live forever in digital world. It reveals the need to think over legal regulation.

Human is known for being biological and social creature. It is widely accepted, that human rights belong to a human from his or her birth. The United Nations defined human rights as «rights inherent to all human beings, regardless of race, sex, nationality, ethnicity, language, religion, or any other status» [3]. It is quite possible to assert, that in this context «human beings» means flesh and blood, not just our ability to aware ourselves.

Summing up the above, it should be noted, that science, including jurisprudence, have been achieved impressive aims. In turn, they create new issues and problems, which need to be solved. I am pretty sure, that technologies like digital consciousness are the future. They will be a great challenge for international law.

References:

1. «What is consciousness for?» by Lee M. Pierson, Monroe Trout (Available June 2017). URL: <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2017.05.004>.
2. «We've Put a Worm's Mind in a Lego Robot's Body» by Marissa Fessenden (Available 19 Nov. 2014). URL: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/weve-put-worms-mind-lego-robot-body-180953399/?no-ist>
3. The United Nations' website – Human Rights. URL: <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/#:~:text=Human%20rights%20are%20rights%20inherent,and%20education%2C%20and%20many%20more>

Scientific advisor – PhD in Law, Associate professor P.P. Voitovych

**СТАНОВЛЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ
ТРЕТЬЕГО ПОКОЛЕНИЯ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА
В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ**

Идея прав социальных групп существовала ещё в эпоху буржуазных революций во Франции и Соединенных Штатах Америки. Об этом свидетельствуют работы Ж.-Ж. Руссо «Об общественном договоре» и К. А. Гельвеция «О человеке», Декларация независимости США 1776 года, Конституция США 1787 года, Французская декларация прав человека и гражданина 1789 г. В начале XX века право народа на самоопределение стало лозунгом Великой Октябрьской социалистической революции 1917 года, а после Второй мировой войны стало краеугольным камнем процесса деколонизации 60-х годов [1, с. 15]. Затем право народа на самоопределение было закреплено в качестве общепризнанного принципа международного права в Уставе ООН от 26 июня 1945 года.

Поддержание мира, защита окружающей среды и обеспечение непрерывного развития экономики всех стран требуют совместных действий на национальном и особенно на международном уровне. Действий одного государства оказывается уже недостаточно для выполнения обязательств, налагаемых на него правами первого и второго поколений [2, с. 11]. Права третьего поколения направлены на координацию усилий мирового сообщества в борьбе против отдельных угроз правам человека.

Третье поколение прав человека принято считать заслугой и вкладом развивающихся стран, основными интересами которых является стремление защитить свою независимость и осуществить экономическое и социальное развитие. Вопрос прав человека рассматривается ими зачастую через призму права народов на самоопределение и запрета дискриминации, отражая тем самым селективную концепцию прав. Угнетение отдельных народов является отрицанием прав человека, а право народов на самоопределение может считаться предварительным условием для обеспечения прав человека. Но после того, как данные условия будут выполнены, необходимо идти дальше и

гарантировать эффективную защиту прав индивида, о чем зачастую забывают [3].

Таким образом, третье поколение прав человека отразило стремление народов жить в мире с другими народами, самостоятельно без принуждения с чьей-либо стороны развиваться, иметь право самостоятельно определять свою национальную идентичность и реализовать право на самоопределение, иметь право на чистоту окружающей природной среды [4, с. 280].

Концепция «третьего поколения прав человека», возникшая в середине 70-х годов, является одной из самых известных теорий, утверждающих возможность появления коллективных обладателей прав человека. Идейным вдохновителем и одним из основных популяризаторов этой концепции стал К. Васак, бывший директор Департамента ЮНЕСКО по правам человека и миру, работы которого легли в основу дискуссий относительно существования и содержания прав солидарности в конце 70-х – начале 80-х годов. Благодаря ему именно ЮНЕСКО стала организацией, в рамках которой главным образом проводились исследования прав человека третьего поколения [1, с. 25]. Именно К. Васаком была предложена классификация прав человека по поколениям, которые соотносились с идеалами Французской революции: свободой, равенством и братством. К. Васак назвал третье поколение прав человека правами солидарности, которые призваны преодолеть автономию отдельных индивидов, конкурирующих между собой, и обеспечить социальную солидарность, что позволит людям полностью раскрыть свой потенциал посредством совместного участия в социальной жизни различных сообществ, к которым они принадлежат [2, с. 10].

Становление «третьего поколения прав» человека отражает определенные тенденции развития международного сообщества, имеет реальную почву и определенный потенциал. По мнению сторонников этой концепции прав человека, международные отношения в перспективе превратятся из межгосударственных в действительно международные и будут реализоваться не только и не столько на уровне государств, но и на уровне народов, групп людей, что позволит полнее и эффективнее обеспечивать и развивать права каждого человека. Сегодня государство защищает права и интересы индивидов и их групп пока в среднем

через призму своих собственных задач и интересов. Развитие «третьего поколения прав человека», по мнению этих сторонников, позволит этот «недостаток» свести к минимуму [5].

Источники:

1. Ахметшин Р. И. К проблеме третьего поколения прав человека: международно-правовые аспекты: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. М., 1999. 187 с.
2. Варламова Н. В. Третье поколение прав человека? Российский юридический журнал. 2011. № 2. С. 9–18.
3. Международная и внутригосударственная защита прав человека: Учебник. Под ред. Р. М. Валеева. М.: Статут, 2011. URL: <http://studopedia.org/1-47161.html>.
4. Михалев В. А. Поколения прав человека: социальные предпосылки их формирования. Правове життя сучасної України: тези доповідей Міжнар. наук. конф. проф.-викл. і аспірант. складу (Одеса, 21–22 травня 2010 р.). 2010. С. 280–282.
5. Репецкий В. М. Міжнародне публічне право. Підручник. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/65337-114-klasifikatsya-osnovnih-prav-svobod-lyudini.html>.

Научный руководитель – д.ю.н., профессор Андрейченко С. С.

Овчаренко Анастасія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

ДОТРИМАННЯ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Реалізація та захист прав і свобод людини є пріоритетом для кожної держави і найважливішим фактором гарантування миру та безпеки в усьому світі [1, с.178].

Загалом права людини – це комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в суспільстві. Вони є універсальними, тобто належать всім людям незалежно від їх соціального становища, вродженими, бо виникають з моменту народження і невід’ємними через неможливість позбавити особу цих прав та неможливість її добровільної відмови від них [3].

Важливим кроком України як правової держави стала ратифікація Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини 17 липня 1997 року. Основними вимогами даної Конвенції є те, що права і свободи людини становлять абсолютну цінність, є невід’ємними та належать кожному від народження [2]. Вони становлять важливий інститут будь-якого суспільства і їх забезпечення є однією з найголовніших функцій кожної держави.

У конституціях кожної держави правам та свободам людини і громадянина відводиться центральне місце. Підтвердженням цього є прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року Конституція України, яка проголосила, що людина, її життя, здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [3].

Конвенція про захист прав і основних свобод людини є основною для законодавчої та іншої нормотворчої діяльності України, але більшість її положень ще очікують на прийняття законів, а дійсні права людини в переважній більшості випадків не відповідають європейським вимогам в цій галузі.

Серед інших важливих документів ООН про права людини можна виокремити: Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 року, яка стала першим документом, в якому був закріплений перелік усіх прав та свобод людини в цивільній, політичній, соціальній, економічній та культурній сферах; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року та два протоколи до нього згідно з яким держави повинні безумовно та негайно виконувати взяті на себе зобов’язання з реалізації прав, які ним визнаються; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року за яким держави зобов’язуються лише у проведенні відповідної політики з реалізації прав, які ним передбачені; Конвенція про права дитини 1989 року, яка визнає, що діти також мають права людини і у віці до 18 років вони потребують особливого захисту для гарантування поваги до їх повного розвитку та кращих інтересів; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року, яка забороняє і засуджує расову дискримінацію і вимагає від держав-учасниць вживання всіх необхідних заходів для її викорінення всіма належними способами та інші договори ООН про захист прав людини.

Фундаментальність прав людини не є абсолютною і вони можуть бути обмежені. Такі обмеження можуть здійснюватися перш за все для того, щоб захистити інші соціальні цінності, такі як національну безпеку, територіальну цілісність, життя, здоров'я, моральність населення та інші. У Конституції України ст. 64 детально визначено які права і за яких умов можуть бути обмежені.

Щодо здійснення захисту прав людини, то головними органами є комітети або комісії та суди, які складаються з експертів або суддів, які у своїй діяльності є незалежними та не є представниками своїх держав. Під час здійснення своїх функцій вони використовують такі основні механізми [5]:

- скарги (подаються окремими особами, групами осіб або державами комісії або комітету, після чого контрольний орган виносить рішення, яке відповідна держава повинна виконати);

- судові справи (у 2002 році після ратифікації Римського статуту був створений перший постійний міжнародний кримінальний суд для розгляду справ про злочини проти людяності, військові злочини, злочини агресії та геноцид. Міжнародний суд являється головним судовим органом ООН, який виконує наступні функції: врегулювання у відповідності з міжнародним правом юридичних суперечок та надання консультативних висновків з юридичних питань. Європейський Суд втілює у життя Конвенцію про права людини відповідно до якої як тільки держава ратифікує Конвенцію або приєднується до неї, то автоматично підпадає під юрисдикцію цього суду, рішення якого є обов'язковими для держав-учасниць);

- подання доповідей (вони складаються самими державами, які керуються рекомендаціями контрольного органу. Такі доповіді відкрито обговорюються у формі «державного діалогу» після якого орган моніторингу надає свої зауваження щодо відповідності цієї держави стандартам, які передбачені документом, який розглядається).

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна дійти висновку, що для ефективного захисту прав людини держави повинні гарантувати їх дотримання на національному рівні і розробити належний механізм усунення будь-яких порушень. Адже в переважній більшості випадків, рішення чи виконувати державою надані їй рекомендації залишаються на її власному

розсуді. Саме тому потрібно чинити тиск на держави з метою визнання ними механізмів, які передбачають застосування правових санкцій.

Джерела:

1. Репецький В. М. Міжнародне публічне право : підручник. Київ : Знання, 2011. 437 с.
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція ратифікована Законом №475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996. № 30. 141 с. Верховна Рада України. Режим доступу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
4. Горбунова Л. М. Чинне законодавство України та Європейська конвенція з прав людини. Міністерство юстиції України. Режим доступу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_948.
5. Юридичний захист прав людини. КОМПАС: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді на сайті Council of Europe. Режим доступу. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/legal-protection-of-human-rights>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Риженко Н. О.

Підгородинська Олена Романівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

РАТИФІКАЦІЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ: ПРОГРЕСИВНИЙ ПІДХІД ДО БОРОТЬБИ З ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ

Гендерно-обумовлене насильство залишається все ще доволі поширеним явищем в Україні. Воно виникає внаслідок нерівних владних стосунків між жінками та чоловіками. Гендерне насильство – це крайня форма дискримінації за ознакою статті і стосується усіх соціальних груп та суспільств. В Україні приблизно 80–90% постраждалих від гендерно-обумовленого насильства – жінки. Серед його причин, зокрема щодо жінок, є соціальні норми, традиції, стереотипи, що приписують їм певні

закоренілі норми, а також безпосередньо їхнє залежне становище, недостатня репрезентація в політиці, нижчий соціальний ранг та ін. Домашнє насильство є найпоширенішим проявом насильства за ознакою статті. Слід зазначити, що це неприпустиме порушення базових прав та свобод людини, тому питання запобігання та протидії такому насильству має бути суспільною проблемою, а не приватною.

Міжнародне законодавство визначає рамки та засади національного законотворення, тому є орієнтиром у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Для його подолання, насамперед, потрібно визначити рівність жінок та чоловіків. Україна ратифікувала найбільш значущі міжнародні акти у сфері прав людини, а саме: Загальну декларацію прав людини (1948 року); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 року); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 року).

Також завдяки феміністському руху, за жінками стали визнавати права в інших суспільних сферах. Це було закріплено в наступних міжнародних-правових актах: Конвенція МОП про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100 (1951 року); Конвенція про політичні права жінок (1952 року); Конвенція про згоду на вступ у шлюб, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів (1962 року); Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок (1979 року); Загальна рекомендація №19 Комітету ООН з ліквідації дискримінації стосовно жінок (1992 року); Декларація ООН про викорінення насильства стосовно жінок (1993 року); Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (1999 року); Цілі сталого розвитку (2015 року) [1].

Але проблема гендерно-обумовленого насильства все ще є нагальною, а статистика з кожним роком продовжує залишатися невтішною. У зв'язку з цим з'явився документ, який опираючись на модельне законодавство ООН про домашнє насильство, поєднав в собі найбільш вдалі підходи боротьби з ним, та створив нові міжнародні стандарти. Мова йде про Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству (Стамбульська Конвенція). Це об'ємний документ, який встановлює відповідальність держав за вжиття заходів щодо запобігання та

протидії насильству над жінками. Конвенція містить перелік видів насильства проти жінок, зобов'язує держави створити притулки, лінії допомоги, налагодити збір статистичних даних щодо випадків насильства, зобов'язує встановити кримінальну відповідальність за домашнє насильство, сексуальні домагання, примусовий шлюб, переслідування, каліцтво жіночих статевих органів та ін. Наразі Стамбульську Конвенцію підписали усі 47 держав-членів Ради Європи, зокрема і Україна. Але не зважаючи на тривалий процес підготовки до ратифікації, внесення зміни у національне законодавство, підготовлені проекти підзаконних нормативно-правових актів, Стамбульська Конвенція в Україні досі не ратифікована [2].

Навіщо Україні ратифікувати Стамбульську Конвенцію? По-перше, держава візьме на себе зобов'язання забезпечити механізми захисту від гендерно-обумовленого насильства та співпрацювати у цьому напрямку з міжнародною спільнотою. По-друге, державна політика повинна буде передбачати належний збір статистичних даних та проведення систематичних досліджень у сфері насильства щодо жінок. Для цього буде потрібне належне фінансування та постійне виділення коштів. Також Конвенція наголошує на запровадженні в освітній процес предметів з питань рівноправності та спростування гендерних стереотипів, проведенні позакласних занять на тему рівності чоловіків і жінок, протидії домашньому насильству та ін. Ще одним важливим аспектом боротьби з насильством є захист та допомога постраждалим. В Україні наразі недостатня кількість спеціалізованих притулків для жінок, постраждалих від гендерно-обумовленого насильства, а Стамбульська Конвенція, в свою чергу, передбачає забезпечення державою достатньої кількості таких притулків та їх фінансування за державних коштів [3].

Якщо Стамбульська конвенція такий прогресивний та ефективний документ, чому ж її досі не ратифікували в Україні? В 2016 році ратифікацію відклали через термін «гендер», що міститься в конвенції. Напередодні голосування Рада церков і релігійних організацій виступила з побоюваннями щодо «популяризації» нових гендерних ролей і одностатевих відносин, обґрунтовуючи це тим, що конвенція робить поняття «гендер» залежним не від природних статевих ознак, а від самоідентифікації особи, що ставить під загрозу традиційні цінності [4]. Незважаючи на те, що церква не має права втручатися у політичні справи

держави, вона все ж має вплив на депутатів, які в гонитві за мандатом, бояться зіткнутися з непорозумінням прихожан, ігноруючи в той час безпеку жінок та дівчат. Також в парламенті створене міжфракційне об'єднання «За сімейні цінності», яке теж чинить високий опір та протидіє ратифікації конвенції. Це пов'язано з недостатньою обізнаністю депутатів в питаннях гендерної теорії та інших термінів, що витікають з нього та знецінюванням проблеми гендерно-обумовленого насильства.

Отже, ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству – це один з найважливіших кроків у боротьбі з гендерно-обумовленим насильством. Оскільки наша країна також поділяє європейські цінності та гендерні принципи, ратифікація Стамбульської конвенції необхідна не тільки для запобігання та протидії домашньому насильству, що звісно є в пріоритеті, але й надасть Україні можливість співпрацювати з міжнародною спільнотою та отримати доступ до рекомендацій та механізмів, що сприятимуть ефективному захисту прав наших громадян в Україні та за кордоном [3].

Джерела:

1. Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству й добробут громад. URL: http://nvp.loga.gov.ua/sites/default/files/collections/gbv_response_general_matters_final_web_27042020.pdf.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462546>
3. Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна стамбульська конвенція? URL: <http://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/?fbclid=IwAR0FkMuP-otk65XAdaHayxzsUZSsz8PLAwB-P5HIF69h-LXvyNFnfqR0KgjQ>.
4. Дев'ять запитань про домашнє насильство і Стамбульську конвенцію в Україні. URL: <https://povaha.org.ua/dev-yat-zapytan-pro-domashnje-nasylstvo-i-stambulsku-konventsuyu-v-ukrajini/?fbclid=IwAR03E0Azt7Ge496Qc0FiNk2JL-plspM1uCjVFSgz8RqsWftOb56zNEr5Lg4>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

ПОНЯТТЯ СЕКСУАЛЬНИХ ДОМАГАНЬ (SEXUAL HARASSMENT) В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Кінець XX – перші декади XXI ст. характеризуються інтенсифікацією глобалізаційних процесів, що зумовлює значну трансформацію соціальних та культурних цінностей різних країн і створення загальносвітових цінностей, які закріплюються у міжнародно-правових актах. Зокрема, Загальна декларація прав людини визначає, що усі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [1]. Зазначені положення повністю відтворюються на рівні національного законодавства у Конституції України та фактично закріплюють право особи на повагу до гідності та на недискримінацію. Не дивлячись на це, принцип верховенства права вимагає від держави не лише утвердження прав і свобод особистості, але і їх ефективне забезпечення. Останнє становить значну проблему в Україні.

Станом на сьогодні надзвичайного поширення набули акти сексуального харасменту, котрі в Україні іменуються «сексуальними домаганнями». Більшість вчених кваліфікують їх як вид гендерної дискримінації, котрий посягає на гідність особи та недоторканість її приватного життя. На рівні міжнародного права захист від сексуальних домагань регулюється Конвенцією МОТ № 190 «Про викорінення насильства і домагань в сфері праці», Модельними правилами європейського приватного права, Директивою Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС (далі – Директива) та бюлетенем Генерального секретаря ООН «Заборона дискримінації, домагань, включаючи сексуальне домагання, та зловживання владою». Ці акти визнають головні ознаки сексуального харасменту, закріплюють основні засади захисту від сексуальних домагань, практичні рекомендації державам щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а також узагальнюють судову практику у цій сфері.

Зокрема, Модельні правила європейського приватного права термін «домагання» визначають як недозволену поведінку, котра обмежує людську гідність, коли така поведінка створює або спрямована на створення атмосфери страху, ворожнечі, приниження або образи [2]. Зазначене твердження дозволяє дійти висновку, що родовим об'єктом будь-якого акту сексуального домагання є обмеження гідності.

Щодо дефініції сексуального домагання, то, на нашу думку, найбільш повно її надає Директива Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС, відповідно до якої сексуальне домагання є будь-якою формою небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, котра має своєю ціллю або результатом ображення гідності особи [3]. Таке визначення дозволяє повністю встановити «юридичний склад» сексуального домагання як сукупність обов'язкових ознак, встановлення яких надає потерпілому можливість звернутись за захистом.

По-перше, суб'єктом сексуальних домагань може бути особа будь-якої статі, поведінка котрої має своєю ціллю або результатом ображення гідності особи. Слід зазначити, що акти сексуальних домагань можуть мати прояв не лише у вертикальних відносинах влади-підпорядкування (керівник та підлеглий), але і у горизонтальних, наприклад, між колегами по службі. По-друге, основним об'єктом посягання сексуального харасменту є гідність особи. Додатковим об'єктом може виступати також право на недоторканість приватного життя, наприклад, у випадках розпущення пліток сексуального характеру про особу. Щодо об'єктивної сторони, то акти сексуального домагання не обмежуються лише словесними або фізичними діями, вони можуть мати прояв також і у невербальних діях, зокрема, у певних жестах, натяках, що мають сексуальний підтекст, поглядах тощо. У свою чергу, суб'єктивна сторона включає одразу два аспекти: 1) сексуальним домаганням визнається поведінка сексуального характеру, що фактично призвела до обмеження гідності особи, навіть якщо не була спрямована на це; 2) така поведінка є небажаною, тобто навіть якщо особа відповідала взаємністю на акти сексуального харасменту, побоюючись бути звільненою, це не ще відображає її бажання бути об'єктом поведінки сексуального характеру.

До того ж, Директива покладає на державу обов'язок забезпечити можливість особи звернутись за захистом як до органів державної влади, так і до недержавних органів (арбітражів, трудових комісій тощо).

В Україні відсутні дієві способи захисту від сексуального домагання з ряду причин: 1) застарілість законодавства у сфері протидії дискримінації за ознакою статі; 2) майже не врегульована нормативно можливість притягнення до відповідальності особи за обмеження гідності. Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за доцільне імплементувати Україні положення Директиви Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_015.
2. Рассказов Н. В. Модельные правила Европейского частного права. Пер. с англ. 2013. URL: <https://www.twirpx.com/file/1337853/>.
3. Директива Європейського парламенту і Ради Європейського союзу: Міжнародний документ від 05.07.2006 р. URL: <http://base.garant.ru/70558292/>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белозубова О. О.

Піхур Юлія Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПОЛЬЩА БЕЗ АБОРТІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ДАНОГО ПИТАННЯ

Стрімкий розвиток правової культури і правового виховання суспільства в усьому світі, здавалося мав би, мирно та розумно врегулювати низку питань, які постають перед тим чи іншим народом держави, проте, на жаль, і на даний час навіть в умовах всесвітньої пандемії COVID-19 люди змушені виходити на масові мітинги, аби захистити свої права. Події, які відбуваються зараз в сусідній країні Польщі не залишили нас байдужими і ми

вирішили з'ясувати правовий аспект змін в законодавстві стосовно можливості штучного переривання вагітності, дізнатися, які були передумови для прийняття даного законопроекту та які можливі наслідки.

Штучне переривання вагітності (аборт) – це припинення життя плоду прямим втручанням, внаслідок якого настає переривання вагітності та смерть плоду [3].

Ми почали своє дослідження з історії ХХ ст., аби краще зрозуміти, чому були періоди, коли Польське законодавство в регулюванні даного аспекту було одним із найсуворіших в Європі і як це впливає на перебіг теперішніх подій. Як виявилось до 1932 р. в Польщі взагалі було заборонено робити аборти, а в період від 1932 до 1993 рр. відбувалося протистояння між католицькою церквою, консерваторами, які виступали за повну заборону абортів та лівими і ліберальними партіями, котрі протестували проти законодавчої заборони штучного переривання вагітності. В підсумку протистояння було прийнято закон «Про планування сім'ї, охорону плоду та умови допустимості переривання вагітності», в якому було дозволено проведення абортів лише за таких умов як: 1) якщо вагітність загрожує життю або здоров'ю матері; 2) Якщо медичний огляд покаже наявність у плода важкого і незворотного дефекту або невиліковної хвороби, яка загрожує його життю; 3) якщо вагітність виникла в результаті кримінальних дій [1, с. 27].

За даними того часу, які висвітлює Міністерство охорони здоров'я Польщі, кількість проведення підпільних абортів в десятки разів перевищувала кількість легального проведення штучного переривання вагітності, не говорячи про те, як багато жінок поїхали до інших країн для проведення даної операції. Тому таке становище в цілому негативно вплинуло на життя країни. А також цей закон розпалив ще більшу ворожнечу та протистояння, які довго продовжувалися між сторонами. І в 2016 році було внесено до парламенту на розгляд законопроект, який забороняє проведення абортів через дефекти плоду і передбачає п'ятирічне ув'язнення для жінки, яка зробила незаконний аборт, і для лікаря, який провів операцію. Цей законопроект зібрав 450 000 підписів на його підтримку і заручився схваленням католицької церкви, яка, втім, виступила проти тюремних строків для жінок. У відповідь Польщею

прокотилися багатотисячні акції протесту, які змусили правлячу партію відмовитися від розгляду цього проекту. Однак у 2017 році в польський парламент потрапив схожий проект – його основи не передбачали ув'язнення жінок і лікарів, але так само забороняли аборти з причин дефектів плоду. Сейм почав його розгляд тільки у квітні цього року. Противники посилення законодавства обурилися: важливий для польського суспільства проект з'явився у порядку денному сейму несподівано. Втім, після бурхливої дискусії сейм відправив той проект на доопрацювання. Що ж відбувається зараз в Польщі і чому відбуваються такі масові протести, не дивлячись на пандемію коронавірусу?

22 жовтня 2020 року був підписаний вирок Конституційного Трибуналу Польщі більш відомий, як «Планування сім'ї, захист людського плоду та умови допустимості переривання вагітності» за яким обмежується перелік випадків, за якими дозволяється проведення абортів [4]. Рішення суду надійшло після того, як депутати від правлячої партії «Право і справедливість» оголосили, що переривати вагітність навіть у випадку серйозних пороків плода є порушенням Конституції, за якою захисту потребує кожне життя. Однак близько 98% абортів у Польщі роблять саме через вроджені пороки. Прийняття рішення Конституційного суду Польщі стосовно проведення абортів через дефекти неконституційним, викликало дуже сильне обурення народу, а також скоротило можливість проведення абортів у даній країні, зараз умови через які можна офіційно провести дану операцію тільки дві: якщо життя жінки перебуває під загрозою через продовження вагітності, якщо вагітність стала результатом зґвалтування.

До чого ж приведе дане обмеження цікавить кожного, хто чув про дане рішення. Масові щоденні мітинги жінок і навіть чоловіків, це тільки початок негативної реакції на те, що відбулося, далі це вплине на життя народу в цілому. На основі проведеного нами дослідження, ми дійшли до висновку, що такі будуть наслідки для народу в майбутньому: в першу чергу постраждають бідні верстви населення, адже заможніші польки вже сьогодні роблять аборти в Словаччині чи Німеччині, а також подібне рішення суду ще більше знеохотить їх вагітніти. Польща на сьогодні має один із найнижчих індексів народжуваності в ЄС – 1,4 [2]. Польки не хочуть і не захочуть мати дітей через нестабільну роботу, брак власного

помешкання, погану медицину. Пандемія додала їм ще більше непевності, а рішення Трибуналу – підштовхне до бездітного життя. Або до еміграції.

Отже, досліджене нами питання, є зараз надзвичайно актуальним в світі, а для поляків воно є дуже болючим і неоднозначним, ми вважаємо, що наш аналіз і розкриття такого цікавого питання як штучне переривання вагітності допомогло зрозуміти, чому там зараз все так відбувається і яке це може мати закінчення. Ми переконані, що більш лояльне ставлення до проведення даної операції є необхідним для владнання конфлікту в Польщі.

Джерела:

1. Городенчук З. Аборт: незвична точка зору. *Медична газета України*. № 10. 2015 р. С. 26–29.
2. Малес Л. Позбавити жінку прав на себе – інструмент для утримання влади. Київ, 2020. URL: <https://povaha.org.ua/pozbavyty-zhinku-prav-na-sebe-instrument-dlya-utrymuvannya-vlady/> (дата звернення 14.11.2020).
3. Резолюція Симпозіуму. Морально-етичні аспекти штучного переривання вагітності. URL: <http://www.wolua.org/ua/news/symposium-2010.html> (дата звернення 14.11.2020).
4. Хоменко С. Пекло для жінок. Київ, 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54651664> (дата звернення 14.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Коротка Н. О.

Сауляк Наталя Анатоліївна

Одеський педагогічний фаховий коледж

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Досліджуючи питання проблеми міжнародного права прав людини, варто звернути увагу на заборону дискримінації за ознакою статі, що зазначено в ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1].

На жаль, в Україні існує дискримінація за ознакою статі у сфері праці – у практиці найму, оплаті, підвищення кваліфікації, просування по службі. Права і можливості жінок як працівників обмежуються. У наш час проблема працевлаштування жінок постійно зростає і питання гендерної рівності у сфері трудових відносин при працевлаштуванні є досить актуальним.

Стаття 24 Конституції України передбачає для громадян України рівні права і свободи без будь-яких привілеїв чи обмежень, гарантує створення умов, які надають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, однак ч. 3 ст. 24 та ч. 5 ст. 43 Конституції України закріплюють спеціальні заходи щодо охорони праці і здоров'я жінок. У даному випадку виявляються особливості правового регулювання відносин із добору в якості кандидатів на роботу саме жінок [5, с. 814].

Сучасне законодавство України містить заборону щодо дискримінації за статевою ознакою. Проте на ринку праці вона все ж таки є поширеним явищем. Одним із механізмів дискримінації до якого вдаються роботодавці, є оголошення про вакансії. Такі оголошення з вказівкою бажаної статі працівника з'являються всюди, де людина може знайти собі роботу. А це, як відомо суперечить ч. 3, ст. 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», де вказано, що роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей [3, с. 7–9].

Інша широко поширена серед роботодавців практика, що заважає жінкам в повній мірі використовувати рівні з чоловіками можливості на ринку праці, – дискримінація, що базується на сімейному стані та родинних обставинах. Деякі роботодавці обумовлюють бажаний сімейний стан в оголошеннях про вакансії. Однак найчастіше за все роботодавці задають жінкам питання про їхній вік, сімейний стан, родинну ситуацію та плани на майбутнє, місце роботи та зарплатню чоловіка під час співбесіди або в анкетах. Така форма дискримінації також суперечить ч. 3, ст. 17 вище вказаного закону. Заборона щодо дискримінації за ознаками сімейного стану також міститься в ст. 184 КЗпП України, яка закріплює

заборону відмовляти жінкам у прийнятті на роботу з мотивів вагітності або наявності в них дітей [4, с. 21].

Дослідниця В. М. Венедиктова наголошує, що наявність дитородної функції зумовлює нерівність можливостей чоловіка і жінки. Неврахування цього фактора, на думку науковця, сприяє поверхневості та ідеалістичності поглядів щодо підвищення ролі жінки у суспільстві. За цих умов рівність прав чоловіка і жінки повинна забезпечуватись, зокрема, гарантованим працевлаштуванням жінок, які не мали можливості отримати освіти або втратили професійні вміння та навички з причин догляду за дитиною, створювати квоти для жінок в органах державної влади, в різних галузях народного господарства незалежно від форм власності [2, с. 185].

У межах наукового дослідження встановлено, що однією з причин, які перешкоджають працевлаштуванню жінок та просуванню їх у професійній кар'єрі є відсутність законодавчо закріпленої належної відповідальності за порушення прав жінок у сфері працевлаштування, а також відсутність чіткого механізму притягнення роботодавця до відповідальності уповноваженими органами. В такому випадку держава може стати на шлях подолання проблем працевлаштування у сфері трудових правовідносин та захисту працевлаштування жінок.

Таким чином, у сфері працевлаштування на сьогодні існує помітний гендерний дисбаланс. Україна зробила певні кроки для його подолання, однак цього не достатньо. Доцільно було би передбачити в трудовій сфері санкції за порушення передбачених додаткових гарантій для жінок, зокрема за порушення принципу рівних прав та можливостей та забезпечити право жінок на інформацію про умови праці шляхом удосконалення трудового законодавства.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Мовчан А. О. Утиск прав при прийнятті на роботу: Національне законодавство та міжнародний досвід. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. №1. 2012. С. 177–187.

3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України № 2866 від 08.09.05. *Урядовий кур'єр*. № 198 від 19 жовтня 2005. С. 7–9.
4. Сухомлин М. І. Гендерний погляд: посібник для журналістів-практиків. – Харків : ТМ «Наклейко», 2010. 200 с.
5. Чорноус О. В. Працевлаштування жінок в Україні: Проблеми та шляхи вдосконалення. *Форум права*. № 3. 2012. С. 814–819.

Науковий керівник – к.п.н., доцент Беляк О. М.

***Stoyanova Vladyslava
Chuprina Kateryna***

National University «Odessa Law Academy»

THE AZERBAIJAN VS ARMENIA CONFLICT: ANALYSIS AND ALTERNATIVE WAYS OF REGULATION

The beginning of the 2020 surprised us with a number of hazards of natural and unnatural origins, alongside news of which the armed conflict in Azerbaijan looked just as threatening, nonetheless, bringing allegations of starting the 3rd world war and general public concern, worldwide. Regulation of international conflicts stays a relevant topic, and on the basis of this particular confrontation we would like to examine in which manner the regulation is most effective, how can it be improved, if such thing is possible, and what are the results of taken actions?

The armed conflict in Nagorno-Karabakh began on 27th September, between forces of Azerbaijan and armed formations of unrecognized Republic of Artsakh also known as Nagorno-Karabakh Republic (NKR), being the most continuous and brutal bloodshed in the region since the end of Karabakh war. According to the statement of Azerbaijan Ministry of Defense advance of their troops, with large-scale usage of aviation, armored vehicles, artillery and shock UAVs, was a counterattack. Both sides endured great losses of military and civilians, state of defense was proclaimed by Azerbaijan, NKR and Armenia, that enacted prohibition on leave of military reserved man and curfew, while Azerbaijan imposed partial mobilization. Turkey provided political and military support to

Azerbaijan, on part of NKR were volunteers from France, Lebanon, Syria, and countries of Latin America [3].

International organizations and states were unsupportive of the conflict and called on both parties to reduce the tension and resume constructive negotiations without delay. European Court of Human Rights called for both sides to comply with European Convention on Human rights: article 2 (right to life) and 3 (prohibition of torture). With the assistance of the co-chair States of the OSCE Minsk Group, a ceasefire for the exchange of prisoners of war was declared on three occasions in the conflict zone, broken each time with mutual allegations of breaking the agreement, resulting in resumption of military action [1].

On 10th November a joined statement of the president of Azerbaijan Republic, premier minister of Armenia Republic and president of Russian Federation on a full stop of military actions based on a peace agreement, which foresees the introduction of Russian peacekeepers, the withdrawal of Armenian forces from the regions adjacent to Nagorno-Karabakh and the leaving under the control of Azerbaijan of a part of the territory of Nagorno-Karabakh, including the city of Shusha, was published [4].

Involvement of Russian federation is not only due to its territorial proximity but due to instances of Russian civilians being hurt during the military actions, including 13-year old boy being shot in attack on Gyandji on 17th October and destruction of Russian airplane MI-24, resulting in death of 2 and traumas of 3rd pilot, government of Azerbaijan quickly acknowledged the mistake, apologized and submitted commander responsible for shooting aircraft to the liability under the national law.

According to the A.V. Manoylo, there are four ways of resolving armed conflict: diplomatic negotiations, change of political leaders or regimes, temporary agreement, or war. In case of this conflict, we see the involvement such elements as negotiations, temporary agreement, which has been proven ineffective due to negligence on both sides, that were not prioritized in favor of military actions. The replacement of current leaders or political regimes is unlikely and can be rather destabilizing in this situation [2].

We should take into account the history of conflict and tension on this specific matter: according to the source, mutual hate on territorial bases has been a long-standing feature, due to complicated

historical boarding and given somewhat equal right to own Nagorno-Karabakh land, resulting in discriminatory and violation tendencies exhibited mutually, which have been regulated by peaceful measures, like Madrid principles, yet it is obvious that none of the prescribed steps to fix the situation have been taken. The bright example of engraved hatred can be seen in actions of civilians during the return of occupied regions to Azerbaijan: Armenians proceeded to transport with them anything they could carry, including wood that grew aside roads, and what could not be taken was massively destroyed, including municipal buildings, personal property, and schools, so it would be returned to Azerbaijan [2].

It is important to mention the statement made by the president of Azerbaijan Republic, Ilham Aliyev, regarding the situation: «I have heard a lot about the fact that there is no military solution to the conflict. First, I disagree. Secondly, if there is no military path, then give us a non-military path, a diplomatic path. Implement UN Security Council resolutions», furthermore he emphasized the lack of effective political solutions to the conflicting situation, describing it as frozen for 28 years but not fixed, so «if the international community cannot ensure the implementation of international resolutions, Azerbaijan will do so itself» on the matter of ongoing at the moment armed conflict [5].

Analyzing all stated above, we can conclude that it's quite unlikely for conflict to be regulated differently without cooperation and dedication to work towards consensus from both sides, without an effective mechanism to ensure the measures taken, there is no guarantee and lawful diplomatic regulation to secure peace and order, lack of which leads to subjects resulting to violent measures. It is not possible to ensure one organization to do so, without compromising independence, but regular checks by commissions as a preventative measure of ensuring dialogue would provide more efficiency if possible.

References:

1. European convention on human rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.
2. Manoilo A.V. Settlement and resolution of international conflicts. URL: http://www.intelros.ru/pdf/Sientist/2013_10/3.pdf
3. Armenia and Azerbaijan fight over disputed Nagorno-Karabakh. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54314341>.

4. End of the war in Karabakh. The parties agreed to bring Russian peacekeepers to the region. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-54869066>.
5. Azerbaijani President believes in military solution to the conflict in Karabakh. URL: <https://easaily.com/ru/news/2020/10/05/prezident-azerbaydzhana-verit-v-voennoe-reshenie-konflikta-v-karabahe>.

Scientific advisor – PhD, Associate Professor Voitovych P. P.

Сулъжик Вікторія Валеріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ КІБЕРНАСИЛЬСТВА
ЩОДО ЖІНОК ТА ДІВЧАТ
(ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ)**

З розвитком технологій розширюється і сфера злочинності та насилля в інтернет-просторі. Кібернасильство являє собою відносно нове явище і є актом агресії та актом жорстокості он-лайн. Кібернасильство як феномен має спільні риси з невіртуальним насильством та став предметом вивчення таких науковців як Р. Ковальський, С. Лімбер, Н. Дейнека, Є. Кулік та ін., крім того була сформована небагаточисельна юридична практика Європейського суду з прав людини щодо розгляду справ щодо кібернасильства відносно таких вразливих категорій осіб як жінки та дівчатка.

У звіту Робочої групи Комісії ООН з широкосмугового зв'язку для цифрового розвитку від 2015 року, термін «кібер» використовується для розуміння різних способів, за допомогою яких Інтернет погіршує, підсилює або поширює зловживання. Повний спектр поведінки варіюється від домагань в мережі до бажання заподіяти фізичну шкоду, включаючи сексуальне насильство, вбивство і самогубство. Кібернасильство приймає безліч форм, а типи поведінки, які спостерігаються в кібернасиллі з моменту його виникнення, швидко еволюціонують – і, якщо їх не контролювати, будуть продовжувати еволюціонувати – точно так само, як поширилися цифрові і віртуальні платформи та інструменти [1, с. 21].

Було визначено шість категорій форм кібернасилля щодо до жінок: хакерство, видача себе за іншу особу, відстеження, домагання/спамінг, вербування та шкідливе поширення. Вториння визначається як «використання технологій для отримання незаконного або несанкціонованого доступу до систем або ресурсів з метою отримання особистої інформації, її модифікації або образи жертви і приймає форму, наприклад, зламування паролів і контролю функціональності комп'ютера» [1, с. 22]. Під спостереженням розуміють використання технологій з метою спостереження за діями та поведінкою жертви в режимі реального часу або в хронологічному порядку (наприклад, за допомогою GPS або моніторингу натисканням клавіш для відтворення дій жертви на комп'ютері). Кібернагляд (кібернетичне стеження) – це онлайн спостереження. Воно включає в себе серію повторюваних видів поведінки, таких як переслідування, домагання і погрози, та породжує страх у жертви [3, с. 9].

Робоча група Ради Європи з проблем мережевих домагань та інших форм мережевого насильства, зокрема щодо жінок, у дослідженні 2018 року уточнила, що кібернасилля заподіює або може заподіяти фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди та страждань [1, с. 6]. У дослідженні також говориться, що деякі форми кіберзлочинності, такі як незаконний доступ до інтимних особистих даних або знищення даних, можуть розглядатися як акти кібернетичного насильства.

Зокрема міститься перелік дій, які відносяться до кібернасилля щодо жінок: порушення недоторканності приватного життя, злочини на підґрунті ненависті, пов'язані з інформаційно-комунікативними технологіями, кібершахрайство, прямі комп'ютерні загрози фізичного насильства, комп'ютерні злочини (кіберзлочини), сексуальна експлуатація і сексуальні наруги над дітьми в інтернеті. Порушення конфіденційності, пов'язані з використанням комп'ютерів, включають в себе вторгнення в комп'ютер, а також отримання, обмін та маніпулювання даними та зображеннями, в тому числі інтимними даними. Також йдеться про дослідження, які вказують на те, що кіберсталкінг інтимних партнерів часто відбувається в контексті подружнього насильства і являє собою одну з форм примусового контролю.

Європейський інститут гендерної рівності опублікував доповідь про кібернасилля щодо жінок і дівчаток в 2017 році. Згідно з доповіддю, хоча статистичні дані все ще відсутні, існуючі дослідження свідчать про те, що жінки більшою мірою, ніж чоловіки, стають жертвами деяких форм кібернасилля [4, с. 1]. Зазначається, що поліція часто проводить помилкову відмінність між кібернетичним насильством щодо жінок і дівчаток в мережі і поза нею, розглядаючи практику, з якою стикаються жертви, як «інцидент», а не як систематичну поведінку. Звіт також містить наступні уривки:

«Кібернасилля щодо жінок і дівчаток приймає різні форми, включаючи переслідування в Інтернеті, небажану порнографію (або «порнографічну помсту»), образи і домагання за ознакою статі, ганьба повій, незатребувану порнографію, «сексорт», зґвалтування і погрози вбивством, токсикоманію та торгівлю людьми, здійснювану за допомогою електронних засобів» [4, с. 2]. Визначено, що переслідування онлайн – це переслідування за допомогою електронної пошти, текстових (або онлайн) повідомлень або Інтернету, що складається з повторюваних інцидентів, які можуть бути або не бути нешкідливими в індивідуальному порядку, але при їх накопиченні можуть привести до того, що жертва відчує себе невпевнено, пригнічена, налякана або стривожена.

Як і в разі насильства над сексуальним партнером, скоєного поза мережею, кібернасилля по відношенню до жінок може приймати різні форми: сексуальні, психологічні і, все частіше, економічні, при цьому інформація, поширювана в мережі, ставить під загрозу поточне працевлаштування жертви або ефективність пошуку роботи в майбутньому. Крім того, часто така інформація стає предметом продажу, який відбувається з метою подальшого здійснення шантажу, морального тиску на жертву, наслідки чого також не варто недооцінювати.

Надважливим є звернення до досвіду розгляду ЄСПЛ справ щодо кібернасилства щодо жінок та дівчат. Європейський суд з прав людини 11 лютого 2020 року вперше розглянув явище кібербулінгу як форми насильства над жінками, покликаючись на статті 3 (заборона тортур) та 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у справі «Бутуруга проти Румунії», де громадянка

Румунії звернулася до Суду з позовом, в якому скаржилась на насильницьку поведінку чоловіка [2]. Тому зараз виникла проблема у нормативному закріпленні явища кібернасилля, визначення його ознак та відповідальності за порушення.

Рішення ЄСПЛ у справі «Володіна проти Росії» № 41261/17 було проведено розслідування щодо домашнього насильства проти жінки. У цьому рішенні зазначалося трактування, посилаючись на Стамбульську конвенцію, «насилля щодо жінок» як «усі акти фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства, які відбуваються в колі сім'ї, в побуті чи між колишніми або нинішніми подружжям, партнерами, незалежно від того, проживає чи не проживає особа, що їх вчиняє, в тому ж місці, що і жертва» [6]. Зокрема, судді Пінто де Альбукерке та Седрігес у своїх особливих думках звернули увагу на різницю між поняттями «катування», «нелюдське поводження» та «поводження, яке принижує гідність», що полягає в ефективності діяння. Це єдине положення Конвенції, що встановлює класифікацію в залежності від ступеня тяжкості порушення. Також у рішенні звернули увагу на проблему щодо захисту жінок у законодавстві Росії, в якому «домашнє насильство» не закріплено навіть, як форма насилля. Крім того, Спецдоповідач ООН занепокоєний низькими показниками у зверненнях жінок та дівчат у правоохоронні органи щодо домашнього насилля, та зазначає, що проблема заключається в тому, що працівники правоохоронних органів банально не приймають заяви такого роду, намагаючись вирішити справу шляхом примирення сторін [7]. Саме на це рішення було посилання у справі української громадянки «Левчук проти України № 17496/19».

Звертаючись до справи «Бутуруга проти Румунії», суд посилався на статті, як національного, так і міжнародного права, щодо порушення таємниці листування, незаконного доступу до комп'ютерної системи й переслідування, та статті 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проте ніде терміну «кібернасилля» не було визначено.

Підсумовуючи все вищесказане, варто сказати, що кібербулінг уже визнається ЄСПЛ як форма насилля, комісії ООН та ЄС працюють над розширенням розуміння цього явища з метою розширення сфери прав людини. Проблемою є те, що положення

Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та і інших важливих документів міжнародного права прав людини, є дещо застарілими, тому потребують змін відповідно до часу та розширень тлумачень для подальшого уникнення порушень прав та свобод людини у сфері кібернасилля, правового регулювання та визначення санкцій за їх порушення.

Джерела:

1. The UN Broadband Commission for Digital Development Working Group on Broadband and Gender. Cyber Violence Against Women and Girls. The UN Broadband Commission for Digital Development Working Group on Broadband and Gender. 2015. URL: <https://en.unesco.org/sites/default/files/genderreport2015final.pdf>.
2. AFFAIRE BUTURUGĂ c. ROUMANIE. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ES057462>.
3. Cybercrime Convention Committee (T-CY). Working Group on cyberbullying and other forms of online violence, especially against women and children. Mapping study on cyberviolence. Cybercrime Convention Committee (T-CY) Working Group on cyberbullying and other forms of online violence, especially against women and children. 2018. URL: <https://rm.coe.int/t-cy-2017-10-cbg-study-provisional/16808c4914>.
4. European Institute for Gender Equality (EIGE). *Cyber violence against women and girls*. 2017. URL: <https://eige.europa.eu/publications/cyber-violence-against-women-and-girls>.
5. Violence against women: an EU-wide survey. 2015. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf.
6. Council of Europe Treaty Series. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *Council of Europe Treaty Series*. 2011. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>.
7. Володина против России (перевод постановления) URL: <https://www.srji.org/resources/search/volodina-protiv-rossii-perevod-postanovleniya/>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Гриб А. М.

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Незважаючи на те, що з 2002 року Україна є членом Конвенції про статус біженців 1951 року та Нью-Йоркського протоколу 1967 року, ефективне використання положень Конвенції було неможливим протягом тривалого часу.

У 2007 році Україна пережила величезний потік шукачів притулку, які отримали статус біженця як на законних, так і на незаконних підставах. Кількість людей, яким було надано статус біженця, зросла більш як утричі – з 2,3 тис. у 2006 році до 7,3 тис. у 2007 році [1]. Відповідно виникла необхідність прийняти закон, який регулює процедуру отримання, реалізації та припинення статусу біженця. Ще на етапі підготовки закону були вжиті попередні заходи, що встановлюють критерії отримання статусу біженця, і в 2010 році, за рік до прийняття закону, кількість осіб, яким було надано статус біженця, становила 3,0 тис. проти 7,3 тис. у 2009 році [1].

В 2014 році почалася війна, і більше 1,5 мільйона українців (3% від загальної кількості населення України) були змушені покинути свої домівки і переселитися в інші регіони країни [2]. Тим не менше, мирні регіони України залишилися місцем, яке приваблювало шукачів притулку. За даними представництва Агентства у справах біженців в Україні, у 2014 році було подано 1173 заяви на отримання статусу біженця, у 2015 році – 1433, у 2016 році – 656, у 2017 році – 771, і загалом близько 2,6 тис. біженців та 5,5 тис. шукачів притулку проживають в Україні станом на 2020 рік. Більшість із них – громадяни Афганістану, Сирії, Росії, Сомалі та Іраку [3].

Наразі правовий статус біженців визначається насамперед міжнародними договорами України: Конвенцією про статус біженців 1951 року (далі – Конвенція) та Нью-Йоркським протоколом 1967 року (далі – Протокол). Стаття 26 (2) Конституції України передбачає, що іноземці та особи без громадянства можуть отримати притулок у порядку, встановленому законом [4]. Більш детальне регулювання

закріплено в Законі України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (далі – Закон)[5].

Багато положень Закону втілюють адаптовані до національного законодавства положення Конвенції та Протоколу, а також деякі положення Загальноєвропейської системи притулку, що слугує втіленням європейського курсу України.

Основними принципами, на яких базується українська система надання притулку, є наступні: 1. Заборона висилки або примусового повернення біженця до країни, з якої він приїхав і де існує загроза його життю або свободі. 2. Сприяння єдності сімей біженців. 3. Принцип «третьої безпечної країни». 4. Можливість надання тимчасового захисту іноземцям та особам без громадянства, які масово прибули в Україну і не можуть повернутися до країни походження через обставини, подібні до тих, що необхідні для визнання статусу біженця. 5. А також інші принципи, закріплені в міжнародних договорах України та міжнародному звичаєвому праві [5].

Більшість проблем, пов'язаних з правами біженців в Україні, виникають на етапі фактичного здійснення цих прав. Статті 14 та 15 Закону передбачають право біженця на всі права та свободи, передбачені Конвенцією, Протоколом, Конституцією та законами України, включаючи право на охорону здоров'я та медичне страхування та право на отримання фінансової допомоги, пенсій та інших видів соціального забезпечення.

Зараз основною проблемою є маневр між виплатами біженцям та внутрішньо переміщеним особам, які тікають з окупованих територій Криму та Донбасу. Коштів, виділених з бюджету, недостатньо для забезпечення нормального рівня життя представникам жодної з цих категорій. Таким чином, фінансування біженців за допомогою соціальних виплат або страхування представляється майже неможливим.

Статус біженця надає іноземцям обсяг прав, майже однаковий з тим, яким користуються громадяни України. Він передбачає, насамперед, законне перебування на території України, а не право на отримання будь-яких виплат чи страхування. Однак, маючи статус біженця, людина може претендувати на роботу без спеціальних дозволів, що дозволяє їй самостійно заробляти собі на життя.

На нашу думку, в контексті поточного дефіциту бюджету та ситуації воєнного конфлікту в Україні такий підхід є найбільш

оптимальним для біженців, щоб мати змогу заробляти на життя самостійно та одночасно інтегруватися в суспільство. Це вигідно як самим біженцям, які можуть забезпечити себе та свої сім'ї, а також державі, яка отримує певний дохід за рахунок податків від доходів біженців. Необхідно підкреслити, що найчастіше біженцями в Україні є або люди, які мріяли в'їхати до Європи, але були змушені подати прохання про надання притулку в «першій безпечній країні», або жителі пострадянських держав, які вважали, що їм буде легше інтегруватися в Україні.

Ситуація з правами біженців в Україні в цілому значно краще, ніж відповідна ситуація в Італії та Греції. Проти цих країн, зокрема, було прийнято численні рішення ЄСПЛ із зазначенням багаторазових порушень в сфері захисту прав біженців. Однак й українська ситуація потребує подальшого регулювання, особливо в сфері надання правових гарантій та покращення якості життя осіб, які мають статус біженців в Україні.

Джерела:

1. Ukraine Refugee Statistics 1994-2020. URL: <https://cutt.ly/8gHGeRU> (дата звернення 06.11.2020).
2. UNHCR. Ukraine Refugee Crisis. URL: <https://cutt.ly/HgHGtwD> (дата звернення 06.11.2020).
3. Біженці та шукачі захисту в Україні : Тематичний огляд УВКБ ООН. Червень 2019. URL: <https://cutt.ly/ugHGu0R> (дата звернення 06.11.2020).
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 06.11.2020).
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011р. №3671-VI. URL: <https://cutt.ly/rgHGyRo> (дата звернення 06.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Українська держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: навчання і користування рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, використання національної символіки, розвиток національних культурних традицій, сповідання своєї релігії, відзначення національних свят, задоволення потреб у літературі, мистецтві, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Україна за етнічним складом населення належить не до поліетнічних, а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80 % території. Частка державотворчого етносу становить майже 78 % населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер. За даними Всеукраїнського перепису населення (2001) державотворчий український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях (навіть у Луганській 58 % населення), лише в Автономній Республіці Крим, яка на сучасному етапі має статус тимчасово окупованої території, частка росіян перевищувала 50 %.

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно утворювати власну політико-правову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародну практику захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Важливою гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. У Законі України «Про національні меншини в Україні» 1992 року вперше законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою». Насамперед, потрібно надати чітке правове визначення термінів «етнічні меншини», «корінні народи», «місця компактного проживання меншин», «мови меншин», «мовні групи населення», «депортовані за етнічною ознакою особи» та ін.

Захист прав національних меншин в Україні – це система норм принципів, заходів та інституцій, націлене на забезпечення належної реалізації, запобігання порушенню і відновлення порушених прав національних меншин в Україні. Держава на законодавчому рівні гарантує національним меншинам основні категорії прав, зокрема: право на існування і збереження своєї ідентичності, рівну участь у державотворенні, політичні права, отримання фінансової допомоги, юридичного захисту стосовно спеціальних прав національних меншин та ін.

Національне законодавство в етнонаціональній сфері є системою нормативно-правових документів, таких як: Конституція України (1996); Декларація прав національностей України (1991); Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про громадянство України» (1997), «Про засади державної мовної політики» (2012), «Про культуру» (2011) та ін. Аналіз змісту національного законодавства свідчить, що у ньому закріплені найважливіші міжнародні права щодо захисту національних меншин.

Україна як суб'єкт міжнародно-правових відносин імплементувала міжнародні стандарти щодо захисту прав національних меншин у власне законодавство та державну етнополітику, послідовно використовуючи досвід іноземних країн у цій сфері. Всі ці стандарти зафіксовані у таких документах, як: Міжнародні пакти про права людини (1976); Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992); Документ Копенгагенської наради з людського виміру (1990); Декларація ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (1992); Резолюція ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (1995); Рекомендації Ради Європи 1201 (1993); Віденська декларація та додатки до неї (1993); Рамкова Конвенція Ради Європи про захист національних меншин (1994); Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996); Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (1998); Лундські рекомендації про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичному житті (1999) і ін. З метою захисту прав національних меншин Українська держава співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, зокрема: ООН та його структурними підрозділами, а також з ОБСЄ, Радою Європи, ЄС та ін.,

розвиває двосторонні відносини у цій сфері з окремими державами (Литвою, Молдовою, Польщею, Угорщиною, Словаччиною, Німеччиною, Румунією, ін.).

Україна намагається протидіяти дискримінації осіб за національною ознакою. Прийняття антидискримінаційного законодавства було однією із вимог з боку Європейського Союзу відповідно до Плану дій з візової лібералізації, який українська сторона отримала 22 листопада 2010 року на саміті Україна – ЄС.

На сучасному етапі організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації визначені Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (6 вересня 2012 року, зі змінами, внесеними від 13 травня 2014 року).

Отже, питання національних меншин завжди були та є актуальними, що належать до таких соціальних питань, які потребують постійного дослідження.

Джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Рафальський І. Суб'єкти права на самовизначення : Наукові записи С. 140–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzzipiend_2013_4_14
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : Навчальний посібник. С. 20 URL : https://lvivpravo.at.ua/_ld/3/312_-2007-____-2.pdf

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Настасяк І. Ю.

Чирка Тетяна Віталіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

В Україні все частіше відзначають позитивну динаміку кількісних показників застосування судами практики ЄСПЛ. В цьому національна практика показує узгодженість із

загальноєвропейськими тенденціями. Однак, питання щодо правового статусу практики Європейського суду з прав людини в українській правовій системі залишаються досі актуальними. Існують різні підходи щодо того, які саме рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для застосування. Спробуємо розглянути ці питання більш детально.

Питання статусу практики Європейського суду з прав людини в Україні неодноразово були предметом дискусій науковців і практиків. Над дослідженням даної теми працювали багато вчених, зокрема: К. В. Андріанов, П. П. Андрушка, Х. Бехруз, О. В. Буткевич, В. А. Ватрас, М. І. Козюбра, О. В. Соловйов та інші. Незважаючи на підвищену увагу та ступінь розробленості проблеми, вважати її вичерпаною ніяк не можна.

Судова практика з цього питання також є цікавою та не однозначною. В деяких судових рішеннях існує думка про те, що, оскільки згідно з ч. 1 ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод високі договірні сторони зобов'язались виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами, прецедентний характер мають саме те рішення, в яких Україна була стороною процесу. В інших, навпаки, мова йде про те, що всі рішення Європейського суду з прав людини є джерелом права.

В українській судовій практиці існують випадки, коли суди посилялися на практику Європейського суду з прав людини як на джерело права при винесенні рішень.

В мотивувальній частині рішення Конституційного суду від 10 жовтня 2001 року було застосована традиційна форма прецеденту, а саме суд посилався на конкретне рішення Європейського суду з прав людини – «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1986 року» [1].

Київський апеляційний господарський суд в підтвердження своєї позиції посилався на обставини, встановлені у пункті 21 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Федоренко проти України» від 30 червня 2006 року, в якому суд визначив, що відповідно до прецедентного права органів, що діють на підставі Конвенції, право власності може бути «існуючим майном» [2].

Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV передбачає застосування судами Конвенції та

практики ЄСПЛ як джерела права, а стаття 18 цього Закону визначає порядок посилення на Конвенцію та практику Суду. Необхідно зауважити, що йдеться саме про «практику Суду» у значенні, розкритому у статті 1 цього Закону, тобто практику ЄСПЛ та Європейської комісії з прав людини, а не лише про рішення щодо України. Важливо зазначити, що у Законі № 3477-IV немає положень, які б забороняли застосовувати рішення чи ухвали ЄСПЛ, постановлені щодо інших країн [3].

Для того щоб з'ясувати питання застосування практики Європейського суду з прав людини, необхідно проаналізувати положення національного законодавства, в яких визначається значення рішень Європейського суду з прав людини.

Європейський суд з прав людини неухильно дотримується доктрини фактичної обов'язковості своїх раніше прийнятих рішень. Незважаючи на формальну відсутність доктрини прецеденту, Європейський суд застосовує попередню практику. Формально не існує обов'язку дотримання своїх раніше прийнятих рішень, однак Суд не повинен відступати без поважних причин від прецедентів, які визначені у його попередніх рішеннях щодо інтересів правової визначеності, передбачуваності та рівності перед правом» [4].

На жаль, в українському законодавстві наявні прогалини у регулюванні прав людини та основоположних свобод, які визначаються у Конвенції та протоколах до неї, за таких обставин, необхідність застосування Конвенції та рішень Європейського суду у здійсненні правосуддя національними судами є очевидною.

Розгляньмо бачення процесуальних кодексів, щодо питань застосування практики ЄСПЛ.

В кримінальному процесуальному кодексі України зазначається, що принцип верховенства права у кримінальному провадженні необхідно застосовувати з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ч. 2 ст. 8). При цьому визначається, що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ч. 5 ст. 9) [4].

В господарському процесуальному кодексі України наявний обов'язок суду застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і

протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права (ч. 4 ст. 11) [5].

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України, суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. При цьому ч. 1 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України визначає, що суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [6].

Ключовою проблемою є питання доступності прецедентної практики ЄСПЛ та питання культури її застосування, що досі є актуальним у нашій державі. На сьогоднішній день, існує питання недоступності великого масиву практики ЄСПЛ, а саме перекладу мовою, якою відправляється судочинство. Деякі вчені вважають, що застосування судами неперекладених рішень ЄСПЛ порушує конституційне право особи знати своє правове становище. Тому що лише офіційне опублікування

виступає гарантією того, що даний текст повністю відповідає оригіналу, тобто тексту, який приймається компетентним органом та підписується компетентною посадовою особою [7].

Відповідно до принципу субсидіарності саме на державу покладений обов'язок забезпечувати ефективну систему захисту передусім на національному рівні перед зверненням до ЄСПЛ.

Потребує додаткового з'ясування доцільність використання практики ЄСПЛ у випадках, коли національний закон дає чітку та однозначну позицію.

Наприклад, відповідно до КАС суддя вправі залишити заяву без розгляду у випадку повторної неявки позивача. Рішення українських судів містять додаткову аргументацію (зокрема, посилаючись на іспанські справи кінця 80-х років). В кримінальному судочинстві часто виникають аналогічні ситуації. Практика українських судів вказує на необхідність розгляду проблем використання практики ЄСПЛ з позицій загальної теорії судової імплементації міжнародного права, що має створити теоретичне підґрунтя для вирішення численних проблем практичного судового правозастосування. Ключовим є питання застосування правових позицій (прецедентів) ЄСПЛ, що

має, перш за все, надати відповідь на питання про умови доцільності та необхідності для цього [4].

Українські вчені намагаються окреслити підстави, за яких судді мають обов'язково застосовувати практику ЄСПЛ під час здійснення правосуддя, а саме: 1) за наявності «прогалин» в українському законодавстві щодо прав людини та основних свобод, які визначаються в Конвенції та протоколах до неї; 2) для поліпшення розуміння тих положень українського законодавства, до яких вносились зміни або доповнення на підставі рішень ЄСПЛ; 3) для практичного застосування основних принципів Конвенції, як «верховенство права», «справедливий баланс», «справедлива сатисфакція», так як в чинному вітчизняному законодавстві вони є новими категоріями і вимагають повного дослідження [8].

Часто, суди відмовляються застосовувати практику ЄСПЛ, хоча сторони здійснювали посилання на неї. На жаль, такі випадки є непоодинокими. Варто звернути увагу, наприклад, на спрощену та подекуди механістичну практику застосування у національному судочинстві рішень ЄСПЛ щодо тлумачення ст. 5 Конвенції, яка передбачає право на свободу та особисту недоторканність. У цьому контексті слід звернути увагу на Збірку Української Гельсінської спілки з прав людини та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, що вийшла друком у 2017 році під назвою «Дослідження практики національних судів PRECEDENT UA 2016» , в якій проаналізована національна судова практика застосування українськими судами рішень ЄСПЛ щодо порушення ст. 5 Конвенції [9].

У результаті моніторингу було з'ясовано, що судді лише 265 судів із 726 судів України у період з 1 січня 2006 р. по 2 червня 2016 р. послуговувалися рішеннями ЄСПЛ щодо ст. 5 Конвенції Застосування практики ЄСПЛ гарантує, що в державі буде дотримуватися принцип верховенства права, а не закону. Адже саме про це говорить наша Конституція. Якщо порушуються права людини, то Закон, який їх порушує, має бути або скасований або змінений [9].

Таким чином, можна дійти висновку, що нині відчутні істотні проблеми у застосуванні практики ЄСПЛ під час розгляду та вирішення справ у національних судах, що пов'язані передусім із

недоступністю рішень ЄСПЛ, ухвалених проти інших держав, через відсутність їх перекладів, а також браком загальної культури та навичок застосування практики ЄСПЛ як серед учасників процесу, так і серед суддів, що потребує невідкладних заходів з боку держави. Також, існує потреба вироблення певних рекомендацій вищих судових інстанцій та надання ними прикладів застосування відповідних джерел права під час відправлення правосуддя, що здатне підвищити загальну культуру застосування практики ЄСПЛ під час відправлення правосуддя в судах нижчих інстанцій.

Джерела:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-23/2001 за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційної) положень статей 7, 8 Закону України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», за конституційним зверненням Воробйова В. Ю., Лосева С. В. та інших громадян щодо офіційного тлумачення положень статей 22, 41, 64 Конституції України (справа про заощадження громадян) від 10.10.2001 р. URL: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-01](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-01) (дата звернення: 22.11.2020).
2. Застосування рішень Європейського суду з прав людини в судовій практиці: проблеми інтерпретації URL: https://protocol.ua/ua/zastosuvannya_rishen_evropeyskogo_sudu_z_prav_lyudini_v_sudoviy_praktitsi_problemi_interpretatsii/ (дата звернення: 20.11.2020).
3. Фулей Т. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 208 с.
4. Васильєв С. В. Місце практики Європейського суду з прав людини в цивільному судочинстві України. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. 82 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (Дата оновлення: 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.11.2020).
6. Господарський процесуальний кодекс від 06.11.1991 № 1798-XII. Дата оновлення: 16.08.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 22.11.2020).

7. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005, №2747-IV. Дата оновлення: 15.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 22.11.2020).
8. Паліюк В. П. Запровадження європейських стандартів у галузі прав людини в українську судову практику. Юридичний журнал. Одеса, 2008. 73-81 с
9. Precedent- 2016 URL: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/> (дата звернення: 22.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Дронов В. Ю.

***Шевчук Олена Олегівна
Щепотіна Марина Сергіївна***

Національний університет «Одеська юридична академія»

РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ – ЗАБУТА ІСТОРІЯ ЧИ СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Расова дискримінація має вагоме історичне підґрунтя. Для більшості людей початок епохи дискримінації відповідно до кольору шкіри або приналежності до певної раси, починається з великих географічних відкриттів, коли європейці почали контактувати з новими для них цивілізаціями. Враховуючи, що значною складовою расизму завжди було рабство, то починати такий відлік потрібно ще з часів існування Давньої Греції. Расизм, як відособлене поняття, бере свій початок від «ксенофобії», що є хворобливим станом людини, та її боязню до всього незнайомого, «чужого» [3]. Через цю особливість суспільства та вплив економічних та політичних факторів, з'явилося явище, відоме як сегрегація, тобто примусовий поділ людей на певні групи в залежності від їх особливостей в повсякденному житті, та необхідність їх відмежування від домінуючої нації [4].

Расизм, як певна ідеологія, найбільше укорінився на території колоніальних держав, та наповнився релігійними та науковими міфами, чутками, традиціями, законами, та створенням расистських об'єднань. Більшість наукових творів минулих століть поділяли населення на три гілки, при чому цей поділ

відрізняється в залежності від певних ознак. Таку ідею класового поділу швидко підхопили політичні діячі та вона стала основою для створення дискримінаційних законів, які призвели до великої хвилі приниження, знущань та ненависті до темношкірих. В середині XIX століття французький історик Жозеф де Гобіно буквально поділів людство на три раси: білу, жовту і чорну. Відповідно до його теорії білі – фізично здоровіші, більш працелюбні та розумніші за інших, саме це є ідеальним втіленням ідеології покладеної в основу держав, в яких процвітали дискримінація та рабство [5].

Враховуючи те, що расизм має прямий зв'язок з рабством, то досить логічно обґрунтованим є те чому дискримінація настільки явно та негативно направлена проти темношкірих. Наприклад, в Америку завозили людей для виконання важкої праці, через випадковий збіг обставин. По-перше, через те, що в Європі XVI-XVIII століттях рабство уже вважалося екзотикою, в той час коли в Африці ринок работоргівлі процвітав, до того ж ввозити рабів з Африки було набагато вигідніше, ніж з В'єтнаму, через її зручне географічне розташування. По-друге, нові землі американцям принесли не тільки необмежені можливості, але й нові хвороби, імунітет до яких змогли частково набути саме представники негроїдної раси, тому європейцям було зручніше купувати африканських рабів, ніж витратити кошти на європейських або наймати працівників, які будуть масово страждати від раніше невідомих захворювань [5].

Суспільство не змогло визнати, що дискримінація відбувається лише через економічні чинники, тому для виправдання сегрегації були залучені релігійна та наукова міфології, що привезло до створення Чорних кодексів та законів Джима Кроу. Чорні кодекси створені та розповсюджені майже по всіх штатах Америки, а особливо на півдні, жорстоко обмежували права представників негроїдної раси, а саме: містили заборони на свободу переміщення, вибір роботодавця, обмежили права на землю, право на вступ у шлюб з білими і фактично позбавили права голосу [6].

Деякі штати повстали проти рабоволодіння, тому що його існування призводило до гальмування розвитку економіки, що стало причиною для початку Громадянської війни у 1861 році. Після закінчення війни, та скасування рабства в 1865 році, Чорні

кодекси були фактично скасовані в більшості штатів, але аналогічні положення, що обмежували права темношкірих включались до конституції, кримінального закону, та новостворених місцевих законів. Вони отримали назву «закони Джима Кроу». Ці закони значно притиснули права темношкірих меншин, шляхом відокремлення їх від «білих», що призвело до створення окремих закладів освіти, лікарень, готелів, магазинів і навіть вбиралень [7].

Невдоволення населення почало рости шаленими темпами, це призвело до об'єднання людей для проведення масових рухів, страйків та бойкотів. Під тиском населення Верховний суд все ж таки вирішив, що «закони Джима Кроу» є неконституційними, і забороняв сегрегацію населення в штатах.

Конвенція основоположних свобод та прав людини 1950 року, створена на основі Загальної декларації прав людини закріпила положення на міжнародній арені про те, що люди народжуються вільними й мають рівні права, а також фактично забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою. Також було створено ряд спеціальних актів для боротьби з расовою дискримінацією, а саме: Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенцію про дискримінацію в галузі найму і праці, Декларація про расу та расові забобони, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та інші [1; 2].

Для того, щоб викоринити всі прояви расизму, люди весь час об'єднуються і створюють рухи для привернення уваги держав та міжнародних організацій для пошуку шляхів розв'язання цієї глобальної проблеми. В історії відомо багато відомих рухів за рівність прав: Рух за громадянські права, Організація афроамериканської Єдності Малкольма Ікса, «Чорні пантери», Всесвітня асоціація з покращення положення негрів і Ліга африканських товариств (UNIA), «Чорна влада» (*Black Power*) тощо [8; 9].

Одним із найбільш відомих рухів у наш час є рух активістів під назвою *Black Lives Matter* (життя чорношкірих мають значення), яке взяло свій початок з 2013 року і набрало широкого розголосу наприкінці травня 2020 року.

Відголос минулого досі прослідковуються у сьогоденні під виглядом протестів та масових зібрань по всьому світі. Тому ця проблема нині є досить гострою та актуальною, і потребує більш жорсткого регулювання як на міжнародній арені, так і на внутрішньодержавному рівні.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації Конвенція від 21.12.1965. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text.
3. А. А. Гринчак Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму : Навчальний посібник. 2018. С. 15–25. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/PhD-5-Протидія-расизму-ксенофобії-та-екстремізму.pdf>.
4. Шапарь В. Б. Новейший психологический словарь / В. Б. Шапарь, В. Е. Рассоха, О. В. Шапарь; под. общ. ред. В. Б. Шапаря. Изд. 4-е Ростов н/Д. Феникс, 2009, с. 563. URL: <http://ponjatija.ru/node/17644>.
5. Yuval Noah Harari «Sapiens. A Brief History of Humankind» 2011, р. 230–238.
6. Иванов Р. Ф., Борьба негров за землю и свободу на Юре США. 1865–1877 гг. М. 1958. URL: [https://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/19901/\"ЧЕРНЫЕ_КОДЕКСЫ](https://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/19901/\)".
7. Толковый словарь. – М.: «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир». Д. Андерхилл; П. Бернелли др. Общая редакция: д.э.н. Осадчая И.М. 2001. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/3680/ЗАКОНЫ>.
8. Андрій Конько / Боротьба за права темношкірих: чим закінчились мирні сидячі протести «Чорних пантер». URL: https://news.24tv.ua/chorni-panteri-vse-pro-istoriyu-metamorfozi-temnoshkirih-novini-svitu_n1385216
9. Сергей Миронов / Чёрный расизм: история и корни Black Lives Matter. URL: <https://sputnikipogrom.com/usa/67085/black-lives-matter/#.X7qTjFVR1EZ>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рябошапченко А. О.

**ПОРУШЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ
НА СХОДІ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ІЗ 2014 РОКУ
ПО ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС**

Права людини є універсальними правовими гарантіями захисту окремих осіб та груп людей від дій і бездіяльності, які зачіпають їх основні свободи, права і людську гідність. Права людини належать усім людям і засновані на повазі гідності і цінності кожного. Права людини закріплені у Загальній декларації прав людини і міжнародних договорах в області прав людини, ратифікованих державами, а також інших документах, прийнятих після Другої світової війни. Крім того, існують регіональні інструменти щодо прав людини, а в більшості країн прийнята конституція і інші закони, які офіційно захищають права і свободи людей. Конституція визначає життя людини, її здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Саме утвердження прав і свобод людини є головним обов'язком держави, це визначає зміст і спрямованість її діяльності.

Міжнародне право надає державам можливість обмежувати права і свободи людини лише у виключних та чітко визначених випадках. У міжнародних договорах виділено особливу категорію прав людини, що не підлягають обмеженню з боку держав за жодних обставин (право на життя, заборона катувань, заборона рабства, свобода думки і переконань, право на судовий захист). Що стосується можливості відступу держави від своїх зобов'язань за міжнародними договорами у сфері захисту прав людини, то відповідні положення загалом є схожими. Так, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. передбачає два загальних випадки: війна або інша суспільна небезпека, яка загрожує життю нації і встановлення для іноземців обмежень щодо політичної діяльності [1].

Війна на сході України – збройний конфлікт, розпочатий російськими військами, які вторглися у квітні 2014 року на територію українського Донбасу після захоплення Російською Федерацією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР.

Триваючий збройний конфлікт є міжнародним і охоплює частини Донецької і Луганської областей України [2].

Розглядаючи ситуацію щодо прав і свобод людини, масовими порушеннями в Луганській і Донецькій областях є: вбивства, викрадення людей, зґвалтування, затяжні судові процеси, жорстоке поводження, порушення права на свободу і особисту недоторканність, права на вільне пересування громадян, права на свободу світогляду і віросповідання, економічних та соціальних прав, права на охорону здоров'я, відсутність ефективних засобів правового захисту, не дотримуються основні елементи права на справедливий судовий розгляд і супутніх прав людини.

Збройний конфлікт на сході України, призвів до загибелі понад 3500 мирних жителів. У березні цього року Місія ООН зафіксувала два випадки загибелі та 14 випадків поранення цивільних осіб у результаті обстрілів з обох сторін лінії зіткнення. До 2014 року на Донбасі було зареєстровано близько 1,5 тис. релігійних організацій. На сьогоднішній день, внаслідок морального та фізичного тиску з боку воєнізованих груп фактично припинили свою діяльність осередки УПЦ-КП, греко-католицьких, мусульманських, єврейських, Свідків Єгови та інших релігійних організацій. Українське населення на непідконтрольній території фактично позбавлене державних соціально-економічних гарантій. Громадяни не мають належного доступу до соціальної допомоги, банківських рахунків та реєстрації актів цивільного стану, вони позбавлені права голосувати на місцевих виборах. Ліки у більшості випадків недоступні або ж надто дорогі, доступ до спеціалізованої медичної допомоги залишається вкрай обмеженим і забезпечується, здебільшого, виключно завдяки гуманітарній допомозі. Дія Тимчасового порядку перетину лінії зіткнення, великі черги на пунктах в'їзду-виїзду та мінометні обстріли транспортних коридорів із людськими жертвами обмежують свободу пересування.

Держави, які вчиняють масові порушення прав людини, ризикують зіткнутись із серйозними політичними та економічними наслідками таких дій. Стан забезпечення прав і свобод особи є найважливішим критерієм оцінки функціонування держави, який свідчить про її демократичний (або недемократичний) характер.

В Україні відсутня єдина державна політика щодо обліку цивільного населення, постраждалого під час збройного конфлікту. Державний облік цивільних осіб, постраждалих від війни, не здійснюється. Цивільні жертви збройного конфлікту не отримують компенсації. Необхідно розробити нормативно-правовий акт щодо формування національного реєстру фізичних осіб, які постраждали внаслідок збройного конфлікту (загинули, отримали поранення, зникли безвісти), а також розробити законопроект про компенсації шкоди, завданої цивільним жертвам збройного конфлікту [3].

Джерела:

1. Задорожній О. В. Порухення принципу поваги основних прав і свобод людини під час агресії Російської Федерації на сході України. *Науковий вісник*. 2015. С. 175–178.
2. Задорожній О. В. Міжнародне право у відносинах України та Російської Федерації. Дисертація. 2015. С. 323–340.
3. Доповідь Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ) щодо ситуації з правами людини в Україні охоплює період з 16 листопада 2019 року до 15 лютого 2020 року. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine-UA.pdf>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Дерунець Н. О.

Чащина Єлизавета Олегівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРАКТИКИ ЖІНОЧОГО ОБРІЗАННЯ

Протягом усього існування людства жінки піддавались різним проявам дискримінації. Не дивлячись на наявні покращення, визнання прав жінок і надання їм спеціального захисту, важко оминати проблему жіночого обрізання, яка зберігає свою актуальність у деяких країнах світу. Особливої актуальності цьому питанню додає факт того, що ця антигуманна традиція продовжує свій розвиток, калічаючи життя молодих дівчат.

Наявні дані свідчать, що кожна 20-та жінка або дівчинка у світі стала жертвою однієї із форм жіночого обрізання. Тобто, внаслідок часткового або повного видалення зовнішніх геніталій. Це щонайменше 200 мільйонів скалічених доль.

Традиція, пов'язана з жіночим обрізанням, знаходить підтримку та поширення в багатьох країнах Африки, Близького Сходу та Азії. Серед основних причин проведення таких операцій, перш за все, релігійні мотиви та переконання, страх невизнання та осуду в соціумі. Старше покоління не хоче позбуватись своїх традицій, змушуючи маленьких дівчат, всупереч бажанню останніх, вдаватися до цієї процедури. В деяких культурах вважається, що це є одним із способів зберегти незайманість дівчини та умовою для укладення шлюбу – так званім обрядом вступу у доросле життя.

Найчастіше обрізання може спричинити серйозні проблеми зі здоров'ям. При цій операції здійснюються уколи, проколи, надрізання, вискоблювання та припікання. Це спричиняє втрату задоволення від інтимних стосунків, інфікування і навіть безпліддя, порушення психологічного стану. Проте, це далеко не повний список проблем, пов'язаних з фізичним та психологічним здоров'ям.

Проведення подібних операцій визнається порушенням прав жінок і дівчат на міжнародному рівні, тому що являє собою крайню форму дискримінації та насильства. Вони порушують їх права на здоров'я, безпеку і фізичну недоторканність, право на свободу від катувань та жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження, а також право на життя в разі, коли ці операції призводять до смерті [1, с. 49].

Щодо міжнародно-правової оцінки цієї проблеми, то увага до питання дискримінації жінок припала на кінець 1980-х рр. Так, у пункті F статті 2 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року міститься заклик до всіх держав-учасниць вживати відповідних заходів, включаючи законодавчі, для зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що представляють дискримінацію щодо жінок [2].

Згодом Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок у своїй загальній рекомендації №14 «Обрізання у жінок» 1990 року було сформульовано конкретні рекомендації державам-учасницям вживати відповідні та ефективні заходи для викорінення практики жіночого обрізання. Це, зокрема, збір

і поширення університетами, медичними або дошкільними установами основних даних про такі традиції і практики.

У загальній рекомендації №19 «Насильство щодо жінок» від 1992 року Комітет засудив традиційні погляди, включаючи примусові шлюби, вбивства в зв'язку з приданим, обливання кислотою і жіноче обрізання [3].

Пізніше у 1999 році Комітет ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок у статті 12 загальної рекомендації № 24 наполегливо рекомендував державам-учасницям прийняти закони, що забороняють операції на жіночих статевих органах, що шкодять їх здоров'ю, і забезпечити ефективне виконання таких законів [4].

Початок ХХІ століття характеризується активними діями Всесвітньої організації охорони здоров'я у боротьбі з проблемою жіночого обрізання. Підтвердженням цього є резолюція «Нанесення каліцтв жіночим геніталіям» від 24 травня 2008 року. У ній зазначається, що це є порушенням прав дівчат і жінок, включаючи їх право мати найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я, у зв'язку з чим держави закликаються до створення або зміцнення служби соціальної та психологічної підтримки і надання допомоги, а також вжиття заходів для поліпшення здоров'я та надання допомоги жінкам і дівчатам, що піддаються такому насильству [5].

Окрім того, це питання стосується сфери охорони дитинства, оскільки частіше за все обрізанню піддаються діти. Так, Комітет з прав дитини у п. 29 Зауваження загального порядку №13 «Право дитини на свободу від всіх форм насильства» зазначає, що калічення жіночих статевих органів належить до категорії шкідливих практик і розглядається як форма насильства щодо дітей [6].

У 2012 році ООН прийняла резолюцію, маючи на меті позбутися практики понівечення статевих органів, яка забороняє жіноче обрізання. Також, вимагають заборони цієї практики Фонд Організації об'єднаних націй у галузі народонаселення та Дитячий фонд ООН. Щоб привернути увагу всього світу до моторошних цифр та жорстокої практики обрізання, у 2003 році ООН запровадила День боротьби з жіночим обрізанням, який у світі відзначають 6 лютого.

Відтак, питання жіночого обрізання зберігає свою актуальність та потребує уваги, щоб не допустити збільшення

кількість жертв. Якщо не залишати цю проблему осторонь та докладати спільних зусиль для боротьби з нею, можна сподіватися, що подібна практика буде повністю викорінена.

Джерела:

1. Сиражудинова С. В. Женское обрезание в Республике Дагестан: социокультурные детерминанты и концептуальный анализ. *Женщина в российском обществе*. 2016. № 2. С. 48–56.
2. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
3. Подборка замечаний общего порядка и общих рекомендаций, принятых договорными органами по правам человека ООН от 27.05.2008 года. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/icm-mc/docs/8th/hri.gen.1.rev9_ru.pdf.
4. Общая рекомендация № 24 Комитета ООН по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. 1999. URL: [https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20\(Russian\).pdf](https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20(Russian).pdf).
5. Резолюція WHA61.16 «Нанесення каліцтв жіночим геніталіям» Всесвітньої організації охорони здоров'я. 2008. URL: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/24516/1/A61_R16-ru.pdf?ua=1&ua=1&ua=1.
6. Замечание общего порядка №13 «Право ребенка на свободу от всех форм насилия». 2011. URL: <http://ssrf.sudrf.ru/wpcontent/uploads/2013/10/GC.13.pdf>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белозубова О. О.

Шарапановська Ольга Юріївна

Одеський педагогічний фаховий коледж

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ: ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Право на працю та його зміст є важливими елементами формування фундаменту сучасного трудового права. Як влучно відзначає О. І. Процевський, «про значення права на працю, про

його фундаментальність серед інших соціально-економічних прав і свобод людини свідчать дві його найважливіші характеристики: по-перше, в цьому праві відображена потреба держави і суспільства в необхідності створення матеріальних і духовних цінностей для життєдіяльності окремої людини і суспільства в цілому. По-друге, саме тому право на працю закріплено міжнародними правовими актами і визнано Конституцією України» [1, с. 39].

Організація Об'єднаних Націй провела у 1985 році перший Міжнародний рік молоді. Через декілька років Генеральна Асамблея прийняла Всесвітню програму дій, які стосується молоді. Одним із ключових напрямків програми – це напрямок «Зайнятість».

Безробіття і недостатня зайнятість серед молоді представляє собою поширену проблему. По суті до її рішення слід підходити в рамках більш широкої боротьби за створення робочих місць для всіх громадян. Ця проблема загострилась в останні роки у зв'язку з всесвітнім економічним спадом, який важче всього вразив країни, які розвиваються. В деяких країнах проблеми, обумовлені приливом молоді на ринок праці, стоять дуже гостро. Згідно оцінки Міжнародної організації праці, для того, щоб забезпечити відповідні можливості зайнятості для зростаючого числа молоді в рядах економічно активного населення країн, які розвиваються, протягом 20 років потребувалось би створити більше 100 млн. нових робочих місць [4, с. 10].

У ст. 43 Конституції України закріплено, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він сам вільно обирає або на яку вільно погоджується». Але, на жаль, на практиці дана норма Конституції України реалізується не повністю. Сучасний стан економіки й зростання безробіття вимагають всебічних досліджень проблем зайнятості різних категорій населення з метою регулювання цих процесів і опрацювання заходів щодо виходу з кризи. Як показує статистика, лише 40% опитаних студентів вузів України вважають, що вони зможуть отримати роботу за спеціальністю, а третина випускників профтехучилищ змінює свою професію і здобуває іншу спеціальність [2, с. 1].

Розглянемо, які існують проблеми щодо працевлаштування молоді.

Окремою проблемою працевлаштування молоді в Україні, як слушно відзначив А. М. Юшко є нездатність сучасної системи

професійної освіти вчасно й ефективно реагувати на потреби ринку праці. Так, кількість молодих вітчизняних працівників, які намагаються працевлаштуватися за кордоном після отримання освіти на Україні постійно зростає. Стабільне збільшення кількості молодих фахівців, які отримують роботу за кордоном є вкрай негативними для вітчизняної економіки фактором.

Слід також звернути увагу на відсутність зваженої державної політики щодо направлення на роботу випускників ВНЗ безпосередньо їхніми навчальними установами, що не лише сприяло б працевлаштування молоді, але й забезпечило б компенсацію затрат державного бюджету на підготовку фахівців за державним замовленням [3, с. 73].

Існує невідповідність переліку напрямів і спеціальностей, а також переліку кваліфікацій затвердженому Класифікатору професій, який відображає потреби виробництва та сфери послуг. Це призводить до того, що молоді фахівці після закінчення ВНЗ намагаються працевлаштуватися за спеціальністю, яка не має відповідного аналогу у професійній діяльності [3; с. 72].

Законодавство передбачає, що при прийнятті на роботу неповнолітнього із ним повинен бути укладений письмовий трудовий договір. На практиці дана норма виконується не завжди, і органи, на які покладено функцію нагляду за виконанням цього припису (а саме прокуратура, служба справ неповнолітніх), цього не виконують. Тут можна було б передбачити негативні правові наслідки для роботодавця за невиконання даної норми.

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» зазначає, що «Молодіжні центри праці, що діють відповідно до Типового положення, а також громадянські молодіжні організації (агентства, біржі, бюро та інші) за наявності в них відповідного дозволу виданого державною службою зайнятості, сприяють працевлаштуванню молоді, в тому числі учнів, студентів, аспірантів у позанавчальний час, надають послуги, пов'язані з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією». Так, безперечно, це прогресивне положення українського законодавства. Та чи сприяє держава створенню таких «молодіжних центрів праці», чи достатньо вони забезпечені ресурсами для здійснення своєї діяльності і для інформування населення про свою діяльність? Практика дає нам негативну відповідь [2, с. 1].

Як бачимо чинне законодавство має цілий ряд прогалин та неузгодженостей у питаннях працевлаштування молодих фахівців в Україні. Натомість вкрай негативним є відсутність чітких спеціалізованих міжнародних норм у даній сфері. Першочерговим завданням для українського уряду лишається прийняття нового більш лояльного для роботодавця порядку компенсації витрат за працевлаштування молодих фахівців [3, с. 74]. Створення своєрідних учнівських підприємств для працевлаштування неповнолітніх у вільний від навчання час. Сприяння створенню молодіжних малих підприємств, кооперативів. Створення при ВНЗ або при службах зайнятості відділів по сприянні працевлаштуванню молоді [2, с. 2].

Отже, з вищесказаного можна зробити висновки, що молодь відіграє важливу роль у житті суспільства та країни. Розпочинаючи трудове життя молоді люди хочуть бути захищеними, тому держава повинна надати їм гарні умови праці і гідну оплату.

Джерела:

1. Коваленко О. О. Актуальні проблеми сучасного розуміння права на працю. *Університетські наукові записки*. № 59. 2016. С. 39–51. URL: <http://univer.km.ua/visnyk/1559.pdf>.
2. Зельонка Г. М. Правові проблеми працевлаштування молоді. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. Спецвипуск № 1, 2002. С. 1-2. URL: <http://univer.km.ua/visnyk/279.pdf>.
3. Волохов О. С. Працевлаштування молоді в Україні: правові проблеми. Правові відносини: проблеми теорії та практики. Київ: Ніка-Центр, 2013. С. 72–74. URL: http://idpnan.org.ua/files/zb.nauk.prac_konf_o.m.guljaev3.pdf.
4. Резолюція 50/81, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, «Всесвітня програма дій, що стосуються молоді, до 200 року, і на наступний період», 13.03.1996. С. 10. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/RES/50/81>.

Науковий керівник – к.п.н., доцент Беяк О. М.

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Права дитини є складною системою. Це пов'язано насамперед з тим, що вони включають у себе права, які є похідними від прав дорослих (загальні права і свободи особистості) та ювенальні права (які можуть належати тільки дітям). Зараз права дитини виділяються як окремий, самостійний інститут міжнародно-правового регулювання.

Захист прав дітей є не тільки одним із основних завдань для більшості країн світу, а й разом з тим є глобальною проблемою сучасності. У вирішенні цього питання зацікавлені практично усі свідомі люди, так як роль молодого покоління для майбутнього суспільства є визначальною. Для того, щоб кожна держава могла повноцінно захищати майбутніх громадян своєї країни, необхідно в повній мірі та ефективно застосовувати міжнародні механізми захисту прав дітей, які являють собою частину міжнародних механізмів захисту прав людини. Це система правових та пов'язаних з ними організаційних засобів, які використовуються в рамках договірного та позадоговірного (інституційного та програмного) співробітництва держав з метою захисту прав дітей. Усі міжнародно-правові механізми можна розділити на правотворчі та право реалізаційні [7, с. 62].

До правотворчих міжнародно-правових механізмів слід віднести декларації, конвенції та інші міжнародно-правові документи, які регулюють права дітей. На нормативному рівні основи захисту прав дітей вперше зафіксовані в Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною асамблеєю ООН у 1948 році. Результатом Декларації стало підписання пактів прав людини, в яких гарантуються рівні права всім дітям і забезпечення їх основних соціальних потреб [6]. Наступним актом Генеральної асамблеї щодо становища дитини в суспільстві є Декларація прав дитини 1959 року, яка складається із десяти принципів. До прав, які гарантуються в Конвенції належать: недискримінація за будь-яким критерієм, право на життя, на соціальний захист, на надання можливостей та умов для фізичного, розумового, морального та духовного розвитку, а в факультативних Протоколах Конвенції

регулюються питання щодо торгівлі дітьми, дитячої порнографії, вербовки, використання дітей та їх участі в бойових діях [6].

Європейська соціальна хартія 1961 року містить низку положень, що безпосередньо стосуються захисту прав дітей. Зокрема це стаття 7, що регламентує правила прийому неповнолітніх на роботу, стаття 17, що передбачає створення спеціальних органів моніторингу за станом реалізації економічних прав тощо [3, с. 12]. Інші права, які відносяться до політичних, економічних, соціальних, культурних прав дітей до вісімнадцяти років визнає Конвенція ООН про права дитини 1989 року. Вона складається із універсальних правових норм, які в однаковій мірі регулюють всі права дитини. Конвенція не визнає ніякої ієрархії у правах дитини: жодне з прав не може бути відокремлене від інших. Зазначається, що людство зобов'язане дати дітям усе найкраще, надійно забезпечити дитинство, яке гарантує в майбутньому розвиток повнолітніх громадян [1], дана конвенція ратифікована у 189 країнах світу.

Конвенція про контакт з дітьми 2003 року фактично врегульовує питання здійснення права дитини на спілкування з одним із батьків, який проживає окремо, та особами, які не є її батьками, визначає запобіжні заходи та гарантії, що повинні вживатися стосовно контакту. З метою запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьби із цими явищами була прийнята Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року [2, с. 18–19].

Розглядаючи правореалізаційні механізми захисту прав дітей, слід зазначити, що серед них виділяють дві основні групи: конвенційні, судові і квазісудові. Конвенційні, це ті, які мають переважно політико-правовий характер та утворюються на підставі міжнародних договорів для контролю виконання державами-учасницями своїх зобов'язань за відповідною конвенцією. Так, стаття 44 Конвенції ООН про права дитини 1989 року передбачає, що усі країни, які ратифікували Конвенцію, повинні один раз в чотири роки давати звіт про те, як впроваджується Конвенція, які труднощі виникають, чи є фактори, які унеможливають повноцінне забезпечення прав дитини. Для збирання таких доповідей спеціально утворено у 1991 році новий орган – Комітет ООН із прав дитини [5, с. 166].

До судових міжнародно-правових механізмів захисту прав дітей належать на універсальному рівні Міжнародний Суд ООН та Міжнародний Кримінальний суд, на регіональному – Європейський Суд з прав людини та Міжамериканський Суд з прав людини. До квазісудових належать Європейська комісія з прав людини та Комітет Міністрів Ради Європи [4, с.10].

Не можна залишити без уваги найбільш впливову міжнародну організацію, одним із напрямків діяльності якої є захист прав дітей – Організацію Об'єднаних Націй. Саме утворення ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН) стало одним із перших результатів діяльності ООН. Спочатку ЮНІСЕФ надавав допомогу дітям в Європі після Другої світової війни, зараз ЮНІСЕФ виступає як провідник інтересів міжнародного співтовариства із впровадження в усіх країнах світу положень Конвенції ООН про права дитини [5, с. 167].

Отже, світове товариство приділяє достатню увагу захисту прав дітей. Проте, не зважаючи на таку кількість як правотворчих, так і правореалізаційних міжнародно-правових механізмів, зараз існує безліч проблем. На жаль, наявність таких механізмів, ще не означає їх ефективне та результативне застосування. Багато дітей все ще страждають від насильства, експлуатації на небезпечних роботах, примусу до незаконної сексуальної діяльності, викрадення чи торгівлі ними, та від інших дій, які завдають шкоди нормальному розвитку та життю. Тому потрібно виявити недоліки, оновити правову основу і обов'язково створити додаткові контрольні органи, розширити коло їх повноважень та вдосконалити напрямки роботи у сфері захисту прав дітей.

Джерела:

1. Конвенція про права дитини. 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України: наукове видання; за заг. ред. А. П. Бущенко. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. К., КИТ, 2016. 82 с.
3. Лінник Н. В. Міжнародно-правовий захист економічних прав дитини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2011. 20 с. URL: <http://hdl.handle.net/11300/2243>.

4. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина: матеріали Всеукраїнського науково-практичного круглого столу, 06 березня 2018 року, м. Ірпінь, УДФС України, 2018 р. 232 с.
5. Сірант М. М. Механізми міжнародного права щодо захисту прав дитини / М. М. Сірант // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 824. С. 164–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_27.
6. Трестер Ю. О. Міжнародні механізми захисту прав дітей / Ю. О. Трестер. // Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=632>.
7. Шевченко-Бітенська О. В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства : дис. канд. юр. наук : 12.00.11 / Шевченко-Бітенська О. В. Одеса, 2015. 210 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

СЕКЦІЯ № 6 МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО

Белецкая Анастасия Юрьевна

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА ДЕТЕЙ ВО ВРЕМЯ ВООРУЖЕННОГО КОНФЛИКТА

На протяжении всей истории человечества люди воевали практически постоянно. Тысячи кровавых войн, сотни миллионов жертв вооруженных конфликтов. Неужели от войны вообще нет никакого спасения? Ведь погибают не только взрослые, но и беспомощные дети, которые едва увидели первые лучики жизни. Война – это действительно страшное социальное явление. Люди, понимая, что, к сожалению, пока не в силах остановить это раз и навсегда, тем не менее, уже издавна начали думать о том, как ограничить последствия этих беспощадных войн.

Международное гуманитарное право четко регламентирует необходимость защиты прав детей во время вооруженного конфликта, но, несмотря на это, обеспечить защиту детей в ситуациях насилия удастся не всегда [4]. Вопросы защиты детей занимают центральное место в миротворчестве, ведь дети подвергаются похищениям, вербовке в вооруженные силы, убийству, калечение и различным формам детской эксплуатации. Во многих раздираемых конфликтами странах миссии по поддержанию мира являются самыми крупными субъектами на местах, вклад которых в дело защиты детей имеет жизненно важное значение. [3]

Наиболее остро в настоящее время проблема вербовки и эксплуатации детей в период вооруженных конфликтов стоит в странах Африки, Афганистане и странах Ближнего Востока. Детей принуждают и помогать комбатантам, и самим быть комбатантами в национальных вооружённых силах. Статус комбатанта признаётся за детьми, принимающими непосредственное участие в международных вооруженных конфликтах.

11 лет назад жители около 100 городов мира выступили в защиту тысячи африканских детей, которых похищали для эксплуатации в боевых действиях на стороне угандийской националистической повстанческой группировки в Африке, так называемой «Божьей армии сопротивления». Мальчиков принуждали воевать, а девочек использовали как сексуальных рабов. Армия применяла жестокие меры, а в большинстве случаев даже убивала тех, кто медленно передвигался, пытался сбежать или был настолько бессилен, что не мог нести тяжёлые грузы, которые заставляли тащить на себе. «Божья армия сопротивления» продолжала свою ужасную кампанию для пополнения своих рядов, грубо похищая детей из их деревень и заставляя их драться. Улики указывают, что Джозеф Кони, лидер группировки, является организатором этой ужасной кампании», – заявила эксперт Human Rights Watch по делам Африки Аннеке Ван Вуденберг.

Международный уголовный суд выдал ордер на арест руководителя группировки Джозефа Кони, обвиняемого в военных преступлениях, порабощении и изнасиловании. Весь мир пытался призвать остановить бесчеловечную практику принудительного использования детей в качестве солдат. С показом живых картин, имитирующих насилие детей, жители Нью-Йорка в 2009 году раскинули палатки, тем самым продемонстрировали лагерь боевиков LRA (Lord's Resistance Army insurgency). Организаторы митинга надеялись, что подобные акции подтолкнут американских законодателей к действию.

Четыре Женевские конвенции 1949 года и Дополнительные протоколы к ним 1977 года обеспечивают особую защиту детей во время военных действий. В частности, можно сказать, что дети пользуются двойной защитой в соответствии с международным гуманитарным правом: общей защитой как все мирные жители и лица, прекратившие принимать участие в боевых действиях, и особой защитой, которой они пользуются, являясь детьми. Более 25 статей Женевских конвенций и их Дополнительных протоколов регламентируют порядок защиты детей [1]. К ним относятся правила о запрете смертной казни, обеспечении доступа к продовольствию, медицинской помощи и образованию в зонах конфликта, разлуке с близкими и участии детей в военных конфликтах.

Впервые в тексте международно-правового акта понятие детей, участвующих в военных действиях, появляется лишь в 1977 г. при составлении Дополнительных протоколов к Женевским конвенциям о защите жертв войны 1949 г. [1, с. 435]. Дополнительный протокол I, применяемый в период международных вооруженных конфликтов (далее – ДП I), обязывает государства предпринимать «все практически возможные меры для того, чтобы дети, не достигшие пятнадцатилетнего возраста, не принимали непосредственного участия в военных действиях и в частности...», воздерживаться «от вербовки их в свои вооруженные силы», и настоятельно рекомендуется государствам-участникам при вербовке из числа лиц, достигших 15-летнего возраста, но которым еще не исполнилось 18 лет, отдавать предпочтение лицам более старшего возраста (ст. 77) [2].

В соответствии с Конвенцией о правах ребенка 1989 г. «ребенком является каждое человеческое существо до достижения 18-летнего возраста, если по закону, применимому к данному ребенку, он не достигает совершеннолетия ранее» (ст. 1) [5].

Факультативный протокол к Конвенции о правах ребенка предусматривает, что дети могут сами в случае нарушения их прав подать жалобу Комитету ООН, если эти нарушения не были полностью разрешены в национальных судах.

В ст. 4 закрепляется положение о том, что вооруженные группы, отличные от вооруженных сил государства, ни при каких обстоятельствах не должны вербовать (как на принудительной, так и на добровольной основе) или использовать в военных действиях лиц, не достигших 18-летнего возраста. В свою очередь, государствам надлежит принимать законодательные меры по запрещению подобной практики и криминализовать ее [6].

Множество международных и национальных актов регулируют принципы осуществления защиты детей в ходе вооруженных конфликтов. Эти принципы отражаются в деятельности всего общества предостерегать детей от негативных воздействий внешних факторов. Каждый из нас должен стараться сформировать благоприятную среду для их появления, взросления и развития высших ценностей, которые будут способствовать улучшению нашего мира.

Источники:

1. Арзумян Н., Пиццутелли Ф. Жертвы и палачи: вопросы ответственности, связанные с проблемой детей-солдат в Африке. *Международный Журнал Красного Креста*. 2003. № 852.
2. Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 г., касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов (Протокол I). Женева, 8 июня 1977 г. СПС «КонсультантПлюс».
3. Захист детей. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/child-protection>.
4. Защита детей во время вооруженного конфликта. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/interview/child-ren-interview-101207.htm>.
5. Конвенция о правах ребенка, принятая Генеральной Ассамблеей ООН в резолюции 44/25. UN Doc. A/RES/44/25, 20 ноября 1989 г.
6. Факультативный протокол к Конвенции о правах ребенка, касающийся участия детей в вооруженных конфликтах, принятый резолюцией 54/263 Генеральной Ассамблеи ООН от 25 мая 2000 г. СПС «КонсультантПлюс».

Научный руководитель – к.ю.н., доцент Гриб А. Н.

**Гаєва Катерина Ярославівна
Дегтярьова Руслана Миколаївна**

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Сьогодні однією з найбільш актуальних та складних проблем у всіх випадках збройних конфліктів є проблема забезпечення захисту цивільного населення, в тому числі дітей, на частку яких випадають основні тяготи війни.

Діти, проходячи критичні етапи свого розвитку, в набагато більшому ступені відчувають на собі вплив війни, ніж дорослі; дітям складніше адаптуватися до конфліктної ситуації або реагувати на неї; вони набагато в більшій мірі, ніж дорослі, залежать від того захисту, яку в мирний час забезпечують сім'я, суспільство і закон. Тому проблема співробітництва держав в

області захисту прав дітей під час збройних конфліктів є актуальною в міжнародному праві.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, дослідження захисту прав дітей в збройних конфліктах не приділяється достатньої уваги в літературі. У числі вітчизняних вчених назвемо таких дослідників, як М. М. Бірюков, В. Д. Бордун, А. В. Гідирін, С. А. Єгоров та ін. Теоретичну основу роботи сформуvalи праці таких зарубіжних вчених-юристів, як М. Guyot, J. Kaldor.

Початок міжнародно-правового захисту прав і інтересів дітей було покладено в рамках Ліги Націй, а згодом йшло паралельно із загальною міжнародно-правовою регламентацією прав людини під егідою Організації Об'єднаних Націй. Ці процеси знаходилися в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Міжнародно-правові норми про права дітей і про захист дітей є складовою частиною загальних норм про права людини.

До числа документів, які регулюють права дітей в період збройних конфліктів відносяться Декларація прав дитини 1924 року, Декларація про права дитини 1959 року, Конвенція про права дитини 1989 року. Велике значення мають міжнародно-правові акти універсального характеру в захисті прав та інтересів дітей. До таких відносяться: Загальна декларація прав людини 1948 року, а також міжнародні Пакти про права людини 1966 року, що стосуються захисту цивільних і політичних прав, економічних, соціальних і культурних прав.

У 1949 року на Дипломатичній конференції в Женеві були прийняті чотири Женевські конвенції про захист жертв війни. IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни надавала дітям правовий захист в період міжнародних збройних конфліктів. Незабаром до цієї конвенції були прийняті Додаткові протоколи. Женевська конвенція і Протоколи надали можливість отримати дітям загальний і спеціальний захист у час збройних конфліктів, незалежно від їх характеру (міжнародного чи не міжнародного) і від того, беруть участь діти у бойових діях чи ні [2, с. 323].

Виділення прав дітей державами в окрему категорію прав, що підлягають особливому захисту вперше спостерігається з наданням їм особливої поваги і захисту від будь-якого роду непристойних посягань. Держави акцентують увагу на тому, щоб сторони, які беруть участь в конфлікті, робили всі можливі заходи для того, щоб діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не брали безпосередньої участі у військових діях. Конфліктуючим

сторонам слід утриматися від вербування дітей в свої збройні сили, а в разі вербування з числа осіб, які досягли п'ятнадцятирічного віку, але яким ще не виповнилося вісімнадцять років, віддавати перевагу особам старшого віку [3]. Ця умова дуже важлива, тому що це не дозволяє дітям до 18 років брати участь у військових діях і тим самим збільшується ступінь їх захисту. Для реалізації цієї умови держави ввели абсолютну заборону на участь у військових діях особам до 15 років.

Відповідно до п. 1 ст. 38 Конвенції ООН про права дитини країни-учасниці повинні поважати принципи та норми, що застосовуються у випадку збройних конфліктів та пов'язані з відношенням до дітей [1].

Серед міжурядових організацій, що займаються захистом прав дітей в період збройних конфліктів, відзначити діяльність Організації Об'єднаних Націй та її спеціалізованих органів і установ. Так, забезпечують захист вразливої частини населення такі органи як: Генеральна Асамблея ООН, Рада Безпеки ООН, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), ЮНЕСКО, ВООЗ, МОП. На захист прав дітей спрямовані наступні види діяльності: розгляд доповідей про випадки порушення прав дітей; дослідження зон збройного конфлікту з метою оцінки ситуації і здійснення необхідної діяльності для захисту прав дітей; встановлення діалогу з державами-порушниками прав дітей тощо.

Порушення прав дітей з боку учасників збройних конфліктів являють собою найвищу загрозу не тільки справжньому, а й майбутнього. Безпека, гармонійний і правильний розвиток дітей, забезпечення їх здоров'я і захист від насильства – це єдиний шлях, який дозволить подолати всі наслідки збройних конфліктів і створити умови для нормального життя. Лише взаємодія і злагоджена ефективна робота всіх елементів механізму захисту прав дітей в період збройних конфліктів допоможе забезпечити дитині щасливе дитинство і світле майбутнє. Це буде сприяти запобіганню збройних конфліктів в майбутньому.

Джерела:

1. Конвенція про права дитини. *Довідкова-правова система «КонсультантПлюс»*. URL:<http://www.consultant.ru>.
2. Лукашук І. І. Міжнародне право: Особлива частина: Підручник. М., 1997. 511 с.

3. Лук'янцев Г. Проблема участі дітей у збройних конфліктах і її рішення в рамках ООН // Діти в збройних конфліктах. 2000. №2 (24).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Гулько Олександра Євгенівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

СТАТУС ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

На сьогоднішній день проблеми війни та подолання гуманітарних наслідків збройних конфліктів не обходиться без участі міжнародних організацій, наділених різним правовим статусом. Безперечно, кожна з них має право на міжнародний доступ, проте різні організації мають неоднаковий правовий статус та мандат, від яких залежить обсяг застосованих норм міжнародного гуманітарного права.

З-поміж даних організацій вирізняють міжурядові, які здійснюють свої повноваження згідно зі статутом та наданому у конкретній місії мандату, що дозволяє визначити статус цих місій та делегацій. Взаємодія цих організацій під час збройного конфлікту передбачає застосування кластерного підходу, що полягає у спеціалізації кожної з них на певному напрямку здійснення гуманітарних дій [1, с. 3].

До другої групи слід віднести неурядові організації, які належать до системи Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Основними складовими Руху є МКЧХ, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, а також національні товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, що є недержавними організаціями зі спеціальним статусом у період збройного конфлікту.

Варто зазначити, що труднощі, пов'язані з координацією діяльності з надання гуманітарної допомоги у період надзвичайних або кризових ситуацій зумовлені різним правовим статусом та мандатом організацій. Саме це і зумовило необхідність у проведенні гуманітарної реформи системи ООН.

З метою поліпшення надання ефективної гуманітарної допомоги і забезпечення синергетичного ефекту на універсальному рівні був запроваджений так званий кластерний підхід, запропонований у рамках гуманітарної реформи ООН у 2005 р. Дане нововведення передбачало створення одинадцяти кластерів, тобто груп установ, організацій або інститутів, які залежать один від одного відповідними мандатами та працюють разом над досягненням спільних цілей.

Головним досягненням кластерного підходу є збільшення готовності та посилення технічного потенціалу системи ООН під час надзвичайних ситуацій, що полягає у чіткому визначенні лідерства між міжнародними урядовими організаціями, а також поліпшенням звітності та прозорості цих дій. Даних відхід «у разі раптового виникнення нової великомасштабної надзвичайної ситуації, що вимагає багатосекторного реагування за участю широкого кола міжнародних гуманітарних учасників»

Необхідно згадати, що організацію системи ООН в Україні складають 18 фондів, програм, спеціалізованих установ та представників Бреттон-Вудських організацій. До них належать, зокрема, Всесвітня продовольча програма (WFP), Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO), Дитячий фонд ООН (UNICEF), Програма розвитку ООН (UNDP), Програма волонтерів ООН (UNV), Програма «ООН-Жінки» (UN Women) та інші.

На сьогоднішній день Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця є найбільшим в світі гуманітарним об'єднанням, головне завдання якого полягає у захисті життя і здоров'я людини та забезпеченні поваги до людської особистості, особливо у період збройних конфліктів та інших надзвичайних ситуацій [2, с. 95–103].

Даний Рух за своїм правовим статусом є асоціацією, тобто юридичною особою приватного права, її діяльність визначена у статті 60 та інших положеннях Цивільного кодексу Швейцарії. Задля виконання свого гуманітарного мандата та основних цілей і завдань МКЧХ наділяється статусом, який є аналогічним до статусу міжнародної міжурядової організації та, як наслідок, володіє міжнародною правосуб'єктністю при здійсненні своєї діяльності.

Основним органом, що очолює і координує міжнародну допомогу, яку надають національні товариства жертвам збройних конфліктів, а також відповідним органам охорони здоров'я є

Міжнародна Федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Вона виступає офіційним представником товариств-членів на міжнародній арені, а також є посередником у питаннях сприяє співробітництва між національними товариствами.

Не можна обійти стороною і міжнародні неурядові організації у гуманітарній сфері, до яких належать зокрема «Лікарі без кордонів» (*Médecins Sans Frontières (MSF)*), «Карітас» (*Caritas*), «Міжнародний медичний корпус» (*International Medical Corps*) тощо [3, с. 812]. Засади їх діяльності передбачені у законодавстві держави реєстрації відповідної організації. У деяких випадках можуть укладатися меморандуми про співпрацю між організацією та певним міністерством або відомством держави.

Отже, міжнародні гуманітарні організації відіграють важливу роль під час подолання гуманітарних наслідків збройних конфліктів, проте вони мають неоднаковий правовий статус, що безпосередньо впливає на обсяг їх правосуб'єктності.

Джерела:

1. Жаровська І. М. Міжнародне гуманітарне право : навч. посіб. К. : Атика, 2010. 280 с.
2. Гогоша О. Участь Міжнародного Комітету Червоного Хреста у гуманітарних місіях та операціях ООН. *Вісник Львівського університету*. Сер. : Міжнародні відносини. 2012. Вип. 31. С. 95–103.
3. Скороход Ю. С. Міжнародні неурядові організації. *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.*

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Данишенко Діана Ігорівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ

Використання дронів з кожним днем зростає, особливо, коли йде мова про доступ у важкодоступні місця. Дрон за своєю природою – це безпілотний літальний апарат (БЛА), який можна охарактеризувати обмеженістю у дальності польоту та

дистанційним управлінням. Саме ці риси стали визначальними для використання дронів, як засобу ведення війни.

Такі засоби необхідно розмежовувати за метою використання на бойові і тактичні. Бойові дрони призначені для ураження цілей. Зазвичай ураження відбувається за схемою «камікадзе», шляхом наведення літального апарату на мету і підриву бойової частини, якою він споряджений. Як правило, такі дрони є багаторазовими і передбачають повернення після виконання завдання. Паралельно існують і одноразові, які і є бомбою швидкої дії. На противагу існують тактичні, які поділяються на розвідувальні і транспортні. Розвідувальні дрони використовують для отримання різного роду інформації (розвідка наземних, повітряних, морських цілей, місцевості, метеорозвідка та інші). Транспортні призначені для забезпечення певними ресурсами (доставка боєприпасів) [3].

Та наскільки правомірне використання дронів і на підставі чого відбувається правова регламентація? Де є збройний конфлікт – там є міжнародне гуманітарне право. Саме МГП встановлює гуманітарні застереження щодо такого застосування. Використання дронів набирає обертів, зростають можливості здійснювати атаки. Як зазначив Генеральний секретар ООН у своєму звіті « але при цьому зростають і загрози для цивільного населення».

Згідно з міжнародним гуманітарним правом до засобів ведення війни входить зброя, збройні системи або засоби. Спосіб у який використовують зброю, збройні системи або засоби вважаються методами ведення війни. Відтак, використання ударних дронів як засобів та методів ведення війни регулюють норми міжнародного гуманітарного права. Саме МГП врегульовує способи ведення бойових дій, а відтак і використання дронів у правовому полі [2].

Принципи розрізнення та співмірності є ключовими у веденні бойових дій. Принцип розрізнення полягає у необхідності потрапляти лише у військову ціль, а принцип співмірності акцентує увагу на потребі отримання воєнних здобутків під час атаки, при цьому, щоб такі здобутки були виправдані і шкода для цивільного населення була мінімізована.

В цьому контексті і виникає зобов'язання вдаватись до превентивних заходів перед здійсненням нападу. Як приклад, можна навести перевірку цілі (чи є ціль цивільним об'єктом, чи не пов'язана ціль із цивільним населенням).

Наскільки поширене використання дронів? Невеличкий екскурс в історію. Ще в 1982 році під час ведення бойових дій в Ізраїлі використовували дрони, проте виключно із метою розвідки. Перше використання бойових дронів у Афганістані та в Ємені стало сенсацією, про яку писали у всіх газетах. Події сьогодення свідчать про те, що дрони тотально міняють хід війни. У 2020 році відновились збройні протистояння у Нагірному Карабасі між Вірменією та Азербайджаном. У західних джерелах, вони отримали назву «південнокавказька війна безпілотників».

Події у Нагірному Карабасі продемонстрували ефективність застосування дронів. Це сталося тому, що почали застосовувати дрони не лише для розвідки, а й для вогню по артилерії. Конфлікт у Карабасі вже показав, як у небі над театром війни панують БЛА однієї зі сторін, зводячи нанівець використання бронетехніки противником, адже вона стає абсолютно беззахисною, навіть з потужним динамічним захистом. Таким чином, застосування дронів нівелює призначення танків та інших бронемашин. Щодо протидії азербайджанським дронам, насправді чогось суттєвого вірменська сторона виставити не змогла. Азербайджан отримав стратегічну перевагу і змінив перебіг подій на власну користь [1].

Це є свідченням того, що дедалі питання використання дронів поставатиме все частіше. Саме з цих причин, існує потреба в більш детальній правовій регламентації, так як існують погрози щодо правомірності такого використання.

Джерела:

1. Волошин В. Чи можуть змінити дрони перебіг війни? 2020. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/chy-mozhut-zminyty-drony-perebig-vijnyu>.
2. Крахенхман С. Гуманітарні застереження при використанні ударних дронів. 2020. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/gumanitarni-zasterezhennya-pri-vykorystanni-udarnyh-droniv>.
3. Тимочко О. І. Класифікація безпілотних літальних апаратів. 2007. *Системи озброєння і військова техніка*. № 1(9). С. 61–67.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

ЗАХИСТ МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Як показує історія, війни велись регулярно в період існування людства. Питання захисту цивільного населення стало активно обговорюватися після Другої світової війни, в якій втрати серед цивільного населення виявилися катастрофічними.

Цивільні особи потребують захисту міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) у двох аспектах: 1) під час активної фази збройного конфлікту – від перетворення на об’єкт збройного нападу та наслідків застосування сили проти військових цілей та комбатантів супротивника; 2) коли вони потрапляють під владу супротивника (зокрема, коли вони опиняються на території супротивної держави або коли територія, на якій вони мешкають, стає окупованою) [5]. Саме в другому випадку основним джерелом МГП є IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни, яка була прийнята 12 серпня 1949 року (далі – Конвенція IV).

Відповідно до ст. 4 під захистом цієї Конвенції перебувають особи, які в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є [4].

В Резолюції XXVIII Двадцятої міжнародної конференції Червоного Хреста (Відень, 1965 року), і в Резолюції 2444 (XXIII) Генеральної Асамблеї ООН (1968 року) підтверджуються «принципи, яких повинен дотримуватися будь-який уряд і будь-яка інша влада, відповідальна за дії під час збройних конфліктів», серед яких: а) заборонені напади на цивільне населення як такі; б) в будь-який час повинна проводитися різниця між особами, які беруть участь у бойових діях, і цивільним населенням, з тим, щоб по можливості щадити останніх. Більш детально і старанно продумані й норми, які повинні забезпечити захист цивільного населення в I Додатковому протоколі від 8 червня 1977 року до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (далі – Протокол I). В ст. 48 встановлюється основне правило, що вимагає розрізнення – для

забезпечення захисту цивільного населення сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення і комбатантів [5].

Протокол I сформулював більш вдале визначення понять «цивільна особа» і «цивільне населення», що відобразило суть їх правового статусу в період збройних конфліктів. Відповідно до п. 1 ст. 50 Протоколу I: «Цивільною особою є будь-яка особа, що не належить ні до однієї з категорій осіб, зазначених у ст. 4 III Конвенції та ст. 43 цього Протоколу». Іншими словами, цивільна особа – це будь-яка особа, що не належить до категорії комбатантів [1]. Важливо, що у разі сумніву щодо того, чи є особа цивільною, вона вважається як такою.

Відповідно до ст. 51 Протоколу I заборонено напади на цивільне населення або окремих цивільних осіб в порядку репресалій та напади невибіркового характеру [2]. Також в ході збройного конфлікту забороняється заподіювати фізичні страждання мирному населенню або вживати які-небудь заходи, що ведуть до його загибелі та інше [3]. Крім того, забороняються колективні покарання, використання голоду серед цивільного населення, терор, грабіж, взяття заручників.

Однак, в сучасних реаліях, під час збройних конфліктів не завжди дотримуються вимоги Конвенції IV та додаткових протоколів до неї, тому втрати серед мирного населення є досить значними. Як приклад, з початку війни на сході України загинули щонайменше 3 тис. 350 цивільних осіб, а понад 7 тисяч – дістали поранень [7].

На жаль, збройне протистояння на сході України триває, а Крим досі залишається окупованим, а тому питання захисту цивільного населення потребує особливої уваги. Лише активні дії з боку державної влади, так й з боку світової спільноти, зокрема в виді певних санкцій щодо правопорушника Конвенції IV, зможуть призвести до конструктивного діалогу щодо належного дотримання основних принципів міжнародного гуманітарного права щодо захисту цивільного населення.

Джерела:

1. Білозьоров Є. В., Кіндзера Р. І. Міжнародно-правовий захист мирного цивільного населення в умовах збройного конфлікту, 2015. 183 с.

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
3. Грушко М. В. Окремі аспекти захисту цивільного населення в період окупації: Автономна республіка Крим та м. Севастополь. *Право та суспільство*. 2020. № 5. С. 230–238.
4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#n65.
5. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / [М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, А. О. Кориневич, В. М. Лисик, О. Р. Поєдинок, Н. В. Хендель]; за ред. Т. Р. Короткого. Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016–2017, С. 44–45.
6. Рудюк С. П. Міжнародне гуманітарне право: конспект лекцій. К.: МО України, 2004. 55 с.
7. Новини України та світу. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/646389.html>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

Захарків Анастасія Дмитрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

СТАТУС МИРОТВОРЦІВ ООН В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Миротворчі сили ООН – військові контингенти країн-членів ООН, виділені за Статутом ООН з метою запобігання або ліквідації загрози миру і безпеки шляхом спільних примусових дій (військова демонстрація, блокада тощо), якщо заходи економічного і політичного характеру виявляться або виявилися недостатніми. Рішення про створення, склад, використання та фінансування миротворчих сил ООН приймаються Радою Безпеки ООН. Стратегічне керівництво здійснюється Військово-штабним комітетом (ВШК)[1].

Проблематика миротворчості, а точніше – проблематика підготовки і використання миротворчих сил у загальноцивілізаційних

інтересах, як свідчать події кількох останніх десятиріч, набуває дедалі більшого поширення у суспільній свідомості по суті всіх країн сучасності. Миротворчі сили – це загальна назва суб'єктів світової та регіональної політики, діяльність яких спрямована на зміцнення миру і безпеки, ліквідацію або обмеження міждержавних, міжетнічних, міжконфесійних та інших конфліктів і суперечностей, на демілітаризацію суспільної свідомості.

Найвпливовішими миротворчими силами сучасності, як свідчить військово-політична практика, є спеціалізовані структури ООН – місії спостерігачів і збройні сили по підтриманню миру, що виконують визначені Генеральною Асамблеєю або Радою Безпеки Організації заходи і дії, спрямовані на підтримання або відновлення міжнародного миру і безпеки. Головною формою виконання ними своїх функціональних обов'язків є операції з підтримання миру (ОПМ), які отримують безпосередній вираз у вигляді демонстрацій, блокад, територіального розведення ворогуючих сторін, заходів силового встановлення миру та у деяких інших видах – активності повітряних, морських і сухопутних сил держав-членів ООН, що надали у розпорядження Ради Безпеки, відповідно до особливих угод, необхідні збройні формування, допомогу і засоби обслуговування, в тому числі право проходження через свою територію. Миротворчість означає операції збройних сил без застосування зброї, за винятком випадків самооборони, які здійснюють за згодою основних воюючих сторін і призначені для спостереження за дотриманням угоди про перемир'я [3].

Миротворчі сили ООН характеризуються наступними рисами:

- персонал надають і оснащують держави-члени;
- миротворчі сили застосовують за рішенням Ради Безпеки і в рамках цього рішення;
- миротворчі сили діють під егідою ООН;
- миротворчі сили використовують за наявності бажання конфліктуючих сторін його припинити;
- миротворчі сили підпорядковані Генеральному секретарю ООН [2].

Дотримання норм міжнародного гуманітарного права (МГП) – один з факторів, що впливають на досягнення цілей миротворчих операцій. Миротворці зобов'язані чітко знати різницю між військовими операціями і операціями по підтримці

миру. У першому випадку війська можуть вести бойові дії, безпосередньо брати участь у збройному конфлікті в якості комбатанта, на відміну від цього в миротворчих операціях миротворчі сили зобов'язані виконувати роль нейтрального спостерігача. Дотримання норм МГП в ході миротворчої операції є одним з основних факторів, що сприяють досягненню її цілей.

Миротворці мають повноваження, що впливають з так званого Мандату на проведення миротворчої операції, який наділяється Радою Безпеки ООН. Також у Бюлетені генерального секретаря ООН 1999 р. безпосередньо зазначено, що під час миротворчих операцій повинні застосовуватись норми МГП. Багато залежить від ситуації, по-перше від самого конфлікту, від того який мандат видано миротворчим силам ООН та які дії їм дозволені відповідно до цього мандату. Бюлетень став безпрецедентним за своїм змістом документом, що поклав край сумнівам щодо застосовності МГП до операцій, які проводяться під командуванням і контролем ООН. Крім того, у Бюлетені Генерального секретаря ООН «Дотримання міжнародного гуманітарного права силами ООН» міститься намагання нормативно визнати, що конфлікт за участю ООН прирівнюється до міжнародного ЗК. Бюлетень є лише адміністративним документом Організації, положення якого мають рекомендаційний характер, і містить мінімальний перелік основоположних норм і принципів МГП, що застосовується силами ООН. На його основі можлива розробка юридично обов'язкового документа, який заповнить очевидні правові прогалини у застосуванні МГП в операціях ООН [4, с. 65].

Миротворчі місії ООН все частіше наділяються повноваженнями для прийняття всіх необхідних заходів для захисту цивільного населення в районах проведення їх операцій, в тому числі шляхом забезпечення дотримання норм МГП усіма сторонами в конфлікті. Це колективне прагнення захищати цивільних осіб було знову підтверджено як один з ключових принципів МГП і моральне зобов'язання ООН в доповідях Незалежної групи і Генерального секретаря ООН.

Застосовування норм МГП до сил ООН, як і до будь-яких інших збройних сил, визначається об'єктивною ситуацією на місці, незалежно від мандата, виданого їм Радою Безпеки, і від поняття, яким позначається противна сторона або сторони.

Щоб захистити всіх осіб, які постраждали від збройного конфлікту, МГП застосовується без будь-якої дискримінації, коли задовольняються умови, необхідні для його застосування.

Зважаючи на те, що статус контингенту ООН нормативно не закріплений у конкретному документі, озброєний персонал ООН слід прирівнювати до комбатантів у таких випадках: 1) у період операцій з примушування до миру, заснованих РБ ООН на підставі глави VII Статуту ООН; 2) під час операцій з підтримання миру за умови, що застосування примусових заходів, санкціонованих РБ ООН, набуває довготривалого і масштабного характеру. В інших ситуаціях, що виникають при проведенні операцій з підтримання миру, у тому числі в одиничних епізодах короткочасного застосування зброї, військовий персонал ООН нарівні з цивільним і поліцейським контингентом слід розглядати як некомбатантів та застосовувати відповідні норми МГП [4, с. 63].

Враховуючи те, що статус миротворчого контингенту ООН нормативно не закріплено в конкретному документі, вважаємо доцільним необхідність такого закріплення та визначення положення миротворців в правилах регулювання збройних конфліктів. Міжнародно-правова регламентація надала б чіткості та ясності застосуванню відповідних норм до ситуацій з участю вказаної категорії осіб, що додатково забезпечило б належну відповідальність осіб у випадку порушення норм міжнародного гуманітарного право.

Джерела:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://www.un.org/ru/documents/charter>.
2. Черкес М. Ю. Міжнародне право : підр. К. : Правова єдність, 2009. 392 с.
3. Док. ООН. 49/59 Конвенція про безпеку персоналу ООН та зв'язаного з ній персоналу: прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1994 року. URL: http://www.un.org/ru/248documents/decl_conv/conventions/un_personnel_safety.shtml.
4. Грушко М. В. Становлення та специфіка міжнародно-правового режиму військовополонених : монографія. Одеса, 2015. 287 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

ДІТИ І ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ

У міжнародному праві склався та з роками утвердився принцип поваги до основних прав та свобод людини. Однак на практиці, діти залишаються найменш захищеними соціальними групами населення. Проблема захисту під час збройних конфліктів, особливо з огляду на ситуацію на сході нашої країни, є досить актуальною, тому сучасне міжнародне товариство визначає, що діти потребують особливого захисту та уваги.

Додатковий протокол до Женевської конвенції, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, прийнятий у 1977 році (Протокол 1), містить норми, які серед іншого стосуються дітей та їх прав на територіях, де проводяться бойові дії. Так, низка норм у Протоколі 1 визначає спеціальні права саме дітей, зокрема в статті 70 закріплено, що під час розподілу поставок гуманітарної допомоги пріоритетною категорією є діти, а стаття 71 проголошує, що вони користуються особливою повагою та забезпечуються захистом від будь-яких непристойних посягань [2]. Це свідчить про наявність особливого ставлення до дітей, які вимушені перебувати на територіях проведення військових дій, з боку воюючих сторін.

Протягом десятиліть наслідки збройних конфліктів значно впливають на дітей, оскільки вони вже не є сторонніми учасниками конфлікту, а стають об'єктом навмисного нападу. Війна є найбільшою загрозою життю дитини. За даними ООН (ЮНІСЕФ) під час бойових дій в Донецькій і Луганській областях було вбито 44 дитини, 160 дітей отримали осколкові поранення [5, с. 8].

Ми вважаємо, що саме через вразливий характер дітей, вони особливо страждають від прямих і непрямих причин збройних конфліктів. Збройні конфлікти можуть мати серйозні наслідки для дітей не тільки під час, а також після припинення конфліктів.

Скорочення насильницького циклу потребує великих зусиль на міжнародному рівні. Діти, особливо підлітки, які пережили збройні конфлікти, не слід розглядати лише як жертв, а як активних учасників процесу відбудови зруйнованого війною суспільства. Це допоможе їм підвищити почуття особистості, а також

створити мету на майбутнє, активно залучаючи їх до розробки та виконання програм для дітей молодшого віку [7, с. 187].

Ще більше дітей помирає через погані умови, з якими стикається країна, коли починається конфлікт. Як зброю війни можуть використовувати їжу. Недоступність їжі та її нерівномірний розподіл є загальними явищами під час конфліктів, що призводять до недоїдання найбільш уразливою верствою населення. В дану категорію потрапляють перш за все діти, особливо у віці до п'яти років, які ризикують померти від сильного недоїдання. Не кажучи вже про хвороби та недоступність медичної допомоги, що також створює великі ризики для дітей. Порушення медичних та соціальних послуг є загальним явищем під час конфліктної ситуації, а переміщення населення також спричиняє поширення хвороб під час конфліктів [4, с. 93].

Через зміну структури та характеру конфліктів діти не тільки піддаються підвищеному ризику стати об'єктами конфліктів, але й самі стають винуватцями насильства. Дитина-солдат часто розглядається як особа віком до 18 років, яка прямо чи опосередковано бере участь у збройній групі або силах під час збройного конфлікту.

В альтернативній доповіді гуманітарної організації «Коаліція за заборону використання дітей-солдатів» 2011 року зазначається, що близько 300 000 осіб, які не досягли 18-річного віку, нині беруть участь у збройних конфліктах або служать у військових та напіввійськових формуваннях, як мінімум, у 50 країнах світу, на всіх континентах, крім Антарктиди [4, с. 31].

Розв'язання проблеми участі дітей у збройних конфліктах є одним із основних пріоритетів правозахисної стратегії ЄС, тому було прийнято безліч документів (наприклад, Декларація прав дитини 1959 року, Конвенція про права дитини 1989 року тощо [1; с. 3]. У багатьох країнах світу проводяться публічні заходи для популяризації ідеї протидії участі дітей у військових конфліктах. Чимало таких міжнародних організацій, як Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), «Міжнародна амністія», які активно виступають проти використання дітей як солдат. Всі ці та інші дії призвели до позитивних наслідків: 1) встановлено політичні рамки та керівні принципи захисту дітей у збройному конфлікті. Політику щодо захисних заходів на права дитини у збройному конфлікті узагальнено в Керівних принципах ЄС; 2) наголошено

на важливості належного навчання з питань захисту дітей у країнах, які беруть участь у операціях ЄС щодо врегулювання криз відповідно до своїх повноважень. Можна зробити висновок, що ЄС не має спеціальної операції із захисту дітей, проте захист, добробут та права дитини у збройних конфліктах, як правило, є наріжними цілями. Стратегії імплементації керівних принципів ЄС підсилюють навчання з питань захисту дітей усього військового та цивільного персоналу з управління кризовими ситуаціями [6, с. 240].

Однак не існує систематичного та послідовного планування навчань та цілей, і відповідальність кожної держави-члена полягає в тому, щоб вирішити, як проводитиметься тренінг з прав та захисту дітей. Діти – майбутнє цивілізації та кожної окремої країни, і допускати їх до активної участі у бойових діях означає поставити під питання своє власне існування у перспективі. Ми вважаємо, що одним із пріоритетних завдань світового співтовариства є як безумовне дотримання прав дітей, так і їх захист від подібних явищ, адже конфлікти завдають їм значних фізичних та психологічних страждань, і в майбутньому ця категорія навряд чи зможе стати повноцінними та здоровими членами суспільства.

Джерела:

1. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року № 995_384. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text (дата звернення: 21.11.2020).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року № 995_199. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 21.11.2020).
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року № 995_021. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 21.11.2020).
4. Глобальний звіт «Діти-солдати». Коаліція за припинення використання дітей-солдат. Лондон. 2011. 24 с.
5. Правничий вісник Університету «КРОК». Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». К., 2017. № 29. 246 с.

6. Філіпська Н. О., Задніпровська О. Ю. протидія використанню дітей-солдат у військових конфліктах. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 238–241.
7. Чеховська М., Нечитайло І. Участь дітей солдатів у бойових діях у зоні проведення антитерористичної операції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 3. С. 185–189.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Йосипенко С. Т.

Котис Віта Ярославівна

Західноукраїнський національний університет

ЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КОНФЛІКТУ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Війни існували протягом усієї історії цивілізації. Згідно статистичних даних за п'ять тисяч років відбулося близько 14 тисяч воєн, через які загинуло понад 5 млрд. чоловік, і роки ХХ та ХХІ ст. не є винятками. Так як сутність міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) полягає у забезпеченні захисту жертв війни, притягненню до відповідальності держави-агресора, то першим кроком щодо виконання цих цілей є правильне визначення кваліфікації конфлікту. Правильна кваліфікація впливає на визначення моменту настання умов, коли має застосовуватися МГП та для визначення того, які саме норми даної галузі міжнародного права повинні використовуватися. На сьогоднішній день проблема правильної кваліфікації конфліктів постає дуже гостро, пояснюючись такими чинниками як відсутність достатнього практичного досвіду збирання необхідної доказової бази та оцінки фактичних подій в цілому.

Беззаперечно, для визначення кваліфікації конфлікту слід чітко розуміти їх класифікацію. Класифікація конфліктів є настільки ж різноманітною, наскільки багатогранним є її визначення, і також залежить від цілей аналізу, точки зору дослідника тощо.

Звісно, конфлікти можна класифікувати залежно від права, яке їх регулює: в рамках загального міжнародного права і в

рамках МГП. За засобами конфлікти прийнято поділяти на збройні та незбройні. Деякі сучасні види конфліктів, такі як «гібридні», «інформаційні», «економічні» війни на сьогоднішній день взагалі не мають міжнародно-правової підстави. Та це не означає, що діяльність у рамках цих «конфліктів» знаходиться поза правовим регулюванням [5]. Застосування їх в рамках міжнародного гуманітарного права визначається загальними критеріями наявності збройного конфлікту як такого та його кваліфікації в якості міжнародного або неміжнародного, якого ще називають внутрішнім конфліктом. Саме цей поділ є одним із вирішальних для застосування норм МГП. Стаття 2, яка є загальною для всіх Женевських конвенцій 1949 р. встановлює, що міжнародний збройний конфлікт – це збройне зіткнення, що виникає «між двома або декількома Високими Договірними Сторонами» [4], а збройні зіткнення, що відбуваються в межах території однієї держави, – називаються неміжнародними (внутрішніми) збройними конфліктами.

Серед зовнішніх конфліктів у якості найбільш розповсюджених виділяють територіальні зазіхання, дипломатичні спори, економічні протиріччя. Багато дослідників схильні зараховувати до конфліктів у міжнародних відносинах громадянські війни всередині окремих країн з опосередкованою чи прямою участю інших держав. Розбіжність між міжнародними та неміжнародними збройними конфліктами є дуже важливою, оскільки МГП застосовується повністю лише у випадку міжнародних збройних конфліктів, тоді як до неміжнародних збройних конфліктів – лише певна частина його норм [3].

Так, до міжнародних збройних конфліктів застосовуються, в першу чергу, Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів тощо. До неміжнародних збройних конфліктів застосовуються лише два джерела договірного міжнародного гуманітарного права: ст. 3, спільна для всіх Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року і Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру.

Для України проблема дотримання норм міжнародного гуманітарного права в умовах конфлікту на Донбасі та окупації

Криму, а, отже, і проблема їх кваліфікації є також дуже актуальними. Дискусійним у міжнародній правозастосовній практиці є те, який саме злочин вчиняється в Криму та на сході України – міжнародний чи неміжнародний (внутрішній конфлікт).

Міжнародний Кримінальний суд у своєму звіті від 5 грудня 2019 року наголосив, що територія Кримського півострова перебуває під контролем Російської Федерації з 18 березня 2014 року, саме від того моменту такі дії трактуються як постійний стан окупації і саме з цієї дати на події у Криму поширюється МГП. Хоча загальновідомими є факти переміщення на територію Луганської та Донецької областей зброї та бойовиків з території Росії (підтвердженням цього є супутникові знімки НАТО, на яких зафіксовані російські бойові сили, що беруть участь у військових діях на суверенній території України, докази, які зібрані Лондонською дослідницькою групою *Forensic Architecture* на замовлення Європейського центру захисту прав людини тощо), то щодо подій на Донбасі, у звіті зазначається, що конфлікт є не міжнародним (триває з 30 квітня 2014 року).

Таким чином, по факту, на Сході України та в Криму здійснюється агресія іноземної держави (війна), проте юридично визнається та кваліфікується як міжнародний конфлікт лише анексія Криму. На жаль, помилка в оцінці фактичних подій призвела до помилок в юридичній кваліфікації конфлікту [9]. Наслідком помилкової офіційної юридичної оцінки збройної агресії стало притягнення до кримінальної відповідальності тисяч осіб з хибною кваліфікацією злочинних дій, а саме – як терористичні злочини. При цьому, так звані «ЛНР» та «ДНР» – це не терористичні організації, а незаконні збройні формування, які ведуть бойові дії за прямим сприянням з боку Росії. І те, що озброєні іноземні формування підтримуються окремими громадянами України, жодним чином не повинно змінювати міжнародний статус конфлікту на внутрішній.

Вивчивши питання класифікації конфліктів та проаналізувавши досвід України, можна зробити висновок, що кваліфікація конфлікту є дуже важливою для: визначення моменту настання умов, коли має застосовуватися МГП; для визначення того, які саме норми цього права повинні використовуватися; для притягнення до відповідальності держави, яка порушує дані норми та для забезпечення захисту

жертв війни в цілому. А хибне визначення кваліфікації конфлікту може призвести до безкарності за міжнародні правопорушення чи, взагалі, притягнення до відповідальності невинних осіб, що згодом може спричинити хаос на міжнародній арені.

Джерела:

1. Валуєвська Л. Г. Конфлікт міжнародний. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1, 760 с.
2. Гнатівський М. Нове народження звичаєвого міжнародного гуманітарного права. Український часопис міжнародного права. № 2. К., 2006. С. 16–22.
3. Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов: Курс лекций. Эрик Давид. Пер. с франц. 2-е русское издание, основанное на 4-м французском издании, с дополнениями автора. М.: МККК, 2011. 1141 с.
4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
5. Міжнародне гуманітарне право : посіб. для юриста / за ред. Т. Р. Короткого. Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. 145 с.
6. Перепелиця Г. Військово-політичний конфлікт. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
7. Репецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право. К. 2007. 467 с.
8. Green L. C. (2008). The contemporary law of armed conflict .Leslie C. Green. 3rd edition. Manchester University Press, 2008. 456 p.
9. Martsenko N. Peculiarities of Recognition of Judgments and other Acts Issued by Unrecognized Authorities – The Example of the Autonomous Republic of Crimea, and Luhansk and Donetsk Oblasts («LNR» and «DNR»). OER Osteuropa Recht, 2019. P. 233–239.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Марценко Н. С.

ЗАСАДИ ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Міжнародне гуманітарне право (далі – МГП) або право збройних конфліктів – це система визнаних міжнародно-правових норм та принципів, які застосовуються під час збройних конфліктів, встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних методів і засобів ведення збройної боротьби, а також забезпечують захист жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення даних норм [1].

Як відомо, право збройних конфліктів обмежує застосування насильства у збройних конфліктах такими шляхами: щадить тих, хто не бере або припинив брати безпосередню участь у воєнних діях; та обмежує насильство необхідними засобами для досягнення мети конфлікту, яка може полягати (незалежно від причин, через які конфлікт розпочався) лише в тому, щоб послабити військовий потенціал протилежної сторони [2, с. 3].

Позаяк, в нормах МГП сформовано основні принципи МГП, які саме і спрямовані на запобігання застосування насильства у збройних конфліктах. Серед них виділяють:

- а) розмежування цивільних осіб та учасників бойових дій,
- б) заборона нападати на тих, хто боїться,
- в) заборона фіксувати непотрібні страждання,
- г) принцип необхідності,
- д) принцип пропорційності [2, с. 3].

Важливим елементом МГП є засади ведення воєнних дій. В ході ведення воєнних дій сторони зобов'язані керуватися основними принципами, що мають як договірну, так і звичаєву природу. Вони були авторитетно викладені та прокоментовані Міжнародним Судом ООН [3]. Серед них найважливішими є: принцип розрізнення, принцип необхідності та принцип сумірності.

Принцип розрізнення – це загальновизнана норма договірного та звичаєвого права збройних конфліктів, відповідно до якої сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, цивільні й воєнні об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти воєнних об'єктів [4, с. 50].

Даний принцип забороняє всі прямі напади на цивільних осіб та цивільні об'єкти, а також ставить під заборону всі засоби та методи, які не можуть розрізняти цивільні та військові цілі. Якщо його порушено, то зникає необхідність обговорювати принцип пропорційності [5].

Заборона нападів на цивільних осіб має єдиний виняток: цивільні особи користуються захистом, за винятком окремих випадків, а також на такий період, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях (п. 3 ст. 51 ДП I) [6].

Принцип необхідності – це принцип, який першочергово вимагає, щоб сторони збройних конфліктів вживали лише тих заходів, які є необхідними для досягнення військової перемоги. Таку ідею було викладено ще в преамбулі до Санкт-Петербурзької декларації 1868 року, у якій сторони визнали, «що єдиною законною метою, яку держави повинні мати під час війни, є послаблення військових сил супротивника; що для цієї мети достатньо вивести з ладу найбільш можливу кількість осіб; що використання такої зброї, яка без користі збільшує страждання виведених з ладу осіб або робить їхню смерть неминучою, не відповідає цій меті» [7]. Посилаючись на право збройних конфліктів встановлюється така ієрархія можливих дій: взяттю бійця супротивника в полон слід віддавати перевагу перед його пораненням, пораненню – перед заподіянням смерті, заподіяння смерті одному комбатанту – перед заподіянням смерті кільком тощо [4; с. 51]. Тобто, для того, щоб досягти однакової військової переваги слід обирати спосіб, що завдає найменше шкоди. Така ідея знайшла своє відображення в п. 3 ст. 57 ДП I.

Під принципом пропорційності (сумірності) в МГП розуміють конкретну і безпосередню військову перевагу, здобуту в результаті військової операції, яка повинна переважати шкоду, завдану в її ході цивільним особам та цивільним об'єктам. Слід зауважити, що в даному випадку мова йдеться не про цілеспрямований напад на цивільних осіб або цивільні об'єкти, що забороняються згідно з принципом розрізнення, а про ризик випадкової шкоди цивільним особам та/або об'єктам. Підпункт «б» п. 5 ст. 51 ДП I відносить до числа невибіркових та забороняє збройний напад, «котрий, як можна очікувати, попутно потягне за собою втрати життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб та шкоду цивільним об'єктам або те й інше разом,

які були б надмірними щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги, якої передбачається таким чином досягти» [6].

Практичне застосування усіх поданих вище принципів є надзвичайно складним завданням, яке постає перед військовими командами під час будь-якого збройного конфлікту. Окрім цього, МГП детально регулює методи та засоби ведення воєнних дій. До заборонених методів ведення війни належать насамперед віроломство (ст. 37 ДП І) та віддання наказу не залишати нікого в живих (ст. 40 ДП І). Заборонені засоби ведення війни (тобто зброя) встановлюються як загальними положеннями (ст. 35 ДП І), так і конкретними міжнародними договорами, що визнають ті чи інші види зброї такими, що завдають надмірної шкоди та зайвих страждань.

Дані норми набувають особливої актуальності для України, яка на даний час знаходиться у стані збройного конфлікту на Сході України. Тому питання актуальності норм МГП, а зокрема основних засад ведення воєнних дій, неухильне дотриманні норм міжнародного права та поширення знань про МГП серед цивільного населення – є надзвичайно важливими та потрібними. Ми переконані, що справедливе вирішення збройного конфлікту на Сході України та припинення окупації Криму можливе виключно у межах норм міжнародного права та норм МГП зокрема [8].

Отож, підводячи підсумки хотілося б зазначити, що основні принципи ведення воєнних дій є дійсно одним із ключових елементів міжнародного гуманітарного права. Проаналізувавши матеріали, що стосуються даної тематики, хотілося б зазначити, що принципи діють ефективно у більшості випадків, що є вагомим фактором у наш час, коли у світі ведеться безліч збройних конфліктів, які потребують засобів їх мирного врегулювання.

Джерела:

1. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>.
2. Sassóli M. How Does Law Protect in War. *Quintin*: In 3 volumes, 2011. 3rd ed. Geneva ICRC, 401 p.
3. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion, 1996). URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/95>.
4. Міжнародне гуманітарне право : посібник для юриста / за ред. Т. Р. Короткого. Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. 145с.

5. Conduct of Hostilities: General Principles. URL: <https://www.diakonia.se/en/IHL/The-Law/International-Humanitarian-Law-1/issues-addressed-by-ihl-2/Conduct-of-Hostilities>.
6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
7. Декларація про скасування застосування вибухових та запалювальних куль. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_195#Text.
8. Martsenko N. Peculiarities of Recognition of Judgments and other Acts Issued by Unrecognized Authorities – The Example of the Autonomous Republic of Crimea, and Luhansk and Donetsk Oblasts («LNR» and «DNR»). *OER Osteuropa Recht*. P. 233–239.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Марценко Н. С.

Лоцман Максим Євгенович

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ АВТОНОМНОЇ ТЕРИТОРІЇ КРИМУ

Дивлячись на ту ситуацію яка склалася 20 лютого 2014 року, а саме, окупація Криму Російською Федерацією одразу з'являється потреба у захисті прав українців які знаходяться на окупованій території. Під час збройних конфліктів діє МГП. Світова спільнота і міжнародні інституції, визнали Крим окупованою територією, а отже, на півострів поширюються норми МГП.

Норми МГП діють у разі оголошеної війни або будь-якого збройного конфлікту, навіть якщо одна зі сторін протистояння не визнає стану війни, і в разі окупації території, навіть якщо ця окупація не зустрічає збройного опору. Вони окремо встановлюють відмінний від міжнародного права у сфері прав людини правовий режим окупованої території та надають усім її мешканцям статус осіб, які перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права. А на саму країну-окупанта покладають численні обов'язки, які зводяться до збереження наявного порядку громадського життя, законів та звичаїв.

Але Росія не зважаючи на ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, в якій говориться про заборону пропаганди на окупованій території служби в армії держави-окупанта – мілітаризує українське дитинство в Криму

А саме: Міноборони РФ та церква брутально втручаються в кримську освіту, вкладаючи в такий спосіб зброю не лише в руки дітей, а й у їхні серця та душу. Ключові документи в цьому процесі – «указ глави Республіки Крим № 522-У «Про затвердження Концепції патріотичного і духовно-морального виховання населення в Республіці Крим» та наказ Міноборони Росії №210.

На основі моніторингу державних програм РФ і «нормативно-правової бази» окупаційних органів, правозахисники встановили, що в загальноосвітніх школах півострова створюють воєнізовані класи [1, с. 234], при дитсадках – кадетські групи, також функціонують літні спеціалізовані наметові табори для навчання розвідці, реалізують бюджетні програми з «патріотичного виховання». Масштабною мілітаризацією свідомості дітей на півострові займається громадський рух «Юнармія Криму», який діє з 2016-го і низка інших організацій з військово-патріотичного виховання.

Наступним, не менш важливим, є те, що українських дітей-сиріт з Криму та Донбасу вивозять на усиновлення до Росії. Усиновлення кримських дітей – це чергова російська провокація. Всі російські очільники прекрасно розуміють, що ці дії є незаконними. Вони в чергове вимірюють ступінь терпіння міжнародного товариства. Дітей-сиріт місцева та російська влада використовує в політичних цілях, що порушує їх права. Ведеться активна робота з усиновлення: створюються відеоанкети сиріт, які передають для розміщення в російських ЗМІ, та на спецсайтах. ...вивезено дітей у віці від 10-ти місяців до 10-ти років [2]. Причому, громадян України до участі у усиновленні не допускають. Батьків, які вже всиновили діток змушують взяти російське громадянство.

Те, що терористи використовують дітей-інвалідів з інтернату як «живий щит» підтвердив директор департаменту прав дітей і усиновлення мінсоцполітики України Руслан Колбаса. За його словами, на підконтрольній сепаратистам території ще залишаються 155 дітей-сиріт, яких бойовики не дають вивезти. Йдеться про інтернати у Ровеньках та Краснодоні. Загалом в

зкладах Луганської та Донецької областей перебувають 1223 дитини-сироти [4].

Тривала агресія РФ на сході України, посилення обстрілів, у тому числі приватних помешкань та шкіл, щільне мінування територій [3] призвели до сотень дитячих смертей, а також тисяч випадків, коли діти потребували фізичного й психічного лікування.

Принаймні 147 дітей загинули під час російської збройної агресії проти України, яка була розпочата в лютому 2014 року й триває досі, тисячі дітей потребують допомоги з проблемами фізичного та психічного здоров'я [4].

Отже, з того що ми можемо побачити зараз, це лише те, що Росія постійно порушує норми МГП. Тому, світова спільнота буде застосовувати і надалі різного роду санкції, задля придушення агресії РФ.

Джерела:

1. Грушко М. В. Окремі аспекти захисту цивільного населення в період окупації: Автономна республіка Крим та м. Севастополь. *Право та суспільство*. 2020. № 5. С. 230–238
2. Українські діти сироти як інструмент російської пропаганди. URL: <https://p.dw.com/p/1Dssn>.
3. Офіс Генпрокурора надіслав у Гаагу докази військової пропаганди в тимчасово окупованому Криму. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/ofis-genprokurora-nadislav-u-gaagu-dokazy-vijskovoyi-propagandy-v-tymchasovo-okupovanomu-krimu>.
4. Україна в ООН: 147 дітей загинули під час агресії РФ на Донбасі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3051375-ukraina-v-oon-147-ditej-zaginuli-pid-cas-agresii-rf-na-donbasi.html>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

**МІЖНАРОДНИЙ КОМІТЕТ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: СПЕЦИФІКА НАДАННЯ
ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ НЕЗАХИЩЕНИМ
ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ**

Для людей, які живуть у зруйнованих війною країнах, COVID-19 становить не лише значну загрозу для життя, але й гуманітарну катастрофу. Як наслідок, ми спостерігаємо послаблення системи охорони здоров'я, що представляє небезпеку для незахищених верств населення, які ослаблені численними військовими та політичними конфліктами і потребують активного захисту зі сторони міжнародних товариств.

Міжнародний комітет Червоного Хреста – це глобальна гуманітарна мережа, волонтери та співробітники якої допомагають людям, які живуть у країнах з недостатньою кількістю ресурсів для охорони здоров'я та страждають від наслідків соціально-економічного впливу пандемії. Гуманітарна допомога, яку надає МКЧХ, виражається в підтримці національних товариств шляхом збільшення спектру медичних послуг, посиленні гуманітарних поставок та розширенні програм санітарії та профілактики вірусних захворювань. До того ж, комітет Червоного Хреста надає допомогу особам, які знаходяться в місцях позбавлення волі, адже умови, в яких знаходяться в'язні, зазвичай гірші за рахунок низького рівня кваліфікації медичних робітників, недостатньої вентиляції приміщень та постійного потоку персоналу та затриманих [2].

Унікальною цінністю МКЧХ є доступ до численних конфліктних зон, що дозволяє вчасно реагувати на спалах вірусу у важкодоступних уражених регіонах. Про це свідчить діяльність комітету Червоного Хреста у таких країнах як Сирія, Афганістан, Іран, М'янма, Мексика, Сомалі та в інших, у тому числі і в Україні. Це відбувається шляхом встановлення карантинних заходів, підвищення кваліфікації медичного персоналу, забезпечення основних систем водопостачання та проведення екстреної евакуації та необхідної медичної допомоги цивільним громадянам, які отримали численні поранення внаслідок

застосування воєнної зброї [1]. Окрім того, комітет Червоного Хреста надає фінансову підтримку урядам задля припинення поширення вірусу та боротьби з його наслідками.

МКЧХ співпрацює з державними органами влади, міжнародними та неурядовими організаціями, службами та експертами численних країн задля тісної співпраці у боротьбі з COVID-19. Зокрема, це захист сімейних зв'язків та підтримання мінімальних контактів між членами родини в період карантинних обмежень, допомога найбільш уразливим верствам населення, наприклад дітям, людям похилого віку та особам з інвалідністю шляхом впровадження особливих заходів безпеки, розробка практичних рекомендацій для медичного персоналу та інших працівників, які здійснюють допомогу населенню у боротьбі з пандемією, задля ефективної роботи та уникнення помилок, які можуть призвести до поширення вірусу серед громадян [3].

Міжнародний комітет Червоного Хреста працює над пом'якшенням наслідків, які спричиненні бойовими діями, адже уряди держав не можуть самотійно впоратися із загрозою воєнного конфлікту та поширенням пандемії одночасно. Як приклад можна навести діяльність МКЧХ на території окупованого Донбасу в Україні, адже люди, які ізольовані внаслідок карантинних обмежень та бойових дій позбавленні можливості отримувати достатній рівень медичної, соціальної та гуманітарної допомоги. Задля подолання даної проблеми, комітет Червоного Хреста направляє з Женеви до Києва медичне обладнання, фармацевтичні препарати, вантажівки з продуктами харчування та засобами особистої гігієни і вживає превентивних заходів для запобігання поширення вірусу, зокрема доставляє пакунки до дверей людей, коли це можливо здійснити [4].

Отже, активна діяльність у боротьбі з пандемією підкреслює значну роль Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному гуманітарному праві та в діяльності міжнародного товариства в цілому. Працюючи разом з партнерами МКЧХ, уряди держав мають можливість запобігти поширенню COVID-19 та пом'якшити наслідки коронавірусної інфекції для громадян власної країни.

Джерела:

1. Coronavirus: Covid-19 pandemic. URL: https://www.icrc.org/en/what-we-do/covid-19pandemic?_hstc=163349155.53587017874e42f73e392a5f07a45790.1606113888870.1606118929920.1606121449063.3&_hssc=163349155.3.1606121449063&_hsfp=798488809.
2. Covid-19: Protecting prison populations from infectious coronavirus disease. URL: <https://www.icrc.org/en/document/protecting-prison-populations-infectious-disease>.
3. Protection of family links during COVID-19. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/rfl_covid-19_0.pdf.
4. Ukraine: Addressing the cumulative effects of conflict and COVID-19 in the Donbas URL: <https://www.icrc.org/en/document/ukraine-civilians-and-health-structures-face-rise-hostilities-and-threat-covid-19-same-time>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Проць Данило Володимирович

Західноукраїнський національний університет

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ АПАРАТІВ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Беззаперечно, нам слід серйозно ставитись до можливості того, що одного дня різного роду операції воєнного характеру, які стосуються життя і смерті, будуть здійснювати машини, безпосередньо не керовані людьми. На фоні стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту, які надзвичайно швидко проникли та заповнили наше повсякденне життя [1], останні декілька років ми спостерігаємо за швидким розвитком технологій безпілотних апаратів і постійним посиленням їхньої функціональності. Хоча в даній сфері ще не має чітко сформованих правових норм, які б могли забезпечити правомірне використання даних технологій. Дехто бачить нові можливості і потенційні вигоди від використання дронів, інші вважають розробку і застосування таких технологій за визначенням аморальним. Впливові особистості закликають до

заборони використання такої зброї для ведення бойових дій. Отже, яка зараз ситуація і які головні правові та етичні проблеми постають перед нами?

Для початку з'ясуємо, що таке дрон? Дрон – це безпілотний літальний апарат (БПЛА) військового чи цивільного призначення, різновид військового робота; в ширшому сенсі – мобільний, автономний апарат, запрограмований на виконання якихось завдань (наприклад, автономні системи, створені для польоту, розроблені для виконання місій, потенційно небезпечних для людини). Існують десятки різних типів безпілотних літальних апаратів; вони в основному діляться на дві категорії: ті, які використовуються для розвідки й спостереження, та ті, що мають на озброєнні ракети та бомби. Використання дронів швидко зростає в останні роки, тому що, на відміну від пілотованих літаків, вони можуть перебувати в повітрі протягом багатьох годин.

БПЛА дають можливість наблизити платформу зі зброєю без «пілота всередині» безпосередньо до мети і вразити її з пульта дистанційного керування або нанести точковий удар на основі раніше введених в систему програм розпізнавання цілі. Для атакуючої сторони (господарів дрона) важливо те, що в разі знищення платформи ворожим вогнем, вартість збитку вимірюється грошима, а не кількістю життів військово-службовців їх збройних сил [2].

Безпілотні літальні апарати (вони ж БПЛА або дрони), сьогодні не є чимось незвичним, особливо у військовій справі. Втім, варто розуміти, що під словом «безпілотник» ховається цілий ряд літальних апаратів, різниця між якими може бути як між велосипедом і танком. Найменший військовий безпілотник солдат може носити в кишені, щоб «зазирнути», припустимо, за ріг будинку. А найбільший, по суті, є повноцінним бойовим літаком, просто без кабіни пілота, який може буквально цілодобово кружляти в повітрі, очікуючи нагоди скинути на голову ворога бомби чи ракети.

Більшість людей звикли до малих надлегких безпілотників (квадрокоптерів), що вже стали звичним атрибутом для відео- та фотозйомки. Вага ж військових БПЛА коливається від кількох кілограм до 14 тонн, іноді це «літачки» з розмахом крил до 20 метрів! Наразі західні держави розробляють безпілотники,

чий корпуси виготовлені за технологією «стелс», вони невидимі для радарів та можуть днями літати на бойовому чергуванні і навіть нести невеликі ядерні заряди на борту. У свою чергу Сполучені Штати Америки, світовий лідер у розробці бойових безпілотників, активно використовували БПЛА у своїх військових операціях – знищували з їх допомогою військові об'єкти в Іраку та Афганістані, ліквідовували очільників «Аль-Каїди», Талібану та інших терористичних організацій [3].

Більш прогресивними в плані розвитку законодавства щодо безпілотників є країни ЄС. Європейське агентство авіаційної безпеки (ЕААБ) оприлюднило загальні норми використання дронів, які скоро стануть обов'язковими для всіх країн членів ЄС. Враховуючи стрімкий розвиток світової галузі безпілотників, поява таких норм була лише питанням часу, хоча до цього часу безпілотні літальні апарати залишалися поза увагою законодавців, не маючи навіть чітко визначеного статусу.

Розмови про необхідність регулювати стрімко зростаючу галузь приватних безпілотних літальних апаратів точаться в урядових структурах світу вже доволі довгий час. Особливо гостро проблема постала після історії, коли в минулому році дрони несподівано атакували територію британських аеропортів Гатвік і Хітроу, через що на добу припинилися всі польоти і аеропорти понесли багатомільйонні збитки. Кілька подібних випадків було також і в інших країнах. Після цього Європейське агентство авіаційної безпеки всерйоз взялося за дрони і нещодавно оприлюднило результати своєї роботи – один з перших в світі комплекс регуляторних актів, що на загальноєвропейському рівні встановлює правила та обмеження для приватних безпілотників.

По суті, левову частку правових норм становлять технічні вимоги, і вони торкнуться тільки деяких із рядових власників та операторів безпілотників. Зокрема, починаючи з червня 2020-го року оператори безпілотних літаків повинні зареєструватися в країні ЄС, де вони проживають або мають основну роботу. Кожен безпілотник також підлягатиме реєстрації, що дозволить його відстежити у випадку необхідності. Це допоможе запобігати випадкам, подібним тим, що сталися в британських аеропортах. Також по всьому ЄС вводяться універсальні критерії до визначення класу, безпеки та вимог до дронів [4; 5].

Щодо використання дронів у воєнних операціях, на мою думку, це призведе до негативного результату. Прозорість і підзвітність сторін збройного конфлікту, що використовують дрони, самі по собі є серйозною юридичною проблемою, але як показують дослідження, операції по застосуванню БПЛА можуть бути охарактеризовані як більш явні системні порушення міжнародного права (МП), міжнародного права прав людини (МППЛ) і міжнародного гуманітарного права (МГП).

З одного боку, особливості збройного БПЛА як системи озброєнь, як намагаються представити їх зацікавлені політики і дослідники роблять дрони більш придатними для дотримання МГП, ніж традиційну повітряну зброю [6]. Однак особливості політики, що регулює застосування безпілотників, а також критерії, які використовуються для нанесення ударів по передбачуваних терористах без чітких ознак, з більшою ймовірністю можуть бути віднесені до фактів порушення МП. Як це не парадоксально, ті самі функції, які, роблять застосування дронів сумісним з МГП (здатність бути непоміченими протягом тривалого часу над потенційними цілями, точність попадання, передача розвідданих в оперативну групу, що розробляє рішення про вибір мети в сприятливій, вільній від стресу середовищі і ін.) можуть спровокувати помилки при виборі мети, викликані неправильним сприйняттям і некоректною інтерпретацією отриманих даних [7].

Дуже спірне питання, чи є дрони за своєю суттю дискримінаційною зброєю або вони використовуються відповідно до принципів *jus ad bellum* або *jus in bello*. Ймовірно, ряд характеристик дійсно робить дрони невибірковою (дискримінаційною) зброєю. Наприклад, оператори дронів покладаються на опосередковані дані, які можуть бути вельми неточними. До того ж комп'ютери, які використовуються для управління безпілотними літальними апаратами, частково автономні: оператори дронів в значній мірі залежать від аналізу даних, вироблених комп'ютерами без участі людини [8]. Крім того, оператори працюють далеко від реальної ситуації і конкретних обставин: операційні рішення приймаються в світлі деяких технічних даних, переданих на їх екрани, на зразок відеоігор. Більш того, безпілотними літальними апаратами керують оперативники спеціальних підрозділів, які з одного

боку, не завжди є членами збройних сил, а з іншого – не до кінця можуть розуміти юридичну сутність основних принципів МГП.

Видається, атаки дронів повинні розглядатися в рамках встановлених норм, правил пропорційності і військової необхідності. Військові експерти не раз заявляли, що удари, нанесені дронами США в Пакистані, в більшості своїй є незаконними, оскільки безпілотні атаки, що проводяться без офіційної згоди другої сторони, порушували суверенітет Пакистану, і не відповідали основним принципам МГП, представляючи собою непропорційні вбивства за межами збройного конфлікту. Так, більшість людей, які загинули в результаті атак БПЛА, були ідентифіковані як цивільні особи, які не брали участі ні в якій терористичній діяльності і не мають ніяких зв'язків з подібними угрупованнями. При цьому більшість атак американських дронів проводилося за межами збройних конфліктів, де жертви серед цивільного населення були майже неминучі. Навіть якщо в результаті атак дронів були б вбиті терористи, вогнева міць і кількість убитих цивільних осіб порушували принципи МГП в силу своєї диспропорційності [9]. Також, серйозною небезпекою є факти, коли безпілотники неочікувано з'являються на шляху літаків під час їх зльоту чи посадки.

Таким чином, без належного правового регулювання свавільне використання безпілотних літальних апаратів призведе до негативних наслідків, таких як небезпека для цивільного населення, аварії з літаками, через відсутність змоги побачити їх на радарі та інші наслідки, які будуть суперечити принципам міжнародного права.

Джерела:

1. Martsenko, N. Determining the place of artificial intelligence in civil law. *Studia Prawnoustrojowe*, 2020. № 47. <https://doi.org/10.31648/sp.5279>.
2. Шулежко В. Основні напрямки розвитку та застосування безпілотних літальних апаратів: підручник. К.: МО України, 2013. 65 с.
3. Clarke R. Understanding the Drone Epidemic. 2019. URL: <http://www.rogerclarke.com/SOS/Drones-E-131214.html>.
4. В. Масний Від нині дрони в законі. Аналітика: Київ, 2019. URL: <https://www.google.com.ua/amp/s/www.ukrinform.ua/amp/rubric-technology/2721021-vidnini-droni-v-zakoni-poki-lise-v-evropi.html>.

5. Neuens C. Міжнародно-правова база, що регулює використання озброєних безпілотників. *Міжнародне порівняльне право*. 2016. № 65(4), С. 791–827.
6. Фещенко А. Застосування БПЛА у військових конфліктах кінця XX – початку XXI ст. Фещенко А. Л. Військова історія. К, 2011.
7. МГП. Міжнародне гуманітарне право. Міжнародний комітет Червоного Хреста. Женева, 2014.
8. Кнутсон Дж. Управління безліччю безпілотних літальних апаратів з віртуального 3D-середовища, 2006.
9. AI Report 2018. Deadly assistance: the role of European states in us drone strikes. Report for Amnesty International. Amsterdam, 2018.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Марценко Н. С.

Савченко Юлія Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕФЕКТИВНИЙ КОНТРОЛЬ ТА ОКУПАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Спроба аналізу окупаційних режимів видається цілком обґрунтованою з огляду на ситуацію, яка триває вже сьомий рік в Україні. У 2015 р. Уряд України оперував поняттями «ефективний контроль» та «фактичний контроль» щодо збройного конфлікту, який триває за участі Російської Федерації (РФ). Такі формулювання були використані у заявах України проти РФ до Європейського суду з прав людини. Емпірична база для дослідження окупаційних режимів має свою специфіку. Одним із надійних джерел інформації можна вважати рішення Європейського суду з прав людини.

Вже в 2016 р. Резолюція ПАРЕ 2133 «Засоби правового захисту від порушень прав людини на українських територіях, що знаходяться поза контролем української влади» вперше як міжнародний документ визнала РФ стороною конфлікту та застосувала термін «ефективний контроль».

Регулярне ведення військових дій не державними збройними угрупованнями однієї держави проти урядових сил тієї ж держави, але за фінансової політичної, військової підтримки іншої держави.

Аналіз рішень ЄСПЛ свідчить, що суд, оцінюючи пояснення урядів – учасників судового процесу, різноманітні документальні джерела, свідчення мешканців окупованих територій тощо, встановлює факт «ефективного контролю» окупанта відносно цих територій та їх місцевої влади.

При цьому, ЄСПЛ, використовуючи, на перший погляд, оригінальну правову конструкцію «ефективного контролю», насправді, підкреслив це поняття з класичного визначення окупації, наведеного у статті 42 Гаазького Положення про закони і звичаї війни на суходолі 1907 р., відповідно до якої територія визнається окупованою, якщо вона фактично перебуває під владою армії супротивника. Класичне визначення окупації сформульоване у 42-й статті Гаазького положення про закони і звичаї сухопутної війни таким чином: «Територія визнається окупованою, якщо вона фактично перебуває під владою армії супротивника. Окупація поширюється лише на ту територію, де така влада встановлена і здатна виконувати свої функції» [1].

Стаття 2 чотирьох Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року [3], сформульована майже так само, додає до цього визначення, що термін «окупація» застосовується до всіх випадків часткової або повної окупації, включаючи випадки, коли окупація не натрапляє на жодний збройний спротив [5].

«Класична» окупація, виходячи з усталеної практики ЄСПЛ, передбачає три взаємопов'язані умови: 1) фізична присутність збройних сил однієї держави на території іншої держави без її згоди; 2) істотна або повна нездатність ефективної місцевої влади здійснювати свої повноваження в силу необґрунтованої присутності іноземних сил; 3) здійснення повноважень на всій території або її частинах іноземними силами замість місцевої влади.

Концепція «ефективного контролю» вперше була застосована судом у справах, пов'язаних з турецькою окупацією Кіпру, а саме: в рішенні від 18 грудня 1996 року у справі «Лоїзиду проти Туреччини». За загальним правилом, держава має юрисдикцію на власній території, але у вищезгаданій справі ЄСПЛ заявив, що відповідальність Договірної Сторони також може виникнути, в результаті військової дії – законної або незаконної, таким чином, при забезпеченні ефективного контролю за простором, що знаходиться за межами її національної території. У цій області зобов'язання щодо захисту прав і свобод, закріплених в

Європейській конвенції з прав людини [2], встановлюється наявністю факту цього контролю, здійснюваного безпосередньо через збройні сили або підпорядковану місцеву адміністрацію [4].

Отже, важливий висновок суду полягає в тому, що ефективний контроль означає наявність екстериторіальної юрисдикції окупаційної держави, що, відповідно, покладає на окупанта відповідальність за дотримання міжнародних норм на чужих суверенних територіях, які опинились під його владою [6, с. 144]. В першу чергу, Женевської конвенції про захист жертв війни 1949 року.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що належність ефективного контролю констатується міжнародними судовими органами, але при умові доведення цього факту зі сторони постраждалої держави. Окупація ж констатується в силу наявності самого факту встановлення влади однієї держави на території чи частині території іншою країною. Щодо відповідальності, то відповідальність за порушення прав людини при ефективному контролі несе країна, яка надавала підтримку недержавним утворенням. А при окупації – безпосередньо держава-окупант. І в разі визнання міжнародною судовою установою саме ефективного контролю, застосуванню підлягають чотири Женевські конвенції «Про захист жертв війни» 1949 року, Додатковий протокол I до цих Женевських конвенцій 1977 року.

Ефективний контроль представляє собою інститут окупаційного режиму, тобто систему формальних і неформальних правил «гри» для місцевих еліт і населення окупованих територій, що встановлюються і підтримуються державою-окупантом та її агентами за допомогою військових, економічних, фінансових і політичних засобів впливу. А отже за допомогою ефективного контролю забезпечується сталість, передбачуваність окупаційного режиму та його залежність від держави-окупанта.

Джерела:

1. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

3. Чотири Женевські конвенції про захист жертв війни 12.08.1949 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. К.: Основи, 2000. 198 с.
5. Окупація та ефективний контроль: національне сприйняття та міжнародно-правові реалії. URL: <http://mtot.gov.ua>.
6. Разметаєв А. С. Ефективний контроль» як базовий концепт сучасного дискурсу окупаційних режимів: політико-інституційний вимір. *Сучасне суспільство*. 2018. Вип. 1. С. 142–154.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

СЕКЦИЯ № 7

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Исаков Соломон

Международный гуманитарный университет

ПРЕСТУПЛЕНИЕ ГЕНОЦИДА В В МЕЖДУНАРОДНОМ УГОЛОВНОМ ПРАВЕ

Впервые термин «геноцид» (*genos* – род (греч.); *caedere* – убивать (лат.)) в отношении соответствующих деяний был использован польским юристом еврейского происхождения, работавшем в Министерстве обороны США Рафаэлем Лемкиным в его трудах «Фашистское управление оккупированной Европой» (1944 года) и «Геноцид как преступление по международному праву» (1947 года) [1].

Статья 6 Устава Международного военного трибунала в Нюрнберге, предусматривая ответственность за убийства, истребление, порабощение, ссылку и другие жестокости в отношении гражданского населения, до или во время войны или преследования по политическим, расовым или религиозным мотивам в целях осуществления или в связи с любым преступлением, подлежащим юрисдикции Трибунала, не выделяла геноцид как самостоятельную категорию преступлений против человечности.

Впоследствии понятие геноцида прочно вошло в международный лексикон, и в особенности, после принятия Конвенции предупреждения преступления геноцида и наказания за него 1948 года. Принимая во внимание, что более 130 государств стали участниками Конвенции и данное преступление криминализировано в национальном уголовном законодательстве подавляющего большинства государств, которые придерживаются универсально признанного положения о необходимости преследования геноцида, можно констатировать, что настоящая Конвенция является частью международного обычного права.

Как указывалось в Консультативном заключении Международного суда от 28 мая 1951 года. «Оговорки к

Конвенции о предупреждении геноцида и наказании за него», принципы Конвенции являются обязательными даже для государств, не присоединившихся к ней. При этом отмечалось, что история создания Конвенции, показывает, что цель Объединенных Наций заключалась в том, чтобы осудить геноцид и наказать за него как за «преступление по международному праву...», связанное с отказом в праве на существование целой группе людей, отказом, с которым не может смириться совесть человечества и который ведет к огромным потерям для человечества, противоречит законам нравственности, а также духу и целям Объединенных Наций (резолюция 96 (1) Генеральной Ассамблеи от 11 декабря 1946 года.). Первое следствие этой концепции заключается в том, что принципы, лежащие в основе Конвенции, являются принципами, признанными цивилизованными народами в качестве обязательных для государств, даже без каких-либо договорных обязательств. Второе следствие заключается в универсальном характере как осуждения геноцида, так и сотрудничества, требующегося «для избавления человечества от этого отвратительного бедствия (Пreamбула Конвенции)» [2; с. 7–8].

Преступление геноцида было включено в предметную юрисдикцию Международных уголовных трибуналов *ad hoc* по бывшей Югославии и Руанде, и на практике рассматривались дела по обвинению в г этот тягчайшем преступлении (например, дела *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, *Prosecutor v. Klement Kayishema*, *Prosecutor v. Goran Jelesic*).

Статья 6 Римского статута характеризует геноцид как любое из данных действий, оказываемых с намерением уничтожить, целиком или частично, любую национальную, этническую, расовую или религиозную группу как такую: а) убийство членов такой группы; б) причинение серьезных телесных повреждений или умственного разлада членам такой группы; в) намеренное создание для любой группы таких жизненных условий, которые рассчитаны на полное или частичное физическое уничтожения ее; д) мероприятия, рассчитанные на предотвращение деторождения в среде такой группы; е) насильническая передача детей с одной человеческой группы в другую.

Перечень действий, которые являются проявлением геноцида, имеет исчерпывающий характер. Геноцид происходит

только в том случае, если перечисленные действия были сделаны в контексте явной линии аналогичного поведения, направленного против уничтоженной группы, или произошло поведение, которое само по себе могла привести к такому уничтожению. Элементы преступлений предусматривают, что «несмотря на обычное требование о субъективной стороне, которая содержится в статье 30, и с учетом признания того, что осведомленность об обстоятельствах будет, как правило, рассматриваться при доведении элемента намерения при осуществлении геноцида, Суд должен будет принимать, в случае необходимости, решение о соответствующем требовании относительно субъективной стороны, которая касается этого обстоятельства, в каждом конкретном случае» [3, с. 28].

Римский устав для квалификации преступления не устанавливает условия фактического уничтожения идентифицируемой группы; достаточно, если совершено одно из действий, составляющих объективную сторону состава геноцида, но с обязательным условием – с намерением подобного уничтожения. Именно субъективный элемент – *mens rea* геноцида позволяет ограничивать его других международных преступлений, и в частности, преступлений против человечности и военных преступлений [4, с. 125].

Геноцид, являясь тягчайшим международным преступлением, требует введения государствами эффективных механизмов привлечения к ответственности за его совершение и реализацию мер по предупреждению.

Источники:

1. Землюкова А. В. Преступление геноцида и его предупреждение. URL: <https://mgimo.ru/files/139467/zemlyukova-ref.pdf>.
2. Сафаров Н. А. Экстрадиция в международном уголовном праве. М.: Волтерс Клувер, 2005. 416 с.
3. Хасан Хунар Амеен Хасан. Преступление геноцида в Ираке: проблемы уголовной ответственности. Дис. ... канд. юрид. наук. М., 2015. 193 с.
4. Русанов Г. А. Состав международного преступления. Журнал российского права. 2016. № 7. С. 123–127.

Научный руководитель – д.ю.н., профессор Андрейченко С. С.

**ПОТРЕБА В ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ТА ГУМАНІТАРНОГО
ПРАВА ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

На сьогоднішній день Україна протистоїть тому, що колись здавалося далеким, а сьогодні це суворе реальність для кожного громадянина нашої країни – це збройний конфлікт на Донбасі та окупація Криму. Одним із найефективніших інструментів, які використовує Україна в боротьбі за свою незалежність, за своє право бути рівною у міжнародному співтоваристві держав – є міжнародне право. Яке в свою чергу дозволить встановити справедливість та притягнути агресора до міжнародно-правової відповідальності.

Міжнародне право надає багато способів захисту від міжнародних злочинів. Але, на мою думку, слід привести Кримінальний кодекс України (далі – КК) у відповідність до міжнародних норм, які регулюють міжнародні злочини.

Для вирішення цього питання 27.12.2019 року було зареєстровано проєкт закону № 2689 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права, який був прийнятий в першому читанні 17.09.2020 року. Проєкт закону № 2689 направлений на те, щоб імплементувати в КК міжнародні стандарти в галузі міжнародного кримінального та гуманітарного права. Абсолютно невиправданим є той факт, що на сьомому році міжнародного збройного конфлікту, який викликаний збройною агресією Російської Федерації (далі – РФ) проти України, в КК немає розгорнутого розділу статей про військові злочини. Автори проєкту пропонують таку систему військових злочинів : злочин агресії; стосовно особи; проти власності; проти рухомих та нерухомих цінностей, будівель та центрів, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права та ті, що полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни; полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни; проти гуманітарних операцій та використання символів [2].

Також в КК немає статті про злочин проти людяності. Цьому не треба шукати виправдань: чому в Україні, правовій європейській державі, не передбачено такі злочини в КК. Це просто треба змінити і, нарешті, включити злочини проти людяності та геноцид в КК, що і передбачено проектом закону № 2689.

Постійний представник президента України в АРК вказав, що в Криму під час окупації тривають військові злочини і злочини проти людяності, тортури, насильницькі зникнення людей, системний призов до збройних сил держави-окупанта, переслідування кримськотатарських і українських активістів. Українські правоохоронні органи, органи прокуратури повинні мати належний інструментарій для того, щоб бути здатними на найкращому рівні, належним чином залучати до відповідальності осіб, які вчинили ці злочини, а для цього треба, щоб в КК були внесені окремі статті про воєнні злочини [3].

Заступник генерального прокурора України Гюндуз Мамедов, в свою чергу, зазначив, що КК на даний момент містить статтю №438 порушення законів та звичаїв війни. За весь період конфлікту з РФ в суді було винесено всього два вироки по цій статті і близько 20 обвинувальних актів було направлено в суди. Насправді, такі злочини вчиняються більше, ніж є в нашій офіційній статистиці. Зазначена стаття є недосконалою, носить бланкетний, відсильний характер до міжнародних договорів і включає в себе практично всі види військових злочинів, що на практиці ускладнює її застосування [5].

Відсилання до міжнародного права слід розглядати максимально широко. Іншими словами, порушення практично усіх основних міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) може каратися за українським кримінальним законом. Стаття № 438 КК не конкретизує які порушення міжнародних договорів з МГП криміналізується нею. Це відкриває широке поле для дискусій щодо того, чи може національний кримінальний закон визнати кримінально-караними будь які порушення міжнародних договорів з МГП чи лише серйозні порушення [4; с. 9].

Відповіддю на це питання може стати приклад Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії (МКТЮ), який у справі Тадича вказав, що формулювання «порушення законів та звичаїв війни» повинно розумітися як «серйозні порушення міжнародного гуманітарного права» [6].

Іншим джерелом міжнародного права до якого традиційно звертаються для конкретизації статті № 438 КК щодо переліку порушень законів та звичаїв війни, є Римський статут (далі-РС) Міжнародного кримінального суду. Стаття 8 РС пропонує систему воєнних злочинів, що поза всяким сумнівом вважаються порушенням законів та звичаїв війни. Втім, призначення РС, а отже й переліку воєнних злочинів у ньому, полягає у створенні можливостей для міжнародного переслідування осіб, винних у скоєнні найсерйозніших злочинів. Це в свою чергу не означає, що на національному рівні не можуть існувати інша система воєнних злочинів [1].

Стаття КК № 438 була прийнята на виконання міжнародних зобов'язань. Переважна більшість із них вимагає криміналізації лише серйозних порушень МГП. Це могло б означати, що зазначену статтю варто застосовувати лише щодо серйозних порушень, а не будь-яких порушень МГП.

При застосуванні статті № 438 КК України необхідно орієнтуватися на практику міжнародних кримінальних судів, доктрину, авторитетні коментарі МГП та положення міжнародних договорів. При цьому, перелік діянь, що можуть розглядатися порушеннями законів та звичаїв війни, не обов'язково повинен співпадати із переліком із статті 8 РС, чи переліком серйозних порушень МГП за Женевськими конвенціями чи Додатковим протоколом I. Він може бути розширений, проте не довільно. В будь-якому разі, розширення переліку згаданих діянь повинно знаходити підтримку у міжнародній практиці.

Тобто, органи національного розслідування та судова система не в змозі кваліфікувати воєнні злочини і злочини проти людяності, як міжнародні злочини за відсутності необхідних норм. Особливість міжнародних злочинів полягає в тому, що вони не мають терміну давності, тому це дає змогу притягнути відповідальних за вчинення таких злочинів навіть через десятиліття, також засуджені не підлягають аміністії.

Деталізація складу злочину і чітке регламентування в КК є вкрай необхідним для забезпечення принципу невідворотності покарання, притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні військових злочинів, злочинів проти людяності, і виконання, перш за все, Україною своїх міжнародних зобов'язань. Це набагато полегшить роботу прокуратури, органам досудового слідства і суду.

В силу викладеного, слід орієнтуватися на перелік діянь, що можуть бути кваліфіковані як війсьні злочини та злочини проти людяності, запропонований в законопроекті № 9438. Цей перелік відповідає світовим стандартам та взятим Україною на себе за міжнародними договорами зобов'язанням щодо криміналізації порушень МГП.

Джерела:

1. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. № 995_588. URL: [www.un.org/ru/law/icc/rome_statute\(r\).pdf](http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf) (дата звернення: 22.11.2020).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права: Проект Закону від 27.12.2019 р. № 2689. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (дата звернення: 22.11.2017).
3. Баталов Р. О. Інтерв'ю з Постійним представником президента України в Автономній Республіці Крим Антоном Кориневичем. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/2869949-anton-korinevic-postijnijpredstavnik-prezidenta-ukraini-v-arkrim.html>.
4. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Війсьні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі : навч. посіб. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.
5. Мамедов Г. А. Прийняття законопроекту №2689 – ефективне юридичне знаряддя для покарання війсьних злочинців на Донбасі. URL: <https://gordonua.com/blogs/gyunduz-mamedov/kriminalizaciya-voennyh-prestupleniy-effektivnoe-yuridicheskoe-orudie-dlya-nakazaniya-voennyh-prestupnikov-na-donbasse-1518930.html>.
6. МКТЮ, «Обвинувач проти Душко Тадіча», ІТ-94-1-AR72, Апеляційна палата, Рішення, 2 жовтня 1995 року. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/bdb3c5/pdf/> (дата звернення: 22.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Дронов В. Ю.

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Збройний конфлікт, учасницею якого є наша країна вже майже сьомий рік, став каталізатором величезної кількості порушень прав людини, причиною скоєння численних воєнних злочинів. Питання про притягнення до відповідальності осіб, які скоїли воєнні злочини в умовах збройного конфлікту на сьогоднішній день є пріоритетним напрямком державної політики, реалізація якого можлива завдяки впровадженню механізму, покликаного вирішити і низку супутніх проблем.

Наразі в Україні активно відбувається процес розробки Концепції перехідного правосуддя (*далі* – Концепція). Перш ніж зупинитися саме на воєнних злочинах в рамках даної Концепції, варто розглянути основні положення перехідного правосуддя.

Документами ЄС та ООН перехідне правосуддя визначається як «...комплекс процесів та механізмів, пов'язаних зі спробами суспільства подолати тяжкі наслідки масштабних порушень законності в минулому з метою забезпечити підзвітність, справедливість і примирення» [1]. Крім того, варто наголосити, що міжнародним досвідом не сформовано єдиної концепції перехідного правосуддя, тому впровадження такої моделі в кожній країні завжди буде мати свої особливості, проте ураховуючи такі елементи концепції, як:

- відшкодування шкоди постраждалим;
- притягнення до відповідальності винних у вчиненні воєнних злочинів та порушенні прав людини;
- право на правду (встановлення істини);
- інституційні реформи.

Слід зазначити, що серед причин незадовільного стану притягнення до відповідальності за злочини, вчинені в Україні в рамках збройного конфлікту, є, зокрема, недосконалість чинного законодавства України щодо регулювання відповідальності за міжнародні злочини, брак досвіду правоохоронців та суддів у притягненні до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права, відсутність доступу до території, що ускладнює процес збору доказів [2, с. 164].

Ключовим елементом Концепції є питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів. Це питання можна вважати «наріжним каменем» Концепції, адже покарання винних є, по-перше, засобом встановлення справедливості, а по-друге, запорукою неможливості виникнення подібного конфлікту в майбутньому.

Наразі на розгляді у Верховній Раді знаходиться Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права (Проект Закону № 2689 від 27.12.2019). Чинним Кримінальним кодексом України відповідальність за воєнні злочини передбачена статтею 438, але норми даної статті не містять повний перелік тих діянь, які можна кваліфікувати як «воєнний злочин», що є порушенням принципу правової визначеності. Законопроектом передбачено доповнити КК статтями 438-438, в яких деталізовано викладено різновиди злочинів, зазначених у 8 статті Римського статуту, а також низка порушень Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р. та Додаткових протоколів до них. Прийняття таких змін до КК було б позитивним кроком для правильної кваліфікації злочинів у майбутньому.

Ще одним питанням, яке стосується Концепції перехідного правосуддя є створення відповідних органів, до компетенції яких входила можливість розглядати міжнародні злочини та воєнні злочини зокрема. Міжнародна практика свідчить, що зазвичай розглядом таких справ займались спеціально створені суди. В Україні розглядається можливість про створення так званого «гібридного суду», який може містити міжнародний елемент [3], проте реалізація такого підходу може мати деякі труднощі через необхідність змінення національного законодавства.

У суспільстві найчастіше обговорюється питання, яка саме категорія осіб має бути притягнена до відповідальності, а яка може бути амністована. За словами розробників Концепції, остання абсолютно точно передбачає, що амністія не може стосуватися осіб, які скоїли воєнні злочини і порушили норми міжнародного гуманітарного права. Оскільки міжнародна практика рекомендує обмежитися лише категорією воєнних злочинців та винними в грубих порушеннях прав людини, це положення не влаштовує тих фахівців, які радикально пропонують притягати до кримінальної відповідальності досить

широке коло тих, хто зараз працює в органах окупаційної влади в Автономній Республіці Крим та так званих ДНР/ЛНР [4]. Тому, на думку інших фахівців, до відповідальності мають бути притягнені в першу чергу воєнні злочинці. Удосконалити цей процес було б можливим також завдяки ратифікації Римського статуту, який надав би нам більше прав у міжнародних інстанціях.

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що Концепція перехідного правосуддя – майже єдиний спосіб, який не тільки дозволить подолати тяжкі наслідки збройного конфлікту, а й забезпечити відновлення порушених прав і дозволить покарати винних у скоєнні злочинів. Оскільки Концепція – є комплексом процесів та механізмів, то частиною такого процесу також має стати імплементація у вітчизняне законодавство норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права.

Джерела:

1. Доклад Генерального секретаря Об'єдинённых Наций «Господство права и правосудие переходного периода в конфликтных и постконфликтных обществах», (S/2004/616, 23 август 2004). URL: <https://undocs.org/ru/S/2004/616>.
2. Червякова О. В. Відповідальність за воєнні злочини: через перехідне правосуддя до сталого миру та безпеки України. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 161–172. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.208602>.
3. Секретар РНБО України О. Данілов провів робочу зустріч із заступником Генерального прокурора Г. Мамедовим. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/4684.html>.
4. Закірова С. Перехідне правосуддя: сутність концепції, світова практика та уроки для України. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 19–20 (184–185). С. 2–16.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СУДДІВ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Реформування кримінального процесуального законодавства з характерною для України пріоритетною орієнтацією на європейські та міжнародні стандарти ведення кримінального судочинства та загальнолюдські правові цінності сприяло запровадженню деяких елементів ювенальної юстиції відносно спеціалізації суддів загальної юрисдикції. Особливості вимог, які висуваються до судді, уповноваженого здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, зумовлені віковими, інтелектуальними, психологічними й іншими особливостями осіб, які не досягли повноліття, що можуть значно ускладнити процес встановлення об'єктивних обставин справи та, як наслідок, призвести до судової помилки.

Слід зацентувати увагу на тому, що під час здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх, суди зобов'язані керуватися положеннями не тільки нормативно-правових актів України, зокрема ч. 14 ст. 31 Кримінального процесуального кодексу України та ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а й міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та враховувати практику Європейського суду з прав людини.

Базовим міжнародним документом, що спрямований на захист неповнолітніх в цілому та в тому числі в кримінальному судочинстві, є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини, прийнята від 20 листопада 1989 року. Так, відповідно до ч. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини, в усіх діях щодо дітей першочергова увага судами приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. До того ж, пункт «iii» ч. 2 ст. 40 зазначає, що Держави-учасниці забезпечують невідкладне прийняття рішення з розглядуваного питання компетентним, незалежним і безстороннім судовим органом у ході справедливого слухання згідно із законом [1].

П. 22 Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо

неповнолітніх («Пекінські правила», від 29.11.1985 р.) передбачена необхідність відповідної кваліфікації, спеціальної підготовки у працівників органів правосуддя в справах неповнолітніх. Для забезпечення і підтримки даної професійної компетентності слід використовувати професійну підготовку, навчання в процесі роботи, курси передпідготовки та інші відповідні види навчання [2].

З метою досягнення більшої єдності між державами-учасницями шляхом заохочення до прийняття спільних норм в правовій сфері Комітетом Міністрів Ради Європи прийняті Керівні принципи щодо судочинства, дружнього дитині від 17.11.2010 року. В п. 14, 15 визначено, що всі спеціалісти, які працюють з дітьми і від імені дітей, повинні проходити необхідну міждисциплінарну підготовку з прав і потреб дітей різних вікових груп, а також адаптованих до них процесуальних заходів. Спеціалісти, які безпосередньо контактують з дітьми, повинні проходити підготовку з питань спілкування з дітьми будь-якого віку і рівня розвитку, а також з дітьми, що знаходяться у особливо вразливих ситуаціях [3]. Недотримання судом міжнародних принципів здійснення кримінальних проваджень щодо неповнолітніх може призвести до порушення права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод (Рішення ЄСПЛ від 16 грудня 1999 року у справі «Т. проти Великобританії») [4].

В справі «Олександр Волков проти України» рішення щодо якої набуло статусу остаточного від 27.05.2013 року, оцінюючи доводи заявника щодо порушення принципу «суду, встановленого законом» в контексті розгляду його справи судовою палатою ВАСУ, особистий склад якої був сформований Головою ВАСУ, який обіймав на той час адміністративну посаду без належних правових підстав, Європейський суд в п. 81, 151 відповідно зазначив: а) згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення...; б) Фраза «встановлений законом» поширюється не лише на

правову основу самого існування «суду», але й на склад колегії у кожній справі (див. ухвалу щодо прийнятності від 4 травня 2000 року у справі «Бускаріні проти Сан-Маріно» (Buscarini v. San Marino), заява № 31657/96, та «Посохов проти Росії» (Posokhov v. Russia), заява № 63486/00, п. 39, ECHR 2003-IV) [5].

Отже, додаткові гарантії охорони прав і законних інтересів неповнолітніх, які встановлені національним законодавством з урахуванням європейських стандартів, зумовлені правом неповнолітнього на справедливий суд та полягають зокрема, в особливих вимогах щодо суддів, уповноважених здійснювати дане кримінальне провадження.

Джерела:

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text.
3. Керівні принципи Комітету Міністрів Ради Європи щодо судочинства, дружнього дитині (Прийняті Комітетом Міністрів 17 листопада 2010 р. на 1098-му засіданні заступників міністрів). URL: <https://rm.coe.int/16804c2188>.
4. Рішення Європейського суду з прав людини від 16.12.1999 року, справа Т. та В. проти Об'єднаного Королівства (T. and V. v. United Kingdom). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_028#Text.
5. Рішення Європейського суду з прав людини, Справа «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11), остаточне рішення від 27.05.2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М.

ПРИНЦИП КОМПЛІМЕНТАРНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

На початку 90-х років минулого століття почали формуватись взаємовідносини національних й міжнародних органів юстиції. Їх пов'язують із заснуванням міжнародних трибуналів *ad hoc*, зокрема Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії і Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди, та зі створенням постійно діючого Міжнародного кримінального суду. Їх основною метою було переслідування осіб, винних у здійсненні тяжких міжнародних злочинів. Важливо, що притягнення особи до відповідальності завжди відбувалось на основі принципу компліментарності юрисдикції.

У сучасному міжнародному кримінальному праві під терміном «компліментарність» розуміють характеристику юрисдикції того чи іншого суду, наприклад, принцип компліментарності юрисдикції Міжнародного кримінального суду кримінальній юрисдикції національних судів.

Принцип компліментарності – це такий вид взаємин національної та міжнародної юрисдикцій, коли «міжнародна юрисдикція не заміщає національну юрисдикцію, навіть відносно «ключових» злочинів, а просто доповнює її». Як зазначає Г. Верле, національна юрисдикція завжди має перевагу та є пріоритетною, звісно, окрім випадків, коли «держава не бажає чи не здатна вести розслідування чи розпочинати кримінальне переслідування належним чином» [3, с. 113].

Наразі принцип компліментарності закріплено в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду, а практика Суду максимально розкриває його значення. Що ж до діяльності трибуналів *ad hoc*, то їх створення є свідченням того, що міжнародна кримінальна юрисдикція була встановлена в силу неспроможності та небажання Руанди та Югославії притягнути осіб до індивідуальної відповідальності за воєнні злочини, злочини геноциду та злочини проти людяності. Відтак, повністю відповідає вимогам принципу компліментарності.

Щодо ролі Міжнародного кримінального суду, слушною є позиція Н.В. Дрьоміної, відповідною до якої «Римський статут не

дає оцінки чи характеристики жодній національній системі кримінального переслідування як такої. Тому Суд буде залишатися нейтральним у своїй взаємодії з державами» [4, с. 185].

Детальніше реалізація принципу компліментарності виражена в Статуті Міжнародного кримінального суду, а саме у ст. 1 «Суд», ст. 17 «Питання прийнятності», ст. 18 «Попередні постанови, що стосуються прийнятності», ст. 19 «Протести відносно юрисдикції Суду чи прийняття справи до провадження», ст. 20 «*Ne bis in idem*» та ст. 53 «Початок розслідування». Що стосується ст. 1, то згідно з нею Міжнародний кримінальний суд «доповнює національні системи кримінального правосуддя», а в ст. 17 закріплені чотири підстави, відповідно до яких Суд буде вирішувати чи може конкретна справа бути прийнята до провадження.

Аналогічне трактування принципу компліментарності (додатковості) можна зустріти в конвенційних нормах щодо сфери транснаціонального кримінального права. Зокрема, у Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., а саме у ст. 15 зазначається, що «кожна держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть знадобитися для того, щоб встановити свою юрисдикцію щодо злочинів, визнаних такими відповідно до статей 5, 6, 8 і 23 цієї Конвенції» [1]. У п. 4 ст. 14 Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. також встановлено, що «ця Конвенція не виключає жодної кримінальної юрисдикції, здійснюваної відповідно до національного законодавства» [2].

Проаналізувавши дані міжнародні акти, можна дійти висновку, що юрисдикція органів міжнародної юстиції вводиться тільки у тих випадках, коли національні правові системи не можуть чи не бажають здійснювати юрисдикцію. Тобто – у випадку збігу юрисдикцій, пріоритет надається саме органам національної юрисдикції.

Отже, принцип компліментарності має на меті гарантувати притягнення винних у здійсненні найбільш серйозних злочинів до відповідальності, і не суперечить законодавству сучасних демократичних держав. Крім того, принцип компліментарності вимагає усунення суперечностей між внутрішнім законодавством, зокрема між кримінально-процесуальним законодавством держави і Римським Статутом Міжнародного кримінального суду.

Джерела:

1. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712.
3. Верле Г. Принципы международного уголовного права : учебник / пер. с англ. С.В. Саяпина. Одеса : Фенікс. Москва : ТрансЛит, 2011. 910 с.
4. Дремина Н. В. Принцип комплементарности юрисдикции Международного уголовного суда. Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць. Вип. 26. Одеса : ПП «Фенікс», 2005. 504 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Наливайченко Валерія Олегівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЖІНКАМИ

Захист прав та свобод людини на сучасному етапі розвитку країн проголошено одним з основних напрямків діяльності держав, їх органів, посадових осіб. Чимала кількість міжнародно-правових актів розроблена з метою забезпечення реалізації та дотримання основоположних прав та свобод людини. В Конституції України закріплено право на свободу та особисту недоторканність, заборону дискримінації за ознаками статі [2].

Торгівля людьми, а особливо жінками, є одним з найбільш поширених та антигуманних явищ у світі. Цей транснаціональний злочин займає центральне місце в системі кримінального бізнесу, збільшуючи темпи та масштаби. Кожного року організований злочинності така діяльність приносить 32 мільярди доларів, тому сумнівів у необхідності дослідження та вирішення цієї проблеми не залишається.

Найпопулярнішим способом є вивезення осіб жіночої статі за кордон з метою подальшої експлуатації, примушування до заняття

проституцією. Багатьох дівчат молодого віку запрошують до модельних агентств і пропонують контракти за кордоном, особливо в таких країнах як Туреччина, Єгипет, Об'єднані Арабські Емірати. Це супроводжується гарантуванням досить високого заробітку і стрімким зростанням модельної кар'єри. Обмежуватися локальними та національними механізмами боротьби з такою проблемою недостатньо, що в результаті не призведе до досягнення ефективних результатів, а тому нагальною потребою є координація зусиль міжнародного співтовариства.

Значним прогресом у боротьбі з торгівлею жінками стало прийняття резолюцією Генеральної Асамблеї ООН Протоколу про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї. Міжнародне право забороняє рабство, що є частиною міжнародного звичаєвого права і це стосується всіх держав, незалежно від того чи ратифікували вони міжнародні договори, які забороняють рабство. В свою чергу, Конвенція про ліквідацію різних форм дискримінації щодо жінок 1979 року забороняє всі форми торгівлі жінками й експлуатації проституції третіми особами. Такі міжнародно-правові акти як Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею жінками і дітьми 1921 року, Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками 1933 року, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами 1949 року також регулюють дану проблему. Генеральна Асамблея і Рада Безпеки ООН приймають резолюції, що стосуються питань торгівлі людьми, тим самим забезпечуючи співпрацю у сфері протидії торгівлі людьми, прав жінок та протидії зі злочинністю. Окрім формування міжнародних стандартів, ООН виробляє і практичні рекомендації (Глобальний план дій щодо боротьби з торгівлею людьми 2010 року).

На національному рівні основним законодавчим актом є Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 року. Проте нормативно-правового врегулювання такого злочинного явища недостатньо, а тому важливим є координація діяльності державних органів, громадських, міжнародних організацій, що забезпечить багатостороннє співробітництво та виконання державами своїх зобов'язань за універсальними багатосторонніми договорами у сфері захисту прав людини. Окрім цього, такі заходи як: дослідження, інформування, кампанії з підвищення обізнаності й освітніх кампаній, соціальних й

економічних ініціатив та навчальних програм, зокрема для осіб, уразливих до торгівлі людьми, та для професіоналів, які мають стосунок до проблем торгівлі людьми [1].

Профілактика таких злочинів може виявлятися у соціальних рекламах, оскільки наше суспільство є інформаційним і вплив ЗМІ на правосвідомість є значним; врегулюванні міграційних процесів; підвищенні рівня інформованості та обізнаності населення про методи, заходи боротьби. Не приділено на законодавчому рівні уваги питанню забезпечення права на отримання адекватної компенсації за моральну та майнову шкоду жінкам.

Для викорінення такого жахливого явища, що має транснаціональний характер і яке продовжує існувати у світі необхідним є постійне вдосконалення існуючих механізмів. Організація Об'єднаних Націй шляхом прийняття Глобального плану дій та створенням Цільового фонду допомоги жертвам торгівлі людьми створює практичну реалізацію норм міжнародного права у досліджуваній сфері. Такий механізм буде ефективним на 100% тільки за умови багатостороннього діалогу, співробітництва державних органів, громадських, міжнародних організацій і дотримання розробленого міжнародним співтовариством принципу «п'яти Р»: Prevention (запобігти), Protection (захистити), Prosecution (притягнути до відповідальності), Punishment (покарати), Partnerships (співпрацювати) [3].

Джерела:

1. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми: Міжнародний документ від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#049.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n4234>.
3. Дядюра К. О. Засоби протидії торгівлі людьми: міжнародно-правовий досвід. *Форум права*. 2007. № 2. С. 48–53. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07dkompd.pdf>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бєлогубова О. О.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Через загострення військової ситуації на сході України, проявів різних форм насильства проти цивільного населення на окупованих територіях та існування реальної загрози вчинення злочинів підвищеної суспільної небезпеки, на передній план виходить питання захисту міжнародно-правових інтересів України. Здійсненню такого захисту значним чином може посприяти співпраця з Міжнародним кримінальним судом (далі – МКС) — єдиним органом, який відповідно до ст. 1 Статуту уповноважений здійснювати юрисдикцію відносно осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, які викликають стурбованість міжнародного співтовариства, і доповнювати національні органи кримінальної юстиції. Тому актуальним питанням на сьогодні є співпраця України з Міжнародним кримінальним судом та ратифікація Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Питання співпраці України та МКС в працях розглядали вчені: П. Бірюков, І. Бліщенко, І. Бондарєв, О. Волеводз, С. Гріцаєв, Н. Дрьоміна, О. Касинюк, М. Костенко, І. Марусін, В. Пилипенко, М. Михайлов, І. Фісенко, М. Арсанджані, М. Бензінг, М. Бергамо, Б. Бертрам, Н. Браун, Ф. Бюньон, Х. Ван дер Вільтен, Е. Давид, Н. Джейн, С. Заппала, Р. Крайєр, М. Леттімер, А. Майєр, Ф. Манн, Д. Робінсон, Дж. Стінг, П. Фішер, Д. Флек, Дж. Холмс, Д. Шеффер та інші.

МКС є постійно діючим органом міжнародної кримінальної юстиції, юрисдикція якого розповсюджується на «самі серйозні злочини, які викликають заклопотаність всього міжнародного співтовариства» і які були вчинені після набуття чинності Статуту. До складу Суду входять Президія, Апеляційне відділення, Судове відділення, Палата попереднього провадження, Канцелярія Прокурора і Секретаріат [1], на яких лежить відповідальність нести справедливую та неупереджену службу. У вироку Нюрнберзького трибуналу зазначено, що «злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними суб'єктами, і тільки на основі покарання фізичних

осіб, які вчинили такі злочини, може бути забезпечено дотримання положень міжнародного права» [2].

Суперечливим і актуальним на сьогоднішній день виступає питання щодо введення МКС в національний кримінальний процес в якості його суб'єкта.

Незважаючи на те, що 20 січня 2000 року Україною був підписаний Римський статут Міжнародного кримінального суду, він досі залишається не ратифікованим, тому що виникли певні труднощі, пов'язані з його імплементацією у внутрішньодержавне право. Першою перешкодою на шляху до ратифікації цього документу стало звернення Президента України до КСУ з приводу з'ясування відповідності Римського статуту Конституції України. У своєму висновку від 11.07.2001 № 3-в/2001 Конституційний Суд зазначив, що існує певна суперечність між положеннями Статуту та Конституції. Свою позицію суд обґрунтовує наступним: «...Міжнародний кримінальний суд доповнює систему національної юрисдикції. Можливість такого доповнення судової системи України не передбачена розділом VIII «Правосуддя» Конституції України. Це дає підстави для висновку, що абзац 10 преамбули та стаття 1 Статуту не узгоджуються з положеннями частин першої, третьої статті 124 Конституції України, а тому приєднання України до цього Статуту відповідно до частини другої статті 9 Конституції України можливе лише після внесення до неї відповідних змін» [3].

Також варто відмітити, що під час ратифікації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС 16 вересня 2014 року, Верховна Рада зробила таку заяву: «Зобов'язання України, які впливають зі статті 8 Угоди, щодо ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України» [4].

У 2016 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року яким було доповнено ст. 124 частиною 6: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду», однак дане положення набуде чинності через три роки, тобто 30 червня 2019 року. Зокрема необхідно включити до Кримінального Кодексу України статті щодо злочинів проти людяності, а також окремих видів

воєнних злочинів. Більшість держав-учасниць запровадили кримінальну відповідальність за міжнародні злочини, що підпадають під компетенцію МКС [5].

Наступним чинником, який вплинув на те, щоб питання щодо визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду було врегульоване, стали наслідки подій листопада 2013 – лютого 2014 років на території України. Зафіксовані випадки масштабних порушень прав людини і застосування насильства, які можуть розглядатись міжнародною спільнотою як злочини проти людяності стали приводом звернення до Міжнародного суду. Зокрема, Верховна Рада України 25.02.2014 року звернулася до цієї міжнародної судової установи з заявою, що мала назву «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року» № 790-VII [6]. Такої ж спрямованості заяву було надіслано і в 2015 році «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» від 04.02.2015 р. № 145-VIII [6].

Також, звернення Верховної Ради України до парламентів іноземних держав та міжнародних організацій від 7 лютого 2017 року щодо засудження ескалації збройної агресії Російської Федерації проти України підкреслює значущість міжнародної інституції у гарантуванні безпеки.

Цими заявами Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду *ad hoc* – тобто щодо окремих конкретних випадків. Стаття 12 Римського статуту не забороняє здійснення співпраці таким шляхом і вказує, що держава, яка не є стороною Статуту, може визнати юрисдикцію Суду щодо конкретної ситуації, подавши відповідну заяву до Секретаря Міжнародного кримінального суду [7]. Фактично таке положення передбачене для країн, що не ратифікували Римський Статут, але прагнуть, щоб злочини скоєні на їхній території були розслідувані саме Міжнародним кримінальним судом.

Таким чином, можемо зробити висновки, що необхідність безпосередньої співпраці України з Міжнародним кримінальним судом на постійній основі є надзвичайно важливою та нагальною. Нагальна потреба ратифікації Римського статуту зумовлена не лише вимогами Угоди про Асоціацію, а й напруженою ситуацією в державі, в якій існує постійна нависаюча загроза скоєння воєнних злочинів, які можуть бути розслідувані лише на міжнародному рівні.

Джерела:

1. International Criminal Court. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886Z283503ZRomeStatutEngl.pdf>.
2. Цирфа Ю. Міжнародна кримінальна юстиція: індивідуальний підхід. URL: <http://www.viche.info/journal/4090/>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. ВВР. 1996. № 30.
4. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
5. Хачатурян Т. Х. Проблеми імплементації Статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство деяких зарубіжних країн. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_2/Khachatu.pdf.
6. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду «Про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року»: постанова, заява Верховної Ради України від 25.02.2014 р. № 790-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/790-18>.
7. Римский статут Международного уголовного суда. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

**ВАЖЛИВІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ СПРАВИ
РАДОВАНА КАРАДЖИЧА («БОСНІЙСЬКОГО М'ЯСНИКА»)**

Сучасне міжнародне право довгий час визнавало, що до міжнародно-правової відповідальності можуть притягуватися тільки держави як основні суб'єкти міжнародного права. Таке твердження з плином часу почало змінюватися, а саме, коли з другої половини XX століття у зв'язку з визнанням Міжнародним судом ООН міжнародної правосуб'єктності самої Організації Об'єднаних Націй в практиці міжнародного права починає складатися правило про визнання правосуб'єктності всіх міжнародних міжурядових організацій [1, с. 26].

Міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб є новим явищем в міжнародно-правовій практиці, яка фактично є визнанням необхідності притягнення до відповідальності як держави, так і конкретних осіб, що стоять за злочинами проти загального міжнародного права. Слід зазначити, що міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб виступає як форма і наслідок відповідальності самої держави. У разі здійснення фізичними особами злочинів міжнародного характеру безпосередньо відповідають саме вони. Відповідальність держави може виникати як результат незабезпечення відповідальності фізичних осіб, тобто невиконання своїх договірних зобов'язань [2, с. 436].

При характеристиці необхідно виходити з того, що після закінчення Другої світової війни притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності воєнних злочинців поклало початок міжнародного кримінального правосуддя, що встановило принцип індивідуальної кримінальної відповідальності за здійснення міжнародних злочинів. Вперше положення щодо відповідальності фізичної особи було сформульовано у Статуті Нюрнберзького та Токійського військових трибуналів. При цьому, Статуту трибуналів зобов'язують держави надавати допомогу, включаючи розшук та впізнання, отримання свідчень і виявлення доказів, арешт і затримання, передачу обвинуваченого трибуналу. Все це вимагає внесення відповідних положень до кримінального і карно-

процесуального права держав. І якщо держава не хоче чи не бажає здійснювати національну кримінальну юрисдикцію, міжнародні трибунали отримують право здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції на підставі принципу комплементарності.

Розглядаючи питання індивідуальної кримінальної відповідальності, доречним буде звернутися до практики Міжнародного кримінального трибуналу у справах щодо колишньої Югославії, який був створений для розслідування воєнних злочинів під час збройного конфлікту на території останньої. Інтерес привертає справа щодо Радована Караджича, екс-президента Республіки Сербської в Боснії. Караджича називають «боснійським м'ясником», оскільки внаслідок його наказів під час війни у Боснії загинули десятки тисяч людей. Серед звинувачень, які висунули Караджичу в Гаазі – геноцид, злочини проти людяності, зокрема переслідування, вбивства, депортації, терор, незаконні напади на мирне населення, взяття в полон миротворців ООН.

Важливо, що у 2007 році, до затримання і розгляду справи Радована Караджича, Міжнародний Суд ООН поставив крапку у історичному спорі між Боснією та Герцеговиною проти Сербії та Чорногорії, встановивши відсутність відповідальності Сербії за акти геноциду боснійських мусульман. Разом з тим, було встановлено, що Сербія все ж порушила свої зобов'язання за Конвенцією щодо попередження та покарання злочину геноциду, оскільки не здійснила необхідних заходів для запобігання геноциду в Сребрениці в 1995 році [3]. Рішення у цьому міждержавному спорі демонструє важливість індивідуальної кримінальної відповідальності тоді, коли геноцидальний умисел держави неможливо встановити.

Суд над Радованом Караджичем розпочався в 2009 році, незважаючи на те, що звинувачення йому висунули ще у 1995 році за організацію масового вбивства мусульман у Сребрениці. Як зазначалось в Статуті Нюрнберзького трибуналу, фізичні особи, а не абстрактні суб'єкти (держави) здійснюють злочин. Тому індивідуальна кримінальна відповідальність є важливим чинником у боротьбі з безкарністю.

Понад дванадцять років Радован Караджич переховувався від правосуддя, доки у 2008 його не заарештували у Белграді. Лише 24 березня 2016 року Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії засудив Радована Караджича до 40 років

ув'язнення за воєнні злочини і геноцид, скоєні під час боснійської війни. При цьому, суд вирішив зняти з нього одне з двох пред'явлених йому звинувачень у геноциді. Але Караджич вирішив не зупинятися, та 23 квітня 2018 року подав апеляцію на винесений йому раніше вирок. 20 березня 2019 року Міжнародний залишковий механізм для кримінальних трибуналів змінив вирок колишньому лідерові боснійських сербів Радовану Караджичу з 40 років в'язниці до довічного ув'язнення. Довічне ув'язнення – це вже остаточний вирок, який Караджич не може оскаржити.

Відтак, фізичні особи притягуються до кримінальної відповідальності відповідно до норм міжнародного права, що передбачають здійснення міжнародного правосуддя на підставі принципу комплементарності. Застосування такої практики є проявом подальшого становлення і реалізації принципу покарання індивідів за здійснення таких злочинів, що визнаються світовою спільнотою міжнародними. Крім того, в межах міжнародно-правової відповідальності держав іноді досить складно довести відповідальність держави. І якби не можливість притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності за злочин геноциду, то в конкретному випадку панувала б ситуація безкарності за геноцид боснійських мусульман в Сребрениці, який є найбільшим масовим вбивством після Другої Світової війни.

Джерела:

1. Левин Д. Б. Ответственность государств в современном международном праве. М. : Международные отношения, 1966. 217 с.
2. Лукашук И. И. Международное право: особенная часть: учебник для студентов юридических факультетов и вузов. Изд. 3-е, перераб. и доп. М.: Волтерс Клувер, 2005. 517 с.
3. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, P. 43.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

ПРОБЛЕМА РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ В УКРАЇНІ

Україна в умовах Євроінтеграції постійно розвивається, разом із підписанням Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) наша держава підкреслила своє бажання наблизити національне законодавство до «acquis ЄС» шляхом тісної співучасті у розробці, підписанні, ратифікації європейських нормативно-правових актів різних галузей права. До них має належати і Римський статут (далі – РС), у підготовці якого Україна брала активну участь, підписала ще 20 січня 2000 року, але досі не ратифікувала, та разом з цим 19 листопада 2006 року для нашої держави все ж таки набрала чинності Угода про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) від 9 вересня 2002 року. Всебічний та поглиблений аналіз проблем, пов'язаних з ратифікацією РС в Україні та труднощі, що виникли з його імплементацією у внутрішньодержавне законодавство викладений у працях таких науковців, як Т. Ф. Рибалко, Р. Волинець, Н. А. Боднар, П. Д. Пилипенко, М. Стельмах, А. О. Кориневич, А. В. Підгородинська та інші.

Отже, які етапи прийняття необхідності ратифікації пройшла Україна: спочатку Президент України звернувся до Конституційного Суду України (далі – КСУ) для в'яснення сумісності РС та Конституції України (далі – КУ). У своєму рішенні від 11.07.2001 № 3-в/2001 КСУ надійшов до такого висновку: «МКС доповнює систему національної юрисдикції. Можливість такого доповнення судової системи України не передбачена розділом VIII «Правосуддя» КУ. Це дає підстави для висновку, що абзац 10 преамбули та стаття 1 Статуту не узгоджуються з положеннями частин першої, третьої статті 124 Конституції України, а тому приєднання України до цього Статуту відповідно до частини другої статті 9 КС можливе лише після внесення до неї відповідних змін» [2]. А під час ратифікації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС 16 вересня 2014 року, Верховна Рада заявила: «Зобов'язання України, які впливають зі статті 8 Угоди, щодо ратифікації РС Міжнародного кримінального суду 1998 року будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції

України» [3]. Щоб усунути рішення КС України, яке перешкоджає ратифікації РС, Закон України від 2 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» статтю 124 КУ викладає в новій редакції, та ч.6, зазнавши суттєвих змін, зазнає, що «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутим Міжнародного кримінального суду», та як визначено Прикінцевими та перехідними положеннями Закону, ч. 6 статті 124 КУ набирає чинності 30 червня 2019 року [4] Тобто на даному етапі, Україна скористалася пунктом 3 статті 12 РС та визнала юрисдикцію МКС, не ратифікувавши його, адже ратифікація – дуже довготривалий процес, з урахуванням попереднього рішення КС, проблемою гармонізації внутрішнього законодавства, а саме необхідно включити до Кримінального Кодексу України статті щодо злочинів проти людяності, а також окремих видів воєнних злочинів, ще нам слід, як і більшість держав-учасниць, запровадити кримінальну відповідальність за міжнародні злочини, що підпадають під компетенцію МКС[5]. Разом із цим рішенням на Україну покладаються усі обов'язки, а саме зобов'язання співпрацювати з МКС та виконувати усі рішення й накази, а права, які надаються державам, що ратифікували КС, а саме право бути членом Асамблеї держав-учасниць МКС, право брати участь в виборах Прокурора МКС та подавати кандидатуру судді МКС, право активно брати участь у роботі загалом Україні не надається. Виходячи з вищенаведеного стає зрозумілим, що не зовсім вірним було тлумачення КСУ «принципу комплементарності», на основі якого здійснює свою діяльність Міжнародний Суд. Та вже рік як пройшов вищезазначений термін, а певних зрушень і досі, на жаль, немає.

На сьогодні РС ратифікували лише 122 держави, населення яких становить приблизно третина населення всього світу. Усі держави-члени ЄС ратифікували Статут, усвідомлюючи, що такі злочини як геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії, мають розглядатися стабільним міжнародним органом кримінальної юрисдикції, адже вони цілком порушують Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод. Також є певна тенденція, що країни, які регулярно є учасниками бойових дій, такі як Росія, Китай, Індія, США, більшість арабських держав також не ратифікували РС. На превеликий жаль,

міжнародний кримінальний суд не має власного механізму правозастосування та базується на співпраці держав, що ратифікували РС, тому в інтересах усіх країн світу ратифікувати положення статуту та добросовісно до них дотримуватися, у тому числі і Україні.

Таким чином, ратифікація Римського статуту Україною є дуже важливим напрямом, який підкреслить готовність нашої держави боротися та співпрацювати з Європейським Союзом проти безкарності, несправедливості та ще раз доведе серйозність наміру повноцінно вступити до Європейського Союзу. Також, на мою думку, тільки МКС дійсно може допомогти Україні у всебічному та незалежному розслідуванні злочинів, які відбувалися в окупованому Криму та Донбасі.

Джерела:

1. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський статут). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01>.
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1401-19/paran195#n195>.
4. Рибалко Т. Ф. Правові проблеми ратифікації Римського статуту в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 304-307. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_12_72.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

СЕКЦІЯ № 8

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ЗНОСИНИ

Замаскіна Анастасія Михайлівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФЕНОМЕН СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВАМИ

Спорт сьогодні займає важливе місце в житті кожної людини і суспільства в цілому. Здоровий спосіб життя та зайняття спортом стали модною тенденцією сучасного світу, тому, що в наші дні люди особливо дбають про своє здоров'я, а спорт має позитивний вплив на стан фізичного та психологічного здоров'я людини.

Спорт став важливою галуззю економіки багатьох країн, в тому числі й України. До нього залучено значні фінансові кошти і велику кількість робочої сили. У теперішній час ступінь розвитку спортивно-оздоровчої сфери є одним із факторів, що впливає на темпи розвитку суспільства, рівень і якість життя населення, ділову активність. Сучасні дослідження показують, що у людей, які систематично займаються фізичною культурою і спортом, продуктивність праці вища порівняно з тими, хто спортом не займається [1; с. 8].

Феномен спорту виявляється у тому, що він став явищем глобального характеру, об'єднуючи людей різних національностей, релігій, культур. Водночас спорт створює певний імідж країни, сприяючи таким чином реалізації її інтересів на міжнародній арені. Тобто за допомогою спорту будь-яка країна має змогу заявити про себе.

Дипломатія і спорт – це полярні поняття. Адже дипломатія являє собою мистецтво мирного вирішення спорів. Спорт же, на противагу, передбачає конкуренцію, суперництво і в якійсь мірі агресію. Тому, це категорії антонімічного значення, але у поєднанні вони утворюють новий концепт.

Використання інструментів спортивної дипломатії може якщо не цілковито розв'язати проблему, то принаймні створити більш

сприятливі умови для подальшого діалогу вже на найвищому рівні – в політичній площині. Нині, в умовах глобалізації, загострення міжнародних відносин, зростання загрози політичних конфліктів і криз помітно зростає роль не політизованих міжнародних організацій і громадських структур, здатних зробити певний внесок у вирішення світових проблем. Йдеться, перш за все, про підвищення ролі спорту, спортивної дипломатії в зміцненні миру, взаєморозуміння, розрядці міжнародного навантаження та встановленні міждержавних контактів [2; с. 154].

Щодо правового закріплення цієї проблематики, то на даний час термін «спортивна дипломатія» не знайшов свого втілення ні в національному законодавстві, ні в міжнародному праві. Загальні норми про правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту містяться в Законі України «Про фізичну культуру і спорт». Міжнародне право також приділило спорту увагу, зокрема в Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, Міжнародній конвенції проти апартеїду в спорті, а також у двосторонніх договорах.

В доктрині вживається поняття «спортивна дипломатія», під яким слід розуміти ряд формальних і неформальних дій держави, її дипломатичних представництв, спортивних представників, спортсменів і тренерів для досягнення цілей зовнішньої політики через спорт і спортивні змагання. Отже, це особливий вид діяльності в якому спорт виступає способом досягнення конкретних зовнішньополітичних цілей.

Одним із яскравих прикладів спортивної дипломатії стало відвідання Ліги Чемпіонів 2018 р. тодішнім президентом України П.О. Порошенком із королем Іспанії Хуаном Карлосом I, президентом Естонії К.І. Кальюлайд і прем'єр-міністром Болгарії Б. Борисовим. На таких заходах часто обговорюються питання, які мають важливе значення для формування зовнішньої політики. Така форма спортивної дипломатії була завжди популярна на міжнародній арені та вирішувала конфлікти, які тривали роками.

Таке співробітництво закладає підвалини накопичення досвіду українських дипломатичних відомств, державних і недержавних інституцій у реалізації принципів спортивної дипломатії. Це є форма неофіційної взаємодії певних груп спортивного товариства між собою та із офіційними органами

влади. Тому це питання потребує нормативного закріплення з боку міжнародного права.

Спортивна дипломатія також часто призводить до визнання *ad hoc*. Так, наприклад, футбольний матч між Україною і Косово в межах відбіркового турніру чемпіонату світу з футболу, що проходив 6 жовтня 2017 року, фактично є визнанням Україною Косова *ad hoc*. Такий висновок робиться на підставі того, що відбувались безпосередні переговори між національними футбольними федераціями двох держав, які були уповноважені Урядом України та Косово. Після цього Україна змінила свою позицію щодо Косово та фактично почала рухатись в бік визнання цієї держави. Зокрема, у вересні 2020 року Україна почала визнавати паспорти видані в Косово [6].

Спортивна дипломатія не замінить класичну дипломатію, вона стане поштовхом у розквіті дипломатичних відносин та міжнародного права. Вона є продуктивним елементом розвитку дипломатії, хоча може й випереджати її, створювати нові обставини для обговорення чи вирішення проблем.

Отже, на сьогоднішній день відсутня нормативна база, яка регулює цю сферу. Тому закріплення спортивної дипломатії у міжнародному праві є актуальним питанням на сьогодні. Основним аргументом є те, що спортивна дипломатія діє в інтересах миру, встановлення взаєморозуміння та довіри, вона об'єднує держави на тлі суперечностей, які існують між урядами відповідних країн, спортивні зустрічі, переважно, вносять політику розрядки між ними. Частота використання спортивної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах зростає, що піднімає її на новий рівень розвитку.

Джерела:

1. Стахів І. Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг: монографія. Редакція «УП». 2017. 200 с.
2. Спортивна дипломатія: сутнісне значення, виклики і перспективи для України. Ю. В. Філіппова. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. 158 с. Режим доступу: http://politicus.od.ua/3_2020/25.pdf.
3. Законі України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №14. Ст. 80.

4. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті від 03.08.2006р. Документ 952_007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text.
5. Міжнародна конвенція проти апартеїду в спорті від 08.05.1987 р. Документ 995_122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_122#Text.
6. Україна почала визнавати паспорти, видані частково визнаним Косовом. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/24/7114648>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.

СЕКЦІЯ № 9

МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Біб Олена Сергіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

В умовах інтеграції України у європейську та світову спільноту, після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом актуальним залишається питання гармонізації українського законодавства з правом ЄС. У цьому контексті вагоме значення має аналіз джерел правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів в Україні.

Сьогодні значна кількість спорів розглядається в Міжнародному Суді ООН. Цим зумовлена необхідність удосконалення правового механізму визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів в Україні.

Виходячи із ст. 92 Статуту Організації Об'єднаних Націй Міжнародний суд є головним судовим органом ООН. Його основне призначення полягає у вирішенні будь-яких міжнародних спорів, що будуть передані суду державами. У п. 1 ст. 33 Статуту ООН наголошено на застосуванні мирних засобів врегулювання міжнародних спорів, одним із яких є судовий розгляд, а саме розгляд міжнародних спорів Міжнародним судом ООН, що діє на постійній основі.

Міжнародний Суд приймає рішення на основі діючого міжнародного права. Рішення Суду є остаточними та оскарженню не підлягають. Якщо сторона ухиляється від виконання судового рішення, друга сторона може звернутися до Ради Безпеки, яка має право зробити відповідну рекомендацію або вжити заходів для забезпечення виконання рішення Суду [5, с. 242].

Е. де Брабандер, вказує на те, що судові рішення чітко зазначені як «допоміжний засіб для визначення норм права»,

додаючи, що такі рішення можна класифікувати як матеріальні джерела. Також вчений визнає: «Незважаючи на відсутність будь-якого правила щодо обов'язкового прецеденту в міжнародному праві взагалі, посилення на попередні справи Постійної палати міжнародного правосуддя, Міжнародного суду ООН, Міжнародного трибуналу з морського права – це поширене явище» [1].

Ісполінов О. зазначає: «Сучасні міжнародні суди не тільки застосовують і тлумачать право, але й створюють нові норми права». Вчений пропонує розглядати наявність прецедентної сили судових рішень у деяких аспектах: 1) із точки зору обов'язковості прийнятих раніше рішень для самого суду; 2) в практиці тих міжнародних судів, в яких функціонує апеляційна інстанція (Міжнародні трибунали щодо колишньої Югославії та Руанді, ЄСПЛ, Суд ЕС) або наглядове судочинство (це вертикальний прецедент); 3) питання про прецедентну силу рішень міжнародних судових органів для всіх інших міжнародних судових установ (так званий горизонтальний прецедент) [4, с. 80].

Відповідно до ст. 38 Статуту Міжнародного Суду його рішення є допоміжним джерелом права, тобто не створює чи змінює норми міжнародного права, а лише встановлює існуюче право. На думку Тункіна Г. І., рішення Міжнародного Суду входять у процес нормотворення як частина міжнародної практики в тому, що стосується констатації наявності норм міжнародного права чи їх тлумачення [8]. Рішення Суду та консультативні висновки, якщо вони винесені відповідно до принципів і норм міжнародного права, можуть і повинні позитивно впливати на правосвідомість та практичну діяльність суб'єктів міжнародного права, основними з яких є держави [3].

Функціональне призначення міжнародного судочинства є відображенням принципу мирного вирішення міжнародних спорів. В основі обов'язковості рішення міжнародного суду чи арбітражу лежить визнання юрисдикції міжнародного суду. Тільки загальна воля суверенних держав слугує джерелом імперативної сили рішення і гарантує його виконання. Звідси впливає відсутність примусу до виконання рішення міжнародного суду. Міжнародний суд виносить рішення, але немає сили, яка б могла примусити суверенну державу виконати його. Це значить, що суверенна держава ніколи не може виявитися «покараною» в результаті судового розгляду [9].

Розглянемо правове регулювання питання виконання рішень Міжнародного Суду ООН. Так, частина 1 ст. 94 Статуту ООН передбачає, що кожен Член Організації зобов'язується виконати рішення Міжнародного Суду по тій справі, в якій він є стороною. Частина 2 ст. 94 констатує, що у випадку, якщо якась сторона у справі не виконає зобов'язання, покладене на неї рішенням Суду, інша сторона може звернутися в Раду Безпеки, що може, якщо визнає це за необхідне, надати рекомендації або ухвалити рішення про вжиття заходів для приведення рішення у виконання [6].

Стаття 59 Статуту Міжнародного Суду ООН встановлює, що рішення Суду обов'язкове лише для сторін, що беруть участь у справі та лише у даній справі. Відповідно до ст. 60 рішення є остаточним і не підлягає перегляду. У випадку спору щодо змісту або обсягу рішення його тлумачення належить Суду на вимогу однієї із сторін. Стаття 61 фіксує, що прохання про перегляд рішення може бути заявлене лише на основі заново виявлених обставин, які за своїм характером можуть вирішальним чином вплинути на хід справи і які при винесенні рішення не були відомі ні Суду, ні стороні, яка просить про перегляд, при тій неодмінній умові, що така необізнаність не була наслідком недбалості. Частина 3 зазначеної статті містить положення про те, що Суд може вимагати, щоб умови рішення були виконані, перш ніж відкріє провадження з перегляду справи [7].

Необхідно зазначити, що статистичні дані щодо виконання рішень Міжнародного Суду ООН свідчать про зменшення кількості добровільно виконаних державами рішень: якщо в 1947–1987 рр. – 80% рішень виконані без прийняття додаткових заходів, то у 1987–2004 рр. їх кількість становила лише 60% [2].

Таким чином, можемо зробити висновки, що питання виконання рішень є досить непростим. Завданням міжнародного судочинства є вирішення міжнародних спорів і в разі відмови сторони спору від виконання рішення, постає питання ефективності інституту міжнародної судової процедури як мирного засобу вирішення міжнародних спорів.

Джерела:

1. Eric De Brabandere. The Use of Precedent and External Case Law by the International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea. *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*. 2016. Volume 15, Issue 1. P. 24–55.

2. Paulson C. Compliance with Final Judgments of the International Court of Justice Since 1987. *American Journal of International Law*. 2004. Vol. 98, No. 3. P. 434, 458–459.
3. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / За ред. В. Г. Буткевича. К. : Либідь, 2002. 608 с.
4. Исполинов А. С. Прецедент в международном праве (на примере Международного суда ООН, ЕСПЧ, ВТО и Суда ЕАЭС). *Законодательство*. 2017. № 1. С. 78–87.
5. Міжнародне право: [Навч. посібник] / За ред. М. В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
6. Статут Організації Об'єднаних Націй. *Представництво ООН в Україні*. К. : Департамент громадської інформації ООН, 2008. 67 с.
7. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
8. Тункин Г. И. Теория международного права. М. : Зерцало, 2000. 163 с.
9. Шинкарецькая Г. Г. Судебные средства разрешения международных споров (тенденции развития) : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.10 / Шинкарецькая Галина Георгиевна. М. 2010. 341 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

Галімурка Петро Іванович

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ СПРАВ В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН

Дослідження рішень Міжнародного суду (далі – МС) ООН є актуальним з огляду на різносторонній вплив таких рішень на розвиток міжнародного права. Однак окремої уваги заслуговує питання процедури розгляду справ в МС ООН, оскільки воно демонструє порядок розгляду аргументів протилежних сторін та ухвалення вищевказаних рішень.

Норми, які регулюють процесуальні питання діяльності МС ООН містяться у Статуті МС ООН, який є невід'ємною частиною Статуту ООН, Регламенті МС ООН та Практичних Директивах МС ООН. За ієрархією Статут МС ООН є вищим правовим актом по відношенню до Регламенту МС ООН, це впливає із загально-

правового принципу *lex superior derogat vel abrogat inferiori* [1, с. 64]. За таких обставин, Регламент МС ООН, як більш спеціальний за своєю природою правовий акт повинен не суперечити положенням Статуту МС ООН.

Таким же є співвідношення між Регламентом МС ООН та Практичними Директивами МС ООН. Незважаючи на практичну цінність, Практичні Директиви МС ООН називають м'яким процесуальним правом МС ООН, оскільки їх юридична сила викликає питання [2, с. 11-14].

Загальні положення, які регулюють процес розгляду справ в МС ООН викладені у главі III Статуту МС ООН (статті 39–64). Як впливає із змісту ч. 1 ст. 30 Статуту МС ООН, більш детальні правила судочинства встановлюються Судом у власному Регламенті. З огляду на це, Регламент МС ООН є свого роду процесуальним кодексом МС ООН, яким врегульовано питання складу суду (колегій суддів), права та обов'язки учасників під час письмової та усної стадій справи, порядок розгляду прохань про застосування тимчасових забезпечувальних заходів, порядок розгляду попередніх заперечень відносно юрисдикції суду та допустимості (прийнятності) позову (вимоги), порядок пред'явлення зустрічних вимог, вступу третіх сторін у справу, винесення рішення та його тлумачення. Із практики застосування ст. 30 Статуту МС ООН необхідно зазначити, що Суд може вносити поправки до Регламенту, або приймати повністю нові положення Регламенту, як це було здійснено у 1978 році.

Сама процедура розгляду справ складається із двох стадій – письмова та усна. Функцією письмового провадження є викладення всіх відповідних фактів та норм права перед МС ООН з усіма підтверджуючими доказами [3, с. 177]. Якщо справа розпочата способом подання позовної заяви, письмова стадія розгляду справи складається із подання позивачем меморандуму та відповідачем – контрмеморандуму. Лише якщо сторони домовились про це, або Суд дійшов висновку про відповідну необхідність, позивачу надається право подати відповідь, а відповідачу – репліку на відповідь [4].

Щодо строків подання вищевказаних змагальних документів сторін, суд беручи до уваги ст. 48 Статуту МС ООН та ст. 31, ч. 1 ст. 44, Регламенту, через Голову Суду отримує інформацію про позицію сторін відносно даного питання, і вирішує, які строки

необхідно встановити для подання сторонами цих документів у формі наказу. Із змісту ч. 3 ст. 44 Регламенту слідує, що Суд може, за проханням сторони продовжити встановлені для подання змагальних документів строки, або, якщо строк пропущено – розглядати такий документ як дійсний, якщо визнає, що таке прохання є достатньо виправданим.

Практика Суду свідчить, що продовження строків оформлюється також у формі наказу. Розпорядження щодо продовження строків може міститись не лише у окремому наказі щодо даного питання, а й інших видах рішень Суду, наприклад у наказах щодо встановлення тимчасових забезпечувальних заходів, у рішеннях щодо допустимості вимог та зустрічних вимог, рішеннях щодо попередніх заперечень. Разом з тим, необхідно зазначити, що відповідно до ст. 48 Регламенту, строки повинні бути настільки короткими, наскільки дозволяє характер справи [4]. Беручи до уваги дане положення та враховуючи сучасні тенденції щодо пришвидшення судових та арбітражних процедур, Суд у 2009 році вніс поправку до Практичної Директиви III про те, що сторонам рекомендується викладати письмову позицію якомога більш лаконічно [5].

Важливим аспектом письмової стадії провадження є те, що до будь-якого змагального документа сторони (напр. меморандуму) мають бути долучені усі підтверджуючі документи (докази) [4]. Однак враховуючи ту ж Практичну Директиву III, сторонам рекомендовано, щоб документи (докази), які долучаються були ретельно відібрані, тобто стосувались конкретних обставин, на які посилаються сторони [5].

Зміст усного провадження у загальному розумінні регулюється у ч. 5 ст. 43, Статуту МС ООН, який вказує на дві різні процесуальні дії: виклад усних аргументів від імені сторін представниками, адвокатами та повіреними та надання усних доказів [6]. Деталі викладено у ст.ст. 54-72 Регламенту МС ООН.

Як правило, усне провадження включає два раунди усних слухань (засідань), в яких сторони коментують як первісні позовні вимоги, так і зустрічні вимоги, якщо їх було визнано допустимими. Другий раунд, якщо він проводиться, повинен бути коротким [7]. На практиці між цими двома раундами бувають вихідні або принаймні один вихідний день, щоб представники та адвокати мали час на підготовку. Окрім того,

беручи до уваги ч. 2 ст. 62, ст.ст. 63-65 Регламенту в ході усних слухань (або між ними) можуть бути допитані за ініціативою сторін або Суду свідки та експерти [4].

Отже, процедура розгляду справ МС ООН складається із двох стадій – письмової та усної. З першого погляду може здатись, що процедура досить детально врегульована Регламентом МС ООН, однак практика свідчить про те, що кожна із стадій наділена власними особливостями та нюансами.

Джерела:

1. Kolb R. The Elgar Companion to the International Court of Justice. *Edward Elgar Publishing Limited*, 2014. 486 p.
2. Palchetti P. Making and enforcing procedural law at the International Court of Justice. *Questions of International Law*. 2019. Vol. 61. P. 5–20.
3. Rosenne S. The International Court of Justice New Practice Directions. *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*. 2009. Vol. 8, P. 171–180.
4. Rules of Court (1978). URL: <https://www.icj-cij.org/en/rules>.
5. Practice directions. URL: <https://www.icj-cij.org/en/practice-directions>.
6. Статут МС ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
7. ICJ Press Release No. 2002/12 of 4 April 2002. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/press-releases/0/000-20020404-PRE-01-00-EN.pdf>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Земан І. В.

Грищенко Карина Ігорівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З БЕЗПЕКИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

В світі поганою тенденцією стало вирішення міждержавних питань шляхом прояву агресії, анексування території. Не виключенням став і конфлікт між Росією та Україною на сході

України. Починаючи з 2014 року держава перебуває у стані збройного конфлікту, що не може не вплинути на відносини України в усіх сферах життєдіяльності країни.

Україна, як визнано статтею 1 Конституції України, суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, є учасником міжнародних відносин. І реалізує своє право на захист шляхом втручання в врегулювання конфлікту на сході міжнародної Організації з безпеки і співробітництва в Європі [1].

Що ж загалом представляє собою міжнародна організація та яка її роль у вирішенні даного питання?

Міжнародна організація являється об'єднанням незалежних країн, урядів спрямованих на вирішення питань безпеки і співробітництва в Європі, а також у сферах, що стосуються прав та свобод людини відповідно з Гельсінським Заключним Актом НБСЄ 1975 року, між країнами-членами [2]. Уряд країн учасників діє в інтересах та від імені держави, яку представляє у міжнародних відносинах. Україна, як учасниця Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) є з 30 січня 1992 року.

Ціль міжнародної організації чітко тлумачиться в її функціях, що покликані сприяти зниженню напруги, становленню миру, стабільності і безпеки. Для того, щоб сприяти проведенню діалогу на місцях, місія взаємодіє з органами влади різних рівнів, громадянським суспільством, етнічними та релігійними групами та місцевими громадами. Місія проводить збір інформації, доповідає про ситуацію з безпекою, здійснює встановлення і інформує про факти конкретних інцидентів, в тому числі тих, які стосуються заявлених порушень основоположних принципів ОБСЄ. Саме ці функції покладені в основу діяльності Місії на території України.

Діяльність ОБСЄ в Україні на сьогодні є достатньо важливою, оскільки це допоможе шляхом встановлення фактів вирішити конфлікт мирним способом. Робота Організації включає в себе дві місії: по-перше, Спеціальну моніторингову місію(далі СММ), по-друге, Місію спостерігача ОБСЄ на російських пунктах пропуску. Відповідно до норм міжнародного законодавства діяльність спостерігачів та СММ визначається Кодексом поведінки членів місії ОБСЄ [3].

Якщо говорити про завдання, що стоїть перед Організацією, то як запевняє Александр Хуг (перший заступник керівника СММ з 2014 до 2018 року): «Завдання СММ – встановлювати факти. Вона

не проводить розслідування, вона не поліція, не займається збором доказів – вона надає факти». Також багато зусиль приділяється становищу осіб, що є переміщеними в середині країни. Як зазначає Заступник під час роботи СММ та ОБСЄ було зафіксовано ряд правопорушень та факт присутності Російської Федерації на території зони конфлікту. Як зазначалося в доповіді СММ було виявлено: особливі системи озброєння, райони дислокації збройних формувань та особи, що безпосередньо брали участь у таких збройних формуваннях [4] Таку ж позицію висловлює і речник Місії Майкл Боцюрків: «Завдання місії – спостерігати за загальною ситуацією у сфері безпеки на місці подій, а сам процес розслідування не входить до функцій та завдань ОБСЄ» [5].

Однак, діяльність Організації має й достатню кількість нарікань, оскільки експерти, вчені, політологи зазначають, що діяльність моніторингової групи є обмеженою, оскільки направлена не на всю територію де відбувається конфлікт, а лише на так звану «сіру зону», що не надає можливості всебічного аналізу інформації щодо положення збройних формувань. Це питання постійно обговорюється на міжнародному рівні та як способом вчинення більш точного контролю пропонується розширення мандату місії не лише на підконтрольній Україні території, «сірій зоні», а й на неконтрольованій території України. Однак через позицію Росії дане питання до сьогодні не є вирішеним, що значно зменшує ефективність СММ та ОБСЄ.

Отже, проаналізувавши вищезазначене, можна зробити висновок, що роль Міжнародної Організації з безпеки і співробітництва в Європі є достатньо вагомим і необхідним. Вона полягає у збиранні фактів, що свідчать про порушення суверенітету України, наявності збройних формувань та спеціальної зброї незалежними наглядцями Місії. Це забезпечує неупередженість у вирішенні конфлікту на сході України та незацікавленість у негативному результаті. Але треба й зазначити, що ефективність є не на достатньому рівні через неможливість розширення своїх повноважень Організацією, через позицію однієї з країн.

Джерела:

1. Конституція України Закон України від 28.06.1996 № 254к/96/Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Заключениеный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе от 1 августа 1975 года, № 994_055. *Верховна Рада*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text.
3. Кодекс поведінки стосовно військовополітичних аспектів, № 1/95 3 грудня 1994 року. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/9/253046.pdf>.
4. Хуг В.: наші факти про участь Росії у конфлікті на Донбасі говорять самі за себе. BBC Україна. 31/10/2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46044074>.
5. Речник місії ОБСЄ: росіян у місії відносно небагато. BBC Україна. 18/11/14. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141117_bociurkiw_osce_interview_sx.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Харитонов Р. Ф.

Димов Кирило Борисович

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ОБСЄ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТУ В НАГІРНОМУ КАРАБАСІ

Питання конфлікту у Нагорному Карабасі є однією з найгостріших та найбільш обговорюваних проблем в Кавказькому регіоні за останні тридцять років. Цей конфлікт має дуже довгу історію, але його найбільш гостра та активна фаза розпочалась наприкінці 80-х років XX століття.

20 лютого 1988р. Рада народних депутатів Нагірно-Карабаської Автономної області звернулася до керівництв Вірменії та Азербайджану з проханням розглянути можливість виходу області із складу Азербайджанської РСР та приєднатися до Вірменії. 2 вересня 1991 року на обласному рівні було ініційовано створення Декларації про незалежність. 6 січня 1992 року було проголошено незалежність Нагірно-Карабаської Республіки, зі столицею в місті Степанакерт. Це стало приводом для війни між державами [5, с. 30].

Карабаський конфлікт має дуже важливе геополітичне значення, адже це – не просто суперечка між двома державами, а

історична подія, яка сприяла залученню до протистояння інших держав, в першу чергу – Російської Федерації та Туреччини.

Правозахисниця Галина Старовойтова зазначала, що з позиції міжнародного права цей конфлікт є прикладом протиріч між двома фундаментальними принципами: з одного боку, права народу на самовизначення, а з іншого – принципу територіальної цілісності, відповідного до якого можлива лише мирна зміна кордонів [6].

Одним з механізмів вирішення конфлікту стала допомога Організації з Безпеки і Співробітництва в Європі (до 1995 року – Народа з Безпеки і Співробітництва в Європі). Так, 24 березня 1992 року була скликана Гельсінська додаткова зустріч Ради НБСЄ, за результатами якої було складено резюме-висновок. Міністри висловили свою тверду переконаність в тому, що Конференція по Нагірному Карабаху під егідою НБСЄ забезпечить постійно діючий форум для переговорів з метою мирного врегулювання кризи на основі принципів, зобов'язань і положень НБСЄ. У зв'язку з цим міністри просили чинного Голову Ради міністрів НБСЄ скликати таку конференцію якомога швидше [7]. Одним з рушіїв рішення країн-учасниць конфлікту звернутись до НБСЄ був розпад Радянського Союзу та отримання ними незалежності.

За рішенням Ради, в її роботі повинні були брати участь представники Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Німеччини, Італії, РФ, США, Туреччини, Франції, Чеської і Словацької Федеративної Республіки та Швеції, а в якості зацікавлених сторін – «обрані і інші представники Нагорного Карабаху» [7]. Конференцію було вирішено скликати 21 червня 1992 року в Мінську. Проте, зважаючи на внутрішньополітичну ситуацію в Азербайджані, а також на військові дії, які продовжувались на той час, конференцію не вдалося провести, тож робота над врегулюванням конфлікту продовжилась у Мінській групі (*далі* – МГ), яка складалася з тих країн, які мали долучитися до Конференції за рішенням НБСЄ.

Відповідно до рішення Будапештського саміту 23 березня 1995 року діючий голова доручив співголовам МГ забезпечити належну основу для врегулювання конфліктів з метою забезпечення переговорного процесу, домогтись укладення Сторонами угоди про припинення збройного конфлікту з метою створення можливості скликання Мінської конференції, та сприяти мирному процесу шляхом розгортання багатонаціональних миротворчих сил ОБСЄ. Голова також зазначив, що Мінський процес можна буде вважати

успішно завершеним, якщо ці цілі будуть повністю досягнуті. Також було вирішено використовувати інститут співголозування. У 1996 році представник Росії отримав статус постійного голови в Мінській групі, наступного року Франція стала співголовою групи. Третім співголовою став представник США. Нині чинний формат МГ ОБСЄ – трійка постійних співголів в складі представників Росії, США і Франції – остаточно сформувався в 1997 році [1].

Протягом багатьох років представники МГ працювали над розробкою декількох різних підходів до вирішення ситуації в Нагірному Карабасі, проте кожного разу стикались з нерозумінням з боку Азербайджану та Вірменії, які були не згодні з тими чи іншими положеннями. Результатом роботи МГ стала розробка «Мадридських принципів», у яких зазначалося, що має відбутися повернення територій навколо Нагірного Карабаху під контроль Азербайджану, Нагірному Карабаху надається тимчасовий статус, що гарантує його безпеку і самоврядування, відкривається коридор між Вірменією і Нагірним Карабахом тощо. Основні положення «Мадридських принципів» були оприлюднені 10 липня 2009 року в заяві глав держав-співголів Мінської групи ОБСЄ, зробленій протягом саміту «Великої вісімки», який відбувся в італійському місті Л'Акуїла [2]. «Мадридські принципи» не були втілені у життя через те, що обидві сторони були не згодні з тими чи іншими їх положеннями і, по суті, не демонстрували готовність до їх виконання. Тож наразі їх можна вважати суто декларативними.

У вересні 2020 року на території Нагорного Карабаху відбулось чергове загострення конфлікту: сторони розпочали бойові дії та звинуватили одне одного в порушеннях припинення вогню та обстрілах територій. У жовтні від імені лідерів держав-співголів МГ ОБСЄ була зроблена заява із закликом до негайного припинення збройного протистояння і відновлення переговорного процесу. Вони засудили ескалацію насильства в зоні Карабаського конфлікту і закликали керівників Вірменії та Азербайджану негайно взяти на себе зобов'язання без висунення попередніх умов відновити переговори по суті врегулювання за сприяння співголів Мінської групи ОБСЄ [4].

Ще до 2020 року представники країн-учасниць конфлікту заявляли про те, що Мінська група має потребу в оновленні, більш чіткій фіксації повноважень та більш результативній

роботі. А у 2020 році це почало відбуватися навіть частіше. Так, президент Азербайджану висловив думку щодо необхідності оновлення складу Мінської групи ОБСЄ, заявивши, що роль Туреччини, наприклад, у врегулюванні Карабаського конфлікту повинна бути посилена [3].

Не можна заперечувати важливість діяльності представників ОБСЄ та, передусім, Мінської групи, у вирішенні проблем на території Нагірного Карабаху, в успішному посередництві при проведенні переговорів між представниками держав, в посередництві при обміні полоненими, проте їм не завжди вистачало повноважень та важелів для більш змістовного впливу на ситуацію. Слід підкреслити, що документи, які були розроблені за сприяння ОБСЄ, є дуже важливим фундаментом для досягнення миру та стабільності в регіоні, проте у сторін конфлікту є свої власні, дуже різні думки щодо цього, і саме тому це ставить під питання використання цих документів та вирішення конфліктної ситуації в цілому.

Джерела:

1. Mandate of the Co-Chairmen of the Conference on Nagorno Karabakh under the auspices of the OSCE («Minsk Conference»). 1995. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/f/70125.pdf>.
2. Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries. 2009. URL: <https://www.osce.org/mg/51152>.
3. Алиев считает, что состав посредников по нагорнокарабахскому урегулированию нужно обновить. TASS. 2020. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/9686109>.
4. Заявление президентов России, США и Франции по ситуации в Нагорном Карабахе. Полный текст. TASS. 2020. URL: <https://tass.ru/politika/9603031>.
5. Пасічник Ю. Проблема Нагірного Карабаху. *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива*. Миколаїв, 2013. С. 30–33.
6. Старовойтова Г. Национальное самоопределение: подходы и изучение случаев. *Вехи*. 2002. URL: <http://www.vehi.net/politika/starovoit/index.html>.
7. Хельсинкская дополнительная встреча Совета СБСЕ 24 марта 1992 года. Резюме выводов. 1992. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/0/29125.pdf>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

**ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МИРНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ
МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ**

Будь-який міжнародний спір, що виникає між державами потребує його врегулювання. Чинне міжнародне право, передбачає тільки мирні засоби для розв'язання різного роду міжнародних спорів. Не є винятком із цього правила й використання мирних засобів для врегулювання збройного конфлікту на Донбасі. Частина 1 статті 33 Статуту ООН закріпила перелік засобів мирного розв'язання міжнародних спорів, до яких належать наступні: переговори, обстеження, посередництво та примирення, судовий розгляд та арбітраж, звернення до регіональних органів чи угод [5].

Одним із перших засобів мирного розв'язання збройного конфлікту на Донбасі були переговори, які носять назву «Нормандського формату». «Нормандський формат» – це переговори щодо врегулювання ситуації на Донбасі, у яких беруть участь Україна, Франція, Німеччина та Росія на рівні глав держав, їх радників та представників МЗС. Хоча і було проведено ряд зустрічей, вони по суті були безуспішними, оскільки, збройний конфлікт продовжується, а самі переговори не напрацювали жодного ефективного механізму розв'язання збройного конфлікту, тільки сприяли тимчасовому припиненні бойових дій [2].

Для врегулювання збройного конфлікту на Донбасі також було використано добрі послуги. У 2014 році президент Білорусі Олександр Лукашенко запропонував Палац Незалежності у Мінську, для проведення переговорів між сторонами збройного конфлікту з метою припинення вогню на Донбасі та вирішенню конфлікту. Таким чином розпочався Мінський процес, що згодом послуговував для підписання досить суперечливих Мінських домовленостей. Спочатку такі переговори були ефективні, оскільки допомогли призупинити російську агресію. Згодом вони втратили свою доцільність, так як вони спрямовані на замороження збройного конфлікту на Донбасі [3].

Для захисту та відновлення порушених прав, внаслідок російської агресії на Донбасі та в Криму, Україна та великі компанії, як державні, так і приватні зверталась до зверталась до Міжнародного трибуналу ООН з морського права, Постійної палати третейського суду та ряду інвестиційних арбітражів. Більшість арбітражів Україна виграла: українські моряки та кораблі були повернуті Україні. Однак щодо інвестиційних арбітражів існують проблеми з їх виконанням. Арбітражний позов в Постійній палаті третейського суду перебуває на стадії розгляду [6].

Для притягнення до відповідальності Росію за фінансування тероризму та за порушення Конвенції про расову дискримінацію на Донбасі, Україна подала позов до Міжнародного Суду ООН. Для захисту порушених прав дітей на Донбасі та Криму, у зв'язку з їх незаконним вивезенням на територію Росії, а також з метою захисту порушених прав українських моряків та українських політичних в'язнів в Криму, Україна подала 5 позовів до Європейського суду з прав людини. На даний час, по жодній справі ще не винесено рішення, оскільки вони перебувають на стадії розгляду у міжнародних судах, рішення по позовах будуть в 2021-2022 роках, а можливо і у 2023 році [7].

Останнім засобом мирного розв'язання міжнародних спорів, що застосовувався для врегулювання збройного конфлікту на Донбасі є звернення до міжнародних організацій. Для мирного вирішення спору на Донбасі ООН та ОБСЄ приймали резолюції, де визнавали територіальну цілісність України та засуджували агресію [1]. З самого початку конфлікту на Донбасі працює Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ, що сприяє мирному вирішенню конфлікту між сторонами. Як варіант можливого врегулювання збройного конфлікту на Донбасі було запровадження миротворців, але через постійні протиріччя між сторонами, вони так і не були запроваджені. На нашу думку, ООН та ОБСЄ не вживають всіх можливих засобів для повного припинення вогню на Донбасі та для мирного вирішення збройного конфлікту на Донбасі. У своїй діяльності вони не прикладають значних зусиль для того, щоб насправді притягнути до відповідальності Росію за агресію та за вчинені нею злочини на території України [4].

Джерела:

1. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, що підтверджує територіальну цілісність України. URL: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiinyi-tsentr/news/3288-2014-03-27-22-35-40-generalna-asambleya-onn-priyny>.
2. Пояснить, як Україна веде переговори з Росією? І чим «нормандський формат» відрізняється від Мінського процесу? Максимально коротко. URL: <https://thebabel.com.ua/texts/32828-poyasnit-yak-ukrajina-vede-peregovori-z-rosiyeyu-i-chim-normandskiy-format-vidriznyayetsya-vid-minskogo-procesu-maksimalno-korotko>.
3. П'ять років підписанню Мінських угод: пастка для України чи механізм стримування Росії. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30146733.html>.
4. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні. URL: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine>.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
6. Україна проти Росії в міжнародних судах – головні позови. URL: https://protocol.ua/ru/ukraina_proti_rosii_v_mignarodnih_sudah_golovni_pozovi.
7. Як Україна судиться з Росією в міжнародних судах. Головні справи. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49294741>.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

Катанчик Юлія Євгенівна

Подченко Юрій Андрійович

Національний університет «Одеська юридична академія»

АРБІТРАЖ ЯК МИРНИЙ ЗАСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Актуальність теми визначається необхідністю удосконалення механізмів примирення у конфліктних ситуаціях між суб'єктами міжнародного права. Вивчення міжнародного досвіду в даному питанні, у кінцевому підсумку, є запорукою ефективного, дієвого та швидкого вирішення спорів мирними засобами.

Найбільш регламентованим альтернативним засобом врегулювання конфліктів є інститут міжнародного арбітражу (третейського суду).

Арбітраж – це, власне, спосіб вирішення спорів, при якому сторони звертаються до арбітрів (третейських суддів), обраних сторонами або за їх згодою, або в порядку, встановленому законом. Саме арбітраж дозволяє забезпечити необхідну ступінь конфіденційності та реалізувати право учасників на формування складу професійних арбітрів, які розглядатимуть спір, адже така можливість надає гнучкість та унікальність кожній справі. При цьому головним завданням арбітра – максимально зважати та узгоджувати волю сторін. У цьому полягає одна з особливостей і переваг міжнародного комерційного арбітражу [2, с. 17].

Міжнародний арбітраж має на меті розглянути та вирішити спір по суті, використовуючи матеріальне та процесуальне право, обране сторонами, бо саме процедурні питання надаватимуть переваги або створюватимуть перепони безпосередньо у процесі розгляду спору.

Звісно, арбітражний розгляд не пов'язаний імперативними процедурними нормами, що позитивно відображається на розгляді кожної конкретної справи й утворює певний ряд варіантів для досягнення взаємоприйнятної угоди для сторін або їх добровільного примирення, на відміну від державних судів. Так, у національних судових установах питання підвідомчості та підсудності врегульовані чинним законодавством [1, с. 93]. Відповідно, це є ще однією перевагою, бо договірна основа призводить до того, що рішення є обов'язковими тільки для сторін розгляду справи.

Можна стверджувати, що Міжнародний арбітраж є відмінним від національного арбітражу. Власне, однією з його виключних рис є те, що він не належить до жодної правової системи, а залежить лише від контракту, який, як правило, містить у собі арбітражне застереження. Так, в угоді може бути зазначено місце арбітражу, його умови, мова, застосовне право тощо [2, с. 16]. Окрім того, особливість Міжнародного арбітражу полягає також в тому, що більшість джерел його регулювання є здебільшого міжнародними актами [3, с. 146]

Отже, засоби альтернативного врегулювання спорів надають можливість для сторін використовувати різні методи, які найкраще враховуватимуть їх інтереси та вимоги, залежно від

сутності спору. Одним з таких методів є арбітраж, адже він має ряд переваг, що значно пришвидшують розгляд справи та максимально узгоджують волю учасників конфліктної ситуації.

Джерела:

1. Паладій М. В. Альтернативне вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Вісник Хмельницького ін-ту регіонального управління та права*. 2004. №1-2 (9–10). С. 93–97.
2. Побірченко І. Г. Діяльність міжнародного арбітражу в Україні та його міжнародні зв'язки. *Право України*. 2011. № 1. С. 8–21.
3. Біда К. М. Міжнародний комерційний арбітраж: до питання щодо сутнісної характеристики. *Вісник Юридичні науки*. 2011. № 1. С. 144–148.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

Лук'яніхіна Христина Олексіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ СУДОМ ООН

З початку функціонування Міжнародного Суду ООН до нього було подано більше 50 справ, які прямо або опосередковано стосуються питань щодо приналежності частини території до тієї чи іншої держави. Водночас, незважаючи на значну кількість справ щодо територіальних спорів, вирішених Міжнародним Судом ООН, порядок розгляду подібних спорів та процесу доказування у національній доктрині міжнародного права залишається дослідженим лише поверхнево та потребує глибшого вивчення.

Одним із перших територіальних спорів, переданих на розгляд Міжнародного Суду, була справа про Суверенітет над певними прикордонними ділянками між Бельгією та Нідерландами. Суд в своєму рішенні спирався на положення Конвенції про кордони (*The Boundary Convention*) від 8 серпня 1843 року. Необхідно зазначити, що Бельгія ніколи не відмовлялася від суверенітету над зазначеними ділянками. Беручи до уваги, що між сторонами було укладено угоду про

визначення статусу спірних ділянок, Суд відхилив претензії Нідерландів, базуючись на здійсненні ефективного контролю.

Королівство Нідерланди відстоювало позицію, згідно з якою на основі тривалого здійснення суверенітету над спірними ділянками воно набуло права встановити постійний суверенітет над ними. Суд визнав, що включення зазначених ділянок до території Нідерландів мало протиправний характер, а контроль, який Нідерланди здійснювали щодо цих ділянок, не є достатньою підставою для припинення зобов'язань, які випливають з Конвенції 1843 року [1, с. 227].

Об'єктом доказування в територіальній суперечці є наявність суверенітету однієї зі сторін над спірною територією. Предмет доказування – сукупність обставин, які належить встановити для підтвердження наявності суверенітету однієї зі сторін над спірною територією. У більшості випадків основними предметами доказування є положення лінії кордону, наявність або відсутність мовчазного визнання, ефективні дії окупанта або однієї зі сторін спору, яка стверджує, що її *effectivites* значніше аналогічних дій контрагента тощо. Як зазначає індійський юрист С. Шарма, при визначенні ефективності здійснення суверенітету міжнародні суди набагато більше зацікавлені в доказах, які прямо відносяться до володіння спірною територією, ніж до тих, які служать підтвердженням абстрактних прав, придбаних в стародавні часи [2, с. 179]. У таких випадках виключно важливим є вірне визначення предмета доказування. Якщо метою доведення є встановлення об'єктивної істини, то предмет доказування вказує на те коло обставин, які утворюють юридично значимі елементи такої істини, а їх встановлення дозволяє вирішити справу по суті [5, с. 47].

При розгляді приналежності спірної ділянки часто буває важко вирішити питання тільки на одній формально-юридичній основі отримання суверенітету, оскільки його витоки можуть йти в минулі століття, коли угод про встановлення кордону в сучасному розумінні не існувало, а способи придбання території носили вельми різноманітний характер. З усіх цих способів згодом виділилися два: ефективна окупація і набувальна давність, в основі яких лежить один і той же принцип ефективного здійснення державного суверенітету, доказана наявність якого часто і служить основою вирішення спору. В цьому випадку з'ясуванню підлягає

питання про те, хто зі сторін спору ефективніше здійснював суверенітет над певною територією і в яких просторових межах, а також безперервність здійснення таких дій [4, с. 160].

При вирішенні територіальних суперечок виникає необхідність давати юридичну оцінку фактам, що мали місце в далекому минулому.

У справі між Францією та Сполученим Королівством щодо суверенітету над групою островів Менк'є та Ейкріхос Міжнародний Суд постановив, що Сполучене Королівство історично здійснювало суверенну юрисдикцію та місцеве управління над островами. Зокрема, здійснення судової, податкової, митної та іншої юрисдикції свідчить про приналежність островів до Сполученого Королівства [3, с. 26].

Таким чином, судова форма вирішення територіальних спорів дозволяє визначити порядок застосування послідовності аналізу і юридичної вагомості аргументів. У процесі врегулювання міжнародних територіальних спорів Суд враховує значну кількість факторів, насамперед тих, які мають юридичний характер і включають: здобуття і освоєння території в минулому, тривалість володіння, мовчазне визнання приналежності території, проведення плебісциту та інші.

Джерела:

1. Case concerning sovereignty over certain frontier land (Belgium/ Netherlands) – I.C.J. Judgment of 20 June 1959. URL: <http://www.icj-cij.org/docket/files/38/4805.pdf>.
2. Shurma S. India's Boundary and Territorial Disputes. Delhi: Vikas Publications, 1971. 198 p.
3. The Minquiers and Ecrehos case (France/United Kingdom). I.C.J. Judgment of November 17th, 1953. URL: <http://www.icj-cij.org/docket/files/17/2023.pdf>.
4. Клименко Б. М. Мирное решение международных споров. М.: Междунар. отношения, 1982 г. 184 с.
5. Тертышник В. М., Слинко С. В. Теория доказательств: Учебное издание. Х.: Арсис, 1998 г. 256 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

АРБІТРАЖ ЯК МИРНИЙ ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

В сучасних умовах ринкових відносин одним з мирних засобів вирішення міжнародних комерційних спорів вважається арбітраж. Так, сторони міжнародних контрактів мають право звертатися в арбітражні суди, адже вважається, що арбітражні рішення мають обов'язковий та універсальний характер визнання, а їх виконання є тим головним, що відрізняє арбітражну процедуру від інших способів мирного врегулювання спорів. Чи є, насправді, вирішення спору в арбітражі ефективним способом врегулювання міжнародно-правових спорів? Це можна визначити, здійснивши спробу порівняльного аналізу арбітражного законодавства Швейцарії та України.

В Україні багато арбітражних спорів відносять до юрисдикції Міжнародного комерційного суду при Торгово-промисловій палаті України (далі – МКАС). Витрати на розгляд спору в цьому арбітражному суді мають нижчу ціну в порівнянні з іншими арбітражними інституціями. І сам розгляд є швидким та сприяє більшій автономії волі сторін, тобто сторони мають право прописати будь-які питання в арбітражному застереженні або арбітражному договорі. До МКАС можуть за угодою сторін передаватися на вирішення такі спори, що включають зовнішньоекономічні відносини з іноземним елементом, а також спори віднесені до його юрисдикції в силу міжнародних договорів України. Але згідно з Цивільно-процесуальним кодексом України (далі – ЦПК України) за ст. 454, сторони мають право звернутися до суду із заявою про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу. Згідно з процедурою порядку оскарження, рішення міжнародного комерційного арбітражу може бути заперечено, якщо місце арбітражу знаходиться на території України. Заява про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу подається до апеляційного загального суду за місцезнаходженням арбітражу [1]. Аналогічна норма існує і в Господарсько-процесуальному кодексі України ст. 346, згідно з якою заява про скасування рішення третейського суду подається

до апеляційного господарського суду за місцем розгляду справи третейським судом [2]. Причини щодо оскарження рішення можуть виникати різні. Так, згідно з ЦПК України за ст. 459 одна зі сторін в спорі може це зробити, визнавши іншу сторону в арбітражній угоді недієздатною, або якщо одну зі сторін не було належним чином повідомлено про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд, і такий перелік не є вичерпним [1]. І ось, виникає питання в ефективності арбітражу, якщо рішення арбітражного суду можна оспорювати в апеляційному суді першої інстанції у порядку спрощеного позовного провадження.

В інших країнах також є можливим процедури оскарження арбітражних рішень. Зокрема, у Швейцарії вирішення арбітражних спорів вважається найефективнішим. Як правило, арбітраж є більш оперативним і дешевшим, ніж розгляд справи в державних судах, зокрема у міжнародних справах. Арбітражні збори сплачуються відносно відсотка від суми позову. Арбітри обираються за їх досвідом у певній галузі або суперечці. На відміну від судових рішень національних судів, арбітражні рішення, винесені відповідно до Швейцарських правил, є конфіденційними. Завдяки ряду міжнародних конвенцій їх легше застосовувати на світовій основі, ніж інші судові рішення. Що ж стосується оскарження рішення міжнародного швейцарського арбітражу, то згідно з федеральним статутом по міжнародному приватному праву, апеляцію можна подати лише до Верховного суду Швейцарії. Підставами такої апеляції, зокрема, можуть бути такі:

- Єдиний арбітр не був належним чином призначений або якщо арбітражний суд не був належним чином сформований;
- Арбітражний суд помилково прийняв або відмовився від юрисдикції;
- Рішення арбітражного суду вийшло за рамки поданих до нього позовів або не вирішило одного з пунктів позову;
- Порушено принцип рівного ставлення до сторін або право сторін бути заслуханими;
- Нагорода арбітрів є несумісна з державною політикою [5].

З урахуванням зазначеного, можна зробити висновок, що підстави є схожими в обох країнах. Разом із тим, все ж таки інституція, в якій можна оскаржити рішення, має вагоме значення. Так, аналіз норм чинного процесуального законодавства України дає підстави стверджувати, що рішення

арбітражного суду в нашій державі просто втрачає своє значення, адже воно може бути оскаржено в національних судах. Попри зазначені переваги та недоліки сучасного МКАС в Україні, доцільно визначити, що конкретна операція та потреби сторін в міжнародних договорах повинні бути заздалегідь ретельно обумовлені в таких договорах шляхом здійснення арбітражного застереження або окремої домовленості сторін.

Джерела:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. С. 454, 459.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 18–22. С. 346.
3. Регламент міжнародного комерційного суду при Торгово промисловій палаті України. Редакція від 01.01.2018. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Reglament-ISAS-pry-TPP-Ukrayiny.pdf>.
4. «Про міжнародний комерційний арбітраж»: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 25, С. 198.
5. Arbitration procedures and practice in Switzerland: overview, by Urs Feler, Marcel Frey and Bernhard C Lauterburg, Prager Dreifuss AG, RESOURCE ID 5-502-1047. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-502-1047?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-502-1047?transitionType=Default&contextData=(sc.Default))
6. Switzerland's Federal Code on Private International Law (CPIL) 1 of December 18, 1987. URL: https://www.swissarbitration.org/files/34/Swiss%20International%20Arbitration%20Law/IPRG_english.pdf.
7. Swiss Civil Procedure Code (Civil Procedure Code, CPC) of 19 December 2008 (Status as of 1 May 2013). URL: https://www.swissarbitration.org/files/35/Swiss%20Domestic%20Arbitration%20Law/cpc_part_3_english.pdf.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Цибульська О. Ю.

**THE AZERBAIJAN VS ARMENIA CONFLICT:
ANALYSIS AND ALTERNATIVE WAYS OF REGULATION**

The beginning of the 2020 surprised us with a number of hazards of natural and unnatural origins, alongside news of which the armed conflict in Azerbaijan looked just as threatening, nonetheless, bringing allegations of starting the 3rd world war and general public concern, worldwide. Regulation of international conflicts stays a relevant topic, and on the basis of this particular confrontation we would like to examine in which manner the regulation is most effective, how can it be improved, if such thing is possible, and what are the results of taken actions?

The armed conflict in Nagorno-Karabakh began on 27th September, between forces of Azerbaijan and armed formations of unrecognized Republic of Artsakh also known as Nagorno-Karabakh Republic (NKR), being the most continuous and brutal bloodshed in the region since the end of Karabakh war. According to the statement of Azerbaijan Ministry of Defense advance of their troops, with large-scale usage of aviation, armored vehicles, artillery and shock UAVs, was a counterattack. Both sides endured great losses of military and civilians, state of defense was proclaimed by Azerbaijan, NKR and Armenia, that enacted prohibition on leave of military reserved man and curfew, while Azerbaijan imposed partial mobilization. Turkey provided political and military support to Azerbaijan, on part of NKR were volunteers from France, Lebanon, Syria, and countries of Latin America [3]

International organizations and states were unsupportive of the conflict and called on both parties to reduce the tension and resume constructive negotiations without delay. European Court of Human Rights called for both sides to comply with European Convention on Human rights: article 2 (right to life) and 3 (prohibition of torture). With the assistance of the co-chair States of the OSCE Minsk Group, a ceasefire for the exchange of prisoners of war was declared on three occasions in the conflict zone, broken each time with mutual allegations of breaking the agreement, resulting in resumption of military action [1]

On 10th November a joined statement of the president of Azerbaijan Republic, premier minister of Armenia Republic and president of Russian Federation on a full stop of military actions based on a peace agreement, which foresees the introduction of Russian peacekeepers, the withdrawal of Armenian forces from the regions adjacent to Nagorno-Karabakh and the leaving under the control of Azerbaijan of a part of the territory of Nagorno-Karabakh, including the city of Shusha, was published [4]

Involvement of Russian federation is not only due to its territorial proximity but due to instances of Russian civilians being hurt during the military actions, including 13-year old boy being shot in attack on Gyandji on 17th October and destruction of Russian airplane MI-24, resulting in death of 2 and traumas of 3rd pilot, government of Azerbaijan quickly acknowledged the mistake, apologized and submitted commander responsible for shooting aircraft to the liability under the national law.

According to the A.V. Manoylo, there are four ways of resolving armed conflict: diplomatic negotiations, change of political leaders or regimes, temporary agreement, or war. In case of this conflict, we see the involvement such elements as negotiations, temporary agreement, which has been proven ineffective due to negligence on both sides, that were not prioritized in favor of military actions. The replacement of current leaders or political regimes is unlikely and can be rather destabilizing in this situation [2]

We should take into account the history of conflict and tension on this specific matter: according to the source, mutual hate on territorial bases has been a long-standing feature, due to complicated historical boarding and given somewhat equal right to own Nagorno-Karabakh land, resulting in discriminatory and violation tendencies exhibited mutually, which have been regulated by peaceful measures, like Madrid principles, yet it is obvious that none of the prescribed steps to fix the situation have been taken. The bright example of engraved hatred can be seen in actions of civilians during the return of occupied regions to Azerbaijan: Armenians proceeded to transport with them anything they could carry, including wood that grew aside roads, and what could not be taken was massively destroyed, including municipal buildings, personal property, and schools, so it would be returned to Azerbaijan [2]

It is important to mention the statement made by the president of Azerbaijan Republic, Ilham Aliyev, regarding the situation: «I have heard a lot about the fact that there is no military solution to the conflict. First, I disagree. Secondly, if there is no military path, then give us a non-military path, a diplomatic path. Implement UN Security Council resolutions», furthermore he emphasized the lack of effective political solutions to the conflicting situation, describing it as frozen for 28 years but not fixed, so «if the international community cannot ensure the implementation of international resolutions, Azerbaijan will do so itself» on the matter of ongoing at the moment armed conflict [5]

Analyzing all stated above, we can conclude that it's quite unlikely for conflict to be regulated differently without cooperation and dedication to work towards consensus from both sides, without an effective mechanism to ensure the measures taken, there is no guarantee and lawful diplomatic regulation to secure peace and order, lack of which leads to subjects resulting to violent measures. It is not possible to ensure one organization to do so, without compromising independence, but regular checks by commissions as a preventative measure of ensuring dialogue would provide more efficiency if possible.

References:

1. European convention on human rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf.
2. Manoilo A. V. Settlement and resolution of international conflicts. URL: http://www.intelros.ru/pdf/Sientist/2013_10/3.pdf.
3. Armenia and Azerbaijan fight over disputed Nagorno-Karabakh. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54314341>.
4. End of the war in Karabakh. The parties agreed to bring Russian peacekeepers to the region. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-54869066>.
5. Azerbaijani President believes in military solution to the conflict in Karabakh. URL: <https://easaily.com/ru/news/2020/10/05/prezident-azerbaydzhana-verit-v-voennoe-reshenie-konflikta-v-karabahe>.

Scientific advisor – PhD, Associate Professor Voitovych P. P.

ПРОЦЕС «УКРАЇНА – РУМУНІЯ»

Багатофакторність розвитку сучасного світу визначає необхідність будувати зовнішню політику України на засадах партнерства та співпраці з усіма геополітичними акторами загалом, та сусідніми державами зокрема. Проте, взаємини України та Румунії ускладнюються через невирішеність питань міждержавного характеру, серед яких і ситуація зі статусом о. Зміїний. Саме тому видається актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору всебічне дослідження витоків формування та принципів вирішення вказаних проблемних моментів українськорумунських взаємин.

Слід відзначити, що на даний момент практично не існує комплексного ґрунтового дослідження даної актуальної проблеми. Серед вітчизняних праць слід виділити монографії Національного інституту стратегічних досліджень «Стратегічні інтереси України в країнах чорноморського регіону та проблеми національної безпеки» під редакцією д.ф.н. Б. Парахонського, «Воєнна безпека України на межі тисячоліть» під редакцією д.політ.н. А. Перепилиці, а також роботи д.і.н. С. Віднянського «Українськорумунські відносини в загальноєвропейському контексті»; д.і.н. С. Кульчицького «Визначена наслідками світових воєн»; д.політ.н. О. «Україна і південно-східна Європа»; к.військ.н. О. Маначинського «Троянський Конь украинскорумынских отношений».

Румунія – єдина країна, з якою Україна не має закріплених у міжнародному праві кордонів. Між двома державами існує ряд територіальних питань. Однією з актуальних проблем у взаємовідносинах між Україною та Румунією до недавнього часу була територіальна суперечка, яка стосувалася о. Зміїний [1].

З огляду на підписаний у 1997 році базовий політичний договір між Румунією та Україною, обидві сторони домовились у випадку, коли не буде досягнуто консенсусу стосовно морського кордону, кожна із сторін може звернутись до Міжнародного суду ООН в Гаазі. Таким чином, з огляду на те, що численні раунди переговорів не вирішили питання делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон між Румунією та Україною у Чорному морі, 16 вересня 2004 року Бухарест звернувся до Міжнародного суду ООН в Гаазі [2].

Враховуючи той факт, що згідно угоди 2003 року Румунія визнала територіальну належність о. Зміїний Україні, сутність суперечки полягала у різних підходах сторін щодо принципів розподілу водних (та підводних) ресурсів навколо нього. Тобто, юридичний демарш Бухареста був суто економічним. Адже, «важливою є не проблема юрисдикції стосовно острова, а спосіб, яким вона буде впливати на делімітацію морських вод континентального шельфу» [3].

Однією з ймовірних причин, які призвели до трансформації позиції румунської сторони щодо визначення статусу острову Зміїний, була зміна його значення в акваторії Чорного моря, пов'язана з відкриттям в 1980-х роках на шельфі поблизу острова покладів нафти та природного газу. Після того, як у 2001 році компанією ДАТ «Чорноморнафтогаз» було підтверджено наявність запасів вуглеводнів за 40 км на південь від острова, з прогнозним об'ємом 10 млн. тонн нафти та 10 млрд. м³ газу, питання розмежування морських просторів в Чорному морі набуло особливого підтексту [4].

Однак, більшість українських експертів сходиться на думці, що однією з першопричин висунення територіальних претензій до України є економічний чинник, адже між Україною та Румунією триває жорстка конкуренція, зокрема, за розробки вуглеводневих ресурсів на Чорноморському шельфі, а також за судноплавні канали в дельті Дунаю. Введення Україною в експлуатацію каналу Дунай – Чорне море в гирлі Бистре (3,1 км.) позбавило Румунію статусу монополіста в цій сфері, створило альтернативу румунським каналам для річкових перевезень і складає значну конкуренцію, оскільки вартість проходження територією українського транспортного шляху нижче за румунську на 40% [5]. Контроль над дунайським транзитом є чітким пріоритетом розвитку морських транспортних коридорів [6]. Крім того, проходження суден каналом в гирлі Бистре є цілодобовим, двостороннім та регульованим, тоді як рух через румунські канали є одностороннім і здійснюється лише у світлий час доби.

Таким чином, справа «Делімітація морських просторів у Чорному морі (Румунія проти України)» завершилась в Гаазькому суді 3 лютого 2009 р. Суд підтвердив українську приналежність самого острова та наявність українських територіальних вод навколо нього, однак разом з тим вирішив,

що цей острів не є складовою частиною берегової лінії. Суд виходив з того що о. Зміїний розташований відносно далеко від берегу та є дуже маленьких 140 розмірів [7].

Тому суд встановив, що острів Зміїний не повинен впливати на делімітацію у даній судовій справі, окрім 12-мильної смуги територіальних вод навколо острова. Рішення Міжнародного суду ООН є обов'язковим для виконання і оскарженню не підлягає. Отже, у такий спосіб була вирішена одна, однак не остання проблема українсько-румунських взаємин.

Таким чином, можемо зробити висновки, що фактично суд делімітував шельф на 80% відповідно до вимоги Румунії. А ті вимоги румунської сторони, які за версією України, були відкинуті судом (наприклад те, що о. Зміїний свого часу був включений до складу СРСР неправомірно), скоріше за все і були спочатку внесені румунами для подальшого їх «списання» (щоб українська сторона могла тішитися). Таким чином, якщо називати речі своїми іменами, Україна позбулася значного шматка території, багатого вуглеводами.

Джерела:

1. Чорна Н. В., Підгірна В. Н. Сучасний стан та перспективи розвитку українсько-румунських відносин. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics.
2. Maritime delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). International Court of Justice. Application Instituting Proceedings. URL: <http://www.icj.org/docket/files/132/1697.pdf>.
3. Воропаєв С. Румунія наполягає, що Зміїний – не острів, а скеля// УНІАН. 19.09.2008 URL: <http://www.unian.net/ukr/news/273842-rumuniya-napolyagaе-schozmiijiniy-ne-ostriv-a-skelya.html>.
4. Скляр А. 3:1 на користь Румунії. URL: <http://uaforeignaffairs.com>.
5. Білан І. Підводні течії українсько-румунських відносин. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name>.
6. Тригуб П. М., Плетенчук Г. В. Територіальні суперечності між Україною та Румунією в контексті євроатлантичної інтеграції. URL: <http://lib.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/history/2010/>
7. Силіна Т. Ахіллесів острів. *Дзеркало тижня*. 2007. № 6. URL: http://gazeta.dt.ua/ARCHIVE/ahillesiv_ostriv.html.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.

СЕКЦІЯ № 10

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Бурич Лада Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯДЕРНИХ ДЕРЖАВ ПРО НЕЗАСТОСУВАННЯ ПЕРШИМИ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ

З плином часу не втрачає своєї актуальності питання стосовно ядерного оснащення, яким наразі володіє обмежене коло держав. Будь-які зміни, заяви відповідних суб'єктів міжнародного права можуть докорінно вплинути на життя та здоров'я необмеженої кількості осіб і навіть всієї планети. Відповідно, важливими для аналізу виступають норми міжнародного права, що встановлюють зобов'язання ядерних держав не застосовувати ядерну зброю першими. У тезисах розкривається зміст правового підґрунтя зобов'язань та гарантій держав, що володіють зброєю зазначеного виду.

Першими намаганнями встановлення заборони для ядерних держав першими застосовувати відповідну зброю знайшли відображення у двосторонніх угодах. Так, наприклад, 19 серпня 1943 року Сполучені Штати Америки та Великобританія підписали таємну Квебекську угоду. Згідно з положеннями Угоди країни мали об'єднати свої ресурси для розробки ядерної зброї, але жодна з країн зобов'язувалася не використовувати відповідну зброю проти іншої або проти інших країн без взаємної згоди [1, с. 87].

Наступним вирішальним кроком для правового врегулювання ядерного нерозповсюдження на міжнародному рівні стало підписання багатостороннього Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року (далі – Договір). Однак, безпосередньо текст Договору не містить зобов'язання ядерних держав першими не застосовувати ядерну зброю до держав, що не володіють ядерною зброєю. Стаття 1 Договору визначає лише обов'язок держав-учасниць Договору, що володіють ядерною зброєю не передавати будь-кому ядерну

зброю або інші ядерні вибухові пристрої, ніяким чином не допомагати, не заохочувати і не спонукати до виробництва або придбання у будь-який інший спосіб ядерної зброї чи інших ядерних вибухових пристроїв [2, с. 163].

Цікавим видається факт, що під час складання проєкту Договору, в 1966 році прем'єр-міністр СРСР Олексій Косигін пропонував додати до змісту договору положення щодо заборони використання ядерної зброї проти неядерних держав-учасників Договору. Однак, відповідна пропозиція не знайшла підтримки і подальшого відображення в тексті міжнародного акту [3, с. 5].

Гарантії незастосування першими ядерної зброї до держав, що не володіють ядерною зброєю були зроблені такими державами, як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Російська Федерація, Франція та Китайська Народна Республіка, у вигляді Заяв о гарантіях безпеки, здійснених в ООН (S/1995/261, S/1995/262, S/1995/263, S/1995/264, S/1995/265) і закріплених Резолюцією Ради Безпеки ООН S/RES/984 (1995) від 11.04.1995 року (далі – Резолюція S/RES/984).

Згідно з п.6 Резолюції S/RES/984 Рада Безпеки ООН висловлює свій намір рекомендувати належні процедури у відповідь на будь-які запити зі сторони, що не володіє ядерною зброєю держави – учасниці Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що стала жертвою такого акту агресії, щодо компенсації відповідно до міжнародного права з боку агресора втрат, руйнувань або іншого збитку, понесеного в результаті агресії. Тобто, встановлюється можлива подальша компенсація за умови порушення наданих раніше гарантій ядерною державною [4, с. 12].

Серед негативних сторін можна відмітити відсутність закріплення вищезазначеного зобов'язання ядерних держав безпосередньо у Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. Також, такі держави, як Індія, Пакистан, Корейська Народнo-Демократична Республіка та Ізраїль не здійснили жодних аналогічних заяв щодо надання гарантій безпеки неядерним державам. Згідно з даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру, станом на січень 2018 р. світові арсенали ядерної зброї диспропорційно розподілені між дев'ятьма державами: США, Росією, Китаєм, Великобританією, Францією, Індією, Пакистаном, Корейською Народнo-Демократичною Республікою та Ізраїлем [5, с. 221].

Вищезазначене викликає занепокоєння та ставить під сумнів дотримання іншими ядерними державами принципу незастосування ядерної зброї першими. Тому підкреслюємо необхідність закріплення зазначеного зобов'язання у Договорі. Зазначаємо, що Індія, Пакистан і Ізраїль не є учасниками Договору і ніколи не підписували його. Ізраїль у свою чергу офіційно не заявляв про наявність ядерної зброї, однак як зазначалося вище, відповідно до дослідження, проведеного Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру, остання країна все-таки володіє ядерною зброєю.

Також, залишається складним питанням оприлюднення інформації стосовно стану ядерних арсеналів зазначених країни і відповідно, неможливим є відстеження зменшення чи збільшення систем ядерних озброєнь. Наприклад, Росія відмовляється публікувати точну інформацію щодо складу своїх сил, що обчислюються згідно з Новим СНО, проте надає відповідну інформацію США. Водночас Уряд США припинив публікацію детальної інформації про ядерні сили Росії та Китаю. Уряди Індії і Пакистану лише роблять заяви про здійснення ними ракетних випробувань, без деталізації стосовно стану своїх арсеналів. Ізраїль взагалі не надає коментарів стосовно свого ядерного арсеналу, аналогічною є поведінка Північної Кореї. Однак, Північна Корея зберігає пріоритетність військової ядерної програми як головного елемента стратегії національної безпеки та у 2017 році здійснила шостий випробувальний вибух [6, с. 222].

Враховуючи вищенаведене, вбачаємо необхідність офіційного нормативно-правового закріплення зобов'язання всіх ядерних держав щодо незастосування ядерної зброї першими до держав, що не володіють ядерною зброєю. А також, визначення деталізованого дієвого механізму компенсації або інших дій, реакції органів ООН при порушенні вищезазначеного зобов'язання, враховуючи той факт, що серед п'яти постійних членів Ради Безпеки всі члени є ядерними державами.

Джерела:

1. Кудряченко А. І., Потехін О. В. Політика нерозповсюдження ядерної зброї: історія та сучасність. *Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал*. 2017. № 1(3). 231 с.
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї: Закон України від 01.08.1968 року. Офіційний вісник України. 2007. № 18. 2791 с.

3. Банн Джордж, Тимербаев Роланд. Режим нераспространения ядерного оружия и гарантии безопасности неядерным государствам. Научные записки. №1. 1996. 28 с. URL: <https://www.pircenter.org/media/content/files/9/13464258430.pdf> (дата звернення: 18.11.2020).
4. Галака С. П. ООН та нерозповсюдження ядерної зброї. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 96 (Частина I). 2011. 177 с. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/638/597>.
5. Мельник О. Щорічник СІПРІ 2018: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека: Переклад з англійської Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру. 2018. 504 с. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI_2018_Ukr.pdf (дата звернення: 18.11.2020).
6. Мельник О. Щорічник СІПРІ 2018: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека: Переклад з англійської Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру. 2018. 504 с. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI_2018_Ukr.pdf (дата звернення: 18.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н, асистент Ідесис І. В.

Давидюк Олександра Віталіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗБРОЄННЯ ТА СКОРОЧЕННЯ ОЗБРОЄНЬ

Протягом тисячолітньої історії розвитку цивілізації, більшість держав намагалися виробити безпечні умови для свого існування самостійно або за допомогою союзників. При цьому мир розглядався як відносини між певним колом країн, тому навіть ті держави, що проводили мирну політику, прагнули до забезпечення мирних відносин, і перш за все, зі своїми сусідами, не здійснюючи ніяких спроб припинити чи попередити війни в інших регіонах світу.

Усвідомлення потреби світової співпраці між державами у сфері забезпечення миру створило зародження розвитку нової галузі в міжнародному публічному праві – права міжнародної безпеки.

Право міжнародної безпеки – це система міжнародно-правових норм та принципів, які спрямовані на підтримання миру та безпеки у всіх сферах міжнародних відносин.

Одним із ефективних заходів міжнародної безпеки є роззброєння та обмеження озброєнь.

Насамперед, необхідно визначити поняття роззброєння. Роззброєння – це комплекс державних заходів, призначених на зменшення та ліквідацію матеріальних засобів ведення війни [1]. Так, дійсно, з огляду на вищесказане – можна зробити висновок, що роззброєння – це скорочення різних видів озброєнь, що мають як односторонній (коли це робить одна країна), так і багатосторонній (коли воно спирається на міжнародну угоду) характер.

Міжнародно-правова основа роззброєння – закріплена в ст. 11 Статуту ООН, що відносить принципи роззброєння і обмеження озброєнь до загальних принципів співпраці в справі підтримки миру і безпеки [2].

Також, роззброєння – це один із найважливіших інститутів права міжнародної безпеки.

Одним із елементів механізму роззброєння є режим нерозповсюдження ядерної зброї, який встановлений Договором про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року.

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї – це багатосторонній міжнародний акт, розроблений Комітетом з роззброєння ООН з метою запобігти розширенню кола держав, які мають ядерну зброю, забезпечити необхідний міжнародний контроль за здійснення державами зобов'язань щодо обмеження можливості створення збройного конфлікту із застосуванням такої зброї та утворення можливості для мирного використання атомної енергії [3].

У Договорі наявні три основні принципи, це: нерозповсюдження, роззброєння та мирне застосування. Така концепція означає, що система цих «трьох принципів» є однаково важливою.

Цей договір містить зобов'язання, що забороняє будь-яку можливість ядерним державам передавати, а неядерним державам – отримувати ядерну зброю. Так, кожна держава, що має ядерну зброю, зобов'язується не передавати ядерну зброю чи інші ядерні вибухові пристрої іншим країнам, а також контроль над такою зброєю або вибуховими пристроями і ніяким способом не допомагати, не заохочувати і не спонукати

будь-яку державу до виробництва або здобуття цієї зброї чи інших ядерних вибухових пристроїв. Більше того, будь-яка держава, що не має ядерної зброї, зобов'язується не приймати передачу ядерної зброї чи інших ядерних вибухових пристроїв, а також, не виробляти та не здобувати ядерну зброю чи інші ядерні вибухові пристрої.

Договір стосується лише нерозповсюдження ядерної зброї і не обмежує права жодної країни розвивати дослідження, виробляти та використовувати ядерну енергію в мирних цілях.

Окрім обмеження ядерної зброї, міжнародне право містить повну заборону окремих видів зброї масового знищення. Зокрема, більше 150 держав є учасниками Конвенції про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення 1972 року.

Кожна держава-учасниця цієї Конвенції зобов'язана не розробляти, не виробляти та не зберігати мікроорганізми чи інші біологічні токсини, а також зброю, обладнання та транспортні засоби, що призначені для використання у ворожих цілях або збройних конфліктах. Всі ці об'єкти повинні бути знищені або переведені для мирного використання.

Отже, можна дійти висновку, що найбільш ефективним засобом збереження миру та запобігання війни є роззброєння. Та хотілося б, щоб міжнародні процеси роззброєння вийшли на шлях заборони та обмеження виробництва та використання окремих видів зброї, перш за все зброї масового знищення.

Джерела:

1. Гетьман-Павлова И. В. Международное право. М. 2000. 251 с.
2. Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда. *ООН, Департамент обществ. информ.* Нью-Йорк : ООН, 1998. 104 с.
3. Мартинов А. Ю. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї та про приєднання до нього України. *Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2004. Т. 2 : 518 с.*

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ

У сучасному міжнародному праві відсутнє юридично закріплене визначення міжнародного тероризму, що призводить до певних проблем і труднощів в об'єднанні зусиль та засобів для протистояння цьому феномену. Наукові погляди, які існують сьогодні в різних країнах, щодо вирішення цієї проблеми часто не тільки не збігаються, а й прямо суперечать один одному.

Сам термін «тероризм» походить від з латинського «*terror*» – страх, жах, а «*terrorist*» – це особа або предмет, що вселяють жах. У тлумачному словнику Д. Ушакова «тероризм» розглядається як політика або тактика терору, що включає «сукупність особливо жорстких форм і засобів політичного насильства, які використовують терористи для досягнення своїх антилюдських цілей» [5].

Тероризм у своїх проявах є однією з найбільш глобальних проблем, вирішення якої неможливе без об'єднання зусиль різних держав. Як пише Бекмурзін М. С.: «Якщо тероризм до ХХ століття мав характер розрізнених збройних актів, то до кінця століття стали проявлятися елементи співорганізованості і консолідації дій окремих течій і угруповань» [2]. Тероризм також призводить до значних економічних збитків, політичної нестабільності та має негативний психологічний вплив на населення [6].

В останні роки відбувається ескалація тероризму – збільшується кількість терористичних актів, відбувається транснаціоналізація терористичної діяльності, підвищення її організованості, спостерігається зростання числа жертв тероризму. Крім того, тероризм тісно пов'язаний з торгівлею наркотиками, зброєю, відмиванням грошей, діяльністю незаконних збройних формувань, контрабандою ядерних і інших потенційно смертоносних матеріалів, а також цілим рядом інших злочинів.

Кузнецов А. П. і Маршакова М. М. вважають, що обов'язковою ознакою міжнародного тероризму є посягання на суверенітет держави, міжнародні відносини або міжнародний порядок [3]. Ляхов Є. Г. пов'язує міжнародний тероризм з тим, що його об'єктом як злочину є загальнолюдські цінності, що охороняються

вже не тільки національним, а й міжнародним правом [4]. Слід звернути увагу на точку зору Беглової Н. С., що на сьогоднішньому етапі глобалізації міжнародний тероризм – це не особливий вид тероризму, а продовження внутрішнього тероризму, що виходить за межі кордонів тієї чи іншої держави [1].

За останні кілька десятиліть ООН прийняла цілий ряд міжнародних документів, що регулюють конкретні аспекти тероризму. До них можна віднести: Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 року; Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року; Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року та ін.

На міжнародному рівні також створено розгалужену мережу різноманітних організацій і структур, які здійснюють взаємодію, контроль і координацію засобів і методів боротьби з міжнародним тероризмом. Відчутний внесок в справу протидії тероризму вносять і міжнародні організації регіонального рівня, серед яких Рада Європи, Південно-азійська асоціація регіонального співробітництва (СААРК), Організація американських держав (ОАД), Організація Ісламської Співпраці (ОІВ), а також міждержавне співробітництво в рамках Співдружності Незалежних Держав і Шанхайської організації співробітництва (ШОС).

Регіональні механізми боротьби з тероризмом включають в себе створення правової бази; нарощування потужності силових структур; використання науково-технічних досягнень щодо запобігання терактів; пошук джерел фінансування та оснащення матеріально-технічної бази антитерористичних організацій; співробітництво між правоохоронними органами держав; обмін інформацією; проведення спільних антитерористичних навчань, а також сприяння в проведенні контртерористичних операцій.

Очевидно, що протидія тероризму повинна спиратися на військову силу, на роботу спецслужб, а також на блокування економічної і фінансової діяльності терористичних організацій. Другим безумовним фактом є міжнародне співробітництво. Проте, на наш погляд, найпотужнішим елементом є психологічна та ідеологічна протидія. Всі терористичні організації базуються на власній ідеології, яка дуже швидко здобуває прихильників, що призводить до створення організацій-послідовників. Саме це сталося з «Аль-Каїдою»: її лідер був ліквідований, а сама

організація – майже розгромлена, проте ідеї «Аль-Каїди» відродилися в новому, ще більш жорстокому виразі та знайшли своїх послідовників на Близькому Сході.

Джерела:

1. Беглова Н. С. Терроризм: поиск решения проблемы. *США: экономика, политика, идеология*. 1991. № 1. С. 40–49.
2. Бекмурзін М. С. Зарубіжний досвід антитерористичної роботи і можливості його застосування в російських умовах. *Вісник Московського університету МВС Росії*. 2013. № 9.
3. Кузнецов А. П., Маршакова М. М. Міжнародний тероризм в умовах глобалізації. *Юридичний світ*. 2010. № 9. С. 8–13.
4. Ляхов Є. Г. Терроризм и межгосударственные отношения. М.: Міжнародні відносини, 1991. 269 с.
5. Тлумачний словник російської мови: У 4 т. / Под ред. Проф. Д. Ушакова. М.: ТЕРРА Книжковий клуб, 2007. Т. 3. С. 457.
6. Чорний Г. О. Міжнародно-правові аспекти боротьби з тероризмом. *Актуальні проблеми судового права* : матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.). Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. С. 108–111.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.

Степаненко Тетяна Олегівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

БОРЬБА З ПАНДЕМІЄЮ COVID-19 НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

Не дивлячись на розвинуту медичну систему та високий рівень охорони здоров'я, світ і далі переживає епідемії та пандемії. Нині весь світ сколихнула катастрофічна проблема пандемії COVID-19, що стала проблемою міжнародної безпеки. Коронавірус забрав життя близько мільйона осіб та скоротив світову економіку більш ніж на 5 %. Пандемія стала найбільш обговорюваною та актуальною темою 2020 року, який видався особливо складним для всіх країн на міжнародній арені. Проблема COVID-19 торкнулася кожної країни і стала надзвичайною ситуацією не

тільки в сфері охорони здоров'я, а й соціально-економічною та гуманітарною проблемою світу. Тому є надзвичайно важливим щоб країни вирішували цю проблему на міжнародному рівні, об'єднавши сили та можливості кожної з країн.

Варто звернути увагу, що центральним органом в боротьбі з пандемією та поширенням COVID-19 стала ВООЗ, однак не менш важливі питання з цієї проблеми обговорюються і Генеральною Асамблеєю ООН. Генеральна асамблея ООН прийняла дві резолюції, присвячені боротьбі з поширенням і розповсюдженням COVID-19. «Глобальна солідарність у боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 року. (COVID-19)» стала першою резолюцією з питань вирішення проблеми пандемії, вона була прийнята 2 квітня 2020 року. ВООЗ зазначає, що боротьба з COVID-19 можлива шляхом прийняття глобальних заходів на основі єдності, солідарності та активного багатостороннього співробітництва. Необхідно активізувати такі напрямки міжнародного співробітництва, як обмін інформацією, науковими знаннями і досвідом, включаючи досвід імплементації рекомендацій та стандартів ВООЗ. Далі була прийнята Генеральною асамблеєю ООН резолюція 74/274 «Міжнародне співробітництво з метою забезпечення глобального доступу до ліків, вакцин і медичного обладнання для протидії COVID-19» від 20 квітня. Авторами стали 75 держав в тому числі Україна. Ця резолюція встановлює важливість співробітництва ВООЗ та інших міжнародних установ, своєчасному доступу до засобів профілактики, реагентів і допоміжних матеріалів, лабораторних досліджень, основних предметів медичного призначення, нових засобів діагностики, ліків і вакцин проти COVID-19 [3].

Завдяки зусиллям ООН 172 держави отримали необхідні медичні товари. Організації вдалося забезпечити доставку 452 мільйонів засобів індивідуального захисту і 29 мільйонів тестів на коронавірус [2]. На сьогодні вчені різних країн розробили вакцину проти пандемії яка тестується і приносить успішні результати. Американська компанія Pfizer оголосила про повне завершення випробувального періоду своєї вакцини від COVID-19, яка на 95 % ефективна у боротьбі з всіма формами коронавірусу [1]. Ще одна американська компанія Moderna заявила, що їхній варіант показав ефективність 94,5%

запобігання вірусу. Отже можна зробити висновок, що світова медицина та фармацевтика не стоїть на місці, активно працює і розробляє препарати для запобігання та лікуванню хвороби.

Слід зазначити, що країни застосовують різні заходи політичного та соціального характеру для боротьби з недугою. Вводиться комендантська година, стають обов'язковими засоби індивідуального захисту, обмежується робота торгових та розважальних центрів, кафе та ресторанів, людей просять без потреб не виходити з дому та ще ряд заходів спрямованих на протидію вірусу. Але для досягнення цієї мети важливо не тільки введення таких мір, а й обов'язковий контроль за їх дотриманням та виконанням. Люди масово порушують міри карантину, ігнорують заборони, щодо України то це прослідковується дуже добре, країни Європи в цьому сенсі більш «стриманіші» оскільки контроль за виконанням та відповідальність за порушення значно суворіші.

Отже, можна зробити висновок, що міжнародна спільнота активно сприяє запобігання та розповсюдженню COVID-19, світові організації виділяють кошти для допомоги країнам, кращі вчені працюють над дослідженням вірусу та шляхами його знищення. Однак, проблема пандемії є не вирішеною оскільки вакцина масово не застосовується, міри карантину порушуються, а вірус продовжує забирати життя людей. В світі і далі є зараження та смерті пов'язані безпосередньо з COVID-19. Тому, перш за все, світ шляхом міжнародного співробітництва і допомоги має вирішити питання ефективності, доступності та можливості доступу до вакцини у кожній країні та кожному громадянину. Така медична продукція має бути доступна для всіх, хто її потребує, включаючи держави, що розвиваються. Має бути розроблено план вакцинації громадян, належні умови зберігання і виготовлення вакцини для кожної країни та можливість транспортування цієї вакцини. На кожному етапі розробки мають бути дотриманні всі умови санітарного та технічного стану. Перед застосування препарат обов'язково має бути досліджений та перевірений. Тільки об'єднавши зусилля світ зможе запобігти розповсюдженню COVID-19. Повернути світову економіку в звичайне русло та запобігти смерті мільйонів жителів різних країн.

Джерела:

1. Завершення випробувального періоду вакцини від COVID-19. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3138536-urad-viznaciv-prioritetni-investproekti-na-20202023-roki.html>.
2. Нова доповідь: «ООН з самого початку грала найважливішу роль у боротьбі з пандемією коронавірусу». URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/nova-dopovid-oon-z-samogo-pochatku-grala-nayvazhlyvishu-rol-u-borotbi-z-pandemiyeyu-koronavirusa.
3. Юридична Газета Online : Всеукраїнське щотижневє професійне видання. URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/pandemiya-sovid19-ta-mizhnarodne-pravo.html>.

Науковий керівник – д.ю.н. професор Сурілова О. О.

Тімохова Дар'я Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ЦІЛІ Й ПРИНЦИПИ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Саме право міжнародної безпеки являє собою систему принципів і норм, що регулюють військово-політичні відносини держав і інших суб'єктів міжнародного права з метою запобігання застосуванню військової сили в міжнародних відносинах, обмеження й скорочення озброєнь.

Основною ціллю Організації Об'єднаних Націй – є підтримання миру й безпеки у світі. У самому загальному плані ООН переслідує такі цілі, як: пригнічувати акти агресії; пригнічувати інші порушення миру; запобігати та усувати загрозу світу [2, с. 78].

Міжнародна безпека як і будь яка система заснована на визнаних усіма державами принципах та цілях міжнародного права, саме вони розкривають значення міжнародної безпеки.

Універсальним і основним принципом є мирне співіснування держав. Він втілює головну ідею всього міжнародного права. Мирне співіснування – необхідна умова для підтримання міжнародної безпеки.

Основні цілі та принципи права міжнародної безпеки є одночасно цілями і принципами міжнародного права в цілому, що характеризує місце цієї галузі в системі міжнародного права.

Основоположним актом права міжнародної безпеки є Статут ООН. В ньому сформульована головна мета – «підтримувати міжнародний мир і безпеку». Вказані також шляхи її досягнення – «застосовувати ефективні колективні заходи для запобігання і усунення загрози миру і придушення актів агресії або інших порушень миру»; «проводити мирними засобами залагодження, вирішення міжнародних спорів або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру». Статут ООН визначив основні принципи права міжнародної безпеки [1, с. 90].

Перш за все, це принципи мирного вирішення спорів і незастосування сили або загрози силою. Для здійснення цих принципів Статут зобов'язує держави надавати ООН допомогу в її діях і утримуватися від надання допомоги будь-якій державі, стосовно якої ООН спрямовує дії превентивного або примусового характеру. Ці принципи є основними засадами, на яких базується міжнародна безпека

Також потрібно зазначити, що право міжнародної безпеки має свої спеціальні (галузеві) принципи: принцип неподільності міжнародної безпеки; принцип ненанесення шкоди безпеці інших держав; принцип рівної та однакової безпеки та ін. [3, с. 143].

Можна виділити кілька напрямків, на яких вирішуються проблеми загрози миру і міжнародної безпеки: запобігання агресії; нерозповсюдження ядерної зброї; контроль над озброєннями та роззброєння; запобігання та вирішення збройних конфліктів; дотримання правил ведення військових дій; зміцнення регіональної безпеки.

Принципи слугують засобом реалізації цілей міжнародної організації, серед яких найвищою є забезпечення мирного співіснування держав і підтримка міжнародної безпеки.

Більш того, статут ООН забезпечує, щоб і держави, які не є її членами, діяли відповідно до вказаних принципів, оскільки це може бути необхідним для підтримання міжнародного миру та безпеки.

Питання про мир та війну є основними у сучасних міжнародних відносинах. Забезпечення міжнародної безпеки – це забезпечення миру у світі і запобігання війти. Саме колективна безпека держав являє собою систему суспільних дій

усіх держав для запобігання миру та усунення актів агресії. Прагнення держав забезпечити мир на землі насамперед, залежить від виконання принципів і норм міжнародного права.

Право міжнародної безпеки має головну особливість: його принципи під час регулювання міжнародних відносин, тісно переплітаються з іншими принципами решти галузей міжнародного права.

Незважаючи, на все, ми живемо у світі де є війни між державами на народами, конфлікти, порушення прав людей. Тому, право міжнародної безпеки, а саме принципи та цілі цієї галузі дають змогу жити в мирі між державами.

Право міжнародної безпеки являє собою певну систему принципів і цілей, які регулюють військово-політичні відносини держав з іншими суб'єктами міжнародного права, для запобігання застосування військової сили у відносинах між державами.

Джерела:

1. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
2. Ліпкан В.А. Міжнародне право : Підручник. К. : КНТ, 2009. 752 с.
3. Кузьменко С. Г. Міжнародне приватне право Навч. посіб. – К. : ЦУЛ, 2010. 316 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Федорова Т. С.

Харчук Оксана Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Сучасний світ стрімко розвивається, розроблюється все більше інноваційних технологій та розробок, проте і з'являється низка новітніх загроз системі міжнародної безпеки. Російська агресія проти України засвідчила крах сучасних систем міжнародних відносин і міжнародної безпеки. Анексія Криму, війна на сході

України, тисячі біженців поставили перед світовою спільнотою та її лідерами непросте запитання: як вирішити таку проблему? Оскільки йдеться про загрози, з якими стикається не тільки Україна, а й увесь цивілізований світ. Тому виникає нагальна потреба у дослідженні цієї вагомої для світової спільноти проблеми, напрацювання ефективних заходів для її розв'язання, що забезпечить стабільність і мир в умовах міжнародної напруги.

Питання міжнародної безпеки висвітлювали такі відомі фахівці в сфері міжнародної безпеки, як Є. Азер, Р. Джексон, В. Кауфман, Ч. Мур, П. Хат та ін. А процес трансформації широко досліджувався Е. Макгрю, Д. Гольдблатом, Д. Хелдом, Дж. Ператоном та Т. Фрідманом.

Найзагальніше розуміння міжнародної безпеки було сформульовано під час створення Організації Об'єднаних Націй. Так, у першій статті Статуту ООН визначено її головне завдання, де і згадується поняття безпеки: «Підтримувати міжнародний мир і безпеку та з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру та придушення актів агресії або інших порушень миру і проводити мирними засобами згідно з принципами справедливості та міжнародного права, улагоджувати чи розв'язувати міжнародні спори або ситуації, які можуть призвести до порушення миру» [1].

Отже, міжнародна безпека – це система міжнародних відносин, яка заснована на додержанні усіма країнами загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, що виключає вирішення спірних питань та розбіжностей між ними за допомогою сили або погрози [2, с.165].

Проблема кризи сучасної системи міжнародної безпеки, її основні причини та можливості запобігання обговорювалась багатьма експертами вітчизняних і зарубіжних аналітичних установ, політиками та дипломатами, науковцями та публіцистами на міжнародній конференції в Дипломатичній академії України. Так, на думку багатьох, агресія з боку постійного члена Ради безпеки ООН проти нашої країни поставила під сумнів здатність Ради безпеки та організації в цілому досягати цілей, закріплених у Статуті ООН. Але якщо критикувати ООН і Раду безпеки, то ставиться під сумнів їх легітимність [3].

Серед існуючих сучасних проблем кризи системи міжнародної безпеки можна назвати багато факторів, а саме: тероризм,

сепаратизм, глобалізація, інтеграція, голод, демографічні проблеми, поглиблення екологічної кризи.

Глобалізаційні процеси принесли у розвиток сучасного світу як позитивні так і негативні зміни. З одного боку – зміна людського світогляду, капіталу, технологій, що наслідком мало позитивний вплив на пришвидшення розвитку на глобальному рівні. З іншого боку, такі процеси призвели до міжнародної політичної кризи, міжнародного тероризму, економічних і фінансових проблем, корупції, торгівлі людьми і наркотиками, морського піратства. Всі ці явища швидко охоплюють різні регіони і розвиваються у межах цілого світу. Пристосування до глобалізаційних змін є нерівномірним і призводить до напруги конфліктів у міжнародних стосунках. У зв'язку з цим роль держави, як ключового гравця на міжнародній арені значно ослабла. Така тенденція простежується вже загалом в світі та призвела до обмеження регуляторної ролі держави стосовно зовнішніх суб'єктів [4, с. 395].

Також можна констатувати, що нині інституційна структура ООН потребує дієвої модернізації внаслідок трансформації сучасних викликів і загроз системі світової безпеки. Дослідження політики безпеки і оборони Євросоюзу виявили чинники, що негативно впливають на її формування та реалізацію, а саме: розкол ЄС на старих та нових членів, інституційне оформлення ЄС, інтеграція та дезінтеграція.

Однією із сучасних проблем міжнародної безпеки можна виділити той факт, що демократична співдружність розколота у питанні про допустимість та бажаність експорту демократії шляхом зміни правлячих режимів у авторитарних країнах. Демократичні співтовариства та транзитні режими вбачають у втручанні у внутрішні справи інших країн порушення одного з головних принцип міжнародного права, а саме свободи вибору того чи іншого політичного режиму. Багато хто вважає насадження демократії ззовні без певних внутрішніх передумов небажаним. Існують обґрунтовані підозри про те, що держави – експортери демократії можуть прикриватися шляхетними намірами та приховувати корисливі інтереси за допомогою розповсюдження різного роду контролю (за можливості виготовлення ядерної зброї, використання хімічної ядерної зброї масового ураження) та впливу як політичного, та економічного [5, с. 221].

Серед головних способів забезпечення міжнародної безпеки можна виділити: двосторонні договори про забезпечення взаємної безпеки між зацікавленими країнами; об'єднання держав в багатосторонні союзи; демілітаризація, демократизація та гуманізація міжнародного політичного порядку; встановлення верховенства права в міжнародних відносинах; створення та участь у всесвітніх міжнародних організаціях, регіональних інститутах та структурах для підтримання міжнародної безпеки.

Міжнародна безпека формується на основі національної безпеки окремих країн і народів, а також регіональної безпеки груп держав і регіонів світу, консолідується на рівні глобальної міжнародної безпеки з метою захисту і реалізації загальнолюдських інтересів, знешкодження загроз глобальній світобудові, які за своїми масштабами та впливом виходять за національні межі держав і здатні впливати на безпеку інших акторів. Становлення нової системи міжнародних відносин і світового порядку залежать від результатів російсько-української війни. Сьогодні ж ситуація розгортається між сценарієм «замороження конфлікту» і сценарієм «сепаратного миру».

Джерела:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://un.org/ru/documents/charter/chapter.shtml>.
2. Бодрук О. Україна у системі міжнародної безпеки: монографія. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ: НІПМБ, 2003. 165 с.
3. «Зовнішні справи»: науково-публіцистичний журнал. №11, Київ, 2019.
4. Потехін О., Тодоров І. Глобалізація системи безпеки: навчальний посібник. Донецьк, 2011. 395 с.
5. Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці. *Науковий вісник. Одеський державний економічний університет*. 2006. № 11(31). 221 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

МІГРАЦІЯ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Пошук людьми кращих умов життя, праці або навчання, стихійні лиха чи збройні конфлікти, що призводять до змін державних кордонів та/або дискримінації певних груп населення, утиски певних груп є тими чинниками, що зумовлюють активізацію процесу переміщення людей через кордони тих чи інших держав назавжди або на певний час, тобто міграцію населення.

Міграцію населення розглядають як один із найбільш серйозних викликів міжнародній і національній безпеці [1, с. 96], адже вона впливає на важливі економічні, політичні, соціальні, культурні та інші процеси як всередині окремих держав, так і на картину цих процесів у світовому масштабі [2].

Дані Організації Об'єднаних Націй станом на 2019 року свідчать про двісті сімдесят два мільйони мігрантів, що становлять 3,5% населення нашої планети. Характер, склад та спрямованість міграційних переміщень є нестабільним і постійно змінюється, а масштаби стають все більшими. Крім того, ООН наголошує, що процес міграції населення зростає. Саме це обумовлює актуальність дослідження міграції та її наслідків, що породжує виклики національній безпеці держав.

Вплив наслідків міграції на національну безпеку має здебільшого деструктивний характер і призводять до дестабілізації безпекового простору тієї чи іншої країни. Такі негативні наслідки найчастіше спостерігаються у економічній, соціальній, політичній та культурній сферах.

В економічній сфері міграційні переміщення зумовлюють деструктивний вплив на економічний потенціал країни в силу недоотримання бюджетних коштів. Так, наприклад, нелегальні мігранти не платять податки і не здійснюють внески у соціальні фонди, відповідно – державний бюджет країни не поповнюється. Такі переміщення мають негативний вплив і на країну походження. Зокрема, загострення економічної кризи, погіршення функціонування та деструктуризація окремих галузей економіки, що виникає внаслідок дефіциту робочої сили,

адже більшість мігрантів – особи працездатного віку, які емігрують через «погані умови праці». До осіб працездатного віку відноситься переважно молодь, їх еміграція в інші країни спричиняє падіння народжуваності та призводить до зменшення зростання населення та демографічного старіння нації, через що підвищуються загальнодержавні витрати. Таким чином, державний бюджет країни не поповнюється, а витрати тільки збільшуються. Однак спричинені міграцією ризики можуть компенсуватися завдяки переказам зароблених за кордоном коштів в країну походження або поверненням мігрантів додому.

Міграція також негативно впливає на соціальну сферу, де соціальне забезпечення є тим складником національної безпеки, що визначає стан захисту життєво-важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також від загроз соціальним інтересам. Основні принципи соціальної безпеки, що закріплені у Конвенціях та Рекомендаціях Міжнародної організації праці, передбачають право працюючих мігрантів та їхніх сімей на соціальне забезпечення, але нелегальне працевлаштування та відсутність страхування призводять до їх соціальної незахищеності.

В контексті негативного впливу міграції на соціальну безпеку не можна залишити поза увагою і такі важливі загрози як криміногенна та терористична. Транснаціональна організована злочинність у зв'язку з перетином мігрантами кордону зумовлює виникнення таких злочинів міжнародного характеру як торгівля людьми, контрабанда, злочини проти навколишнього середовища та інших явищ, що ставлять під загрозу важливі суспільні відносини або завдають їм шкоди. Ще більшу небезпеку для держави несе тероризм, оскільки більшість терористів – іммігранти, яких до прикладу засилають на територію держави з метою дестабілізації безпекового простору, шляхом умисного створення небезпеки для того, щоб мати вплив на людей і створювати конфліктні ситуації серед них та сприяти масовим заворушенням.

В політичній сфері міграція може бути тим чинником, що викликає напруженість у стосунках між країною походження та перебування, якщо мігранти або біженці є противниками пануючого режиму. Внутрішньополітичні наслідки прибуття великих груп іноземців виявляються у посиленні екстремістських

кіл, політичних успіхах крайніх правих партій, які активізуються на хвилі зростаючого занепокоєння припливом чужинців. Загрозу національній безпеці країни може нести також недостатня проінформованість про політичний простір мігрантів, яка сприяє хибному виборчому рішенню, або неможливість реалізувати виборче право та виключеність із політичного життя країни.

Сфера культури та національної ідентичності, адже міграційні переміщення можуть створювати загрозу базовим цінностям суспільства через різницю в культурах місцевого і прийдешнього населення. Расизм й ксенофобія можуть бути причиною виникнення загрози внутрішній стабільності держави і, як наслідок, перетворитися в загрозу особистій безпеці людей, адже часто щодо мовних, культурних та релігійних поглядів між людьми виникають упередження, формуються забобони, що тільки посилює негативне сприйняття суспільством мігрантів. Національна ідентичність більшості країн вкорінена в культуру, історію, расу та етнічність, утворюючи культурні анклав у відносно етнічно-однорідній країні, тому іноді іммігранти створюють загрозу національній ідентичності.

Нарешті, варто зазначити, що міграція як соціальний феномен та суспільне явище потребує врегулювання з боку державних структур, інакше вона трансформується в некеровану соціальну систему [3, с. 105]. Відтак, міграція є одним із найважливіших питань порядку денного як внутрішньої, так і зовнішньої політики більшості країн.

Джерела:

1. Міграція та політика національної безпеки в Україні: тенденції розвитку: наукова стаття / авт. Яворський М., НУ «Львівська політехніка», 2013.
2. Юридична енциклопедія: міграція / гол.ред. Шемшученко Ю.С. та ін., «Українська енциклопедія ім. П.Б. Бажана», 1998.
3. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання: наукова стаття / авт. Романюк М.Д., «ПНУ ім. Василя Стефаника», 2015.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.

СЕКЦІЯ № 11. МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Дем'яненко Анна Ігорівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ «ЗРУЧНИЙ ПРАПОР» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Зручний прапор («прапор зручності», «дешевий прапор», англ. – «flag of convenience») – це відкрита реєстрація морських суден для того, щоб отримувати додаткові прибутки від пільг в оподаткуванні, одержуваних судновласниками-нерезидентами у країнах цієї реєстрації [1]. На нормативному рівні поняття «зручного» прапора не закріплене. Воно стосується реєстрації судна під національним прапором певної країни, при цьому фактичної прив'язки судновласника до цієї країни немає.

Відповідно до міжнародного права, той хто володіє судном, повинен зареєструвати його в реєстрі одного з визнаних ООН держав, це по суті вільний вибір. Тобто судновласник вільний вибрати під яким прапором ходитиме його судно. Питання лише в тому, прапор якої держави він вибере, оскільки судно підпорядковується законам держави-прапору.

Судновласник, звісно, вибирає ту країну, де закони будуть максимально прості та зручні, з низькими податками та з більш помірними стандартами та вимогами.

Реєстрація судна є юридичним актом визнання державою виникнення, обмеження, переходу або припинення прав на судно та є єдиним доказом існування зареєстрованих прав. Ці права можуть бути оскаржені тільки в судовому порядку. Реєстрація судна в судовому реєстрі розцінюється як одна з форм здійснення державного нагляду за суднами, що плавають під національним прапором [2].

Практика зручного прапору розпочалася в Сполучених Штатах Америки (США), за часів сухого закону. У 20-х роках американські компанії, які володіли пасажирськими суднами для того, щоб пасажери могли вживати алкоголь на борту не

дивлячись на сухий закон – реєстрували судна під прапором Панами. Судно працювало в США, але було територією Панами, тому сухий закон дотримуватися було вже не обов'язково.

Сухий закон скасували в 1933-му році, але судновласники вже розсмакували та відчули всі переваги використання зручних прапорів і вже не хотіли повертатися до старої системи. Це дозволяло обходити все більш суворе законодавство США. Протягом 20-го століття, крім Панами, стали з'являтися все більше зручних прапорів. Багато країн створювали відкриті реєстри такі як Ліберія, Маршаллові острови, Кіпр і так далі.

У 1968 році Ліберія перевершила по тоннажу зареєстрованих судів Великобританію, на той час — морську державу номер один. На сьогодні, більша частина всіх судів зареєстровані саме під зручним прапором.

Виділяють декілька типів країн зручного прапора:

1. Країни відкритої реєстрації. У Панамі вперше ввели спрощений порядок реєстрації іноземних морських суден. За реєстрацію суден в Панамі судновласники отримували низку переваг. Щоб залучити більше охочих, відбувалося навмисне заниження правових стандартів у сфері трудових правовідносин та охорони прав робітників, надавалися пільги у сфері оподаткування. До цього типу входять також такі країни як: Гондурас, Ліберія та Коста-Ріка.

2. Країни екстериторіальної реєстрації суден – Гонконг, Сінгапур, Люксембург, Швейцарія, Дублін; Барбадос, Бермуди, Гібралтар, Монако; Беліз, Ліван, Маршалові острови, Антильські острови, Самоа, Сейшели та інші.

3. Країни міжнародної реєстрації суден. Такі розвинені країни як Норвегія, Данія, Німеччина та інші – створюють міжнародні або альтернативні реєстри для здійснення одночасної з національною реєстрації суден.

Ряд розвинутих морських держав підписали рейтинг прапорів Паризького меморандуму взаєморозуміння, в якому велика увага звертається на технічний стан суден. Так виділяють чорний, сірий та білий списки. Під перевірку частіше підлягають саме судна, що занесені до чорного списку. Якщо судно було затримано декілька раз, то на нього накладається заборона заходити в порти країн Паризького меморандуму.

Міжнародна федерація працівників транспорту (МФТ) – захищає трудові та соціальні права моряків, які наймаються на роботу на судна під «зручним прапором».

Кампанія МФТ проти «зручних» прапорів офіційно почалася в 1948 року Кампанія МФТ проти «зручних» прапорів складається з двох частин:

а. Політичної кампанії, спрямованої на ліквідацію системи «зручних» прапорів шляхом досягнення глобального визнання реального зв'язку між прапором, під яким плаває судно, і громадянством, підданством або місцем проживання його власників, менеджерів і моряків.

б. Галузевої кампанії, яка направлена на забезпечення того, щоб моряки, які працюють на судах під «зручними» прапорами, незалежно від їх громадянства або підданства, були захищені від експлуатації з боку судовласників.

Близько третини всіх суден, що плавають під «зручними» прапорами, тепер охоплені Договорами МФТ, що забезпечують прямий захист більш ніж 150 тис. моряків [3].

Зручними прапорами користуються не тільки морські судна, але також і повітряні.

Недоліками реєстрації судна під зручним прапором є те, що судовласники не зацікавлені в дотриманні мінімальних міжнародних стандартів умов праці та життя екіпажу на борту, вони також порушують трудові права моряків, виплачують мінімальну заробітну плату, тобто моряки наймаються як дешева робоча сила. Так, згідно з даними МФТ заробітна плата філіппінського моряка, який працює під «дешевим» прапором, майже у 8 разів є нижчою, ніж заробітна плата японського моряка, який працює під своїм національним прапором. На жаль, коли є порушення прав моряків, країна національності екіпажу не може захистити права свого громадянина, оскільки судна підкоряються юрисдикції тієї держави яка їх зареєструвала.

Також, через низькі технічні вимоги до суден та комплектування екіпажами й відбувається велика кількість морських аварій та, як наслідок, загибель людей і забруднення морського середовища.

Таким чином, реєстрація суден під дешевими прапорами породжує досить багато проблем як щодо безпеки мореплавства,

так і щодо умов праці й соціальної захищеності членів екіпажів таких суден.

Існує проблема з використанням зручних прапорів. В основному ця практика критикується фінансовими організаціями, які захищають інтереси провідних країн світу, а також організаціями, які захищають права людей зайнятих в морській галузі. Першим не подобається, що завдяки зручним прапором держави провідних економік світу недоотримують податки та збори. Другим, зокрема таким організаціям як МФТ, зручні прапори не подобається тим, що це дозволяє обійти ті високі стандарти, які намагаються впровадити міжнародна морська організація та самі профспілки.

Також такий зручний прапор використовують терористичні угруповання для скоєння різних видів правопорушень: торгівля людьми, наркотичними засобами, зброєю. Такий спосіб дозволяє їм зберігати анонімність, приховувати імена власників, а також історію судна та його рейси.

Таким чином, зручний прапор – це явище, яке існує на практиці, але не має нормативного регулювання. Зручний прапор безсумнівно є вигідним для держави, яка його надає та отримує плату за реєстрацію, та для судовласників з ряду причин, але не для працівників цього судна, які, зазвичай отримують мінімальну заробітну плату та знаходяться в жакливих умовах праці. Підсумовуючи, можна зазначити, що зручний прапор має як переваги, так і ряд недоліків.

Джерела:

1. Балабанов І. Т., Балабанов А. И. Зовнішньоекономічні зв'язки : Учеб. посібник, М.: Фінанси і статистика, 2000. 512 с. URL: <http://ebib.pp.ua/udobnyiy-flag-4763.html>.
2. Аверочкіна Т. В. Альтернативні реєстри суден: чи забезпечується головна мета реєстрації? *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса, 2016. С. 395–397.
3. Про кампанію проти зручних прапорів. URL: http://www.itfseafarers.org/FOC_campaign.cfm.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

МОРСЬКІ СПОРИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Кожна людина, хоча б раз у своєму житті брала участь у спорах. Кожна людина хоча б раз перемагала чи програвала. Людська свідомість працює як азартність в іграх, чим більше ти перемагаєш тим більше прагнеш забрати все, або навпаки, при поразці будеш віддавати усі сили, щоб стати на шлях перемоги. Порівнюючи спори зі змагальністю, ми хотіли би зазначити, що завжди є дві сторони, це стосується сторін монети та будь-якого спору. Незважаючи на результат спору – завжди залишатиметься особа, яка вважає свої приклади та докази суттєвішими.

Якщо ми будемо говорити про спори в цілому, то краще за все звернутися до сторінок історії і починаючи з Вавилонії, Стародавнього Єгипту, Римської Імперії розглянути спори, коли вони не підтверджувалися нормами законів, а впливали із здатності сторони спору перевантажити терези Феміди на свій бік. Починаючи зі спорів, коли одна сторона за договором перевезення (за сучасним законодавством) через морське середовище порушувала умови, які, звичайно, не були прописані, але обговорені між учасниками спору. Що треба робити в такому випадку? Як вирішити спір? В працях давньогрецьких мислителів та юристів, в тому числі філософів Римської Імперії є декілька прикладів та шляхів вирішення спорів. Починаючи з всесвітньо-відомого принципу Таліона, закінчуючи релігійними чи звичаєвими правилами.

Морські спори завжди посідали щільне місце в економічній сфері будь-якої держави. Споры, що торкалися моря спричинили безліч нових утворень та написали не одну сторінку підручників з географії та історії.

Наша планета складається майже з 70 відсотків морського простору, найглибше місце в світі дослідили лише 5 людей з 7 мільярдів, таємницю Атлантиди до сьогодні не в змозі розкрити жоден вчений. Ми вважаємо, що могутність водного середовища навіть не слід виносити як предмет спору. Це дуже загадковий, але водночас на поверхні світ, тому не дивно, що за весь час існування цивілізації саме морське середовище ставало предметом нескінчених спорів усіх суб'єктів міжнародного права.

Найбільш розповсюдженні спори в морському праві:

- Справи між ФРН і Данією та ФРН і Нідерландами, використаний при прийнятті рішень щодо розмежування континентального шельфу між Тунісом та Лівією (1982 р.);

- Розмежування морських просторів між Канадою та США (1984 р.);

- Розмежування континентального шельфу між Лівією та Мальтою (1985 р.);

- Щодо територіального та морського спору між Нікарагуа та Гондурасом у Карибському морі (2007 р.);

- Щодо делімітації морського кордону в Чорному морі між Румунією та Україною (2009 р.);

- Делімітація морського кордону та територіальні питання між Катаром та Бахрейном;

- Про острови Касікілі/ Седуду (2002 р.);

- Морський спір між Перу та Чилі (2014 р.) [1];

- Справа щодо рибного промислу між Великобританією і Норвегією (1951 р.);

- Справа про острови Менк'ю і Екріхос між Великобританією і Францією (1953 р.);

- Спір щодо сухопутного та морського кордону між Сальвадором і Гондурасом (1986 р.) [2].

Підсумовуючи наші слова, слід зазначити що саме морське право відіграє важливу роль в формуванні сучасного міжнародного права, воно стало поштовхом до економічної стабільності ринку, і навіть в часи кризи 2000, 2008 та пандемії 2020 років морські перевезення та співпраця країн не зупинилися. Населення отримує першочергові товари вжитку, економіка тримається з останніх сил, люди не втратили робочі місця. Проводячи детальний аналіз спорів за останні роки, можемо впевнено сказати, що кількість спорів зменшилась, а праця та діяльність морського трибуналу покращується з кожним днем. Численність морських злочинів, відомих по всьому світі як «піратство», втрачає актуальність, так – спори та екологічні проблеми залишилися, в Росії за 15 останніх років найгірше екологічне становище морського середовища, великі фабрики та заводи не зупиняють виробництво та вода не стає кришталево прозорою, але ми віримо в технології та Ілона Маска.

Джерела:

1. Бойко І. С. Прецедентна практика щодо морських територіальних спорів у рішеннях міжнародного суду ООН. С. 75–77.
2. Пасічник Я. С. Вирішення морських спорів міжнародними судовими органами, 2013. 352 с.

Научний керівник – к.ю.н., доцент Фёдорова Т. С.

Клімова Єлизавета Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА

Сьогодні водні шляхи тісно пов'язують більшість країн світу, які беруть участь у міжнародній торгівлі. Однак поряд з позитивним ефектом від розвитку судноплавства, який проявляється, зокрема, і у налагодженні міждержавних економічних відносин, відбувається використання морських вод для скоєння актів міжнародного тероризму, піратства та інших злочинів, що, в свою чергу, загрожує безпеці мореплавства. В межах морів названі злочини скоюються на судах або проти суден, на об'єктах або проти об'єктів держав на морі, щодо їх громадян, а також інших життєво важливих інтересів держав на морі, які захищаються міжнародним правом.

Крім того, збільшення розмірів морських суден та підвищення інтенсивності судноплавства є також частиною нагляду міжнародних співтовариств, які забезпечують міжнародне правове регулювання [1].

Актуальним питанням, яке постає в контексті зазначеного вище, є застосування принципу свободи відкритого моря, який хоча і зародився ще в глибоку давнину, остаточно був закріплений на I Конференції ООН з морського права у 1958 р. в Женеві (Швейцарія). Відповідно до згаданого принципу, кожна держава, незалежно від того, є вона прибережною чи ні, має право на те, щоб судна під її прапором плавали у відкритому морі. Це стосується не тільки торговельного, а й військового

судноплавства [2]. При цьому кожна держава повинна ефективно здійснювати свою юрисдикцію та контроль над суднами, які плавають під її прапором.

Основним явищем, що порушує перш за все свободу судноплавства і, як наслідок, безпеку мореплавства є морське піратство. Питання боротьби з незаконними актами проти міжнародного мореплавства наприкінці ХХІ ст. стають все більше актуальними. Держави тісно співпрацюють між собою у сфері забезпечення безпеки мореплавства. Це співробітництво являє собою сукупність заходів технічного, організаційного, соціального та правового характеру [3].

Міжнародне співробітництво в боротьбі з цією категорією злочинів ґрунтується на Конвенції ООН з морського права 1982 р., як на загальному документі, який регулює міжнародне використання морських просторів, а також на спеціальних міжнародних договорах, серед яких найважливішим є Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р [4].

Ще одним актуальним питанням в сучасному світі є велика кількість перевезень, через які виникає велика кількість правових питань щодо правового регулювання даних відносин. Часто законодавство країн не має конкретних колізійних норм для регулювання морських перевезень. Ось чому ці питання визначаються в основному судовою практикою. Суди використовують наступні прив'язки щодо питання колізійних норм: закон прапора, закон місця призначення вантажу, особистий закон перевізника. Відповідно до Конвенції ООН з морського права від 1982 року – судно має тільки одну національність держави, під прапором якої воно має право ходити.

Загалом, сьогодні міжнародно-правове регулювання безпеки мореплавства, незважаючи на значну кількість міжнародних конвенцій, не відповідає сучасним потребам. Не в останню чергу це пов'язано з тим, що міжнародні договори у сфері безпеки мореплавства приймалися в різні періоди. З однієї сторони норми таких міжнародних актів характеризуються відсутністю взаємозв'язку і узгодженості, з іншої – дублюванням окремих норм. Одночасно з цим, достатньо питань зовсім не знайшли відображення в жодній з конвенцій. Відсутність чіткої системи імплементації міжнародно-правових норм, які регулюють

безпеку мореплавства, в національне законодавство, призводить до виникнення прогалин у врегулюванні відносин.

Джерела:

1. Аверочкіна Т. В., Планкова Т. М. Генеза міжнародно-правового регулювання забезпечення безпеки мореплавства: стаття. Одеса: Одеська юридична академія, 2016 (дата звернення: 23.11.2020).
2. Гончаренко В. В. Стратегії розвитку принципу свободи відкритого моря для зміцнення правопорядку у водах Світового океану: стаття, 2018. URL: http://www.lj.kherson.ua/2018/pravo03/part_2/41.pdf (дата звернення 23.11.2020).
3. Кузнецова О. Є. Порушення принципу свободи відкритого моря як один із аспектів порушення безпеки мореплавства. *Сучасні проблеми морського транспорту та безпека мореплавства*. 2019. С. 158–159. URL: http://kma.ks.ua/ua/images/science/material_konf/material_konf_2019_tom_1.pdf (дата звернення: 23.11.2020).
4. Панфілова Ю. М. Відмежування поняття піратства, як міжнародного правопорушення, від інших видів злочинів, які вчиняються у водах Світового океану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси і право*. 2012. № 5. С. 136–141. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2012/5\(64\)/Zt_05_2012_24.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2012/5(64)/Zt_05_2012_24.pdf) (дата звернення 23.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Коренюк О.О.

СЕКЦІЯ № 12 МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО

***Yefimova Vlada
Stoyanova Vladyslava***

National University «Odesa Law Academy»

COLONIZATION OF MARS: SOME PROBLEMATIC ASPECTS

The topic of ownership of the space territory has been around for quite some time, not only in the scientific field but in our every day life: from old offers claiming to sell stars on the Internet to possible «plan B» meaning back up colony on another planet. Yet relevance of such issue increased with recent official program founded by Elon Musk that offers places in «the Mars colony if the future», peaking our interest by the complications of it: how can it be regulated? Who will hold the ownership? Is selection of participants ethical or/and equal? And many more questions that we will try to answer from the point of international space law.

It should be acknowledge the fact that said goal is pursued by private corporation Space X founded in 2002 by Elon Musk initially planning on landing first crew on red planet by 2024 now switching to the test crew less mission first. Primary subjects of space law are countries and international organizations given the young branch of law private corporations. They were included relevantly recent in the legislation, like in the Outer space treaty. But under the current legislation such mission should be authorized by the home country (art 4 of the Outer space treaty) and carried out on rather semi-private contract of the governmental company and Space X corporation to establish clear liability borders [1; 7].

Since responsibility in space law is quite complicated and not adopted for the private enterprises but rather prescribed for countries and international corporations, so if any damage occurs every aspect would matter: place as Earth, air or space, national borders and even country where the company is registered

according to the Convention on International Liability Article II «A launching State shall be absolutely liable to pay compensation for damage caused by its space object on the surface of the earth or to aircraft flight» [3].

Next aspect is defining the future settlement as a colony, since colonization has generally been known as an occupation and cultivating of territory by political community, wholly or partially, by number of citizens from the same country which remain subjects to the mother country. But such definition is unsuitable for space affairs, since it goes against core principles of international space law such as freedom of research and use of space and prohibition of national appropriation of outer space and celestial bodies. Mother country can hold the ownership of the equipment, yet as stated in Article XII of the Outer Space Treaty states «All stations, installations, equipment and space vehicles on the Moon and other celestial bodies shall be open to representatives of other States Parties to the Treaty on a basis of reciprocity» [2; 4].

Yet even if such settlement is permitted by the United States the license should cover decades of space activity for building and sustaining the colony, and it could not be morally revoked, unless project failed which would lead to USA bearing all the responsibility for caused damage under the art VI of the outer space convention. Plus there is no law or program that could ensure the peaceful sustainable colony on the celestial planet: from the basic rules of democratic order to ways of ensuring peace, order and comfort with constant opportunity of requests of any other country's defendants to join that interfere with questioning not only legal but moral framework of the settlement [5; 6].

In conclusion, we may state that while Mars project technically is possible to be carried out the legislation in its current position is not ready to govern such progressive futuristic mission: there are many risks and lack of rules to ensure fair regulation of such activity on the basis of democracy, legality and humanity.

References:

1. Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies. 1967. URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/outerspacetreaty.html>.

2. Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies 18 December 1979. URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/moon-agreement.html>.
3. Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects 29 March 1972. URL: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/liability-convention.html>.
4. International Space Law: United Nations Instruments by United Nations, May 2017. URL: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2017/stspace/stspace61rev_2_0_html/V1605998-ENGLISH.pdf.
5. Marina Lits et al., International Space Law, 4(2) BriCs law Journal 135–155(2017). URL: https://www.researchgate.net/publication/318121885_International_Space_Law/fulltext/595b9f5caca272f3c0887bc2/International-Space-Law.pdf?origin=publication_detail.
6. International Space Law: United Nations Instruments by United Nations, May 2017.
7. Mars mission – Space X & Elon Musk. URL: <https://www.spacex.com/human-spaceflight/mars>.

Scientific advisor – PhD, Associate Professor Voitovych P.P.

Мазур Маріна Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ У МІЖНАРОДНОМУ ПОВІТРЯНОМУ ПРАВІ

Із самого початку розвитку міжнародних відносин однією з головних складових їх існування був перетин кордонів. У стародавні часи для цього використовувались вози або їздові тварини, але пізніше, з розвитком промисловості, потяги, автомобілі, кораблі і навіть літаки. Міжнародне право еволюціонує разом із людством, поширюючи свою дію на сушу, море, повітря, космос, створюючи норми, що регулюють окремі правовідносини. Таким чином, у другій половині ХХ ст. відбувся остаточний його поділ на галузі з урахуванням класичних і нових. Для врегулювання відносин щодо порядку використання повітряного простору, функціонування цивільної авіації,

перетину повітряних кордонів відокремили таку галузь як міжнародне повітряне право.

Міжнародне повітряне право – це галузь міжнародного публічного права, у межах якої об'єднуються спеціальні юридичні принципи і норми, які визначають правове становище повітряного простору для літальних апаратів, які в ньому знаходяться [1].

Основними джерелами міжнародного повітряного права стали багатосторонні міжнародні договори, наприклад, Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 року; Конвенція про визнання прав на повітряне судно 1948 року; Конвенція про шкоду, завдану іноземним повітряним судном третім особам на поверхні 1952 року; Конвенція про злочини і деякі інші акти на борту повітряного судна 1963 року; Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року; Конвенція про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію 1988 року; Договір про відкрите небо 1992 року, тощо [2].

Відповідальність за правопорушення у міжнародному повітряному праві може нести як авіаперевізник, так і держава. Авіаперевізник буде нести відповідальність у разі заподіяння смерті або шкоди здоров'ю пасажирів, а також за збитки, що заподіяні запізненням під час перевезення (якщо не доведе, що це сталося через обставини, які він не міг врегулювати). Держава ж відповідає за порушення принципів та норм галузі міжнародного повітряного права (наприклад, за порушення суверенітету у повітряному просторі). Незважаючи на важливість цієї теми та неодноразові спроби кодифікації норм правової відповідальності держав у міжнародному повітряному праві, досі не існує єдиної універсальної конвенції з цього питання [3].

На нашу думку, це є однією з головних прогалин у міжнародному праві взагалі. Це можна довести, розглянувши як приклад нещодавню авіакатастрофи у Тегерані. 8 січня 2020 року над Тегераном ракетам був випадково збитий пасажирський літак, що належав компанії «Міжнародні авіалінії України». У результаті цієї катастрофи загинули усі 176 осіб, що перебували на борту літака. На жаль, замість оперативного розслідування та сприяння йому, Іранська влада заперечувала свою причетність до цієї трагедії та наполягала, що вона сталася

через технічні помилки. Але після відкриття «чорної скриньки» та усіх подальших експертиз, заперечувати причетність іранських військ було неможливо. Навіть беручи це до уваги, Іран відмовився брати на себе відповідальність за цю катастрофу, посилаючись на «людську помилку». За їх версією, військові випадково прийняли літак за «ворожу ціль» [4].

Але ж, посилаючись на визначення відповідальності держав, що була приведена раніше, Іран повинен був відповідати за порушений «принципи загальної поваги прав людини» (у даному випадку – спричинення їх смерті) та «принципу співробітництва» (у даному випадку – перепони розслідуванню). Усі перелічені вище події могли бути як обтяжливими факторами, так і прямою причиною для примусу Ісламської Республіки Іран до притягнення до відповідальності, але цього не відбулося. Єдиним наслідком цієї жакливої події стало те, що Україна скасувала всі авіарейси до Ірану на невизначений строк. Тобто, вбивство 176 осіб залишилося непокараним.

На нашу думку, це наслідок відсутності універсальної конвенції, у якій було би зазначено всі види правопорушень та розміри відповідальності за їх скоєння.

Джерела:

1. Міжнародне повітряне право. URL: https://kmeep.law.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mizhn_povitr_pr.pdf.
2. Джерела міжнародного повітряного права. URL: <https://lawbook.online/pravovoe-regulirovanie-mejdunarodnoe/ponyattya-printsipi-djerela-mijnarodnogo-21804.html>.
3. Відповідальність у міжнародному повітряному праві та мирні засоби розв'язання міжнародних спорів. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/mg/lectures/lecture_8.html.
4. Збиття Boeing 737 під Тегераном. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Збиття_Boeing_737_під_Тегераном.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ КОСМІЧНОМУ ПРАВІ

Дослідження і використання космічного простору – величезне досягнення минулого століття. Воно ознаменувало перехід практичної діяльності людства на новий рівень. На сьогоднішній день космічна діяльність є важливим фактором сталого розвитку суспільства, показником рівня науково-технічного потенціалу держави та ефективним інструментом забезпечення її інтересів у галузі науки, оборони, природокористування, телекомунікацій тощо. Нові умови сьогодення вимагають від людства теоретичної розробки питань відповідальності в космічній діяльності та ефективних процедур врегулювання спорів, відшкодування шкоди. Одним із найбільш важливих питань є правове врегулювання на рівні національного законодавства з приводу здійснення контролю за діяльністю національних суб'єктів з метою забезпечення дотримання вимог міжнародного космічного права. Тема відповідальності у міжнародному космічному праві описується у роботах таких вчених, як Г. І. Балюк, Ю. М. Крупка, М. Шмидт-Пройс, К. Стойбер, Н. Р. Малишева, Г. П. Жуков та інших.

Політична відповідальність у міжнародному космічному праві знайшла своє закріплення в ст. фф6 Договору про космос [1], де зазначається, що держави-учасниці Договору несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, провадиться вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами, і за забезпечення умов національної діяльності відповідно до положень, що містяться в цьому Договорі. Діяльність неурядових юридичних осіб у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, має провадитися з дозволу і під постійним наглядом відповідної держави-учасниці Договору про космос [1]. Якщо міжнародна організація порушила норми міжнародного права, то відповідальність за виконання цього Договору покладається на держав-учасниць цієї організації. Це означає, що згідно зі ст. 3 даного договору міжнародна відповідальність виникає у разі невідповідності космічної діяльності не лише положенням Договору про космос, але і

положенням міжнародного права, включаючи Статут Організації Об'єднаних Націй [1]. Конвенція про відповідальність детально й докладно регламентує відповідальність міжнародних організацій, і декларує, що міжнародні організації не можуть бути прирівняні до держав щодо передбачених для них у Конвенції прав та обов'язків. Так, якщо яка-небудь міжнародна організація відповідальна за шкоду за Конвенцією про відповідальність [2], то при дотриманні деяких умов, зафіксованих у Конвенції, ця організація і її держави-члени, що є учасниками даної Конвенції, несуть солідарну відповідальність за завдану шкоду. Якщо ж шкода завдана самій організації, то вона не може пред'явити претензію про виплату компенсації за неї, оскільки цим правом володіє не міжнародна організація, а держави-члени, що і можуть пред'явити претензію відповідно ст. 22 Конвенції про відповідальність [3, с. 194].

Стаття 2 Конвенції про відповідальність передбачає, що «запускаюча держава несе абсолютну відповідальність за виплату компенсації за шкоду, завдану його космічним об'єктом на поверхні землі або повітряному судну в польоті», не зазначаючи при цьому верхньої межі компенсації. «Абсолютна» відповідальність настає у рамках легітимної космічної діяльності за заподіяння шкоди космічним об'єктом, який внесений у національний реєстр держави, що запускає. Конвенцією передбачаються можливі випадки звільнення від абсолютної відповідальності. Наприклад, коли держава, що запускає доведе, що шкода стала повністю або частково результатом грубої недбалості, дії або бездіяльності, вчинених з наміром завдати шкоди з боку держави-позивача або фізичних або юридичних осіб, яких вона представляє (ст. 6 Конвенції про відповідальність) [2]. Відносна відповідальність за заподіяну шкоду в космічному просторі (кораблям, супутникам, платформам під час їх польоту в космос, а також станціям на небесних тілах) настає у випадках, якщо вона спричинена з вини держави, що запустила об'єкт, або осіб, за яких вона відповідає. Якщо державі заподіяна шкода, то вона може висунути претензію про компенсацію за заподіяння такої шкоди державі, яка здійснювала запуск. Претензія пред'являється дипломатичними каналами. У випадку, коли держава не підтримує дипломатичних зв'язків із державою, яка заподіяла шкоду, вона може звернутися до іншої держави з

проханням висунути її претензію такій державі. Також вона може пред'явити претензію через Генерального секретаря ООН.

Претензію щодо компенсації за шкоду може бути подано запускаючій державі не пізніше, чим через один рік з дати заподіяння шкоди або встановлення запускаючої держави, що несе відповідальність за запуск. Проте, якщо державі невідомо про заподіяння шкоди або якщо вона не змогла встановити запускаючу державу, яка несе відповідальність за шкоду, то ця перша держава може подати претензію протягом одного року з дати, коли їй стали відомі вказані вище факти; цей період, проте, в жодному разі не перевищує одного року з дати, коли, за розумними припущеннями, така держава могла взнати про ці факти, доклавши належних зусиль. Зазначені вище строки застосовуються навіть у тому випадку, коли повний обсяг шкоди може бути невідомим. Проте в цьому разі держава-позивач має право переглянути претензію і подати додаткову документацію після закінчення таких строків, але не пізніше одного року після того, як став відомий повний обсяг шкоди. Для подання запускаючій державі претензії щодо компенсації за шкоду на основі цієї Конвенції не вимагається, щоб держава-позивач або фізичні або юридичні особи, яких вона представляє, попередньо вичерпали місцеві засоби задоволення претензії, які можуть бути в їх розпорядженні. Жодне положення цієї Конвенції не перешкоджає державі або фізичним або юридичним особам, яких вона може представляти, подати позов у судах або в адміністративних трибуналах або органах запускаючої держави. Держава, проте, не має права подавати на підставі цієї Конвенції претензію про відшкодування тієї самої шкоди, щодо якої подано позов у судах або в адміністративних трибуналах або органах запускаючої держави або ж на підставі іншої міжнародної угоди, обов'язкової для заінтересованих держав. Компенсація, яку запускаюча держава зобов'язана виплатити на підставі цієї Конвенції за завдану шкоду, визначається відповідно до міжнародного права і принципів справедливості, з тим щоб забезпечити відшкодування шкоди, що відновлювало б фізичній або юридичній особі, державі або міжнародній організації, від імені яких подається претензія, положення, яке існувало б, якби шкоди не було завдано (ст. XII Конвенції). Якщо держава-позивач і держава, яка повинна виплатити компенсацію на підставі цієї Конвенції, не приходять до згоди щодо іншої форми компенсації, то

ця компенсація виплачується у валюті держави-позивача або – на прохання такої держави – у валюті держави, яка повинна виплатити компенсацію [4].

Через постійне розширенням меж та форм космічної діяльності виникає необхідність у доопрацюванні Конвенції про відповідальність чи прийнятті відповідного договору щодо кожного окремого виду відповідальності. Так, наприклад, пункт 2 ст. 14 Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах (далі – Угода про Місяць) передбачає, що держави-учасниці визнають, що в результаті активізації діяльності на Місяці може виникнути необхідність у детальних угодах про відповідальність за шкоду, завдану на Місяці, на доповнення до положень Договору про космос та Конвенції про відповідальність [5]. У законодавстві деяких держав містяться положення, згідно з якими передбачається відшкодування державі недержавними організаціями тих сум, які держава виплатила за завдану шкоду. Незважаючи на це, багато національних законів обмежують страхування певною максимальною сумою, яка може бути рівнозначною до максимально необхідної суми страхування відповідальності. Згідно з деякими національними законами зазначена максимальна сума може не виплачуватися у випадках, коли недержавна організація завдала шкоду умисно або, у деяких випадках, за недбалістю.

Джерела:

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27 січня 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480.
2. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами від 29 березня 1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126.
3. Рубанов А.А. Международная космическо-правовая имущественная ответственность. М. : Наука, 1977. 268 с.
4. Міжнародне космічне право. URL: https://kmeep.law.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mizhn_kosm._pr.pdf.
5. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 18 грудня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

СЕКЦІЯ № 13

МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Дімоглова Анастасія Радіонівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПАРИЗЬКА КЛІМАТИЧНА УГОДА: НАСЛІДКИ НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВАМИ

В листопаді 2015 року у Парижі 195 держав зібралися разом і одноголосно, а зазвичай одноголосності серед такої кількості держав важко досягти, погодилися прийняти зобов'язання з утримання підвищення температури на планеті в межах 1,5 °C [1]. Це є дійсно видатним досягненням, вперше в історії людства держави змінять напрямок розвитку глобальної економіки з метою покращення життя усіх нас. Це перша глобальна угода взагалі.

Більшість держав, які підписали Паризьку угоду, далекі від виконання його умов – зокрема, скорочення викиду парникових газів. Лише 36 держав вживають заходів, щоб скоротити викид CO₂. Група експертів Climate Action Tracker відстежує зусилля і дії цих 36 держав, відповідальних приблизно за 80% світових викидів парникових газів [6]. Їх викиди продовжують зростати і вже нагріли земну кулю на 1,1°C.

Climate Action Tracker виявили дві проблеми. По-перше, держави встановили цільові показники викидів, недостатні для досягнення цілей Паризької угоди. Навіть якщо кожна держава досягне своєї цілі, температура все одно буде збільшуватися більш ніж на 2°C і в наступному столітті. По-друге, уряди просто не виконують свої зобов'язання, які є навіть заниженими. Все, що поки що зробили ці 36 держав і все, що вони планують зробити лише сповільнить зростання викидів.

Щоб стримати глобальне потепління в межах 1,5°C, потрібно вдвічі скоротити глобальні викиди до 2030 року. Із 36 аналізованих держав тільки 2 роблять достатньо дій щоб стримувати глобальне потепління в межах 1,5°C. Гамбія зобов'язалася скоротити свої викиди, незважаючи на те, що це країна, що

розвивається, найменш винна у виникненні цієї проблеми, а Марокко буде все більше станцій сонячної енергії [7; 8].

Всі інші держави, особливо ті, які мають найбільш розвинену економіку і найбільші засоби до інновацій та допомоги іншим, ухиляються від відповідальності. Найяскравішим прикладом є США. Як вважав президент США Дональд Трамп Паризька кліматична угода ставить Сполучені Штати у несприятливий економічний стан. Також Трамп зазначав про те, що «Сполучені Штати Америки і надалі будуть найчистішою та найбільш екологічно безпечною країною на Землі». Однак, об'єктивно це не відповідає дійсності, тому що за всю історію викид вуглероду США є найбільшим, ніж у будь-якої іншої країни і Америка все ще викидує більше на людину ніж будь-яка інша країна [10]. 4 листопада 2020 року після трьох років очікування, США стали першою державою, яка офіційно вийшла з Паризької кліматичної угоди [4]. Але подає надії новообраний президент Джо Байден, який з моменту вступу на пост президента США планує знову приєднатися до Паризької угоди [3].

Китай обіцяє знизити викиди до 2060 року, що може знизити глобальне потепління на цілих 0,3 градуса [9]. Китай – найбільший ринок вітрової та сонячної енергії, що планує в той же час будівництво нових вугільних електростанцій. Європейський Союз робить кроки в правильному напрямку, прийнявши зелений пакт для сталої екології держав-членів, але і цього недостатньо щоб залишатися в межах 1,5°C [2].

І все ж таки, чи є надія? Один з ключових показників – готовність держав перейти на чисті джерела енергії. Чиста енергія дозволить іншим секторам скоротити викиди. Більш ніж 50 держав взяли на себе зобов'язання перейти на 100% чисту електроенергію. Данія, Шотландія та Південна Австралія цього вже майже досягли, але більшій частині світу все ще належить зважитися на цей енергетичний перехід.

Щодо транспортного сектору: Норвегія постановила припинити всі продажі автомобілів на горючих корисних копалинах до 2025 року. Але в цей же час США дозволяють компаніям випускати такі автомобілі.

Цілі, поставлені Паризькою угодою вже є недостатніми для досягнення утримання глобального потепління в межах 1,5°C, і багато хто з них не наближаються навіть до власних поставлених цілей.

Паризька угода є визначним досягненням, але її суттєвим недоліком є те, що вона не передбачає ніяких санкцій щодо держав, які не виконують свої зобов'язання, тому в подальшому потрібно поставити більш жорсткі цілі і санкції. Виконання приписів Паризької угоди потребує постійної участі не тільки держав, а й недержавних суб'єктів і навіть окремих осіб. Тільки за допомогою спільних зусиль можна буде змінити ситуацію на краще. Ми вже можемо бачити зміни в багатьох сферах, які трапляються завдяки тисячам людей. І першою сферою є технології в галузі відновлюваної енергії. Проте цього є достатнім для досягнення цілей Паризької кліматичної угоди. Тому це питання на сьогодні потребує подальшого врегулювання.

Джерела:

1. Верховна рада України. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61.
2. A European Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
3. Biden will rejoin the Paris Climate Accord. Here's what happens next. URL: <https://www.cnbc.com/2020/11/20/biden-to-rejoin-paris-climate-accord-heres-what-happens-next.html>.
4. Climate change: US formally withdraws from Paris agreement. URL: <https://www.bbc.com/news/science-environment-54797743>.
5. European countries banning fossil fuel cars and switching to electric URL: <https://www.roadtraffictechnology.com/features/european-countries-banning-fossil-fuel-cars/>.
6. Countries. Climate Action Tracker. URL: <https://climateactiontracker.org/countries/>.
7. Gambia. Climate Action Tracker. URL: <https://climateactiontracker.org/countries/gambia/>.
8. Morocco. Climate Action Tracker. URL: <https://climateactiontracker.org/countries/morocco/>.
9. Climate change: China aims for 'carbon neutrality by 2060. URL: <https://www.bbc.com/news/science-environment-54256826>.
10. Statement by President Trump on the Paris Climate Accord. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-paris-climate-accord/>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Форманюк В. В.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний світ має багато дилем, але, на нашу думку, найважливішою проблемою людства є екологічна проблема, а особливо – стан морського середовища. Захист морського середовища повинен бути закріплений на законодавчому рівні та охоронятись обов'язково. Ця проблема потребує негайного вирішення, адже Океан – це джерело харчування людини, без якого вона не може існувати. Людство завдало великих збитків всесвітнього масштабу у зв'язку з науково-технічним прогресом, які повинно терміново ліквідувати.

Проблема є актуальною не тільки в Україні, але й по всьому світу. Якщо раніше морське середовище забруднювали шкідливими речовинами та іншими відходами людської діяльності, то у зв'язку з епідемією з'явилась ще одна проблема – забруднення від масок та рукавичок, які також потрапляють у Океан. Найбільш небезпечні види забруднення морського середовища – це забруднення нафтою та нафтопродуктами, відходи з суден, викиди радіоактивних та хімічних речовин [1, с. 210]. Загальна вага забруднення шкідливими речовинами – нафти, промислових та побутових стоків, сміття, радіоактивних відходів становить мільярди тон на рік. Якщо так і буде тривати років 5, 10, 15, то нам потрібно вже замислюватись про те, як переселятися на іншу планету або вирішувати екологічні питання саме зараз.

Прикладом витоку нафти може слугувати протока Санта-Барбара за 30 миль від узбережжя Каліфорнії у 1969 році, де сталося забруднення пляжної смуги майже у 40 миль. Значної шкоди завдала також нещодавня катастрофа на Камчатці, де загинули тисячі тварин та постраждали люди. Масштаб цієї проблеми настільки великий, що з супутників можемо побачити злив хімікатів, які впадають до Тихого океану. Українським прикладом може слугувати танкер *Delfi* в Одесі, який вважався техногенною катастрофою. Історії відомі широкомасштабні аварії нафтових танкерів: 1967 року – аварія танкера «Торрі Кеньон», 1978 року – «Амоко Кадіс», 1989 року – «Ексон Вальдес».

Найшкідливішим з усіх забруднень є забруднення з суден. Особлива загроза була у 60-70 роки XX ст., адже викиди нафти на рік складали 6 млн тон на рік. Міжнародно-правова відповідальність держав за забруднення включає в себе дві різних за своєю природою складові – відповідальність держав за правопорушення щодо забруднення морського середовища та їх відповідальність за збиток, спричинений в результаті аварійного випадку. Міжнародна конвенція із запобігання забрудненню з суден 1973 року [4] зобов'язує держави здійснювати її положення з метою запобігання забрудненню морського середовища шкідливими речовинами або стоками, що містять такі речовини, шляхом їх скидання. Існують також Правила про запобігання забруднень з суден, які поширюються на всі судна та містять основні принципи щодо запобігання витоку шкідливих речовин у морське середовище. Також Міжнародна конвенція про контроль за шкідливими протиобростаючими системами на судах 2001 року регулює застосування таких протиобростаючих систем, до яких належать покриття, фарби, обробка поверхонь і застосовані пристрої [2, с. 217].

Існує багато міжнародних договорів, конвенцій та актів, які регулюють охорону та стан морського середовища. Яскравим прикладом може слугувати Конвенція ООН з морського права 1982 року [3], яка присвячена захисту морського середовища та регулює його принципи. Особливо слід звернути увагу на статтю 192 «держави зобов'язані захищати та зберігати морське середовище», що багатьма авторами визнається як міжнародна звичаєва норма. Монреальські положення щодо захисту морського середовища від забруднення з наземних джерел 1985 року містять визначення морського середовища з метою встановлення просторової сфери його дії, адже сміття з суші займає 80% усього морського простору, яке має згубні наслідки як для людини, так і для Світового океану. Також треба зазначити Конвенцію щодо запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів 1972 року (Лондонська конвенція), яка регулює здійснення навмисних скидів відходів у відкритому морі, іншими словами – захоронення або дам্পінг. Щодо у випадку аварій на морі провідним міжнародно-правовим актом є Міжнародна конвенція щодо втручання у відкритому морі у випадках аварій, що призводять до забруднення нафтою 1969 року, за якою держави можуть вживати заходів, які виявляться необхідними

для запобігання, зменшення або усунення серйозної і реальної загрози небезпеки забруднення їхнього узбережжя або загрози забруднення моря нафтою внаслідок морської аварії.

З одного боку, держави приймають власні національні закони відповідно до положень міжнародно-правових актів і забезпечують їх виконання, а з іншого – встановлюють міжнародні стандарти у зазначеній сфері і забезпечують їх виконання [1, с. 208].

Вирішення проблем Світового океану мають бути наразі на першому місці людства. У цей час перед людством стоїть глобальне завдання – терміново ліквідувати збитки, завдані Океану, відновити порушену рівновагу і створити гарантії збереження його в майбутньому. Знищення планктону, риб та інших мешканців океанських вод – це лише перші наслідки. Збиток може бути набагато більшим. Таким чином, екологічна проблема морського середовища є глобальною та потребує вирішення на міжнародному рівні негайно. Адже океан – це джерело харчування населення земної кулі і зосередження величезних багатств корисних копалин. І як казав американський професор Чарльз Панаті: «Навколишнє середовище – це ми з вами».

Джерела:

1. Задорожній О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2010. С. 204–230.
2. Michael Bowman. Lyster's International wildlife law. Cambridge. 2010. P.149, 507–508.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057.
4. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

**ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА В МІЖНАРОДНИХ ПРОСТОРАХ
ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ
ТА ПРАВА ЛЮДИНИ**

Людство під кінець другого тисячоліття дедалі більше усвідомлює, що життя на планеті перебуває в небезпеці. Екологічна криза, що настала, а саме: парниковий ефект, опустелювання, погіршення якості і зменшення кількості прісних вод, забруднення Світового океану і ще багато інших негативних змін довкілля – є наслідком недалекоглядності та морально-духовного спустошення. Але особливо актуальне це питання в силу того, що, не дивлячись на міжнародні заходи впливу, людина продовжує знищувати природу, замінюючи біосферні функції технологічними.

Вирубка лісів, експлуатація морів і ґрунтів, забруднення повітря і води – усі ці фактори підштовхують наш світ до екологічної катастрофи. Понад 500 експертів з 50 країн попереджають про це у доволі об'ємному звіті ООН, який опублікували у травні 2019 року. BBC повідомляють, що головними загрозами нашій планеті є швидке зникнення світового біорізноманіття, втрата середовища проживання та існування, зміна клімату та забруднення дикої природи, глобальне знищення лісових масивів, зникнення тропічних лісів. У 2018 році були знищені лісові масиви розміром з Бельгію. Індонезія з початку 2000 року втратила мільйони гектарів лісу [1]. Також, як приклад можна навести масштабні пожежі в лісах Амазонії 2019 року, внаслідок яких загинула велика кількість тварин, рослин, а викиди оксиду вуглецю, які мають значний вплив на глобальне потепління, поширилися по всьому регіону.

На сьогодні абсолютно точно доведено безпосередню залежність здоров'я населення тієї чи іншої території від якості навколишнього середовища. Здоров'я віддзеркалює динамічну рівновагу між організмом і середовищем його існування [2]. Так, наприклад, в серпні 2018 року в Херсонській області відбулись мали місце викиди з заводу «Кримський Титан», про які місцева влада повідомила не одразу. Результатом стало погіршення

стану здоров'я прикордонників та жителів, розташованих неподалік сіл, міст, що також скаржились на наявність іржавого нальоту на металевих предметах. Після цієї ситуації та подальших викидів заводу, у селі Роздольне Каланчацького району різко збільшилась кількість людей, хворих на рак.

За таких умов, коли викиди парникових газів в атмосферу продовжують зростати, зазнають значних втрат та потерпають від обмежень корінні народи Арктики. Парниковий ефект та відсутність лімітів викидів чорного вуглецю у законодавстві держав негативно впливає на реалізацію культурних прав інуїтів, атабасків та інших народів цього регіону [3, с. 34].

Внаслідок світової екологічної кризи на теренах багатьох держав особливого поширення набули демонстрації, страйки проти нераціонального використання природних ресурсів. Новелою у цьому напрямку став виступ шведської школярки, екоактивістки Грети Тунберг, яка сміливо відстоює права природи не тільки у своїй країні, а й далеко за її межами. Дівчинка стала відомою завдяки своїй промові на кліматичному Саміті ООН, який відбувся в Нью-Йорку 22-23 вересня 2019 року. У промові Грета звинуватила лідерів держав-членів ООН у екологічних проблемах людства, що загрожують повноцінному життю молодого покоління.

На міжнародному рівні вживалися і продовжують прийматись різноманітні екологічні обмеження. Наразі діють багато природоохоронних конвенцій та резолюцій ООН. Наприклад, Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі в редакції 2007 року, мета якої полягає в «охороні здоров'я людини й навколишнього природного середовища від стійких органічних забруднювачів» [4], і яка містить у собі відповідні заходи зі зменшення або ліквідації викидів та інші обмеження. Також функціонують міжнародні природоохоронні організації, головними з яких є ЮНЕСКО, ЮНЕП, ЮНІСЕФ тощо. Але, на жаль, поки ситуація змінюється дуже повільно і не досить ефективно. Наша планета потребує більш глобальних дій та достатніх консенсусальних змін.

Отже, реальність наших днів дає достатньо підстав стверджувати, що нагальною потребою кожної людини є потреба у екологічно чистому середовищі життєдіяльності, без якого є ризик збільшення захворювань, відбувається поступове

руйнування екосистем, порушуються культурні права окремих народів, природні права всього майбутнього покоління, і що в гіршому випадку може призвести до знищення планети Земля взагалі. Але, екологічна криза – це поки ще не катастрофа, тобто в нас зберігається можливість відновлення порушеного стану спільними зусиллями усіх націй, як поступками світових лідерів, так і бережливим ставленням до природи кожного жителя планети, що має відбутися за допомогою таких універсальних превентивних заходів, як належне виховання та охоронні санкції.

Джерела:

1. Бріггс Г. Екологічна катастрофа: головні загрози нашій планеті у п'яти графіках. *BBC News*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48169628>.
2. Екологія і людина: взаємозв'язок. *Освіта.ua*. 2011. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/21475/>.
3. Музика В. В. Зміни клімату та захист культурних прав корінних народів Арктики / В. В. Музика // *Верховенство права очима правників-початківців* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів (м. Одеса, 24 листопада 2018 р.) / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, А. Д. Шкільнюк [та ін.]. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 33–35.
4. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22.05.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07?find=1&text=людини#w1_3.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.

Пінчук Ірина Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА БЛІХ ВЕДМЕДІВ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО ЕЛЕМЕНТУ ЕКОСИСТЕМИ АРКТИКИ

Арктичний регіон значною мірою впливає на формування клімату і погоди Північної півкулі, відіграє виключно важливу роль у збереженні екологічної рівноваги на планеті [1, с. 5–6].

У міжнародній практиці склався пріоритет Росії, США, Канади, Данії і Норвегії в даному регіоні. Всі відомі відкриті в сучасних умовах сухопутні простори в Арктиці підпадають під суверенітет однієї з приарктичних країн [2, с. 272]. Серед основних варіантів розподілу Арктики – секторальний розподіл, при якому територію ділять по лініях меридіанів, що сходяться в точці перетину на полюсі, а також розподіл по серединній лінії на рівних відстанях від берегів [3].

Через глобальне потепління зменшується середовище проживання білих ведмедів. В 2009-2015 роках ведмеді проводили в середньому на 30 днів більше на землі, ніж у 1991–1997 роках – через те, що морський лід став танути швидше, ніж раніше. Чим більше часу тварини на суші, тим менше вони здатні полювати на їжу – і, відповідно, тим більше вони недоїдають. З 352 ведмедів, яких спостерігали дослідники, не знайшлося і 50 вгодованих [4].

Питання про встановлення міжнародно-правового режиму в Арктиці, про охорону білого ведмеда, вперше виникло в 1911 році, тоді різке скорочення чисельності тварин стало очевидним. Відомий швейцарський натураліст і громадський діяч Поль Саразен, ведучи переговори про встановлення адміністративно-політичної влади на Шпіцбергені, звернувся до уряду Норвегії, Росії та Швеції із закликом вжиття заходів для збереження фауни архіпелагу, впорядкування полювання і створення заповідників у цьому районі. Проте угоду, у якій зазначені вищевказані положення, не було прийнято, і вона так і не увійшла до Паризького договору 1920 року.

У 1954 року на IV Генеральній Асамблеї Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів в Копенгагені її учасники ухвалили організувати постійну Комісію з охорони тваринного світу Арктики. У зв'язку з тим, що питання про охорону ссавців арктичних морів, включаючи білого ведмеда, є економічною і науковою проблемою, була подана пропозиція підготовки міжнародної конвенції з охорони морських ссавців Арктики, в першу чергу моржа, хохлача і білого ведмеда [5].

15 листопада 1973 року урядами Данії, Канади, Норвегії, СРСР і США було підписано Угоду про збереження білих ведмедів. У ній, зокрема, було зазначено, що білі ведмеді, які належать до важливих видів ресурсів арктичного регіону, вимагають

додаткового захисту шляхом скоординованих національних заходів держав арктичного простору [6, с. 633]. Ця регіональна міжнародна угода була спрямована на захист білих ведмедів та території їх проживання. Арктичні країни дали згоду на заборону полювання та відстріл білих ведмедів.

На даний час морську акваторію та прибережні екосистеми забруднюють пестицидами, радіонуклідами, продуктами згорання палива, важкими металами, горючими матеріалами, нафтою і т. д. [7].

Російський Всесвітній фонд дикої природи заявив, що через кліматичні зміни білі ведмеді змушені заходити в прибережні села для пошуку їжі, що завдає неабиякої шкоди місцевим жителям. У лютому 2019 року через нашествя білих ведмедів в Архангельській області оголошували надзвичайний стан [8].

Норвегія, Канада, Російська Федерація, Гренландія та США у березні 2020 року підбили підсумки спільної роботи над збереженням білих ведмедів. Учасники ради узгодили план скоординованих дій на 2020-2022 роки. Було підтверджено, що основними загрозами для популяції в даний час залишаються антропогенні зміни клімату та полювання на білих ведмедів [9].

Висновки. Зараз існує нагальна потреба щодо вдосконалення нормативної бази охорони білих ведмедів, скликання багатосторонніх міжнародних і регіональних конференцій, що будуть спрямовані на впровадження більш жорстких, рішучих заходів, таких як скорочення розливів нафти, заборону нераціонального відстрілу білих ведмедів у державах, де полювання на них дозволено, посиленого контролю за браконьєрством, нерегульованим туризмом. Адже ігнорування таких проблем може призвести до зникнення цього унікального та надзвичайно важливого для арктичної екосистеми виду тварин уже протягом століття.

Джерела:

1. Биологические ресурсы Арктики и Антарктики. М., Наука. 1987. 447 с.
2. Международное публичное право : учебник / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Е. Г. Моисеев, В. В. Устинов [и др.] ; отв.ред. К. А. Бекашев. 5-е изд., перераб и доп. М. : Проспект, 2009. 1008 с.

3. Харлампьева Н.К. Арктическая парадигма в контексте универсальных идей. *Север и Арктика в новой парадигме мирового развития. Лузинские чтения*. 2010. Тезисы докладов V Междунар. научно-практ. конф., 8–10 апреля 2010. Апатиты: Изд-во Кольского научного центра РАН. 2010.
4. Марнішають і народжують менше дітей: дослідники виявили негативний вплив зміни клімату на білих ведмедів. URL: <https://hromadske.ua/posts/marnishayut-i-narodzhuuyut-menshe-ditej-doslidniki-viyavili-negativnij-vpliv-zmini-klimatu-na-bilih-vedmediv>.
5. Охрана белого медведя. Международно правовой природоохранный режим в Арктике С. М. Успенский. URL: <http://www.bibliotekar.ru/2-9-76-beliy-medved/13.htm>.
6. Международное право в документах : учебное пособие. М. : Юридическая литература, 1982. 856 с.
7. Сокращение популяции животных. URL: <https://wwf.ru/regions/the-barents-branch/belyy-medved>.
8. Watch: Polar bear in Russian archipelago peaks inside a house. URL: <https://web.archive.org/web/20190212230832/https://www.euronews.com/2019/02/12/watch-polar-bear-in-russian-archipelago-peaks-inside-a-house>.
9. Программа «Белый медведь». URL: <http://programmes.putin.kremlin.ru/bear/news/25984>.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

СЕКЦІЯ № 14

МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО ТА ПРАВО РОЗВИТКУ

Боднар Вікторія Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ

Інноваційні прогresi XXI ст. сприяють запровадженню криптовалют в світі, проте класичні правові інструменти не можуть бути застосовані. Володільці таких активів не мають захисту з боку держави, а податкова система не враховує їх особливості.

Так що ж таке криптовалюта? Єдиного визначення цього поняття немає. Одне з визначень зазначає, що це засіб обміну, як і звичайні валюти, але призначена для обміну цифровою інформацією, що стало можливим завдяки певним принципам криптографії (використовується для забезпечення операцій та контролю створення нових монет) [1, с. 13].

Для інвесторів привабливим є те, що на курс біткоїнів не впливають політичні умови або діяльність Центральних банків країн. Курс такої валюти залежить тільки від попиту та пропозиції на неї: попит залежить від того, скільки товарів і послуг можна придбати за біткоїни, а пропозиція жорстко обмежена [2].

Через відсутність регулювання цього питання законодавчо дуже зручно використовувати криптовалюту у тіньовій діяльності (відмивання грошей, фінансування тероризму).

Наразі криптовалюта регулюється тільки в Азії. В Японії Законом «Про валютне регулювання» від 01.04.2017 року дозволено використовувати цифрову валюту як спосіб оплати, фактично наданий їй статус як й іншій валюті [4]. Китай та Південна Корея посилили умови торгівлі криптовалютами. Індія, через побоювання щодо обмежень та чутки про заборону криптовалют, страждає на коливання у вартості цифрових валют.

Запровадження міжнародного регулювання для криптовалют підтримано учасниками Всесвітнього економічного форуму.

На думку Центрального банку Кіпру криптовалюта законна, проте не має гарантії відшкодування, є спекулятивною, створює ризики злочинної діяльності та є ризикованими спекулятивними інвестиційними інструментами. Криптовалюта, криптовалютні біржі та майнінг не регулюються Центральним банком Кіпру та законодавством країни [3].

Відповідно до Директиви Європарламенту «Про боротьбу з відмиванням грошей» були внесені поправки за яких на криптовалюті в Європі накладатимуться такі ж зобов'язання, як і на інші фінансові сервіси [5].

У США в залежності від штату криптовалюта розглядається як гроші або їх аналог, як власність, як біржовий товар.

У 2014 року Служба внутрішніх доходів США опублікувала посібник, в якому визначила криптовалюту як власність, обклала податками операції з нею. У 2015 року Комісія з торгівлі товарами ф'ючерсами прирівняла Bitcoin до біржових товарів [6].

З вищевикладеного вбачається, що досить великою проблемою є те, що такі транзакції не можуть бути віднесені до будь-якого конкретного користувача, всі монети, які використовуються в транзакції, за замовчуванням приховані, а історії залишаються конфіденційними. Тобто, ризиків предостатньо, а можливість правового регулювання - стане зеленим світлом на шляху до успішного впровадження цифрових технологій, запуску та розвитку світового ринку цифрових активів, створенню нових продуктів та цінностей.

Джерела:

1. Евросоюз не рассматривает возможность запрета криптовалют. URL: <https://forklog.com/evrosoyuz-ne-rassmatrivaet-vozmozhnost-zapretakripto-valyut/>.
2. Гайдай-Горбач Марина Сергіївна Порядок використання криптовалюти в господарській діяльності: магістерська робота. Нац. київський політехнічний інститут ім. і. Сікорського. 2018. С. 73.
3. Central Bank says Bitcoin is not illegal. URL: <http://cyprus-mail.com/2014/02/26/central-bank-says-bitcoin-is-not-illegal>.
4. 金融庁, англ. Financial Services Agency, FSA — японська державна організація, що здійснює нагляд за банківською діяльністю, торгівлею цінними паперами і валютообмінними операціями, а також за страхуванням з метою забезпечення стабільності фінансової системи Японії. URL: <http://www.fsa.go.jp/en>.

5. Directive (eu) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>.
6. IRS Virtual Currency Guidance: Virtual Currency Is Treated as Property for U.S. Federal Tax Purposes; General Rules for Property Transactions Apply. URL: <https://www.irs.gov/newsroom/irs-virtual-currency-guidance>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Гарбар Антон Миколайович
Коденець Юлія Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

На сьогоднішній день світ досягнув повної диджиталізації, це торкнулося майже кожної сфери діяльності людства, суспільства, а особливо економіки. Адже на даний момент економічні зв'язки можуть відбуватись між суб'єктами, які знаходяться на різних материках та ще й у різних часових поясах і це все штовхає на думку, що вже не існує кордонів та є абсолютно нові можливості для розвитку світової економіки. Тому що саме розвиток міжнародних торгових зв'язків не лише сприяє економічному зростанню держав світового співтовариства, а й дає змогу підтримувати і зміцнювати мирні взаємовідносини, знімати міжнародну напруженість, створювати систему міжнародної економічної безпеки. І для того, щоб усе успішно працювало існує правове регулювання міжнародних торговельних відносин.

Саме міжнародне торгове право є основним нормативним регулятором відносин, які виникають у сфері міжнародного торгового співробітництва. За його допомогою врегульовуються безліч ситуацій у процесі міжнародного торгового співробітництва, як між державами, так і їх угрупованнями, міжнародними організаціями та іншими учасниками. Адже кожен день виникають, змінюються, припиняються певні

відносини, які потребують відповідного правового вирішення та узгодження. Інструментом вирішення, як відомо, є правові норми, система яких і становить міжнародне торгове право, а саме самостійну галузь міжнародного економічного права. Станом на сьогоднішній день міжнародне економічне право об'єднує систему правових норм і принципів, які регулюють міжнародну торгівлю, міжнародні валютні відносини, міжнародні перевезення та інші важливі напрями міжнародного економічного співробітництва.

Як нам вже відомо, міжнародне економічне право базується на загальних і спеціальних принципах. До загальних належать принципи: мирного співіснування, принцип суверенної рівності держав, принцип співробітництва держав, принцип невтручання, принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, принцип взаємної вигоди тощо. У більш систематизованому вигляді перелік зазначених принципів викладено у Хартії економічних прав і обов'язків держав від 12.12.1974 року, розділ I «Основи міжнародних економічних відносин», де вказано, що економічні, а також політичні та інші відносини між державами регулюватимуться, серед іншого, наступними принципами [4]. А до спеціальних належать принципи: розвитку міжнародних економічних і науково-технічних відносин між державами, принцип юридичної рівності і недопустимості економічної дискримінації держав, принцип свободи вибору форми організації зовнішньоекономічних зв'язків, а також економічною діяльністю, принцип найбільшого сприяння, принцип національного режиму тощо.

Також, хочеться додати, що саме міжнародне торговельне право, за своїм визначенням, регулює правовідносини, що виникають при здійсненні міжнародної торгівлі. Для цілей міжнародного торговельного права під міжнародною торгівлею розуміють не лише правила перетину товаром чи послугою кордону держави імпортера, а і правила, що стосуються продажу, розповсюдження і конкуренції цього товару з аналогічним національним чи іншим товаром після перетину кордону та попадання на ринок. Виходячи з цього, можна виділити дві основні категорії правовідносин, що виникають при здійсненні міжнародної торгівлі, які є предметом регулювання міжнародного права: правовідносини між суб'єктами

міжнародної торгівлі, що виникають при перетині товаром чи послугою кордону країни імпортера; правовідносини між суб'єктами міжнародної торгівлі, що виникають після перетину кордону країни-імпортера товаром, і що стосуються продажу, розповсюдження і конкуренції цього товару на національному ринку. У даній ситуації міжнародне торговельне право виступає як «рамкове право» і встановлює певні вимоги до національного законодавства. У самого міжнародного торговельного права є також джерела: міжнародні договори (зокрема, торговельні); міжнародні правові акти, міжнародні торговельні звичаї; міжнародні прецеденти міжнародних арбітражів і судів; національне законодавство, якщо воно за згодою відповідних держав застосовується до регулювання міжнародних торговельних відносин

Яскравим прикладом застосування міжнародного торгового права є підписання довгоочікуваної Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом, де важливим елементом угоди є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Нею передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно регуляторної бази. Головні цілі угоди – скасування Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на взаємні ринки; встановлення сторонами найбільш сприятливих умов доступу до ринків послуг; спрощення митних процедур та попередження шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів та ін.

Підсумовуючи, можна твердо заявити, що правове регулювання міжнародних торговельних відносин здійснюється міжнародним торговим правом, де воно виступає підгалуззю міжнародного економічного права. Саме в даний момент, коли міжнародна торгівля набирає зростання між усіма державами світу, міжнародне торгове право допомагає здійснювати дану діяльність та розвивати її ставлячи передусім верховенство права, що забезпечує відтворення та здійснення основних принципів міжнародного економічного права: мирне врегулювання суперечок, взаємна і справедлива вигода, міжнародне співробітництво з метою розвитку та інше.

Джерела:

1. Дахно І. І. Міжнародне економічне право 3-тє видання, перероблене і доповнене, 2009. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/25-Mignar_ekon-provo-Dahno.pdf.
2. Міжнародне торговельне право як регулятор відносин міжнародного співробітництва від 28.09.2010. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/10160/>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page#Text.
4. Хартія економічних прав та обов'язків держав від 18 травня 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_077#Text.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Тищенко Ю. В.

Ковтун Тарас Костянтинович

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ІТ ГАЛУЗІ

ІТ-галузь – одна з тих сфер, що найбільш динамічно розвиваються в міжнародному бізнесі. Її вже давно називають локомотивом розвитку економіки будь-якої держави, але так було не завжди. На жаль, законодавство змінюється не так швидко, і стрімкий стрибок ІТ-технологій призвів до відставання правового регулювання від реальних процесів, які відбуваються в ІТ-бізнесі. Успішний розвиток ІТ галузі неможливий без іноземних інвестицій, тому важливу роль розвитку економіки та ІТ галузі зокрема, відіграє правильне регулювання інвестиційної діяльності.

Парадокс ситуації в тому, що, незважаючи на загальне відставання права від ІТ, більшість країн прагнуть створити сприятливі умови для розвитку ІТ-бізнесу. При цьому, уряди даних країн абсолютно по-різному бачать «сприятливі умови», що призводить до закономірного результату – важко знайти хоча б дві держави з однаковим підходом до правового регулювання

інноваційних ІТ-технологій. В міжнародному інвестиційному праві розрізняють дві системи регулювання інвестицій: дозвільна або ліцензійна (Індія, країни Латинської Америки); та вільний доступ капіталу. Окремим напрямом багатостороннього регулювання інвестиційної діяльності є гарантування інвестицій, контролю за обмежувальною діловою практикою, усунення подвійного оподаткування, забезпечення прав споживачів. До таких угод належить Ломейська конвенція за участю країн ЄС і більше 60-ти країн Америки, Азії та інших, друга Конвенція (1979 року) про умову недискримінації інвесторів безпосередньо пов'язується з наявністю двосторонніх угод захисту інвестицій та інші.

Державні регулятори, податкові органи і банки в різних країнах активно слідкують за ІТ-проектами, реальною присутністю компаній в країні реєстрації, місцем здійснення їх діяльності, а також за транзакціями таких компаній, щорічною задачею звітності і сплатою податків. Найяскравішим свідченням особливого інтересу до оподаткування діяльності ІТ-компаній стало ухвалення країнами-членами ОЕСР в 2015 році плану BEPS (Base Erosion and Profits Shifting), який являє собою комплекс заходів, направлених на запобігання ухилення від податків. З метою посилення контролю над ІТ-компаніями ОЕСР ввела в обіг нові вимоги, що стосуються substance: «суттєва економічна присутність», «цифрова присутність», «цифрове постійне представництво», «віртуальне постійне представництво». Узв'язку з посиленням заходів боротьби з ухиленням від податків ІТ-компаніям потрібно зустріти нові вимоги до їх діяльності у всеозброєнні. А із врахуванням значно ускладненого оподаткування, залучити до цього спеціалістів по міжнародному оподаткуванню. Що стосується правильного оформлення інвестицій в проект, то існує велика кількість інструментів, у тому числі в іноземному праві, для юридичного оформлення процесу залучення інвестицій. Найбільш розповсюдженими з них є: венчурне інвестування, проектне фінансування, краудфандінг, часткова участь, лізинг. Людині без відповідного досвіду і знань важко самостійно розібратися в них. Часто самі розробники продукту опиняються поза грою в результаті неграмотно укладеної або скачаної з інтернету інвестиційної угоди. Чим раніше розпочинається робота над правильним оформленням інвестицій, тим вище шанси на те, що ідея не

просто буде реалізована, але й вийде на міжнародний ринок з гарантованим прибутком [1].

В Україні на сьогодні діє близько 10 законів у галузі інвестування. На жаль, якість їхнього регулювання інвестиційної діяльності бажає кращого. Щодо ІТ-сфери, то вона і не згадується в законодавстві, а лише не виключається у зв'язку з окремими натяками на об'єкти інтелектуальної власності як об'єкти інвестування. Інвестиційна діяльність забезпечується шляхом: реалізації інвестиційних проєктів, проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей (ч. 3 ст. 2). Щодо першого способу інвестування, то оформлені за українським законодавством «інвестиційні проєкти» не зрозумілі закордонним інвесторам, адже їм для прийняття рішення про інвестування необхідний більш конкретний бізнес-план із економічними показниками. Другий спосіб – набуття інвестором корпоративних прав в українській юридичній особі, він більш простий організаційно, проте починаючи з 2014 року проблемний з огляду на отримання економічних вигод для інвестора, оскільки вони обмежені у виведенні прибутку від інвестиційної діяльності з України [2]. Постановою Національного банку України №140 від 3 березня 2016 року «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» закріплено наступні обмеження: обов'язковий продаж 75% усіх валютних надходжень, за деякими виключеннями; обмеження заліку зустрічних однорідних вимог в іноземній валюті; обмеження дострокового погашення позик в іноземній валюті; перерахування грошових коштів у гривні на рахунки у банках-нерезидентах не раніше ніж на 3-й день; заборона купівлі валюти з повернення закордон іноземному інвестору дивідендів та інші [3].

Отже, за результатами дослідження можна сказати, що більшість країн світу, незалежно від рівня їх економічного розвитку, визнають важливість прямих іноземних інвестицій в ІТ сферу як джерела економічного розвитку. Сьогодні сфера ІТ – це дуже привабливий ринок для інвесторів, на якому відбувається гостра конкуренція між країнами-реципієнтами щодо залучення іноземних інвестицій. Тому правильне регулювання іноземних інвестицій в ІТ напряму впливає на сприятливість ведення ІТ-бізнесу для компаній та для

збільшення припливу іноземного капіталу для країн. Україна стоїть перед необхідністю «виграти симпатії інвесторів», пропонуючи кращі умови вкладання і гарантії збереження таких капіталів, тобто забезпечити ліберальний, стабільний, передбачуваний правовий режим, який відповідає стандартам світової організації торгівлі.

Джерела:

1. Гулевська Д. Біль IT-компаній: з чим ви неодмінно зіткнетесь. Liga 360. 2019. URL: <https://biz.ligazakon.net/analytys/189384>.
2. Кузіна І. Перепони для інвестицій в IT-сферу України. Ілляшев та партнери. URL: <http://attorneys.ua/uk/publications/obstacles-to-investments-to-it-sphere-in-ukraine/>.
3. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України : постанова Національного банку України від 03.03.2016 № 140. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-16>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Коренюк О. О.

СЕКЦІЯ № 15

ПРАВО ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Алексєєнко Наталія Сергіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС

Існують економічні, а також політичні причини, з яких народи прагнуть до економічної інтеграції. Економічне обґрунтування – збільшення торгівлі між державами-членами економічних союзів, яке призводить до збільшення продуктивності. Це – одна з причин розвитку економічної інтеграції в глобальному масштабі, появи континентальних економічних блоків, таких, зокрема, як Європейський союз. Євросоюз – найбільше і найрозвинутіше інтеграційне угруповання світу, за ступенем зрілості з яким не може зрівнятися жоден інший регіональний блок. Європейський союз (Євросоюз, ЄС) – економічне і політичне об'єднання, донедавна, 28 європейських держав (до виходу Великобританії зі Співдружності), метою яких є регіональна інтеграція. Під Європейською інтеграцією розуміють процес виробничої, політичної, правової, економічної, (іноді соціальної та культурної) інтеграції держав, що входять до складу ЄС [4, с. 49]. Передумовою створення Євросоюзу став повоєнний рух з об'єднання Європи. Початком інтеграційного руху послужила промова У. Черчіля «Трагедія Європи», вимовлена 19 вересня 1946 року у Цюрихському університеті, в якій він закликав європейців покінчити з національними чварами і утворити на континенті подобу Сполучених Штатів Європи [5].

1 січня 1948 року почав діяти митний союз Нідерландів, Люксембургу та Бельгії (країни Бенілюкс). У березні цього ж року Франція, Великобританія і країни Бенілюксу підписали Договір про співпрацю в економічній, соціальній і культурній сфері, а також про колективну самооборону.

Датою народження ЄЕС вважають 18 квітня 1951 року, коли відбулося підписання договору про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) [1, с. 22].

Юридично союз був закріплений Маастрихтським договором в 1992 році. 1 листопада 1993 року ЄЕС було перейменовано на Європейський союз через приєднання до економічної функції політичної [2].

Європейський Союз (ЄС) є яскравим прикладом інтеграційної групи, яка приділяє значну увагу підвищенню добробуту і рівня життя населення, як складової соціальної політики є Побудований на принципах неофункціоналізму, він може і здатний бути прикладом позитивної інтеграції, заснованої на грамотному поєднанні політичних, економічних і соціальних факторів, іншим країнам [1, с. 25].

Розглядаючи Європу в контексті інтеграційних процесів, необхідно відзначити її неоднорідність, різноманітність суперечливих тенденцій аж до можливості мінімізації інтеграційних перетворень. Європейська інтеграція передбачає процес виробничого, політико-правового, соціально-економічного, культурного об'єднання держав. Інтеграція виражається не тільки безпосередньо в діяльності регіональних і міжрегіональних організацій, а й в установі особливих інтеграційних утворень, унікальним прикладом якого виступає Європейський союз. В якості важливих принципів сприятливого процесу розвитку регіональної інтеграції в рамках ЄС виділяються наступні принципи, що, з часом трансформувалися відповідно до поточної інтеграційної ситуації у спільноті.

На першому етапі формування регіональної інтеграції, принципи інтеграційної політики були такими:

1) замість Європи, що роздирається націоналістичними протиріччями, необхідно створити єдину, миролюбну Європу;

2) єдина Європа повинна будуватися поступово, з упором на пріоритетні сфери, де співпраця є найбільш актуальною і досяжною;

3) економічна інтеграція повинна передувати політичному об'єднанню;

4) найважливішою умовою просування до єдиної Європи має стати формування єдиної правової бази та системи загальних наднаціональних інститутів, яким делегується частина суверенних прав країн-учасниць;

5) в ході інтеграційного будівництва спочатку повинні вирішуватися прості завдання, щодо яких є згода всіх учасників,

і на цій базі повинні створюватися передумови для вирішення більш складних завдань, щодо яких спочатку існують непереборні розбіжності.

З плином часу, принципи побудови регіональної інтеграції в рамках ЄС набувають такого вигляду: регіональна інтеграція повинна бути спільним проектом для всіх її учасників; регіональна інтеграція вимагає послідовної і поступової реалізації; регіональна інтеграція необхідний адекватний механізм вироблення і реалізації рішень.

Наразі Європейський Союз накопичив унікальний у світовій практиці досвід, пов'язаний зі спробою свідомого вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку різних країн і регіонів, пріоритетом загальних наднаціональних цілей над приватними за рахунок відомого обмеження короткострокових інтересів одних країн на користь інших. Принципова особливість практичної політики ЄС, спрямованої на подолання диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів і відставання найменш благополучних регіонів полягає в тому, що вона спочатку сконцентрована на базових економічних показниках. Фокус цієї політики - підтягування регіонів і країн з відносно низьким значенням ВВП на душу населення до середнього рівня.

В Європейському Союзі домінує концепція, пов'язана з необхідністю заохочення економічного і соціального згуртування країн і регіонів для найбільш гармонійного розвитку всієї спільноти. Європейська політика регіонального розвитку базується на політичному принципі, відповідно до якого багатші країни і регіони повинні проявляти солідарність з біднішими країнами і регіонами, а також на економічному принципі, відповідно до якого нижчі обсяги виробництва в бідних країнах-учасниках і регіонах являють собою втрату потенціалу і можливості для Європейського Союзу в цілому. Інвестиції в сучасну інфраструктуру та інноваційну діяльність, більш якісну освіту і професійну підготовку для людей в слабких регіонах розширюють економічний потенціал всіх країн-учасників. У той же час політика зближення допомагає підтримувати консенсус.

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом являє собою важливий етап для реалізації європейських прагнень України. Намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був перше проголошений ще на зорі

незалежності. На сьогодні в Україні наявні певні проблеми, які заважають досягнути повноцінного членства: наявність корупції, тінізація економіки, війна на сході, агресія з боку Росії, не всі громадяни знають про перспективи входу України до ЄС, низький рівень якості життя населення, економічна та політична нестабільність економіки держави, невідповідність продукції міжнародним стандартам якості, недосконалість нормативно-правова база одо захисту іноземних інвесторів, недосконалість податкове законодавство тощо. Україна обрала шлях на євроінтеграцію, впровадження та дотримання європейських цінностей та свобод. Досвід провідних країн світу, які перебували на шляху євроінтеграцію, демонструє, що даний процес є довгим та важким. Проте, впровадження реформ та вирішення існуючих проблем дозволяє наблизитися до членства в ЄС, що відкриє для економіки України нові можливості та перспективи розвитку [3, с. 98].

Отже, європейська інтеграція - це процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках - соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, у тому числі й частково розташованих в Європі. На даний момент європейська інтеграція досягається в основному за рахунок розширення Європейського Союзу та Ради Європи.

Джерела:

1. Буторина О. Сужение Европейского Союза и потенциал интеграции. Современная Европа, 2020. №2. С. 20–32.
2. Договор, укладаючий Європейське Співтовариство (в редакції Ніццького договору). URL: https://eulaw.ru/treaties/teuratom_edit.
3. Лисачок А. В. Історичний аспект розбудови відносин Україна – ЄС та його вплив на інвестиційну безпеку держави. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* : матеріали 17-ї регіон. наук.-практ. конф., 14 трав. 2020 р., м. Дніпро /за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 97–100.
4. Хахалкина Е. В. Европейский союз, Великобритания и проблемы общеевропейской идентичности. Сибирские исторические исследования: Научн. Периодич. журнал. №1/2014. Томск. С. 49–58.
5. Черчилль У. Трагедия Европы. URL: <http://nashagazeta.ch/news/politique/tragediya-evropy>.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ЗАГАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Головними цінностями Європейського Союзу є права та законні інтереси людини. Уся політика спрямована на політичні, соціальні, економічні та культурні права особи. Звичайно для того, щоб усі ці потреби дійсно застосовувалися необхідно забезпечити їх ефективними гарантіями, тобто гарантії це відповідні умови та заходи, які безпосередньо зосереджені на реалізовані, захисту або відновлення порушених прав чи відшкодування вже завданих збитків, якщо право було пошкоджене.

Слід зауважити основний документ, що визначає права й свободи людини й громадянина в Європейському Союзі, а саме Хартія основних прав (Charter of Fundamental Rights), яка була офіційно проголошена на саміті в Німці 7 грудня 2000 року.

Хартія була створена на засадах таких значущих джерел, як Європейська Конвенція по правах людини, загальні конституціональні традиції й інструменти міжнародного права, підтвердила й підкреслила значимість і важливість дотримання основних свобод для громадян ЄС [4].

У юридичному сенсі їх можна поділити на загальні, які поширюються на всі права і свободи та спеціальні, котрі стосуються окремих прав і свобод громадянина. Також систему загальних гарантії необхідно кваліфікувати на інституційні, процесуальні та матеріальні гарантії [1; с. 235].

Інституційні гарантії пов'язані з діяльністю органів, які охороняють та захищають порушені права. Механізм захисту прав людини поділяється на судові та позасудові. Звернення до суду є гарантією і суб'єктивним правом кожної особи. Захист прав фізичних та юридичних осіб здійснюють національні суди держав-членів. Значну роль відіграє практика Європейського Суду з прав людини адже він є прикладом юридично виправданого втручання світового співтовариства у внутрішні справи держав, де такі права порушуються [2; с. 75–81]. Також відстоювання порушених прав можливе і позасудовими способами, наприклад звернення до такого виконавчого органу, як Європейська комісія.

Захист загальних інтересів співтовариств є підставою припинення розслідування проти держав-членів та наслідком може бути скасування правових актів, припинення дії чи бездіяльності невідповідних праву Європейського Союзу та порушення прав фізичних та юридичних осіб.

Процесуальні гарантії реалізуються при розгляді справ за умови загрози позбавлення чи обмеження прав особи та здійснюються переважно в межах кримінального судочинства для здійснення правосуддя. У законодавстві зазначено, що кожен має право на відкритий та справедливий розгляд справи незалежним судом протягом розумного строку; безкоштовна правова допомога тим, хто потребує ефективний доступ до правосуддя; можливе усунення принципу гласності заради державної безпеки, в інтересах неповнолітніх чи захисту приватного життя сторін за особливих обставин.

Матеріальні гарантії застосовуються для права особи на відшкодування завданих збитків та упущеної вигоди. Також Конвенцією зазначені компенсації особам через незаконний арешт чи затримання та тим, хто був засуджений через судову помилку. Ця гарантія являється необхідною для компенсації шкоди неправомірними діями по відношенню до особи [3; с. 135].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновки, що найбільш ефективною процедурою захисту прав та свобод людини є практика Європейського Союзу. Законодавство України орієнтоване на європейські правові стандарти, адже вони є дієвими та доступними. Часто застосування практики Європейського Суду з прав людини є вагомим доказом при вирішенні справ у судовому розгляді, адже воно є найбільш юридично аргументованим. На мою думку запозичення такого позитивного досвіду європейського механізму як першочергове завдання держави, а саме забезпечення прав та свобод людини на гідному рівні стане вагомим внеском в розквіт України.

Джерела:

1. Аракелян М. Р., Право Європейського Союзу: підручник для студ. вищих навч. Закладів / М. Р.Аракелян, М. Д.Василенко. Одеса: Фенікс, 2012, 390 с.
2. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : Ін Юре, 2015.

3. Европейское право : Рекомендовано МОН России : Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека : учебник / рук. авт.кол. и отв. ред. Л. М. Энтин. М. : Норма ; ИНФРА-М, 2011. 961 с.
4. Хартія основних прав Європейського Союзу № 994_524 від 07.12.2000.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Кантицька Анастасія Володимирівна
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕС У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗМІНОЮ КЛІМАТУ

Зазначимо, що зміна клімату справляє руйнівну дію на біорізноманіття, водні ресурси і екосистеми, а також на деградацію земельних ресурсів та сільського господарства. Вона є критичним фактором, що підсилює екстремальні погодні явища, такі як посухи і повені і заглиблює нестабільність через продовольчу небезпеку, економічні проблеми або переміщення, пов'язані з лихами. Це має серйозні наслідки для світу і його безпеки, не минаючи ні однієї країни, від Арктичного регіону до малих островних держав, що розвиваються, а найбільше страждають найбільш вразливі і найбідніші країни та групи населення.

Важливим світовим політичним гравцем щодо регулювання кліматичної ситуації в світі є Європейський Союз, який постійно розвиває кліматичну політику. В курсі ЄС кліматична політика є пріоритетною, високо інтегрованою в європейську стратегію. Дану політику характеризують і потужна громадська підтримка, і інтенсивна міжнародна діяльність. Європейський Союз є лідером в переговорному процесі який розвиває цілісний підхід до кліматичної та енергетичної політики [3, с. 74].

З метою посилення свого домінуючого становища та проведення активної кліматичної політики Європейський Союз очікує серйозного підходу до вирішення екологічних проблем від своїх держав-членів.

На саміті 23–24 жовтня 2014 року Європейський Рада схвалила основні напрямки політики в сфері клімату та енергетики до 2030 року. В основу рішення Єворади покладені повідомлення Комісії від 22 січня 2014 року та від 23 липня 2014 року.

Скорочення викидів на 40% до 2030 року – це амбітна і реалістична мета, і найбільш прийнятна з точки зору витрат. Завдання довести частку відновлюваної енергії до 27% – вельми важливий сигнал. Це гарантує стабільність інвесторам, стимулює «зелені» робочі місця і підтримує безпеку поставок. Метою ЄС у сфері боротьби зі зміною клімату є досягнення угоди про основи кліматичної та енергетичної політики на наступні десять років.

Основні цілі документа - забезпечення лідируючої позиції ЄС в боротьбі з потеплінням клімату, скорочення викидів парникових газів та сприяння забезпеченню енергетичної безпеки ЄС.

В основі Стратегії-2030 - цільові показники щодо скорочення викидів вуглецю, збільшення енергоефективності, а також реформа системи торгівлі викидами вуглецю (СТВ). У своєму рішенні Європейський Рада сформулювала такі завдання до 2030 року:

1) скоротити викиди парникових газів на 40% в порівнянні з рівнем 1990 р. (обов'язкова мета);

2) збільшити до 27% частку відновлюваної енергії в енергобалансі ЄС (обов'язкова мета);

3) підвищити енергоефективність на 27% в порівнянні зі сценарієм *business as usual* (індикативна мета) [2, с. 94].

18 лютого 2019 року міністри закордонних справ ЄС направили світовим лідерам послання про нагальну необхідність переходу до більш активних дій у боротьбі зі зміною клімату. Для ЄС заходи стосуються не тільки скорочення викидів парникових газів, а й адаптації до наслідків зміни клімату та усунення його впливу на безпеку людини і держави.

Наразі, вже відбуваються значні зміни в напрямку до більш екологічно стійкої і циркулярної економіки – наприклад, заборона на використання одноразових пластикових виробів на територіях країн ЄС, для яких легко доступні альтернативні продукти.

Однак, багато завдань ще попереду. Саме тому міністри закордонних справ держав-членів ЄС позитивно сприйняли довгострокову стратегію Європейської Комісії щодо кліматично

нейтральної Європи до 2050 року, представлену 28 листопада 2018 року як ключовий крок у підготовці кліматичної стратегії ЄС на середину століття, як того вимагає Паризька хартія.

Довгострокова стратегія і основний аналіз демонструють, що досягнення кліматично нейтральної економіки з технологічної, економічної і соціальної точок зору можливо, але вимагає глибоких перетворень у всіх цих галузях протягом одного покоління.

Стратегія не ставить мети і не пропонує нові ініціативи. Замість цього вона намагається проілюструвати, що цей перехід може бути соціально справедливим – не полишаючи позаду європейців або регіони – і може підвищити конкурентоспроможність економіки та промисловості ЄС на світових ринках, забезпечуючи високоякісні робочі місця і стійке зростання Європи. Стратегія також відкриває детальну дискусію про те, якими мають бути заходи підготовки ЄС до межі 2050 року [1].

Глобальний перехід, необхідний для досягнення кліматичних цілей, вимагає фундаментальних змін в інвестиціях і фінансах. ЄС наполегливо працює над тим, щоб зробити фінансові потоки більш екологічно орієнтованими, і звертається до державних та приватних партнерів по всьому світу, щоб сприяти глобальним перетворенням, починаючи зі створення системи класифікації для всіх екологічних фінансових інструментів ЄС. Це спростить інвестування в «зелену економіку».

Джерела:

1. ЕС призывает к повышению глобальных амбиций относительно климатических изменений. 15/02/2019. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_ru/58590/EC%20призывает%20к%20повышению%20глобальных%20амбиций%20относительно%20климатических%20изменений.
2. Кавешников Н. Стратегия ЕС в области климата и энергетики. *Современная Европа*. 2015. С. 93–103.
3. Тосунович К. Правовые инструменты в борьбе с изменением климата. *Наука и образование сегодня*. 2019. № 4(39) С. 73–75.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

На сьогодні Європейський Союз має головну ціль, яка полягає у забезпеченні розвитку та захисті Союзу як простору свободи, юстиції та безпеки. Для того, щоб досягти цю ціль, держави-члени Європейського Союзу розробили спільну кримінальну політику.

Для досягнення с півробітництва органів кримінальної юстиції держав-членів існує євроінтеграція, яка має певні вимоги: стабілізація процесуального та матеріального законодавства, розробка нормативно-правової бази.

Важливо зазначити, що на момент заснування Європейських співтовариств, головна ціль для них була - розвиток економіки, а кримінальне право не мало значної ролі. Після створення спільного ринку, з'явилася необхідність в захисту від злочинних посягань. Коли Європейський Союз став наднаціональним суб'єктом, створював власні органи, інститути, мав свій бюджет, розросталися транснаціональна організована злочинність, через це ускладнилась ситуація з його захистом [1, с. 233].

Попри те, що Європейський Союз не мав кодифікованого закону з кримінальних справ, раніше розгляд злочинних діянь здійснювався за трьохелементною кримінально-правовою нормою, тобто Союз мав конвенції та договори, які містять гіпотезу, а національний кримінальний закон передбачав диспозицію та санкцію.

Відсутність кодифікованого кримінального законодавства в Європейському Союзі не заважає органам кримінальної юстиції успішно захищати від усіх проявів злочинності. Також враховуючи єдиний простір, який не обмежений ніякими кордонами, Союз досягає зниження кількісних показників злочинних діянь [2].

Також хочу зазначити, що для поліпшення захисту від злочинів, було створено Європейське поліцейське управління. Головна роль полягала у поліцейській співпраці між державами-учасницями Європейського Союзу у боротьбі з незаконним обігом наркотиків.

На сьогодні повною назвою Європолу є Агентство Європейського Союзу із співробітництва у сфері правоохоронної

діяльності [4]. Також існує і інша назва – Європейське поліцейське управління. Нині це управління охоплює більше напрямів діяльності, такі як: боротьба з тероризмом, нелегальною торгівлею зброєю, наркоторгівлею, дитячою порнографією, інформаційна підтримка розслідувань, що проводяться державами-членами Європейського Союзу, координація роботи національних служб в боротьбі з міжнародною організованою злочинністю.

Також метою Європолу є – підвищення ефективності співпраці компетентних органів у боротьбі з міжнародною злочинністю шляхом координації оперативно-розшукової дії поліції та інших органів держав-учасниць Європейського Союзу. Дане управління виступає провідним центром експертизи в сферах правоохоронної діяльності, та як європейський центр стратегічних даних про організовану злочинність.

На даний момент Європейське поліцейське управління координує роботу поліцейських служб усіх 28 держав-учасниць Європейського Союзу. Слід зазначити, що Європол не має власних слідчих органів, на відміну від національних поліцейських сил. Також починаючи з 2002 року дане управління може брати участь у спільних розслідуваннях держав-учасниць Європейського Союзу, а також вимагати від них проведення розслідувань [3].

Проаналізувавши все вищесказане хочу зробити висновки, що кримінальне право як самостійна та комплексна галузь міжнародного публічного права має перспективу свого розвитку в Європейському Союзі. Ця галузь утворює систему міжнародно-правових норм та принципів: судова допомога, кримінальне переслідування та розгляд судом, надає правову допомогу у кримінальних справах, співробітництво суб'єктів міжнародного права та притягнення винних осіб до відповідальності за умисне вчинення злочинів міжнародного характеру, проведення розслідування, виконання та покарання винної особи, оскарження судових рішень.

Кодифікованого кримінального законодавства в Європейському Союзі не існує, але є органи, які здійснюють ефективну діяльність проти злочинних дій (Євроюст, Європол та інші). Оцінюючи сучасні дослідження в галузі міжнародного кримінального права, слід зазначити, що головна роль цієї галузі – співробітництво між державами щодо боротьби із міжнародними

злочинами та злочинами міжнародного характеру а головною тенденцією розвитку кримінального права є уніфікація та гармонізація національних кримінального права держав-членів ЄС, вироблення та втілення у життя уніфікованих норм кримінального права, що має важливе значення і для України з огляду на інтеграційні процеси між Україною та ЄС.

Джерела:

1. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М. В. Буроменського : моногр. / авт. кол.; за ред. В. М. Репецького та В. В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017, 564 с.
2. Кареклас С. Кримінальне право ЄС: навчальний посібник. Одеса, 2004. С. 25–26.
3. Європейський Союз : підручник / В. І. Абрамов, О. Ф. Деменко, О. П. Демчук та ін. К. : НАОУ, 2006. 400 с.
4. Жданов Ю. Н., Лаговская Е. С. Европейское уголовное право. Перспективы развития. М., 2001. С. 47.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Малюта Владислав Васильович

Національний університет «Одеська юридична академія»

АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ ВСТУПУ ДЕРЖАВ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність обраної теми дослідження слід розглядати в нерозривній сукупності необхідних та достатніх ознак, що дозволяють визначити тему як актуальну. Такими ознаками є: відповідність сучасному стану науки права Європейського Союзу, відповідність тенденціям розвитку наукової думки в обраній проблематиці та практична обґрунтованість теми.

Сучасний стан науки європейського права знаходиться на достатньому рівні для повного та всебічного розгляду проблематики вступу держав до ЄС, прямо або опосередковано у свої наукових роботах дану тему розглядали: М. М. Бірюков, Ю. А. Барко, С. Ю. Кашкін, В. І. Муравйов, А. А. Рябошапченко, К. О. Трихліб та інші вчені. Також Європейський Союз здійснив

вже п'ять розширень, що означає ефективність чинної процедури приєднання нових держав-членів. Оскільки теоретико-методологічне підґрунтя вже сформоване, слід зауважити, що робота має узагальнюючий та доповнюючий характер. Практична обумовленість теми дослідження полягає у необхідності коректного тлумачення критеріїв вступу до Європейського Союзу в контексті українського євроінтеграційного процесу.

Існують чотири основних критерії для вступу до Європейського Союзу: географічний, економічний, політичний та юридичний.

Сутність географічного критерію закріплена у статті 49 Договору про Європейський Союз, і полягає у приналежності до числа європейських країн, однак не є чітко визначеним поняття європейської країни. Беручи до уваги вже прийняті до ЄС держави та держави з якими підписана угода про асоціацію, можна стверджувати що географічний критерій є синтезом таких ознак як територіальна приналежність до європейського континенту, наявність розвиненої європейської культури та перевага християнства над іншими конфесіями. Наприклад, Грузія, яка розташована на перетині Європи та Азії підписала угоду про євроінтеграцію, а Туреччина, частина території якої також знаходиться на континентальній Європі не відповідає географічному критерію через суттєві відмінності у культурі та державній релігії. Також є прецедент коли азіатський за розташуванням Кіпр внаслідок тісних історичних, культурних та політичних зв'язків з іншими європейськими країнами дозволяють його розглядати як європейську країну в негеографічному контексті. Внаслідок цього слід вважати, що географічний критерій не є чітко визначеним у частині територіального розташування країни та є здебільшого оцінним судженням у частині належності до європейської культури [1].

Сутність економічного, політичного та юридичного критеріїв визначені у Копенгагенських критеріях, конкретизовані у Методіці визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм та інших нормативно-правових актах.

Відповідно до Програми інтеграції України до Європейського союзу, економічний критерій полягає в наявності дієвої ринкової економіки та здатності витримувати конкурентний

тиск і дію ринкових сил у межах ЄС. Зокрема до цього відноситься: обмеження макроекономічних ризиків, пов'язаних із зростанням сукупного попиту та дефіцитом зовнішніх поточних рахунків; підвищення рівня продуктивності виробництва та розширення бази економічного зростання; прискорення процесу підготовки країни - кандидата до приєднання до ЄС [2].

Політичний критерій полягає у стабільності інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини та захист прав національних меншин. Інакше кажучи, сутність критерію у наявності дієвого механізму забезпечення основоположних прав людини та громадянина і є формою правозастосування національного та міжнародного законодавства.

До юридичного критерію входять здатність взяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи суворе дотримання завдань політичного, економічного, валютного союзу: визначення, прийняття, виконання та правове застосування *acquis* ЄС - ключового аспекту підготовки до членства в ЄС, що вимагає не лише включення до національного законодавства, а й забезпечення його дієвого застосування *acquis* ЄС через відповідним чином пристосовані адміністративні та судові структури [3].

Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроєктування [4].

Здебільшого політичний та юридичний критерій спрямовані на імплементацію європейського законодавства в системі національного права, тому слід зазначити, що головною умовою вступу країни до ЄС є саме впровадження *acquis* ЄС, яка охоплює всі умови Копенгагенських критеріїв, у національне законодавство та здійснення інституційних перетворень на виконання цих норм [5].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що Копенгагенські критерії є відносно визначеними: географічний критерій не встановлює особливих вимог та умов приналежності країни до числа європейських; економічний критерій визначає вектор розвитку економіки, проте не визначає конкретного об'єктивного

формально-визначеного стану національної економіки; політичний критерій спрямований на існування та функціонування в державі демократичних інститутів відповідно до *acquis* ЄС; юридичний критерій спрямований на імплементацію європейського законодавства та приведення норм національного законодавства до належного стану відповідно до *acquis* ЄС. Оскільки всі критерії крім юридичного є в тій чи іншій мірі оціночними і остаточне рішення про задоволення інших критеріїв належить ЄС, першочерговим завданням держави на шляху євроінтеграції є задоволення саме цього критерію.

Джерела:

1. Договір про Європейський Союз : Договір; Європейський Союз від 07.02.199. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_029.
2. Програма інтеграції України до Європейського Союзу : Програма; Президент України від 14.09.2000. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001100-00>.
3. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм : Наказ; Мінекономіки, європ.інтеграції від 16.03.2005 № 62. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0438-05>.
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України; Програма, Перелік від 18.03.2004 № 1629-IV. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1629-15>.
5. Рябошапченко А. Принцип *acquis communautaire*: становлення та значення при підготовці вступу Австрійської Республіки до Європейського Союзу. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 291–295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_2_52.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ПРАВОВА ПРИРОДА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДОСВІД ЄС

Вперше поняття «штучний інтелект» з'явилося в 1956 році в контексті однойменного науково-дослідного проекту Дартмутського коледжу. Однак бурхливий розвиток комп'ютерних технологій і систем програмування призвели до якісних змін цього явища, до виникнення технологій і систем штучного інтелекту, які можуть функціонувати в автономному режимі. Більше того, подібні технології і системи можуть створювати нові об'єкти інтелектуальної власності, що, в свою чергу, призводить до виникнення проблемних питань щодо можливості визначення правосуб'єктності штучного інтелекту по відношенню до інтелектуальної власності.

Як зазначав Ф. Гаррі, будучи генеральним директором Всесвітньої організації інтелектуальної власності, штучний інтелект – це новий цифровий рубіж, який матиме глибокий вплив на світ, змінивши спосіб нашого життя та роботи [1]. Саме тому сьогодні ВОІВ веде інтенсивну роботу по вирішенню не лише питань використання можливостей, що надаються штучним інтелектом для поліпшення адміністративних процедур для ВОІВ та відомств інтелектуальної власності у всьому світі, але й більш важливих правових питань, що пов'язані з технологіями штучного інтелекту, як то питання відповідальності за самостійно прийняті рішення, дії або бездіяльність, які приймаються, вчиняються або допускаються розумними роботами, питання про виникнення авторських прав на об'єкти, створені штучним інтелектом, потенційний захист алгоритмів та програмного забезпечення ШІ.

Найбільшого прогресу в розвитку взаємозв'язку штучного інтелекту та права за останні роки досягнули в Європейському Союзі. Так, Європарламентом було ухвалено Резолюцію щодо норм цивільного права про робототехніку (далі – Резолюція), якою, зокрема, встановлюється, що будь-який розвиток новітніх технологій та робототехніки спрямовується не на заміну людству, а на те, щоб певним чином доповнити його можливості [2].

Європарламентом у вказаному акті робиться застереження про відсутність спеціальних законодавчих положень, що стосуються робототехніки, але передбачається можливість поширення та застосування існуючих правових режимів та доктрин до робототехніки. Разом з тим, наголошується на необхідності особливого розгляду окремих аспектів проблеми. Один із запропонованих шляхів врегулювання питання – підтримка горизонтального та технологічно нейтрального підходу до інтелектуальної власності, застосовного до різних галузей, в яких може застосовуватися робототехніка.

Дія систем штучного інтелекту передбачає можливість самостійного прийняття рішень залежно від конкретних обставин на підставі наявної бази даних, її обробки, виведення критеріїв класифікації, співставлення з відповідними фактичними обставинами тощо. У зв'язку з такими можливостями штучного інтелекту неминуче постають питання відповідальності за рішення, дії або бездіяльність, які приймаються, вчиняються або допускаються розумними роботами. У Резолюції підкреслюється необхідність вирішення питання цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану роботом, на загальноєвропейському рівні [3, с. 118].

Не менш важливим є питання про виникнення авторських прав на об'єкти, створені штучним інтелектом, з урахуванням того що за загальним правилом авторське право спочатку виникає у фізичної особи, творчою працею якого є створений результат. В теорії висловлюють кілька підходів до вирішення даної проблеми. По-перше, авторські права можуть визнаватися за творцем штучного інтелекту, оскільки саме за допомогою його творчої праці виник витвір. По-друге, авторські права можуть визнаватися за особою, яка використовує штучний інтелект як відповідне програмне забезпечення, при тому що штучний інтелект по суті є інструментом, застосовуваним для створення витвору. Але така особа далеко не завжди вносить свій творчий внесок у створення витвору. Тому поки і з технічної, і з правової точки зору далеко від того, щоб визнавати права за самим штучним інтелектом, а штучний інтелект, відповідно, суб'єктом права, з урахуванням того, що штучний інтелект не володіє і в доступному для огляду майбутньому, швидше за все, не володітиме критеріями, що дозволяють

визнати у нього наявність право- і дієздатності. Тобто, авторські права на об'єкти, створені штучним інтелектом, будуть належати тим особам, які прямо або опосередковано внесли творчий внесок у створення твору [4].

Таким чином, практика і досвід ЄС засвідчують існування нейтрального підходу до визначення правової природи результатів діяльності штучного інтелекту, що обумовлено наявністю людського фактору: за всіма результатами, так чи інакше, стоїть людина. Разом з тим, вважаємо, що для результатів діяльності штучного інтелекту доцільніше буде передбачити окремий правовий режим та орієнтуватися на надання правової охорони результатам, що були створені штучним інтелектом, з урахуванням доробку кожної конкретної особи.

Джерела:

1. WIPO Technology Trends 2019. Artificial Intelligence. *WIPO* : website. URL: https://www.wipo.int/tech_trends/en/artificial_intelligence/story.html.
2. Resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). *European Parliament*. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html.
3. Позова Д. Д. Перспективи правового регулювання штучного інтелекту за законодавством ЄС. *Часопис цивілістики*. 2017. Випуск 27. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chac_2017_27_24.pdf.
4. Воскресенская Е.В., Ворона-Сливинская Л. Г., Лойко А. Н. К вопросу о правовой природе результатов деятельности искусственного интеллекта. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-pravovoy-prirode-rezultatov-deyatelnosti-iskusstvennogo-intellekta/viewer>.

Науковий керівник – к.ю.н, доцент Коренюк Н. О.

МЕДІАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ ЄС

Процеси глобалізації в економічній сфері, посилення взаємозалежності між державами, розвиток партнерських ділових відносин і етики ділового обороту, необхідність гармонізації соціальних відносин зумовили необхідність активного розвитку і інституціоналізації посередницьких примирних процедур, серед яких велике значення має медіативна процедура. Примирливі методи врегулювання суперечок набувають в сучасному суспільстві різних форм, як судових, так і позасудових. До позасудових альтернативних способів вирішення спорів належить і міжнародна медіація, яка дозволяє запобігти розвитку негативних наслідків для сторін спору вже на початковій стадії і уникнути дорогого і тривалого судового розгляду.

Основою формування інституту медіації стало прийняття «Акту посередництва», який був прийнятий в 1803 році. Цей акт забезпечив незалежність Швейцарії. У другій половині ХХ ст. активний розвиток медіації розпочався в таких державах, як Австралія, Великобританія, США. Пізніше розвиток медіації почався в континентальній Європі, і вона стала застосовуватися в нинішньому розумінні. У Європейському союзі (*далі – ЄС*) медіація розглядається як добровільне волевиявлення сторін залучити незалежну сторону з метою самостійного вирішення виниклої суперечки, в ході якого медіатор зберігає власну неупередженість і конфіденційність інформації [1, с. 81].

Виділяють три види медіації: приватна; супутня судовому розгляду; судове посередництво. Як найбільш загальні можна виділити наступні етапи процесу медіації: вступ і представлення сторін; збір інформації і даних; прояснення і визначення інтересів кожної зі сторін на основі зібраної інформації; розробка рішень, при яких сторони прагнуть до врегулювання конфлікту, а медіатор виступає третьою стороною, завдання якої – сприяти процесу переговорів і надавати відповідні оціночні дані; висновок за підсумками засідання, який письмово оформлюється у вигляді угоди або протоколу, яка набуває законної сили [3, с. 192].

В рамках ЄС медіація застосовується для вирішення різного роду конфліктів, наприклад: споживчі спори, торговельні суперечки, розлучення, конфлікти в інтернет-середовищі. При цьому допускається участь у вирішенні спору двох і більше сторін [1, с. 84].

Зазначимо, що Європейська директива № 2008/52/ЄС «Щодо деяких аспектів медіації в цивільних і комерційних справах» безпосередньо вплинула на прийняття Закону про медіацію в Німеччині, в той же час правове регулювання медіації однакове і для транскордонних, і для внутрішніх суперечок, оскільки регулюється одним законом. Поряд зі спеціальним законодавством, норми про медіацію містять Сімейний процесуальний кодекс, Цивільний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс, а крім того, окремі акти федеральних земель [2, с. 73].

Директива ЄС з медіації справила істотний вплив на чинне законодавство Франції. Наприклад, використовувалося визначення медіації відповідно до Європейської директиви, а крім того, безпосередня дія Директиви поширювалася на внутрішні спори всіх видів, а не тільки на транскордонні (за винятком трудових спорів і публічних адміністративних спорів). У Франції медіація може бути застосована в будь-яких правових сферах за тієї умови, що вона не підриває правил громадського порядку, що регулюють фінансовий і соціальну поведінку [2, с. 73].

В Італії інститут медіації є в цілому новелою правової системи, хоча сама процедура примирення в судовому або позасудовому порядку не нова. Ухвалення Директиви Європейського парламенту і Ради ЄС 2008/52 / ЄС щодо деяких аспектів медіації в цивільних і комерційних справах призвело до необхідності оновлення правил примирення і відповідної термінології в країні.

У Фінляндії інститут медіації має тривалу історію. Стандартним механізмом вирішення комерційних суперечок є арбітраж. Зокрема, арбітраж при Центральній комерційній палаті Фінляндії був створений ще в 1911 році і до теперішнього часу є єдиним такого роду інститутом практичного значення. Закон Фінляндії «Про арбітраж» 1992 року значною мірою відображає основні принципи Модельного закону ЮНСІТРАЛ. Фінська асоціація адвокатів прийняла свої Правила медіації в 1998 року і стала однією з перших адвокатських організацій в світі, яка

включила медіацію до своєї програми. У Фінляндії була імplementована Директива 2008/52/ЄС Європарламенту та Ради за допомогою прийняття Закону «Про медіацію в цивільних справах і визнання угод в судах загальної юрисдикції» 2011 року Закон вступив в силу в останній термін транспозиції Директиви в державах ЄС, забезпечив розвиток інституту медіації в Фінляндії, закріпивши обов'язковість визнання і виконання позасудових медіативних угод. Фінське законодавство розрізняє судову (здійснюється державним суддею) і позасудову (здійснюється недержавним медіатором) форми медіації тощо [2, с. 75].

Отже, медіація - це ефективний метод вирішення конфліктів, що виникають між двома сторонами, при цьому у вирішенні конфлікту допомагає третя сторона, яка ніяк не зацікавлена в даному конфлікті. Інститут медіації розвивався в різних країнах досить тривалий час. Однак не всі сфери застосування медіації отримали однаковий імпульс: економічна і цивільно-правова сфери перебувають в більш зрілому стані в плані медіації, ніж, наприклад, кримінальне судочинство. Медіація з'явилася ще давніх часів і почала розвиватися в багатьох країнах, проте в кожній країні цей процес розвивається по-різному. В даний час процес медіації розглядається в країнах ЄС з точки зору, по-перше, взаємодії сторін спору і, по-друге, втручання посередника в процес вирішення спорів.

Джерела:

1. Алексеева Т. В. Некоторые аспекты медиации странах Европейского Союза. Евразийский юридический журнал. 2015. № 8(87). С. 81–83.
2. Горблюк А. В. Зарубежный опыт примирения, процедуры медиации. *Научно-образовательный журнал для студентов и преподавателей «StudNet»*. 2020. № 10. С. 69–83.
3. Ричбелл Д. Медиация в строительном и девелоперском бизнесе. Москва : ООО «Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования», 2011. 256 с.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ПРАВА ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПРАВОВОМУ ПОЛІ ЄС

Гендерна рівність і боротьба з усіма видами дискримінації по відношенню до жінок лежить в основі договорів Європейського союзу: воно включено в статті 2 і 3 Договору про Європейський Союз (принцип рівності між чоловіками та жінками), в статті 8 та 19 Договору про функціонування Європейського Союзу, в якому говориться [1], що Союз у всіх своїх діях забезпечує повагу рівності між чоловіками і жінками, Європейська Рада та Парламент – в рамках своєї звичайної законодавчої процедури можуть робити кроки в цій сфері, а також в статті 23 Хартії основних прав [2], особливо стосовно заробітної плати та роботи.

Більш того, Європарламент нещодавно прийняв кілька резолюцій з цього приводу. Як приклади ми можемо процитувати доповідь від 11 вересня 2018 року про запобігання домагань та сексуальної агресії і боротьбі з ними на робочому місці, в суспільному надбанні і в європейській політичній життя або доповідь від 15 січня 2019 року про паритет чоловіків і жінок, який закликає прийняти ефективні заходи, щоб гарантувати рівність між чоловіками і жінками, поліпшити ситуацію в установах як з адміністративної, так і з політичної точки зору.

Хоча ці резолюції не є обов'язковими, вони висловлюють думку Парламенту з цього питання і спонукають інші європейські інститути – Раду та Комісію – розглянути його і прийняти заходи. Тому що в цьому питанні, як і в інших, все залежить від політичної волі.

Щодо європейської політичної ситуації, то за статистичними даними в останні роки ми можемо спостерігати покращення. У Європейському парламенті (2015-2020 роки) представництво жінок становить 36,2% депутатів Європарламенту, що часто є кращим показником, ніж в національних парламентах багатьох держав-членів [3]. Таким чином, представництво жінок в Європейському парламенті на 12 пунктів вище середньо-світового показника національних парламентів (24,1%) і на 7 пунктів вище середнього показника по Європі (29,8%). Однак, хоча кількість жінок, що займають там місця, з 1979 року значно

збільшилася (16,6%), ми далекі від досягнення паритету, яке, нагадаємо, становить 50%. З восьми політичних груп, які в даний час засідають в Європейському парламенті, тільки дві очолюються жінками: група GUE / NGL та група Green / EFA.

В Європейському офісі або виконавчому органі парламенту, що складається з президента, 14 віце-президентів і 5 квесторів, всього 5 жінок [4]. Ми далекі від справді суворого паритету, який, однак, повинен бути правилом.

В Європейській комісії тільки 9 з 28 членів комісії – жінки, тобто 32,1%. Жодна з них ніколи не була президентом, тільки одна в даний час є віце-президентом з шести посад віце-президента, обраних в самому кінці процедури, щоб уникнути «внесення в чорний список» мережами і структурами, які контролюють строго і виключно чоловіків.

У державах-членах державні служби в основному фемінізовані, але на керівних і виконавчих посадах переважають чоловіки. Ситуація погіршується в фінансових установах. Практично всі високі фінансові посади в ЄС були присуджені чоловікам. Результатом цього є те, що тільки дві жінки займають вищі посади в фінансових установах.

У всьому світі жінки мають менший доступ до ринку праці, ніж чоловіки. Ситуація змінюється залежно від рівня розвитку країни. Розрив між активністю чоловіків та жінок зменшується в країнах, що розвиваються, і в розвинутих, але продовжує зростати в країнах, що розвиваються.

На європейському рівні жінкам важко отримати доступ до посад з високою відповідальністю: лише одну з трьох керівних посад займає жінка, і в жодній з держав-членів частка жінок-менеджерів не перевищує 50%. Радами компаній досі в основному керують чоловіки: жінки представляють лише 6% генеральних директорів, 15% керівних керівників та 26% невиконавчих посад.

Причини причини таких «застоїв» різні: рівень багатства та розвитку, доступ жінок до освіти, релігійна культура та традиції.

І все ж, окрім соціально-культурних факторів, велике значення мають конкретні заходи на підтримку представництва жінок. Отже, більш справедливе представництво статей є результатом політичної волі.

На європейському рівні недостатнє представництво жінок можна пояснити повільним та недостатнім виконанням

законодавства. Цьому також сприяє відсутність координації між різними інституціями, а також слабе підвищення рівня обізнаності щодо гендерної рівності серед виконавчих органів політичних партій.

Можемо зробити висновок, що керівництво Парламенту задля покращення ситуації має включити сильнішу та активнішу гендерну перспективу у свій звіт про політичні рішення, зокрема, під час підготовки кампанії до європейських виборів. Адже напередодні оновлення інституцій політичний вибір буде вирішальним для того, щоб забезпечити принцип рівності між чоловіками та жінками. Він не має ігноруватися або щоб стати забутою обіцянкою.

Надання можливості Європі стати беззаперечним чемпіоном у цій галузі також є життєво важливою метою. Розв'язання проблем в сфері прав людини немає рушійної сили, якщо одне з найважливіших – права жінок – не гарантоване.

Джерела:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2010. URL: <http://www.minjust.gov.ua/file/23491>.
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/ C 364/01). *Official Journal of the European Communities*. 2000. 22 p. URL: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.
3. Strategy for equality between women and men – 2010–2015, Summarize of EU legislation. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/equality_between_men_and_women/em0037_en.htm.
4. European Parliament Committee on Women's Rights and Gender Equality. URL: <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/femm/home.html>.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

РОЛЬ ЕКОАКТИВІЗМУ В БОРОТЬБІ З ГЛОБАЛЬНИМИ ЕКОЛОГІЧНИМИ ВИКЛИКАМИ

Звертаю увагу, що становлення та дотримання міжнародного екологічного права стає основною умовою гармонійного існування у сучасному світі. Нинішні катаклізми та проблеми охорони навколишнього середовища не обмежуються рамками окремих країн чи регіонів – вони набули глобального світового характеру, тому екологічне право тісно пов'язане з міжнародним. Настав час створення планетарної екологічної політики, оскільки проблема забезпечення екологічної безпеки з регіональної та національної перетворилась на глобальну.

Для людської світової спільноти негативним прикладом ігнорування вимог екологічного права та їх можливих наслідків є вибух 26.04.1986 року на Чорнобильській АЕС, який спричинив погіршення екологічного стану, погіршення якості життя людей та як наслідок, зростання смертності, захворюваності серед населення Радянського Союзу та сусідніх соціалістичних країн, що призвело до падіння Берлінської стіни (09.11.1989 року) та краху Радянського союзу (1991 року) й соціалізму в цілому. В зв'язку з чим, на наших очах народжується Новий Світ, обличчя і структура якого остаточно ще не визначені, але в ньому визначальне місце повинно належати міжнародному екологічному праву та планетарній екологічній політиці, з огляду на зміни природного середовища.

Міжнародний екологічний правопорядок як юридичне явище формується на базі міжнародно-правових документів, що орієнтують держави, інших суб'єктів міжнародного права на забезпечення сприятливого навколишнього середовища та раціональне природокористування на благо теперішнього і майбутніх поколінь [4, с. 179]. У чинному міжнародному законодавстві проголошуються право на сприятливе навколишнє середовище, на доступ до екологічної інформації, участь громадськості у прийнятті рішень, що стосуються навколишнього природного середовища та інше, але екологічні права людини, як самостійна правова категорія, не визначаються. Існує «біла

пляма» між проголошеним правом на екологічну безпеку, правом на сприятливе навколишнє природне середовище, але це право не опосередковано та не визначено стосовно людини та її здоров'я, відсутня пріоритетність права людини на екологію.

Внаслідок це призвело до масових виступів людей у всьому світу, а пріоритетність економічних відносин і капіталістичних амбіцій для найпотужніших держав, спричинило появу нового руху серед світової громадськості, що тепер носить назву «екоактивізм». Протягом кількох останніх десятиліть екоактивізм перебував у центрі уваги, так як кліматична проблема, природні катаклізми та пошук шляхів її вирішення почали ставати все нагальними. Зокрема, пластик в океанах Південно Східної Азії почав формувати цілі плато, ґрунти на всій планеті наповнені хімікатами від надмірного використання пестицидів, питна вода забруднена, а ліси знищуються через видобування корисних копалин, будівництва та лісопереробки. Найбільш вражаючими є голоси людей, що випробовують реальний вплив зміни клімату та забруднення на собі кожного дня. До прикладу, жінки в Нігерії працюють з електронними відходами без спеціального обладнання чи одягу, піддаючи себе підвищеному ризику набуття онкологічних захворювань [3, с. 2].

Уряди країн знаходяться в затишних кабінетах і вони не відчувають екологічної небезпеки, тому екоактивізм є необхідним, адже він першим усвідомлює екологічні небезпеки та здійснює захист екосистем, першим забезпечує постраждалих від непропорційності деградації навколишнього середовища, дає можливість висловити свої думки, занепокоєння та надає право бути почутим.

В центрі уваги екоактивізму XXI століття є ядерна енергія, кислотні дощі, озонові діри, токсичні відходи, будівництво доріг, спалювання горючих корисних копалин, популяризація та здешевлення альтернативних джерел енергії тощо. Ідейною натхненницею екоактивізму і «провідником» громадськості у боротьбі за збереження клімату стала 16-річна шведка Грета Тунберг, вона стала лицем екоактивізму, а її особистістю стали цікавитись екоактивісти з усього світу.

20 вересня 2019 року приблизно чотири мільйони людей в 161-й країні світу вийшли на вулиці, ставши учасниками найбільшої демонстрації, присвяченої кліматичним змінам в

історії. На чолі цього глобального кліматичного страйку стояла Грета, яка увійшла до центру уваги світового населення як лідер молодіжного руху, що спонукає уряди та бізнесові корпорації до рішучих дій у справах боротьби з кліматичною кризою та глобальним потеплінням. Грета Тунберг запустила рух під назвою «П'ятниці задля майбутнього» або Шкільний страйк заради клімату 2018 року, тим самим заохочуючи учнів та студентів долучатися до акцій на підтримку збереження довкілля та вимагати дій від урядів і високопосадовців. 15 березня 2019 року Тунберг стала обличчям масової кампанії на підтримку активних дій з боротьби із глобальним потеплінням, в якій взяли участь більше ніж один мільйон студентів, що пропустили заняття в п'ятницю [3, с. 3]. Дії дівчини не залишено без уваги, її запросили до найвпливовішої і найбільшої міжурядових організацій на політичній арені – ООН, мала зустріч з Барака Обама. 21 вересня 2020 року вона виступала на саміті ООН з питань клімату у Нью-Йорку, де виголосила пристрасну промову. Метою саміту була реалізація Паризьких угод та надати імпульс політиці сталого розвитку. Паризька угода передбачає в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) заходи регулювання, у вигляді квот для держав, зменшення викидів діоксиду вуглецю з 2020 року, яка має прийти на зміну Кіотському протоколу. Текст угоди було погоджено на 21-й Конференції учасників UNFCCC в Парижі 12 грудня 2015 року та угода набрала чинності 4 листопада 2016 року. На відміну від Кіотського протоколу, Паризька кліматична угода передбачає зобов'язання зі скорочення шкідливих викидів в атмосферу для всіх держав, незалежно від ступеня їхнього економічного розвитку. В Нью-Йорському саміті ООН відмовились від зустрічі такі великі країни-забруднювачі як Саудівська Аравія, Австралія та США, хоча Дональд Трамп усе ж відвідав саміт, однак амбітних заяв від його країни не прозвучало, Китай і Індія підтримали саміт, але не зробили публічних заяв про зменшення викидів. 4 листопада 2020 року формально вступило в силу рішення США вийти з Паризької угоди, про що було оголошено рік тому. Переконана, це результат політики Дональда Трампа, результатом якої може стати кліматичний колапс та апогей забруднення навколишнього середовища.

Однак, ООН має намір і далі співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами з США і партнерами з усього світу в боротьбі зі зміною клімату. В зв'язку з чим, людство має докласти додаткові зусилля з організації заходів по боротьбі зі зміною клімату, розширювати співпрацю з метою пом'якшення наслідків глобального потепління та підтримати планетарну екологічну політику ООН та статті Паризької угоди, які значно прогресивніші чим Кіотський протокол, в тому числі через екоактивізм.

Джерела:

1. Лицур І. М. Дослідження проблем впровадження пунктів Кіотського протоколу на мезо- та макрорівні. *Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірник наукових праць* 2014. 2014. № 12. С. 216–220.
2. Ломборг, Б. Почему Парижское соглашение по климату было обречено и до Трампа. *Bird in Flight*. 2017. URL: <https://birdinflight.com/ru/mir/20170620-bjorn-lomborg-about-trump-and-paris-climate-agreement.html>.
3. Вовк А. Екоактивізм-сучасний тренд міжнародних відносин. Випуск: Зовнішні справи, №3, 2020. URL: https://uaforeignaffairs.com/public_html/uploads/journals/105/ZS_%E2%84%963.pdf.
4. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 29.10.1996 № 435/96-BP. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Трушкіна Анна Дмитрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

СУД ЄС ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З моменту підписання Римського договору в 1957 року минуло більше 60 років. Європейський Союз, який розпочався як Європейська спільнота з вугілля та сталі, союз шести держав-членів для досягнення спільних економічних цілей, став *sui generis*

із власним правовим порядком. На нашу думку, ні законодавчі ініціативи Комісії, ні законодавча влада Парламенту не призвели б до такого рівня інтеграції, якби не тлумачення Суду ЄС.

Першим аспектом інтеграції, охопленим Судом, був принцип прямої дії законодавчих положень ЄС. Починаючи з рішення в справі *Van Gend en Loos* [1], яке встановлювало прямий вертикальний ефект положень Договору, Суд пішов далі. Кожне наступне рішення Суду посилювало інтеграцію європейського законодавства та законодавства країн-членів. Справи *Defrenne II* (прямий горизонтальний ефект положень Договору) [2], *Simmmenthal II* та *Leonese* (прямий ефект та пряме використання норм регламентів) [3; 4], *Marshall* (прямий вертикальний ефект директив) [5], *Faccini Dori* (непрямий ефект, включаючи вертикальний та зворотний непрямий ефект директив) [6], *Edenberger* та *Bauer & Broßom* (прямий горизонтальний ефект положень Хартії про права, загальних принципів законодавства ЄС та директив, що містять такі принципи) [7; 8]. Таким чином, з кожною новою справою Суд розкривав дедалі більше деталей, що дозволяють застосовувати положення законодавства ЄС на практиці у державах-членах.

Другим аспектом інтеграції був принцип верховенства права ЄС, згідно з яким Союз створив власну правову систему, яка стала невід'ємною частиною правових систем держав-членів. Висунувши цю тезу спочатку у справі *Costa v ENEL* (щодо положень Договорів) [9], а після її доповнення у справі *Solange I* (для вторинного законодавства, тобто регламентів та директив) [10], Суд органічно доповнив доктрину прямої дії. За відсутності принципу верховенства держави-члени могли б легко уникнути своїх зобов'язань, аргументуючи це тим, що існують суперечливі положення національного законодавства, які слід використовувати замість відповідних положень європейського законодавства. Таким чином, положення законодавства ЄС не вводилися б в дію, а встановлені права осіб не захищалися б в судах. Це призвело б до нерівноправного застосування законодавства ЄС у різних державах-членах, і громадяни деяких держав-членів мали б доступ до прав, закріплених у положеннях ЄС, тоді як громадянам інших держав-членів могло бути відмовлено у такому доступі. Як зазначив суд у справі

Leonesio, це було б «нехтуванням основним правилом, що вимагає однакового застосування норм у всьому Співтоваристві» [4].

Отже, паралельно консолідувавши можливість фізичних осіб звертатися до національних судів на підставі положень законодавства ЄС та зобов'язання держав-членів тлумачити національне законодавство відповідно до мети та принципів права ЄС (непрямий ефект), використовуючи доктрину верховенства права ЄС, Суд дозволив досягти інтеграції на рівні імплементації законодавства в державах-членах, і це значно перевершило діяльність з інтеграції як Комісії, так і Парламенту.

Джерела:

1. Van Gend en Loos : Рішення Суду ЄС від 05.02.1963 р. № 26-62. URL: <https://cutt.ly/rgHJuLr>.
2. Defrenne II : Рішення Суду ЄС від 08.04.1976 р. № 43-75. URL: <https://cutt.ly/cgHJiKB>.
3. Simmenthal II : Рішення Суду ЄС від 09.03.1978 р. № 106/77. URL: <https://cutt.ly/ogHJoh1>.
4. Leonesio : Рішення Суду ЄС від 17.05.1972 р. № 93-71. URL: <https://cutt.ly/CgHJoDW>.
5. Marshall : Рішення Суду ЄС від 26.02.1986 р. № 152/84. URL: <https://cutt.ly/8gHJpaD>.
6. Faccini Dori : Рішення Суду ЄС від 14.08.1994 р. № C-91/92. URL: <https://cutt.ly/7gHJpSi>.
7. Edenberger : Рішення Суду ЄС від 17.04.2018 р. № C-414/16. URL: <https://cutt.ly/ugHJau0>.
8. Bauer & Broßom : Рішення Суду ЄС від 06.11.2018 р. № C-569/16 та C-570/16. URL: <https://cutt.ly/PgHJaAM>.
9. Costa v ENEL : Рішення Суду ЄС від 15.07.1964 р. № 6-64. URL: <https://cutt.ly/RgHJsw8>.
10. Solange I : Рішення Суду ЄС від 17.12.1970 р. № 11-70. URL: <https://cutt.ly/xgHJsW3>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Харитонов Р. Ф.

ПОНЯТТЯ ЦІННОСТЕЙ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВ КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Цінностями Європейського Союзу є основоположні ідеї, яких повинні дотримуватись як держави – учасниці, так і держави які є кандидатами на вступ. Ще з початку заснування і до наших днів Європейський Союз базується на таких головних цінностях як толерантність, верховенство права, недискримінація, рівноправність – саме вони об'єднують держави. Завдяки перерахованим цінностям в межах Європейського Союзу ні разу не було жодних війн між його державами – членами. Рівноправність перед законом, рівноправність чоловіків та жінок є основною засадою європейської інтеграції та важливою складовою усіх політичних інституцій які функціонують в Європейському Союзі. Його прикладом може виступати принцип однакової плати за однакову працю, який був запроваджений угодою ще в 1957 році. Дослідження саме цієї теми на сьогодні є дуже актуальним, адже більшість країн в світі прагнуть вступити до Європейського Союзу і для реалізації цієї цілі їм потрібно розуміти всю важливість цінностей ЄС [1].

Лісабонський договір передбачає багато нововведень, але одним з основних досягнень є введення нової правової категорії – категорії цінностей, яка до прийняття договору зазначалась лише в доктрині, а вже після Лісабонського договору отримала законний вираз. Використання саме терміну «цінності» в новій редакції Договору про Європейський Союз покликано та підкреслити, що європейська інтеграція та створюване в її межах право мають відповідати нормам моралі, і ні в якому разі не суперечити їм.

Ми дотримуємося думки, що поважати і дотримуватися цих цінностей – обов'язок як Союзу в цілому, так і кожної входящої до нього держави окремо. Відданість цінностям ЄС також виступає як непорушна умова, що пред'являється до держав, що бажають вступити до складу Європейського Союзу. Неповага до цих цінностей може спричинити застосування до держави-порушника санкції у вигляді призупинення певних прав, пов'язаних з членством в ЄС.

Так згідно зі ст. 7 Договору про ЄС, у випадку існування явної погрози серйозного порушення якою-небудь державою-членом цінностей, зазначених у ст. 2, Рада Європи, після констатації зазначеної погрози, може направити державі порушникові рекомендації із запобігання причин, що викликали подібну констатацію. А у випадку серйозного та стійкого порушення якою-небудь державою-членом цінностей, зазначених у ст. 2, Рада може ухвалити рішення щодо призупинення окремих прав, що впливають із застосування Договорів до відповідної держави-члена, у тому числі права голосу представника уряду цієї держави [2, с. 42]

Європейський союз ніколи не стоїть на місці і завжди вдосконалює свої цінності. Цінності не є абстрактним відображенням певних стандартів, а мають конкретне втілення у писаних правових джерелах. Наприклад, Рада Європи для реалізації основних цінностей ухвалила ряд нормативних документів, що стали фундаментом функціонування європейського соціуму, зокрема, Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року), Європейську соціальну хартію (1996 року), Європейську Хартію регіональних мов або мов меншин (1992 року), Рамкову конвенцію про захист національних меншин (1995 року) та інші акти.

Зміна ціннісних звичок суспільства відбувається під впливом багатьох факторів. Реалізація цінностей, їх використання у політиці можуть стати фундаментом для реального захисту прав та свобод громадян, їх соціального захисту, також для розвитку вітчизняної культури, освіти. Для того щоб зрозуміти всю значимість цінностей Європейського Союзу держави – кандидати на вступ мають заново переосмислити свої бажання, мати впевненість в завтрашньому дні та мати за головну мету якнайшвидше впровадити цінності в повсякденне життя в своїй країні. Держави – кандидати повинні мати тверде бажання до розвитку не лише суспільства шляхом взаємоповаги, толерантності, а й до участі в захисті інтересів співгромадян, в суспільно – політичному житті країни та у відносинах із владою.

На нашу думку, запровадження цінностей яких дотримується Європейський Союз в кожній країні може покращити життєвий рівень не тільки окремої країни, а й усього світу та призвести до процвітання у всіх сферах життєдіяльності. Цінності є ідеальною моделлю для окремого суспільства в конкретний час і вони постійно вдосконалюються.

Ми вважаємо, що саме завдяки таким одночасно простим та складним крокам реалізується така цінність як гідність, адже кожен європеець знає, що насамперед бути людиною означає мати високі моральні якості, тобто перед тим як вчинити якусь дію слід враховувати інтереси інших людей які нас оточують [3, с. 27].

Джерела:

1. Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи. Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. 42 с.
2. Договір про Європейський Союз: Договір, Міжнародний документ від 07.02.1992 № 994_029. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029.
3. Тейлор Ч. Етика автентичності. К.: «Дух і Літера», 2002. с. 27.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

СЕКЦІЯ № 16

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ЄС

Бондаренко Віталіна Олегівна

Київський національний торговельно-економічний університет

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ЮСТИЦІЇ ТА ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Відносини між ЄС та Україною засновані головним чином на Угоді про партнерство та співробітництво (УПС), яка набрала чинності в березні 1998 року. В Угоді підкреслюється важливість основних спільних цінностей як основи до співпраці. Також УПС є основою для політичного діалогу та встановлює ключові спільні цілі, засновані на гармонійних економічних відносинах, сталому розвитку, співпраці у низці секторів та підтримці зусилля України на шляху до демократії. Угода також допомагає у створенні інституційної мережі для досягнення цих цілей. УПС є важливим інструментом інтеграції України в правову базу європейського внутрішнього ринку та в систему СОТ. Вона також містить низку нових положень, включаючи перспективу створення зони вільної торгівлі.

Одним з основних аспектів європейської інтеграції України є співпраця з ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, затверджена Радою Європи 11 грудня 1999 року, визначила цю сферу співпраці однією з найважливіших [1]. Відповідно до статті 87 УПС [2], Раді з питань співробітництва у виконанні її завдань допомагає Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС. Функціональними органами української частини комітету є 4 підкомітети, зокрема Підкомітет № 4. Головним досягненням Підкомітету № 4 було прийняття Плану дій ЄС з питань правосуддя та внутрішніх справ в Україні [3] на спільному засіданні Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС (12 грудня 2001 року, Київ). У документі містять положення про співпрацю у галузі міграції та надання притулку, прикордонну

співпрацю, боротьбу з організованою злочинністю та співпрацю у сфері правоохоронної та судової влади. Такий документ вперше був укладений між ЄС та третіми країнами. Це перший політичний документ, що містить стратегію розвитку відносин між Україною та ЄС у всіх сферах юстиції та внутрішніх справ загалом. Відповідно до останнього розділу Плану дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні засобом імплементації, моніторингу, оцінки та визначення щорічних пріоритетів, закріплених у Плані дій є План-графік, який було спільно розроблено сторонами та затверджено 18 червня 2002 року під час спільного засідання Підкомітету № 4 Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. План-графік – це «живий» та гнучкий інструмент для реалізації плану дій, який передбачає можливість внесення до нього змін, доповнень та роз'яснень за взаємною згодою. Для оцінки виконання заходів Плану-графіку Департамент міжнародного права Міністерства юстиції України, який виконує функції Секретаріату української частини підкомітету № 4, здійснює постійний моніторинг.

Результати співпраці між Україною та ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ демонструють глибоку зацікавленість сторін у подальшому розвитку цієї галузі, яка вже набагато перевищує межі, встановлені УПС.

Джерела:

1. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України: схвалена Європейською Радою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492.
2. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. *Делегація Європейської Комісії в Україні*. К., 1994. 89 с.
3. План дій ЄС у галузі юстиції та внутрішніх справ в Україні (12 грудня 2001 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_494#Text.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що протягом довгого часу політикам в Україні не вдавалось запровадити закони, встановити систему, яка б дійсно могла стати ефективним засобом для протидії та запобіганню корупції, яка, на жаль, досі існує у нашій державі на досить високому рівні. Через відсутність зрушень у цьому напрямку Україна на міжнародній арені за своїм рейтингом падає все нижче, що негативно позначається на економіці країни. Варто сказати, що наслідками неефективності антикорупційної політики в Україні є: низька довіра українського народу до влади, мізерні міжнародні інвестиції, перенесений момент повного переходу до безвізового режиму. Тому наша держава потребувала, і досі потребує допомоги в сфері протидії корупції, особливо, допомоги Європейського Союзу.

Насамперед слід зазначити те, що багато країн Європейського Союзу сьогодні використовують ефективну політику щодо протидії корупції, в якій передумовою є незалежність судової гілки влади, політична воля вищих органів влади, досить жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями та добре організований контроль за системою державного адміністрування. Тобто обрання курсу на досвід європейських країн є перспективним. В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка була ратифікована 16 вересня 2014 року, а саме в статті 347, зазначено, що вони обмінюються досвідом, найкращою практикою та удосконалюють методи, спрямовані на припинення шахрайства й корупції [1, с. 9]. Проте щоб ця політика була ефективною, перш за все, вона повинна бути системною, послідовною та добре скоординованою. Адже після проведення різноманітних досліджень було встановлено, що результатом перших намагань встановлення антикорупційного законодавства стало те, що тогочасна політика стала причиною протестів, а більшість населення за даними Індексу сприйняття корупції, що проводяться *Transparency International*, вважали Україну однією з найбільш корумпованих у світі. Такі показники спостерігались через неефективну діяльність органів

правопорядку щодо виявлення корупційних правопорушень та, відповідно, низький рівень притягнення порушників до відповідальності, адже в Україні незадовільно виконувались міжнародні зобов'язання щодо запровадження антикорупційних стандартів, з існуючих 25 рекомендацій GRECO були виконані лише 3. Рекомендації, які були надані ЄС також були не виконані, а саме такі, як утворення антикорупційних інституцій, проведення реформ судустрою та прокуратури, створення систем, які здійснюють контроль у сфері запобігання конфлікту інтересів та доброчесності активів посадовців. Тобто на перших етапах не було досягнуто системності в запровадженні антикорупційної політики та ніяк не виконувались рекомендації провідних і процвітаючих країн ЄС.

Після досить провального початку, влада зрозуміла свої помилки, та уже у 2014-2017 роках була прийнята низка законів на основі рекомендацій Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) та антикорупційних рекомендацій Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС, які в свою чергу беруть за основу ратифіковані Україною міжнародні акти антикорупційного спрямування. Це стало початком встановлення більш ефективного антикорупційного законодавства, адже значну увагу було приділено виконанню рекомендацій наданих ЄС.

Слід закцентувати увагу на такій програмі ЄС у сфері протидії корупції, як «Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI)». Вона є найбільшою сучасною програмою у сфері протидії корупції, а також - повністю фінансується ЄС та співфінансується Данською агенцією з міжнародного розвитку. Основна мета цієї програми, відповідно, зменшення рівня корупції в Україні та сприяння розвитку у більшості сфер. Результатом має стати посилення спроможності нових інституцій з протидії корупції та запровадження контролю за ходом реформ, які запроваджує Парламент в Україні, громадянське суспільство та ЗМІ. Вона насамперед, допомагає встановленню певного розуміння обраної антикорупційної стратегії, вміння планувати подальші дії у цьому напрямку та розуміння суті антикорупційної діяльності. Програма покликана допомогти в задоволенні потреб України для інституційного розвитку та найшвидшого здобуття результатів такої політики.

За допомогою EUACI було впроваджено сучасніші механізми, які мають на меті запобігання корупції, такі як електронна система декларування доходів та платформа для державних закупівель ProZorro. Цьому сприяв тиск з боку активного громадянського суспільства та міжнародне співробітництво. Для України результати здійснення програми вже є дуже відчутними, проте все ще є певні прогалини, зокрема, які стосуються винесення судових рішень у справах про корупцію в вищих ешелонах влади, контролю активів та конфліктів інтересів державних службовців та управління корупційними ризиками у державному та приватному секторах. Українські антикорупційні активісти все частіше стикаються з тиском, особливо в регіонах. Постійні виклики, пов'язані з корупцією, та повільне впровадження реформ свідчать про те, що підтримка антикорупційних зусиль України має продовжуватися. Тому уже після першого етапу програми розроблюється другий етап [2].

Отже, на підставі вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що завдяки підтримці ЄС та програмі EUACI здійснюється реформування всієї системи в Україні, і щонайголовніше ця діяльність в порівнянні з попереднім досвідом є досить ефективною. Якщо Україна і далі буде йти цим шляхом, то зрештою є сподівання на повне подолання корупції, як і в процвітаючих країнах ЄС.

Джерела:

1. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції] 2016. 479 с.
2. Угода між Урядом України та Європейською Комісією про фінансування заходу «Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні – фаза II» від 08.07.2019 р № 984_005-19.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Європейський Союз відіграє важливу роль у системі сучасних міжнародно-правових відносин. Його особливість полягає у тому, що держави-члени, які входять до складу, та їх народ віднайшли ефективні методи поєднання державних та міждержавних інтересів у всіх сферах суспільного життя на геополітичному просторі, а також дієві засоби вирішення питань та суперечок, що виникають на регіональному та глобальному рівнях.

Уряд України, схваливши ідею інтеграції в європейський економічний, культурний та політичний простір шляхом демократичного та прозорого суспільства, не може не виявляти інтересу до теорії та практики європейської інтеграції, яка стала вагомим інструментом на шляху до виключення таких явищ, як бідність, тоталітарний режим, війна та міжнаціональні конфлікти [1, с. 760].

Європейська інтеграція є предметом досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних правознавців, адже універсальний характер цінностей Європейського Союзу та його досягнення у всіх сферах суспільного життя за допомогою обраного курсу не може не викликати жвавого інтересу до вивчення з боку як інших держав, так і науковців.

Європейський Союз пройшовши усі етапи інтеграції, створивши міцний валютний, економічний союз, перейшов до найвищої стадії – політичної інтеграції, що до цього часу розглядалось лише у теорії. Важливим напрямом діяльності ЄС є Спільна зовнішня політика безпеки, яка була запроваджена Маастрахтським договором, у рамках якої проводиться спільна політика безпеки та оборони [2, с. 460]. ЄС має на меті встановлення міцних внутрішніх зв'язків й забезпечення усіх необхідних умов, задля ефективної співпраці та результативної взаємодії.

Беручи до уваги процес реалізації ідеї європейської інтеграції в Україні, варто відзначити основні аспекти її становлення у державі. По-перше, метою європейської інтеграції України є не просто набуття членства у Союзі, а досягнення українським суспільством в цілому рівня найкращих сучасних стандартів.

По-друге, зовнішньополітичний аспект реалізації європейської інтеграції в Україні полягає у забезпеченні на кожному етапі відповідної репутації України і формалізації її відносин з відповідними структурами, сюди варто віднести підписання угод, договорів, ратифікація міжнародних договорів тощо.

По-третє, матеріальна основа європейської стратегії є не просто формальне набуття Україною членства в ЄС, а й приведення українського суспільства та його життя в цілому до рівня найкращих сучасних стандартів [3, с. 67].

Згідно з чинними законодавчими актами, варто визначити три напрямки зовнішньополітичної діяльності України в контексті європейської інтеграції:

1) внутрішньополітична трансформація управлінської діяльності згідно з критеріями членства Європейського Союзу;

2) наближення до європейського простору безпеки, що змінюється в умовах посилення ролі ЄС в процесі інституціоналізації європейської оборонної ідентичності;

3) затвердження складових загальноєвропейської без пекової політики, яка орієнтована на формування наднаціональних важелів управління через розвиток інтеграційного процесу в межах ЄС.

Однією з найважливіших складових державного курсу до європейської інтеграції слід визначити політичну консолідацію, що спрямована на гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому Європейському континенті, забезпечення мирного розвитку та ефективного співробітництва всіх європейських націй, зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

Виступаючи ключовим елементом інтеграційного процесу, внутрішня політична консолідація лежить в основі вибору українського суспільства на користь інтеграції до Європейського Союзу. Вона базується на зміцненні засад демократії та ключового європейського принципу – верховенства права у державі.

Таким чином, ідея європейської інтеграції позитивно впливає на розвиток нашої держави, проте уряду необхідно виконати наступні завдання для більш ефективної її реалізації: визначити сутність, зміст та історичні аспекти формування української зовнішньої політики, дослідити спільну зовнішню політику ЄС; проаналізувати суть українсько-європейських протиріч та виявити основні перспективи конституювання європейського

демократичного проекту і чинники, що обмежують відносини «Україна – ЄС»; дати оцінку значення правових інститутів у вирішенні вагомих зовнішньополітичних завдань в умовах зростаючого впливу на міжнародні політичні процеси інтеграційного чинника;

Дати оцінку перспективам повної та часткової інтеграції України до ЄС та її внеску в європейську політику безпеки у контексті механізмів формування Спільної зовнішньої політики та політики безпеки Європейського Союзу.

Можна зробити висновок, що для здійснення ефективного євроінтеграційного курсу державної політики необхідно не лише погоджуватись з основними демократичними принципами та цінностями, а також, певною мірою, мати відчуття громадянської єдності, європейської ідентичності. А отже, політична інтеграція має слідувати за культурним та соціальним зближенням європейських народів.

Джерела:

1. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз : монографія. Х. : Право, 2013. 760 с.
2. Шишков Ю. В. Интеграционные процессы на пороге XXI века. Почему не интегрируются страны СНГ. М.: НП «III тысячелетие», 2001. 479 с.
3. Chernopyshchuk Y. Quasi-constituional essence of integration law in EU / Y. Chernopyshchuk. *Правові проблеми зміцнення української державності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 19–20 листопада 2010 р.). О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2010. С. 66–68.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Кіров Олександр Сергійович

Національний університет «Одеська юридична академія»

ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ПІД ЧАС COVID-19

Під час всесвітньої епідемії коронавірусу країни переживають кризи таких державних систем як медична, економічна,

фінансова. Виявляється необхідним новий напрям підтримки країн – протиепідемічний.

У березні на 2020 рік Європейський Союз виділив Україні близько 80 млн євро для подолання кризового становища, спричиненого коронавірусом [1]. Цей пакет допомоги спрямовано у трьох головних напрямках. 1 – Підтримка системи охорони здоров'я України, зокрема підтримка заходів Всесвітньої організації охорони здоров'я в Україні. 2 - Підтримка економіки України. В цьому пункті малі та середні підприємства мають бути забезпеченні ліквідністю, посередництвом міжнародних фінансових установ. 3 - Підтримка найбільш постраждалих від кризи у співпраці з партнерськими громадськими організаціями. У третьому пункті мова йде про такі цілі як сформувати пакет швидкої соціальної допомоги. Він буде сформований у сфері захисту осіб, які належать до вразливих груп, у переході до дистанційної освіти, у підтримці культурної та креативної індустрій і продовження культурного життя в Інтернеті, а також у боротьбі з дезінформацією та посиленням громадської стійкості.

У вересні 2020 року Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України була підписана Угода між Україною та ЄС на фінансування «Програми ЄС «Міцні регіони» на 30 млн євро. Одним з трьох напрямлень угоди буде фінансова допомога місцевій владі реагувати на наслідки пандемії COVID-19 [2].

Не зважаючи на пандемію, продовжується виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Основні пріоритети діяльності, окреслені у жовтні 2020 року: успішне завершення децентралізації, модернізація житлового фонду, забезпечення діяльності Фонду енергоефективності, економічне зростання та розвиток регіонів [3].

13 листопада 2020 року на онлайн-засіданні Комітету асоціації України та ЄС йшла мова про підготовку, а також практичне наповнення Ради асоціації. Вона вже запланована на грудень. Віце-прем'єр міністр зробила наголос на таких пріоритетних питаннях, як оновлення додатків до Угоди про асоціацію, цифровий порядок денний, інтеграція енергетичних ринків, впровадження політик Європейського Зеленого курсу, а також майбутнє обговорення питань щодо транспорту і логістики [4].

Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на відеоконференції «Саміт ЄС-Україна: шлях вперед» відмітила, що попри всі труднощі «...Україна рухається гарними темпами у реформах. Водночас ми підійшли до етапу з більш складним порядком денним і сьогодні робимо те, чого раніше ніколи не було в Україні. Це і земельна реформа, і банківська реформа, анбандлінг «Нафтогазу» та «Укренерго». Це ті реформи, які потребували дійсно твердої політичної волі» [5].

Окрім цього, ЄС разом з його державами-членами є найбільшим донором допомоги у контексті реагування на конфлікт на сході України, з моменту початку якого було виділено понад 762,5 млн євро, приблизно половина яких припадає на гуманітарну допомогу [1].

Новини станом на листопад 2020 року повідомляють, що Європейський Союз запозичить Україні 190 млн євро на подолання кризи в області охорони здоров'я та соціально-економічного становища, де йде мова про малі та середні підприємства, що охоплюють також креативний сектор, вразливі групи та громадське суспільство [6].

Джерела:

1. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevropejskij-soyuz-vidilit-ukrayini-80-mln-yevro-na-protidiyu-koronavirusu>.
2. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulosya-zasidannya-komisiyi-z-pitan-koordinaciyi-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>.
3. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/olga-stefanishina-pidpishe-tri-ugodi-z-yes-na-zagalnu-sumu-60-mln-yevro>.
4. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/olga-stefanishina-u-torgivli-i-politichnih-pitannayah-ukrayina-yes-ne-povinnobuti-zhodnih-baryeriv>.
5. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/olga-stefanishina-ukrayina-uzhe-vprovadzhuye-skladni-reformi>.
6. Урядовий портал. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/economics/_es-predostavit-ukraine--190-mln-na-chto-potratyat-dengi/997782.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Форманюк В. В.

ПІДТРИМКА ЗУСИЛЬ УКРАЇНИ З РЕАГУВАННЯ НА КОРОНАВІРУС З БОКУ ЄС

Нещодавно кількість хворих на COVID-19 в Україні сягнула пів мільйона, кількість летальних випадків стрімко зростає, наслідки пандемії коронавірусу будуть відчуватися протягом десятиліть. Глава Всесвітньої організації охорони здоров'я Тедрос Адханом Гебрейесус в березні цього року оголосив надзвичайну ситуацію в галузі громадської охорони здоров'я [2]. На той момент було зафіксовано менше 100 випадків зараження і жодного летального результату за межами Китаю. Станом на 22 листопада статистика налічує 58 548 003 захворілих у світі, а кількість смертей невідомо наближається до півтора мільйона [1]. На сьогоднішній день Україна та Європейський Союз виступають єдиним фронтом у боротьбі з найбільшим викликом сучасності – пандемією COVID-19 та його наслідками.

11 березня цього року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба проінформував Янеза Ленарчича, Європейського комісара з питань кризового менеджменту Європейського Союзу, про заходи захисту прийняті Урядом України та домовився про співпрацю України та Європейського Союзу задля підвищення безпеки громадян в умовах розповсюдження вірусу. Дмитро Кулеба передав Янезу Ленарчичу список українських потреб для боротьби з пандемією. Цю подію можна вважати початковим кроком у становленні постійного робочого контакту в цілях протидії поширенню хвороби [3].

Загалом підтримка зусиль України з реагування на коронавірус з боку Євросоюзу в рамках як регіональних так і двосторонніх програм сягає 190 мільйонів євро. Усі заходи орієнтовані на вирішення середньострокових та довгострокових наслідків пандемії на всіх рівнях, від охорони здоров'я до економіки та суспільства. Співпраця Євросоюзу з країнами світу полягає перш за все в об'єднанні доступних ресурсів Євросоюзу, його країн-учасниць та ресурсів фінансових установ таких як Європейський банк реконструкції та розвитку і Європейського інвестиційного банку. Для вирішення нагальних потреб

пов'язаних з поширенням вірусу COVID-19 розмір гуманітарної допомоги було збільшено на 13 мільйонів євро та направлено на вирішення невідкладних проблем [4].

22 квітня Європейська Комісія прийняла рішення, щодо надання пакету макрофінансової допомоги на суму, що складає 3 мільярда євро для десяти партнерів з питань розширення та сусідства з метою усунення економічних наслідків пандемії коронавірусу. Пропозиція відповідає стратегії «Team Europe» та є демонстрацією солідарності Європейського Союзу з країнами-партнерами в період кризи світового масштабу. Пропозиція за попередньою оцінкою потреб у фінансуванні передбачає розподіл коштів таким чином, що Україна отримала фінансову підтримку на суму, що складає 1,2 мільярда євро.

Даний пакет допомоги направлено на підтримку системи охорони здоров'я, що дало можливість придбати необхідні медичні засоби та обладнання, посилити спроможність оперативно реагувати на захворюваність. З'явилась можливість забезпечення ліквідності, зокрема через міжнародні фінансові установи, для економічної підтримки економіки України, малих та середніх підприємств. Допомога Європейського Союзу також забезпечила соціальну підтримку найбільш вразливих груп осіб та полегшила перехід до онлайн-освіти. Особлива увага приділяється східним регіонам України, де допомога передбачає придбання засобів індивідуального захисту для лікарів і дезінфікуючих засобів, а також підтримку волонтерів, які доставляють їжу та ліки літнім людям [5].

В свою чергу Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль під час зустрічі з послом Європейського Союзу Матті Маасікасом заявив, що Україна – один з найбільших світових виробників медичного спирту, і коли буде забезпечений внутрішній ринок, ми готові будемо надавати даний ресурс для допомоги іншим країнам, що говорить про солідарну спрямованість дій України та Європейського союзу під час пандемії [6].

Отже, виходячи з вищесказаного, слід зробити висновок, що в умовах пандемії Європейський Союз приймає всіх можливих заходів спрямованих на підтримку України в боротьбі з COVID-19, незважаючи на надзвичайно складну епідеміологічну ситуацію у державах-членах Євросоюзу. Неодноразово відбувались переговори Глави Міністерства закордонних справ

України з представниками Євросоюзу, що дає можливість отримання фінансової та гуманітарної допомоги для підтримки економіки України, особливо вразливих верств населення, постачання до лікарень необхідних медичних засобів та технічного обладнання, а також забезпечення ефективного рівня освіти в умовах дистанційної та змішаної форми навчання. У свою чергу Україна готова надати підтримку державам-учасникам Європейського союзу та іншим державам у вигляді забезпечення їх медичним спиртом, що демонструє солідарність у боротьбі з пандемією COVID-19.

Джерела:

1. Минфин. Коронавирус COVID-19: общая статистика. URL: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/>.
2. Українська правда. ВООЗ оголосила надзвичайний стан через коронавірус. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/01/30/7238938/>.
3. Міністерство закордонних справ України. Дмитро Кулеба домовився з ЄС про координацію зусиль з протидії поширенню коронавірусу. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-domovivsya-z-yes-pro-koordinaciyu-zusil-z-protidiyi-poshirennyu-koronavirusu>.
4. European Union – External Action. Відносини між ЄС та Україною: інформаційна довідка. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_uk/29685/Відносини%20між%20ЄС%20та%20Україною:%20інформаційна%20довідка.
5. European Commission. Coronavirus: Commission proposes €3 billion macro-financial assistance package to support neighbouring countries. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_716.
6. Укрінформ. Шмигаль сказав, коли Україна буде готова надати медичний спирт країнам ЄС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2910733-smigal-skazav-koli-ukraina-bude-gotova-nadati-medicnij-spirt-krainam-es.html>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

За досить короткий, за історичними мірками, відрізок часу Європейський Союз (ЄС) перетворився з невеликого субрегіонального угруповання економічного характеру на європейську інтеграційну організацію універсальної компетенції, що володіє власним апаратом управління і здійснює діяльність в різних сферах суспільного життя. Об'єднуючись в Європейський Союз, країни – учасниці керувалися не тільки меркантильними інтересами і економічними міркуваннями. Саме становище індивіда в суспільстві, його роль в політичному процесі, увага, яка приділяється урядами потребам окремої людини, а не якоїсь абстрактної суспільної верстви, вбачаються одним з дієвих стимулів до об'єднання. Наразі, Євросоюз – найбільше і найрозвиненіше інтеграційне угруповання світу, за ступенем зрілості з яким не може зрівнятися жоден інший регіональний блок. Інтеграція до ЄС має кілька цілей, таких як збереження миру, соціальна стабільність, створення економічного і політичного союзу. Стратегія і завдання зовнішньої політики ЄС формуються на самітах, в яких беруть участь не тільки країни-члени, але і запрошені держави і організації, з якими ЄС співпрацює. До міжнародних партнерів свої позиції ЄС доносить через місії. Формування спільної зовнішньої політики стало можливо саме завдяки успішній економічній інтеграції, що визначило і інструменти зовнішньої політики ЄС, пов'язані з поняттям м'якої сили. В основі співпраці із зовнішніми гравцями ЄС пропонує економічну допомогу в обмін на реалізацію курсу, вигідного ЄС, а також виконання країною, що співпрацює з ЄС, зобов'язань щодо впровадження цінностей ЄС в різних сферах.

Процес становлення відносин України з ЄС у правовому аспекті є довготривалим. Перший етап бере свій початок з 1991 року, тобто з моменту прийняття акту проголошення незалежності та визнання України партнером у міжнародних відносинах з ЄС. В даний період Україна стала на шлях європейського розвитку, тобто був створений відповідний правовий фундамент для

подальших кроків щодо євроінтеграції. За цей час Україна підписала Угоду про партнерство та співробітництво з державами-членами ЄС (червень 1994 року), вступила до Ради Європи (1995 року), затвердила План дій в рамках європейської політики сусідства, підняла питання щодо надання Україні статусу країни з ринковою економікою, стосовно безвізового режиму з ЄС та спільної розбудови кордону Україна-ЄС [5, с. 97].

Намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був перше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». Другий етап бере свій початок з моменту затвердження Програми інтеграції України до ЄС (вересень 2000 року). У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схвалений Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схвалений Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Політика України щодо розбудови відносин з ЄС впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [2]. Початком третього етапу можна вважати 22 лютого 2014 року. З того часу діє Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про невідкладні заходи щодо європейської інтеграції України» [1; 3]. Також відбулася ратифікація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною [2] та було прийнято Розпорядження «Про схвалення рекомендації Ради асоціації між країною та ЄС про імплементацію Порядку денного асоціації між Україною та ЄС». Станом на 22 квітня 2015 року уряд увалив 33 розпорядження про схвалення 129 планів імплементації 179 актів законодавства ЄС. Цей етап триває й донині. Таким чином, Угода про асоціацію України з Європейським Союзом являє собою важливий етап для реалізації європейських прагнень України.

Проте, на сьогодні в Україні наявні певні проблеми, які заважають досягнути повноцінного членства в ЄС: наявність корупції, тінізація економіки, війна на сході, агресія з боку Росії, не всі громадяни знають про перспективи входження України до ЄС, низький рівень якості життя населення, економічна та політична нестабільність економіки держави, невідповідність продукції міжнародним стандартам якості, недосконала

нормативно-правова база щодо захисту іноземних інвесторів, недосконале податкове законодавство тощо.

Наразі, Україна перебуває на шляху євроінтеграційних процесів та впровадження європейських цінностей у правове поле країни. Однак, на думку дослідників, сьогодні держава не готова вступити в Європейський Союз за багатьма показниками. Зокрема, А. Л. Шевцов, вважає, що Україна ніколи не вступить до ЄС, оскільки в державі існує багато проблем, подолати які вкрай нелегко. Для спроби стати державою-членом ЄС знадобляться не роки, а можливо десятки років. На думку глави Єврокомісії, Євросоюз не готовий зараз приймати рішення з приводу вступу нових держав-членів [6, с. 121].

Джерела:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики від» 1 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. ст. 527.
3. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 року. Відомості Верховної Ради. 2014. № 40. ст. 2021.
4. Про невідкладні заходи щодо європейської інтеграції України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12 березня 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-13#Text>.
5. Лисачок А. В. Історичний аспект розбудови відносин Україна – ЄС та його вплив на інвестиційну безпеку держави. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали 17-ї регіон. наук.-практ. конф., 14 трав. 2020 р., м. Дніпро /за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 97–100.
6. Шевцов А. Л. Украина и Европейский Союз: проблемы интеграции. *International Journal of Humanities and Natural Sciences*, vol. 1, part 6. С. 121–124.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Соціальні цінності відграють важливу роль в кожному суспільстві та є інтегруючим фактором для соціальних груп. В науковій доктрині існує чимало дефініцій слова «цінність», проте вперше воно було введено в науковий обіг німецьким філософом Лотце ще у XIX ст. Узагальнюючи позиції вчених та науковців, цінністю є певні ідеали, ідеї та концепції, життєві орієнтири, які на конкретному історичному етапі розвитку суспільства, відповідають його інтересам та визначають загальноприйняті стандарти, яких необхідно дотримуватися. Питання цінностей Європейського Союзу є актуальним для України у зв'язку з подіями, що розпочалися ще наприкінці 2013-го року та відбуваються і зараз в нашій державі, що безпосередньо пов'язані із прагненням українського народу до євроінтеграції та тісному співробітництву із ЄС та країнами-членами у різних сферах життя, в тому числі і щодо ціннісних орієнтирів, забезпечення захисту прав та свобод кожної людини. Вивченням цінностей Європейського Союзу та їх впливу на Україну займалися такі відомі вчені та науковці: Амельченко Н., Харитонов О. Є., Кудряченко А. І., Сакало О. Є тощо.

Цінності Європейського Союзу закріплені в його установчих документах та інших актах, якими є Договір про Європейський Союз 2007-го року, Хартія основних прав Європейського Союзу, що була прийнята у 2000-му році та інші. Згідно зі ст. 2, ДЄС Союз засновано на цінностях поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави та дотримання прав людини, включаючи права осіб, що є меншостями. Ці цінності є спільними для країн-членів в рамках суспільства, що характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю та рівністю жінок та чоловіків [1]. Проте, важливим механізмом втілення таких цінностей в реальність, а не залишення їх декларативними, є їх обов'язковість для кожної країни-члена або кандидата в члени, а також процедура, передбачена в ст.7 ДЄС, яка надає можливість

ЄС констатувати наявність серйозного та стійкого порушення цінностей, що закріплені в ст.2 ДЕС певною державою, та застосувати певні санкції до неї.

Виходячи з Конституції України та законодавства в цілому, можна зробити висновок, що більшість цінностей закріплені на законодавчому рівні, а отже є обов'язковими для виконання та дотримання. Проте, на практиці ми щодня стикаємось із численними порушеннями прав людини, її свобод, завдання шкоди її інтересам, які повинні захищатися та гарантуватися державою, але такий захист не здійснюється належним чином. Ужгородським прес-клубом у рамках проекту «Промування реформ в регіони» Програми Європейського Союзу «Підтримка громадянського суспільства в Україні» було проведено соціальне опитування населення різних міст України щодо питань, що стосуються європейських цінностей та пріоритетності їх втілення в життя. Результати опитування продемонстрували, що найбільшою цінністю із запропонованого переліку для респондентів є «мир» (56,6%), «цінність людського життя» (42,7%) та «права людини» (33,3%). Найменші показники здобули цінності «повага до інших культур» (5,4%) та «толерантність» (9%) [2]. В цілому, більшість населення України виступає за продовження процесів євроінтеграції та вважає, що нашій країні варто слідувати прикладу Європи, яка запровадила ціннісні орієнтири для всього континенту.

Незважаючи на зацікавленість та бажання населення дотримуватися та втілити такі цінності в реальність, в Україні існує ряд проблем та перешкод для більш тісної співпраці із ЄС та в майбутньому членства. В першу чергу - це корумпованість органів державної влади, недовіра населення до судової влади, менталітет, що успадкувало населення ще з часів існування СРСР, консервативність ідей та поглядів, недосконала економічна конкуренція та ринкова економіка, низький рівень життя населення, високий рівень злочинності, воєнні та бойові дії на сході країни, що руйнують та виснажують економіку, і звісно, пандемія COVID-19, яка внесла свої корективи в розвиток всіх держав світу без виключень. Проте, зі всіма цими чинниками необхідно боротися для того, щоб досягти добробуту населення та довгоочікуваного миру, підвищити рівень життя та збудувати міцну економіку, для чого Україна вже здійснює перші кроки, в тому числі у вигляді налагодження співпраці із ЄС та країнами-

членами у економічній, культурній, юридичній та політичній сферах. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для подолання перешкод необхідно провести очищення владних структур, боротьбу з корупованістю, забезпечити стійкий та неухильний розвиток економіки та зростання рівня життя, відновити довіру громадян та інших осіб до суду, укріпити впевненість в тому, що їх права будуть справедливо та неупереджено захищені, чого неможливо досягти без закріплення та дотримання цінностей Європейського Союзу.

Джерела:

1. Договір про Європейський Союз. Маастрихт. Від 7 лютого 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029/conv#n144.
2. Ужгородський прес-клуб «Європейські цінності». URL: <https://zaholovok.com.ua/jeuropeiski-tsinnosti-yaki-same-zakhoplyuyut-nas-naibilshe>.
3. Сахань О. М, Шевчук Н. В. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір. URL: <file:///C:/Users/ASUS/Desktop/133580-293014-1-PB.pdf>.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Моқан Владислав Володимирович

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Не один рік в Україні тривають дискусії щодо її цивілізаційного та інтеграційного вибору, але на протязі, вже майже 30 років Україна здійснює певні кроки, які вказують, що її рух спрямований саме на євроінтеграційний напрямок.

Євроінтеграційний напрямок розвитку України, був започаткований, ще з моменту проголошення незалежності України, коли Міністр закордонних справ Нідерландів в грудні 1991 року, як головуєчої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України та підписання у 1994 р. угоди про партнерство та співробітництво з Європейським Союзом

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, яку схвалено 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 14 вересня 2000 року [1].

Але основним та фундаментальним кроком вступу України до ЄС стало підписанням та ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. З цього моменту, відносини сторін почали розбудовуватися у якісно новій формі політичної асоціації та економічної інтеграції, але основною метою української спільноти є стати повноправним членом Європейського Союзу.

Як свідчить історичний досвід, такі угоди Європейський Союз укладає з країнами, з якими готовий розвивати міцні тривалі «особливі відносини», що ґрунтуються на взаємній довірі та повазі до спільних цілей та цінностей.

З моменту тимчасового застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС розпочались незворотні процеси європейської інтеграції України, аналогічні тим, що виконують країни-кандидати на вступ до ЄС, які в подальшому будуть набирати все більше обертів.

Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України – Іванна Климпуш-Цинцадзе під час презентації звіту про роботу Уряду в 2017 році інформувала, що виконання Угоди про асоціацію в економічній частині у 2017 році дозволила значно збільшити обсяги експорту України до країн ЄС. Так 40,5 % нашого експорту припадає на ЄС.

Між Україною країнами ЄС діє єдине правове поле діяльності компаній на основі принципів та вимог права ЄС. Окрім цього, запроваджено систему ринкового нагляду за принципами, що існують в європейських країнах.

Імплементация Угоди дозволила Україні покращити свої позиції у світових рейтингах, пов'язаних з легкістю ведення бізнесу та конкурентоспроможністю, а саме – 81 місце в глобальному рейтингу конкурентоспроможності 2017–2018 та 76 місце в рейтингу Doing Business 2018 [2].

Більшість дослідників вказують на пріоритетні реформи, які будуть чекати Україну, до яких належить: протидія корупції, реформування судової системи, конституційна та виборча реформи, поліпшення бізнес-клімату та підвищення рівня

енергоефективності, а також реформа державного управління, у тому числі заходи щодо централізації. ЄС вже виділив пакет у розмірі 12,8 млрд. євро з метою забезпечення підтримки реформ за умови щодо забезпечення Україною безперервного прогресу

Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейськими культурами, одночасне становлення України й як інтегрованої частини глобального суспільства, й як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій [3, с. 754].

На нашу думку, пріоритетним є вступ України до ЄС, оскільки це дозволить зрівнятися на один рівень з провідними європейськими країнами та увійти в політичний, економічний, соціальний, культурний та безпековий простір, спільний з тими країнами, з якими ми поділяємо загальні цінності та принципи і в цілому, зміцнить міжнародну позицію держави в усіх сферах суспільного життя.

По перше, ЄС – це розвиток економіки. Вступ України до Євросоюзу дозволить нам увійти до одного з найбільших у світі ринків з понад 500 млн. користувачами, підвищить конкурентоспроможність країни, відбудеться значне підвищення іноземних інвестицій і новітніх технологій в українську економіку – створення нових робочих місць та зросте загальна макроекономічна стабільність країни. Розширений Євросоюз може стати найбільш значним ринком збуту українських товарів та джерелом українського імпорту і стати для України головним торговельним партнером; поліпшаться умови доступу українських експортерів на окремі товарні ринки нових членів ЄС внаслідок переважного зниження рівня тарифного захисту і підвищення рівня конкурентного середовища в країнах-кандидатах.

По друге, ЄС – це високий рівень життя. Середній рівень та якість життя в країнах ЄС в рази перевищує показники України. Вступ України до Євросоюзу дозволить упровадити соціальні стандарти ЄС у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту та соціального страхування, що

проявляється у розвиненій системі охорони довкілля, формування нового загальнодержавного менталітету.

По-третє, ЄС – це високий рівень захисту прав людини. Ефективний і доступний судовий захист, основоположні та надійні гарантії прав і свобод людини і громадянина з боку інституцій Євросоюзу та її установчих документів.

По-четверте, ЄС – механізмом політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриває шлях до співпраці з правоохоронними органами Євросоюзу, що проявляється в спільній безпеці Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, нелегальною міграцією, наркобізнесом, тощо.

Джерела:

1. Історія становлення відносин Україна-ЄС. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>.
2. Євроінтеграційні процеси в Україні аналогічні тим, які проходили країни-кандидати на вступ до ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/evrointegracijni-procesi-v-ukrayini-analogichni-tim-yaki-prohodili-krayini-kandidati-na-vstup-do-yes-ivanna-klimpush-cincadze>.
3. Тодощук А.В. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/168.pdf>.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Тетенко Ольга Ігорівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

На сьогоднішній день надзвичайно актуальним є питання вступу України до Європейського Союзу, що є одним з найбільш

популярних векторів подальшого політичного руху та розвитку нашої країни.

Серед авторів, що приділяли увагу цій темі, можна виділити наступних: В. Маштабея, А. Гальчинського, І. Бураковського, О. Дугіну, О. Корнієвського, І. Бережнюка, О. Павлюка, О. Ледяєву та багато інших.

Метою є дослідження суті євроінтеграційних процесів та їх наслідків для України – як позитивних, так і негативних.

Після набуття незалежності нашої країни виокремилось кілька можливих напрямків подальшого розвитку, серед яких був і варіант спрямування розвитку та політики до Європейського Союзу. За усі ці роки незалежності було чимало зроблено для прискорення вступу України до ЄС і розпочато процес євроінтеграції. Вже багато років наша країна намагається потрапити до ЄС, але, до сих пір, ми залишаємося лише на першому етапі європейської інтеграції. Але які наслідки може потягнути за собою такий процес?

Європейська інтеграція – ключовий пріоритет зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно до норм та стандартів ЄС; кінцевою метою європейської інтеграції є набуття Україною членства в Європейському Союзі [1].

Тобто для України євроінтеграційний процес – це, перш за все, складний і поступовий процес модернізації майже всіх сфер життя, їх підйом на новий рівень та покращення умов життя – соціальних, економічних тощо.

Правовою основою співробітництва Європейського Союзу з Україною є підписана 14 червня 1994 року Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, яка дозволила розпочати співробітництво з торгово-економічних питань, політичних та соціальних. У наступні роки було укладено значну кількість міжнародних документів, які дозволили продовжити розпочате плідне співробітництво. Також, важливим є те, що відносини двох сторін здійснюються на засадах Європейської політики сусідства. На сьогоднішній день чинним нормативно-правовим актом-основою такого співробітництва є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Серед усіх цих переваг такого співробітництва мене, як майбутнього юриста, перш за все цікавить правовий аспект євроінтеграційних наслідків. Для успішного вступу України до ЄС та реалізації усіх гарантованих європейським законодавством прав та обов'язків громадян потрібно підготувати, модернізувати, оновити, допрацювати та адаптувати національне законодавство до європейського. Україна, як учасник програми «Східне партнерство», ратифікувала окремі договори, пакти та конвенції, але для того, щоб стати частиною європейського суспільства цього замало.

За останні кілька років Кабінет Міністрів України затвердив велику кількість планів імплементації законодавчих актів Європейського союзу у різних сферах життя суспільства і це лише початок об'ємної праці з вдосконалення національного законодавства.

Робота щодо імплементації та удосконалення законодавства здійснюється за основними напрямками, у яких в нашій країні є найбільші проблеми, наприклад, боротьба з корупцією, підвищення рівня освіти, медицини, економіки, науковий та технічний розвиток, зниження рівня безробіття, посилення контролю за додержанням законодавства та ін.

Тож, щодо переваг євроінтеграції для України, можна виділити наступні:

- законодавчі гарантії: адаптація законодавства до високих моральних принципів та забезпечення реального виконання цих принципів, додержання прав людини, у випадку їх порушення - ефективний захист та відповідна компенсація;
- економічна стабільність: отримання доступу для українських споживачів до ринку з вищими вимогами щодо якості, можливість виходу на європейський ринок збуту для українських виробників, розвиток для бізнесу, підвищення конкуренції з-поміж вітчизняних підприємств, значні інвестиції в економіку України, створення нових робочих місць;
- соціальний добробут: підвищення рівня життя для більшості населення, надаваних послуг у життєзабезпечувальних сферах, високий рівень соціального захисту;
- політичний захист: гарантування територіальної недоторканості нашої країни, безпеки, необхідного захисту та допомоги з боку інших країн-учасниць;

- культурні досягнення: доступ до інформаційного потенціалу Європейського Союзу, можливість культурного обміну та розвитку тощо.

Щодо негативних наслідків можна виділити наступні:

- політична несамостійність: залежність від органів влади ЄС, підпорядкування цим органам, частково втрата суверенітету, ускладнення відносин із країнами Митного Союзу;

- економічні збитки: можлива неконкурентоспроможність вітчизняних виробників до європейського ринку, завищені ціни для українських споживачів і неспроможність до купівлі товарів з ринку ЄС, переміщення шкідливих виробництв на територію нашої країни, значне використання сировини з України, значні збитки від односторонньої ратифікації угоди про вступ до Європейського Союзу, відтік робочої сили й мізків;

- соціальні негаразди: використання та експлуатація українців як дешевої робочої сили, еміграція великої кількості населення, незаконна міграція біженців у значній кількості;

- культурні втрати: розмивання національної самобутності українського народу, втрата культурних та духовних цінностей тощо.

Отже, євроінтеграція та подальший вступ до Європейського Союзу може мати як позитивні наслідки для нашої країни, так і цілком негативні. Обидві сторони таких наслідків значною мірою вплинуть на життя населення нашої країни і можуть кардинально змінити рівень життя. Таке прагнення нашої країни до об'єднання та співробітництва є цілком логічним наслідком намагання сучасної цивілізованої держави підвищити рівень життя власного населення. Але, сьогодні, напрямок євроінтеграції не є єдиним і переважаючим, українське суспільство ще доки не визначилося із подальшим вектором розвитку, і тому наразі говорити про вступ до Європейського Союзу ще зарано - Україна ще до цього просто не готова. Спрогнозувати точні наслідки або гарантувати ненастання жодного з негативних не може ніхто, а взяти відповідальність за такі серйозні дії наша країна ще не в змозі. На мою думку, вступ України до ЄС – це лише питання часу, але, зрозуміло, що не у найближчій перспективі; а до цього Україна і далі буде продовжувати співробітництво з Європейським Союзом, продовжуючи цей довгий і складний шлях з євроінтеграції.

Джерела:

1. Бабченко О., Осацька Ю. Євроінтеграція України: переваги та недоліки. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1642/>.
2. Чалий В. Перспективы евроинтеграции Украины. *Аргументы и факты* 2007. № 25 С. 6–10.
3. Єврорегіональне співробітництво України: проблеми і перспективи: навч. посіб. / І. В. Артьомов, О. М. Ващук ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород: МПП «Гражда», 2014. 500 с.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

Черченко Катерина Віталіївна
Одеський педагогічний фаховий коледж

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Відносини Україна-ЄС – це двосторонні відносини між Україною та ЄС у галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури. Європейський Союз є політичним, економічним і культурним об'єднанням з ознаками конфедерації, до якого входять 27 європейських держав з населенням понад 507 млн осіб [1].

Намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації».

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України [2].

Для набуття членства в ЄС потрібна згода всіх країн членів. Деякі політики в ЄС мають сумніви щодо можливого членства

України. В 2002 році Комісар з Розширення ЄС сказав, що «європейська перспектива для України не означає обов'язково членство у найближчі 10–20 років, хоча це можливо».

13 січня 2005 року Європарламент майже одноголосно прийняв постанову про наміри Європарламенту щодо наближення позицій з Україною щодо членства. Єврокомісія відзначає, що, хоча ще має пройти певний підготовчий період, прийняття нових членів не виключено. На що президент Ющенко відповів про свої наміри подати заявку на членство «у близькому майбутньому».

Деякі впливові в ЄС лідери в той час виказали підтримку покращенню зв'язків з Україною. Зокрема міністр закордонних справ Польщі 21 березня 2005 року заявив, що Польща за будь-яких умов буде підтримувати євро інтеграційні прагнення України. Зокрема він сказав: «На даному етапі ми маємо концентруватися на конкретних кроках кооперації замість порожніх розмов про загальноєвропейську кооперацію». Три дні по тому опитування у шести найбільших країнах ЄС показало прихильність громадян ЄС до прийняття України у майбутньому як повноцінного члена [1].

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо [3].

Угода про асоціацію та глибоку й всеосяжну зону вільної торгівлі, яка була підписана у 2014 році, є основним інструментом зближення України та Євросоюзу, сприяючи розвитку тісніших

політичних відносин, сильніших економічних взаємозв'язків та поважного ставлення до спільних цінностей. Україна продовжує реалізовувати амбіційну програму реформ з метою стимулювання економічного зростання та покращення рівня життя її громадян. До пріоритетних реформ належать: протидія корупції, реформування судової системи, конституційна та виборча реформи, покращення бізнес-клімату й підвищення рівня енергоефективності, а також реформа державного управління та децентралізація. З 2014 року ЄС та фінансові інституції виділили понад 15 млрд євро у вигляді грантів та кредитів з метою підтримки реформ, висунувши умову щодо забезпечення їхнього прогресу [4].

Джерела:

1. Україна і Європейський Союз URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Україна_і_Європейський_Союз.
2. Історія відносин Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes/istoriya-vidnosin-ukrayina-yes>.
3. Нагірняк А. Соціально-економічний аспект євроінтеграції України. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28242/1/029-137-142.pdf>.
4. Відносини між ЄС та Україною у фактах та цифрах. URL: <https://www.euneighbours.eu/uk/east/stay-informed/publications/vidnosini-mizh-es-ta-ukrainoyu-u-faktakh-ta-cifrah>.

Науковий керівник – к.філос.н. Гольд О.Ф.

Щербаков Ілля Олександрович

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Фінансово-економічна криза в Україні, ускладнена необхідністю витратити значні кошти на сферу охорони здоров'я через пандемію COVID-19, зумовлює важливість забезпечення надходжень до державного бюджету, зокрема за рахунок митних

платежів. Сфера митних відносин характеризувалася наявністю корупційних ризиків, пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів, у тому числі з урахуванням прогалів і суперечностей митного законодавства в аспекті правового регулювання митних режимів. Обраний Україною як стратегічний напрям державної політики шлях адаптації національних правових актів до законодавства Європейського Союзу покращив загальну ситуацію, але деякі проблеми все ж присутні.

У зв'язку з лібералізацією міжнародної торгівлі та зменшенням ролі тарифних заходів регулювання, особливого значення набуває сьогодні застосування державами нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Класифікаційна схема, розроблена Секретаріатом ГАТТ ще на початку 70-х років, налічує більше ніж 800 видів нетарифних заходів та об'єднує їх у 6 основних категорій: 1) пільги місцевим виробникам та споживачам продукції. 2) експортні субсидії. 3) компенсаційні мита. 4) державні закупівлі. 5) торговельні операції державних підприємств. 6) інші заходи щодо обмеження торгівлі [1].

Перелік методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є значно вужчим порівняно з розвинутими європейськими країнами. До нетарифних бар'єрів в Україні можна віднести митні процедури та формальності, які можуть потенційно необґрунтовано заважати при перетині кордону товарами та транспортними засобами. Використання нетарифних обмежень є неоднаковим у різних секторах економіки, що пов'язано як з технічними, так і економічними причинами [2].

Одним із інструментів нетарифного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності є квоти, які являють собою кількісні обмеження експорту й імпорту товарів. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» використовується п'ять релевантних квот: квоти глобальні; квоти групові; квота експортна (імпортна), квоти індивідуальні, квоти спеціальні [3].

Саме існування тарифних квот на ввезення певних товарів з України стало суттєвою перешкодою та причиною зменшення переваг від запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Додатковим нетарифним бар'єром для українських експортерів в країни ЄС є також механізм адміністрування тарифних квот.

Адміністрування тарифних квот ЄС здійснюється відповідно до статей 308a, 308b і 308c Регламенту (ЄЕС) № 2454/93, що

встановлює правила для реалізації Митного кодексу Співтовариства (додаток 5), та статті 184 Регламенту (ЄС) № 1308/2013 (додаток 6). Відповідно до законодавства ЄС, адміністрування тарифних квот здійснюється за двома принципами: «перший прийшов – перший обслуговується» та через систему імпорتنих ліцензій AGRIM.

Якщо тарифні квоти ЄС надані згідно з принципом «перший прийшов, перший обслуговується», то оформлення ввезення товару в рамках тарифної квоти відбувається в залежності від наявності невикористаного залишку відповідної квоти на момент подачі супровідних документів. При чому першим оформлюється той товар, супровідні документи до якого надійшли першими [4].

Принцип адміністрування тарифних квот через систему імпорتنих ліцензій є більш складним та передбачає наявність певних процедур. Тобто ініціатива на постачання продукції в даному випадку походить від імпортера держави – члена ЄС, який подає запит на видачу ліцензії на ввезення товару в межах тарифних квот у відповідний період часу, оформлюючи необхідні документи [1].

Отже, потреба в диверсифікації заходів регулювання зовнішньої торгівлі України, яка виникає на тлі поглиблення зовнішньоекономічних відносин та активного міжнародного товарообміну, задовольняється застосуванням в системі міжнародної торгівлі більш ефективного і гнучкого протекціонізму, основу якого складають нетарифні інструменти регулювання.

Джерела:

1. Сидоренко В. В. Класифікація заходів нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 93–100.
2. Панасейко І. М., Губа М. О. Проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. *Бізнесінформ*. 2017. № 2. С. 50–54.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 15 серпня. 2020 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
4. Вільна торгівля з ЄС. Тарифні квоти в рамках вільної торгівлі з ЄС. Міністерство економічного розвитку України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=6b5885b5-24c5-4b77-8eb1-bf9c2b03b80e>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Коренюк О. О.

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджуючи проблематику даної теми, ми з'ясували, що своєрідні відносини України з Європейським Союзом виникли ще у грудні 1991 року. Саме в цей час міністр закордонних справ Нідерландів офіційно визнав від імені ЄС незалежність України.

Процес зближення України з Євросоюзом гарантується Законом України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року. Однією із засад, які визначені у цьому Законі є те, що для набуття членства в ЄС, Україна повинна забезпечити процес інтеграції в європейський простір, а саме в економічний, політичний та правовий напрямки.

Підґрунттям для закладення співробітництва стала Угода (яка на сьогоднішній день втратила чинність) про партнерство та співробітництво з певного кола питань: торгівельно-економічних, гуманітарних та політичних питань. Після укладання цієї угоди було встановлено певний діалог між Україною та Європейським Союзом на політичному рівні та у відносинах торгівлі між державами відповідно до принципів Світової організації торгівлі та Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, а також визначили пріоритетність наближення та адаптивність українського законодавства до норм Європейського Співтовариства у сфері економіки.

Згідно з цією Угодою визначалося 7 напрямків співробітництва. До них належали енергетика, транспортна сфера, торгівля, юстиція та внутрішні справи, зближення законодавства України та ЄС, охорона навколишнього природного середовища, транскордонна співпраця, співробітництво у сфері науки, технологій та космосу. Це і стало основою та визначними напрямками інтеграції.

Наступним етапом зближення було підписання між сторонами 21 лютого 2005 року План дій Україна – ЄС. Цей двосторонній документ містив ряд конкретизованих пунктів, які мала впровадити Україна. По-перше, це була боротьба з високим рівнем корупції, далі – зміцнення демократичних інституцій, а також економічні реформи.

У 2008 році розпочалися переговори між сторонами у сфері створення зони вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною. Цього ж року 9 вересня на Паризькому саміті сторони досягли згоди про те, що у майбутньому буде укладено угода в форматі «угода про асоціацію України з Євросоюзом» [1].

За умовами вступу до Європейського Союзу, існує імперативний метод, якого повинні притримуватись країни – країна-кандидат має відповідати чітко визначеним Копенгагенським критеріям. Це критерії, які були закріплені в червні 1993 року Європейською Радою в місті Копенгагені та підтверджені у 1995 року в місті Мадриді. Вимоги до держав, які бажають отримати членство в Європейському Союзі наголошують на тому, що держава повинна дотримуватись принципу демократії, свободи та гідності прав людини. Країна повинна мати конкурентноздатну ринкову економіку, а також визнавати стандарти і правила Європейського Союзу, враховуючи пріоритетність цілей політичного, валютного та економічного фонду.

Для України Європейська інтеграція передбачає впровадження реформ в усіх сферах життя згідно з нормами та стандартами ЄС. Основним напрямком цього процесу є набуття членства в Європейському Союзі.

27 червня 2014 року була підписана повністю Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, одразу ж 16 вересня цього ж року вона була ратифікована Верховною Радою України та Європейським парламентом. Ця угода була укладена на невизначений термін дії. Вона може бути переглянута, змінена або розірвана в разі такої потреби.

Якщо розглядати переваги нашої євроінтеграції, то таке співробітництво буде сприяти наближенню певних соціальних умов України до належних європейських стандартів. На мою думку буде значно підвищено рівень життя населення, значно втілиться та буде виходити із принципу верховенство права. У культурному аспекті - активний обмін між українською та європейською культурами, а також гарантування зміцнення національної безпеки [2].

На сьогодні підтримка Європейського Союзу є дуже важливою та стосується дуже широкого кола напрямків: державне управління, розвиток громадянського суспільства, енергетики, економіки, захисту екології. З 2014 року ЄС значно збільшив

фінансову допомогу Україні, беручи до уваги складну економічну ситуацію та військові дії на Сході. Досліджуючи статистику, у період з 2014 року по 2020 рік, Україна отримала близько 11 млрд. євро. Завдяки цьому наша країна має можливість впроваджувати якісні реформи, які стабілізують економіку та покращують рівень життя людей.

Одні з найважливіших та найболючіших реформ стосуються саме протидії корупції та реформування судової системи. Країни ЄС дуже скептично налаштовані щодо прийняття України до ЄС, саме через ці два чинники. Рівень корупції дуже перевищує середні показники в інших країнах, тому виділяється багато коштів на зупинення цього процесу. На власні очі ми можемо побачити як активно створюються органи протидії корупції: Національне антикорупційне бюро, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, Вищий антикорупційний суд України [3].

Отже, ми можемо зробити висновок, що на даний момент інтеграція з Європейським Союзом є стратегічною метою нашої держави, яка є закріплена законодавчо. Якщо проаналізувати, що дасть Україні членство в Євросоюзі, то ми можемо виділити такі пункти: розбудова та розвиток демократичних інституцій, які є основоположним принципом Європейського Союзу; європейська колективна безпека, яка гарантує державам захист та підтримку; економічна стабільність та політична модернізація: забезпечення вільного доступу володіння інформацією з приводу новітніх технологій, капіталу; надання субсидій для розвитку сільського господарства та створення нових робочих місць для покращення розвитку економічного рівня; залучення іноземних інвестицій у розвиток української економіки. Якщо розглядати покращення в соціальній сфері, то це впровадження соціальних стандартів у сферах охорони здоров'я, культури, освіти, соціального страхування та захисту, також належний захист прав працівників, намагання забезпечити високий рівень життя населення країни, а також формування більш чіткого та ефективного державного менталітету.

Також відбуватиметься швидкий розвиток капіталістичних відносин – більш ефективна підтримка малого та середнього бізнесу, який буде провокувати створення нових робочих місць, а внаслідок цього й покращення економічної сфери життя.

Джерела:

1. Федоришина О. О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1103>.
2. Багатеренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.
3. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/25.pdf.

Науковий керівник – д.ю.н., професор Сурілова О. О.

СЕКЦІЯ № 17

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Болестєв Антон Вадимович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄС ТА УКРАЇНИ

Традиції і спосіб життя в кожній національній культурі формуються з урахуванням місцевих географічних умов, одним з виразів яких є створення унікальних товарів, які мають особливі властивості, репутацію і високу якість, яка підтверджується часом.

Місцеві природні умови створюють унікальні поновлювані товари природного походження. Багато з товарів, що володіють вказаними властивостями, придбали цінну репутацію, якою при відсутності належної охорони може бути завдано збитків в результаті недобросовісної конкуренції. Тому, без сумніву назріла і внутрішня потреба в охорону географічних зазначень.

Зростання внутрішньої і міжнародної торгівлі в кінці ХХ століття призвів до більш широкого використання засобів індивідуалізації товарів у всіх видах економічної діяльності, що відобразилося в ряді фундаментальних документів, що регулюють питання географічних зазначень і нині, які в першу чергу покликані на їх охорону. На міжнародному рівні вже склалася і діє досить розгалужена і ефективна система правової охорони географічних зазначень. Ці питання, зокрема, регулюються підписаною у рамках Світової Організації Торгівлі Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності; Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року; Мадридської угоди для недопущення випадків неправдивих або оманливих зазначень джерела походження товарів від 1891 року; Лісабонській угоді про охорону назв місця походження та їх міжнародну реєстрацію від 31 жовтня 1958 року.

Угодою про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від

14 червня 1994 року, укладеною з метою сприяння поступовому зближенню сторін, а також із метою запровадження умов для посилення економічних і торговельних відносин, що вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, передбачено створення асоціації між Україною та ЄС. Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сприяє стабілізації позицій сільськогосподарських продуктів і харчової продукції на ринках ЄС [1].

В Україні охороняється понад 3 тис. географічних зазначень, більшість із яких зареєстрована на підставі Угоди про асоціацію. Україна відповідно до статей 201–211 вказаної угоди та Додатків XXII – А, В, С, D зобов'язалась охороняти понад 3068 географічних зазначень, які походять з території Європейського Союзу. З 1 січня 2020 року набрав законної сили закон України «Про правову охорону географічних зазначень», який змінив назву на Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» і разом з цим більшість норм відповідного закону було вдосконалено.

Після вдосконалення відповідних норм закону замість терміна «зазначення походження товару» та поділу на просте та кваліфіковане географічне зазначення залишається поняття «географічне зазначення», що є найменуванням, яке ідентифікує товар, що походить із певного географічного місця та який має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, та хоча б один із етапів його виробництва (виготовлення (видобування) та/або переробка та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території та назва місця походження товару, вид географічного зазначення, який означає найменування, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та який має особливі якості або властивості, виключно або головним чином зумовлені конкретним географічним середовищем з притаманними йому природними та людськими факторами, та усі етапи його виробництва (виготовлення (видобування) та/або переробка та/або приготування) здійснюються на визначеній географічній території [2].

В Європейському Союзі охорона географічних зазначень забезпечується на рівні регламентів, які мають пряму дію на територіях усіх країн-членів ЄС і не потребують імплементації до

національного законодавства, за винятком необхідності передбачення обов'язкових реєстраційних процедур.

Рівень охорони зареєстрованих зазначень є досить високим. Зокрема, такі зазначення захищені від:

1) будь-якого прямого чи непрямого комерційного використання зареєстрованого зазначення для позначення продуктів, які походять з інших місцевостей;

2) будь-якого зловживання, імітації і т.п., навіть якщо справжнє місце походження позначається, або якщо зареєстроване зазначення використовується у перекладі ;

3) будь-якого неправдивого або такого, що вводить в оману, зазначення щодо місцевості, місця походження, природи чи суттєвих якостей продукту, на внутрішній або зовнішній упаковці, рекламному матеріалі або інших документів щодо продукту;

4) будь-яких дій, що можуть ввести в оману споживачів щодо справжнього походження продукту [3].

Аналіз законодавства в сфері охорони прав на географічні зазначення дає змогу стверджувати, що законодавства України в процесі входження до складу ЄС потребує уточнення та удосконалення, оскільки наявні механізми охорони заплутують виробників товарів в Україні та не дають їм максимально використати економічні та інші переваги своєї продукції на зовнішніх ринках. Однак, варто відмітити позитивні зміни в реформуванні законодавства в межах імплементації норм європейського законодавства в національне.

Джерела:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. № 75. 2014. Т. 1. Ст. 2125.
2. Про охорону прав на географічні зазначення : Закон України від 16.06.1999 р. № 752-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 32. Ст. 267.
3. Регламент (ЄС) № 110/2008 Європейського парламенту і Ради від 15 січня 2008 року про визначення, опис, презентацію, маркування та захист географічних зазначень спиртних напоїв та скасування Регламенту Ради (ЄЕС) № 1576/89, і правила її застосування. *Official Journal*. №39, 13.02.2008 р. С. 16–54.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грушко М. В.

ІЄРАРХІЯ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

В юриспруденції, така категорія, як «джерело права» має фундаментальне значення. Насамперед, перш ніж перейти до розгляду певної ієрархічної послідовності, потрібно визначити зміст цього поняття.

Система джерел права визначає зміст міжнародного приватного права (далі – МПрП). Характеристика джерел права зумовлена фактором тяжіння національної правової системи до різних видів правових систем [1, с. 20]. Отже, джерелами права, зазвичай, науковці виражають зовнішню форму юридичного закріплення правових норм. Джерела нерозривно пов'язані з історичним процесом нормотворення. Адже, велику роль відіграє та соціальна, релігійна, економічна ситуація, де формувалось певне право. Надалі ми докладніше розберемо джерела, та певні концепції науковців до визначення ієрархічності джерел права.

Поняття та види джерел МПрП розкрито у працях таких вчених юристів таких як В. Л. Чубарєв, Г. С. Фединяк, Л. С. Фединяк, М. М. Богуславський, І. В. Мироненко, с. Г. Кузьменко та інших.

Як вже зазначалось вище, існує певний дуалізм в ієрархії міжнародного приватного права. Одні науковці відзначають примат національного законодавства, а інші ж заперечують і наголошують на виключному пріоритеті міжнародних правових норм.

Джерела згаданої галузі права мають подвійний характер. Зазначимо, що це має суттєвий вплив на єдність предмета регулювання – цивільно-правові відносини з «іноземним елементом». Згадана властивість джерел права завжди викликає питання щодо їх юридичної сили. Так, у конституціях держав, інших нормативних актах звичайно закріплюється юридична сила норм конституції держави та актів, прийнятих на її основі, а також міжнародних угод. Питання щодо примату одних норм перед іншими, їх рівноцінності чи визнання як однієї юридичної системи закріплено в конституціях ФРН, Італії, Франції, Тунісу, Сенегалу, Португалії та ін. [2, с. 79].

Отже, розглянемо докладніше кожне із джерел міжнародного приватного права, прихильниками якої є науковці, які визнають примат міжнародного права.

Міжнародний договір (угода) – це укладений у письмовій формі договір з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи кількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [3].

Беручи до уваги положення ст. 9 Конституції, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою, стають частиною національного законодавства України [4].

Міжнародні звичаї – це неписані правила, що склалися внаслідок систематичного й тривалого їх застосування. Міжнародний звичай характеризується як доказ загальної практики і може бути використаний Міжнародним Судом ООН при розв'язанні справи як одне з джерел міжнародного права (п. 1 «б» ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН) [5]. До них також можна віднести і звичаї ділового обороту (торгові звичаї).

Хоч місце судової практики у системі джерел, є дуже спірним. Все ж є науковці які визначають його як джерело. Як зазначає В. Л. Чубарев, судова влада як одна із самостійних гілок державної влади не може існувати, якщо вона позбавлена можливості правового впливу на дійсність. Цей вплив може здійснюватися у вигляді: 1) судового рішення, де врегульовується конкретна життєва ситуація; 2) судового прецеденту, в якому формулюється загальне правило для вирішення множинності подібних життєвих ситуацій [6, с. 43].

Внутрішнє законодавство держави. Тобто Конституція України, як основний закон, закони та інші нормативно-правові акти.

Судовий прецедент – це принцип, на основі якого ухвалене рішення у конкретній справі, що є обов'язковим для суду тієї самої або нижчої інстанції при вирішенні в майбутньому всіх аналогічних справ або виступає зразком тлумачення закону. Судовий прецедент – основне, первинне джерело права у правових системах англо-американської правової сім'ї [7].

Наступне правове джерело, це доктрина. Доктрина – це висловлювання теоретиків права, які мають авторитет [8, с. 68].

Довгерт А. С. наголошуючи на великому значенні доктрини для правозастосування як і для законотворчості, зазначає: «Хоча доктрина ще не визнається в Україні як джерело МПРП,

однак ще в часи існування СРСР судовій та арбітражній практиці були відомі випадки звернення до доктрини для обґрунтування рішення, яке приймається» [9, с. 23].

Також, згідно частини 9 статті 10 Цивільного процесуального кодексу України, якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права) [10].

Також, можна навести приклад сучасного ставлення правової системи України до судової практики, щодо застосування аналогії права та закону.

Ось наприклад, постанова Великої Палати Верховного Суду України від 23 червня 2020 року, в якій, також зазначається принцип аналогії закону та права: «Відповідно до частини першої статті 8 Цивільного кодексу України, якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). Застосування закону за аналогією закону допускається, якщо: відносини, щодо яких виник спір, за своїм характером потребують цивільно-правового регулювання; ці відносини не регулюються будь-якими конкретними нормами права; вирішити спір, що виник, неможливо, ґрунтуючись на засадах і змісті законодавства; є закон, який регулює подібні відносини і який може бути застосований за аналогією закону» [11]. Тобто, можна зробити висновок, що сучасна правова практика також застосовує дану норму.

В юридичній літературі виділяють таке джерело, як принципи права. Загальні принципи права, що визнані цивілізованими націями мають звичаєво-договірний, універсальний, імперативний характер [12, с. 28]. Але ці принципи застосовуються для регулювання міжнародних публічних відносин. Тому їх не можна вважати джерелами МПрП. Якщо, проаналізувати положення національного законодавства, а саме, Закон України «Про міжнародне приватне право», можна виділити такий принцип як «автономія волі» [13]. Принагідно зауважимо, що за аналогією до принципів МПрП можна віднести принцип-прив'язку «право, що має тісний зв'язок».

А в свою чергу прихильники пріоритету національного законодавства, стверджують, що Конституція України, як і в більшості країн світу, є основним джерелом права, у тому числі і в міжнародному приватному праві. Окремі її положення мають першорядне значення для міжнародного приватного права, адже Конституція України в системі джерел права має найвищу юридичну силу та визнає принцип верховенства права, а її норми є нормами прямої дії (ст. 8 Конституції) [4].

Але, на нашу думку, все ж таки норми міжнародного «законодавства» мають більшу юридичну силу, і про це у першу чергу свідчить ст. 9 Конституції України, де зазначено: «Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [4]. Тобто дана норма є імперативною і чітко показує примат міжнародних норм.

На підтвердження цього ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» передбачає: «Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» [3].

Таким чином, згідно з українським законодавством виконання міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, передбачає його пріоритет перед національним законом та іншими актами законодавства, крім Конституції України.

Отже, різні наукові теорії мають право на існування. Це перш за все залежить від того, як саме тлумачити правові норми. Але враховуючи аналіз наведений вище, вважаємо, що норми міжнародного права, мають примат над національним правом.

Джерела:

1. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. За заг. ред. С. Г. Кузьменка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. 316 с.
2. Кибенко О. Р. Міжнародне приватне право: навч.-практ. посіб. Х.: Еспада, 2003. 512 с.
3. Про міжнародні договори України: Закон України від 26 червня 2004 року. № 50. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010/conv#o159.
6. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. К.: Атіка, 2006. 608 с.
7. Судовий прецедент: Вікіпедія. URL: uk.wikipedia.org/wiki.
8. Лунц Л. А. Курс міжнародного частного права: в 3 т. М.: Спарк, 2002. 1007 с.
9. Очерки международного частного права. Под ред. А. Довггерта. Х.: ООО «Одиссей», 2007. 816 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року. № 40–41, 42, ст.492. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
11. Рішення Великої Палати Верховного Суду України від 23 червня 2020 року у справі № 909/337/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90359317>.
12. Тищенко Ю. В. Юридичні форми міжнародного економічного права. *Зовнішня торгівля: Економіка, фінанси, право*. 2016. № 6(89). С. 22–31.
13. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. № 32. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15/conv#n43>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Тищенко Ю. В.

Князюк Крістіна Ігорівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Актуальність теми роботи відзначимо з огляду на той факт, що, наразі, відбувається подальший розвиток та трансформація підходів відносно реалізації фізичними особами їх прав і

обов'язків на міжнародній арені, в рамках сучасного міжнародного приватного права. Однією із характерних рис сучасного міжнародного приватного права є перманентне розширення участі приватних фізичних та юридичних осіб у різноманітних міжнародних відносинах [3, с. 79].

Для міжнародного приватного права характерна диференціація фізичних осіб на чотири категорії: вітчизняні громадяни даної держави; іноземні громадяни; особи без громадянства; біженці. Відносно кожної категорії осіб встановлено певний правовий режим за допомогою комплексу різногалузевих норм. Норми міжнародного приватного права не призначені для всебічного регулювання суспільних відносин за участю іноземних фізичних осіб, осіб без громадянства, біженців. Ці норми визначають загальні принципи правового регулювання цивільної правосуб'єктності даних категорій осіб. До міжнародного приватного права належать тільки норми, що визначають зміст цивільної (в широкому сенсі) право- і дієздатності іноземців, майнового, сімейного, трудового, авторського, винахідницького права іноземців, а також колізійні норми, що визначають застосування права з питань рамок правоздатності та дієздатності [6, с. 512]. При цьому слід враховувати, що категорії цивільної правоздатності та дієздатності фізичних осіб розрізняються не у всіх правових системах, в більшості країн, цивільну правоздатність визначають як здатність мати цивільні права і нести обов'язки.

Отже, правове становище фізичних осіб в міжнародному приватному праві розкривається через категорії правоздатності та дієздатності. Під правоздатністю фізичної особи розуміється її здатність бути носієм відповідних прав і обов'язків, що допускаються об'єктивним правом цієї країни. Під дієздатністю фізичної особи розуміється її здатність своїми діями набувати права і обов'язки.

З огляду на аналіз п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1] основними суб'єктами міжнародного приватного права є фізичні та юридичні особи.

Як свідчить наведене вище, нормами міжнародного приватного права регулюються майнові, особисті немайнові, сімейні, трудові та процесуальні права іноземців, а також осіб без громадянства та осіб, що мають декілька громадянств. Іноземець

підпорядковується як би двом правопорядкам: вітчизняному і держави, в якій він перебуває. У цій подвійності - своєрідність правового становища іноземця.

Що стосується правового статусу фізичних осіб, то для його визначення в міжнародному приватному праві використовуються такі критерії колізійних прив'язок: критерій громадянства та критерій проживання (перебування) [2, с. 471].

Значна роль критерію громадянства (*lex patriae*) стала причиною включення до міжнародного приватного права «права громадянства», під яким розуміється комплекс норм, що регулюють питання громадянства [4, с. 608]. Однак слід враховувати, що громадянство – це стійкий правовий зв'язок особи з державою, що виражається в сукупності їх взаємних прав та обов'язків. Кожна держава на основі свого національного (внутрішнього) законодавства визначає, чи має право та чи інша особа стати громадянином даної держави. Щодо ідентифікації фізичної особи, з огляду на громадянство, останнє розглядається як фактор, що володіє достатньою часткою стабільності в постійно мінливому світі. Якщо раніше на перший план висувався захист індивідом держави, то тепер в основу покладається, скоріше, обов'язок держави захищати індивіда шляхом надання йому стабільності в сфері встановлення та захисту його особистого статусу [5, с. 336].

Поряд з критерієм громадянства для встановлення особистого закону фізичної особи широко застосовується критерій місця проживання особи (*lex domicilii*). У ряді держав (Бразилія, Канада (Квебек), Латвія та ін.) критерій місця проживання є визначальним у встановленні особистого закону і, відповідно, правоздатності фізичної особи. У більшості ж держав принцип доміцилія має субсидіарне значення і застосовується у випадках, коли мова йде про осіб без громадянства або осіб, які мають декілька громадянств. Застосування критерію місця проживання найчастіше сприяє вибору правопорядку тієї держави, з якою у особи реально склався найбільш стійкий зв'язок [2, с. 471].

У сучасному міжнародному приватному праві принцип громадянства (*lex patriae*) і принцип місця проживання (*lex domicilii*) не вичерпують критерії вибору компетентного правопорядку для міжнародних відносин за участю фізичних

осіб. Варто зазначити, що українське законодавство також містить посилання на зазначені вище критерії. Ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1] визначає, що особистим законом фізичної особи вважається право держави, громадянином якої вона є.

Отже, можна зазначити, що питання про міжнародну правосуб'єктність індивідів (фізичних осіб) наразі є одним з найбільш спірних в юридичній науці. Проте, колізійні норми не є застиглими формулами. При всіх суперечностях колізійних прив'язок вони розвиваються відповідно до принципів міжнародного приватного права і покликані забезпечити інтереси особистості шляхом вибору такого правопорядку, з яким фізична особа пов'язана найбільш тісним чином і на основі якого в більш повній мірі можливе здійснення і захист її суб'єктивних прав.

Джерела:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. ст. 422. (Ст. 1, 16).
2. Ткаченко В. В. Правосуб'єктність у міжнародному приватному праві. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 470–473.
3. Чернявський А. Л. Міжнародна правосуб'єктність приватних фізичних та юридичних осіб. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2014. № 2(11). С. 79–83.
4. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. / Міжнародне право. Основи теорії: Підручник / За ред. В. Г. Буткевича. К. Либідь, 2002. 608 с.
5. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
6. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права : проблеми сучасної теорії / О. В. Тарасов. Х. : Право, 2014. 512 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рябошапченко А. О.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

На сьогодні з активним розвитком інформаційних технологій, науково-дослідницької діяльності, створенням творів мистецтва, поширенням та використанням інтелектуальної власності в міжнародному просторі виникає потреба у правовому регулюванні надбань людства. Це спричиняє пошук механізмів захисту та законного використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності, зокрема тих, що регулюються авторським правом у приватноправових відносинах з іноземним елементом, що і зумовлює актуальність цієї теми.

Поняття інтелектуальної власності означає права на результати розумової та творчої діяльності людини, що матеріалізовані у науковій, художній, виробничій та інших галузях, які полягають у володінні, користуванні і розпорядженні результатами своєї діяльності [1, с. 15].

Під авторським правом розуміють сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва [2, с. 28].

У міжнародному приватному праві регулювання відносин з користування результатами інтелектуальної власності здійснюється на основі міжнародно-правових актів, що містять механізми захисту, насамперед, конвенцій.

Одним із таких міжнародно-правових актів є Бернська конвенція з охорони літературних та художніх творів 1886 року. У Бернській конвенції з охорони літературних та художніх творів авторські права поділено на дві групи, а саме: особисті майнові й немайнові права, які встановлені національним законодавством держави, у якій звертаються за охороною. Також, спеціальні права, що встановлюються в нормах конвенції: виключне право автора на переклад власного твору, його публічну презентацію; публічне виконання музичного чи драматичного твору тощо [3].

Регулювання відносин з прав інтелектуальної власності також здійснюється на основі Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року. Серед усіх норм особлива увага приділяється праву перекладу та мінімальному терміну охорони, що представляється

у 4 видах: період, що є ідентичним періоду життя автора та 25 років після його смерті; 25 років, відраховуючи від першого оприлюднення; 25 років з часу першого оприлюднення або реєстрації до оприлюднення; 10 років [4].

Щодо національного законодавства, то в Законі України «Про міжнародне приватне право» в статті 37 є норма, яка регулює колізійні питання інтелектуальної власності, а саме «до правовідносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності застосовується право держави, у якій вимагається захист цих прав» [5]. За загальним правилом іноземці у сфері авторського права користуються національним режимом – якщо твір автора-іноземця було оприлюднено на території цієї держави, за таким автором зазвичай визнаються всі права, що впливають із місцевого законодавства [6, с. 2].

Деякі науковці виділяють ряд проблем у сфері авторського права таких як піратство, контрафакція та інших. Так, у сфері авторського права і суміжних прав контрафакція і піратство явища не є тотожні чи синонімічні. Відмінністю контрафакції (в контексті співвідношення з піратством) є не відтворення, а випуск в обіг, розповсюдження контрафактних примірників, їх імпорт та експорт [7, с.14].

На нашу думку, одним із можливих шляхів захисту від порушень авторського права через мережу Інтернет є використання ліцензійних угод, програмні методи охорони (шифрування програмного коду, який унеможливорює незаконне копіювання та скачування). Так як ці проблеми є не тільки правовими, а й соціальними, що містять психологічне підґрунтя, тому варто працювати над свідомим ставленням громадян до об'єктів інтелектуальної власності.

Також, складністю є визначення правопорядку. Слід керуватися тим, що міжнародно-правові акти, вітчизняне законодавство і правозастосовна практика іноземних держав визначають, що у випадках захисту авторських прав компетентним є правопорядок тієї держави, де вимагається такий захист (*lex loci protectionis*).

Отже, можна зробити висновок, що право інтелектуальної власності, зокрема авторське право має територіальний характер. Національність твору не пов'язане з національністю автора, а визначається місцем створення твору. Ці положення

закріплені в міжнародних конвенціях та національному законодавстві та регулюють колізійні питання інтелектуальної власності в сфері міжнародного приватного права. У сфері авторського права є ряд проблем, таких як піратство, контрафакція та інших, які порушують права інтелектуальної власності суб'єктів, що можуть бути темою для подальших досліджень та покращать механізм захисту.

Джерела:

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: підручник. Знання, 2008. 431 с.
2. Підпригора О. А. Поняття авторського права. *Часопис цивілістики*, 2012. № 13. С. 28–38.
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051/page#Text.
4. Всесвітня конвенція про авторське право від 06.09.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text.
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.
6. Юрченко С. М., Смойн А. А. Особливості захисту авторського права в міжнародному приватному праві. *Молодий вчений*, 2018. № 4(56) С. 108–113.
7. Штефан А. С. Камкординг, кардшейрінг, піратство: законодавчі новели щодо видів порушень авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 2017 № 7 С. 14–18.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Тищенко Ю. В.

Орлова Тетяна Богданівна

Київський національний торговельно-економічний університет

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ УСИНОВЛЕННЯ

Сьогодні усиновлення є найбільш сприятливою формою утримання і піклування за дітьми, які втратили свою сім'ю.

У разі, якщо дитина не може знайти родину на території України, усиновлення відбувається за участю осіб з інших держав. Такий процес носить назву міжнародного усиновлення. Нині питання правового регулювання інституту міжнародного усиновлення є актуальним, оскільки за останні роки він усе частіше знаходить своє місце на теренах України.

Міжнародне усиновлення являє собою окремий інститут міжнародного приватного права, головним завданням якого створення для дітей, які залишились без батьківського піклування, сімейних умов. Із самого змісту поняття міжнародного усиновлення випливає, що дана процедура здійснюється із залученням іноземного елемента, у даному контексті це стосується суб'єктивного складу [1].

Значний внесок у дослідження проблеми правового регулювання інституту усиновлення зробили такі вчені, як С. А. Абрамова, О. Будзінська, Ю. В. Деркаченко, О. О. Дюжева, А. О. Зіміна, В. А. Рясенцева, Г. Ю Федосєєва, Ю. С. Червоний.

Відповідно до ст. 51 та 52 Конституції України охорона дитинства та утримання дітей, які потребують батьківського піклування, забезпечення їм належних умов є одним із напрямків державної політики [2].

Процедура усиновлення, ускладнене іноземним елементом реалізується на основі міжнародних договорів, а також низки нормативно-правових актів у цій сфері. Серед таких Гаазька конвенція про захист прав дітей та співробітництва в галузі міжнародного усиновлення [3], Європейська конвенція з усиновлення дітей (ратифікована із застереженням) [4], Конвенція ООН про права дитини [5] та інші. Зазначимо, що Гаазька конвенція досі не ратифікована Україною, що суттєво ускладнює регулювання процесу адаптації в Україні.

Проблема полягає у тому, що саме цим нормативно-правовим актом закріплені норми, імплементація яких значно поліпшить систему правового регулювання інституту міжнародного усиновлення. Так, положеннями Гаазької конвенції чітко прослідковується три етапи здійснення процедури усиновлення: перший передбачає визначення можливостей бути усиновителями; другий – являє собою дослідження можливостей бути усиновленим; третій – співставлення характеристик усиновителів та особи, яка може бути усиновленою, задля того, аби обрати

найбільш підходящу пару для адаптації. Ще одним важливим фактором, що передбачений конвенцією, є обов'язкове врахування психологічного фактору особи, яка може бути усиновленою та проведення, по можливості, ґрунтового соціально-психологічного аналізу зв'язків дитини із біологічною родиною [3]. Зауважимо, що у національному законодавстві увага зосереджується лише на юридичних складових.

Зазначимо також і причини того, чому Гаазька конвенція досі не ратифікована. Основною перешкодою є наявність колізії між нормами цього нормативно-правового акту та національного законодавства. Міжнародні агентства, діяльність яких закріплюється конвенцією, суперечить чинному сімейному законодавству України, яке забороняє будь-яку посередницьку та комерційну діяльність [6].

Така заборона наявна і в Кримінальному кодексі України [7].

Конвенцією ООН про права дитини передбачено основні засади міжнародного усиновлення. У даному документі зазначено, що інститут міждержавного усиновлення є своєрідною альтернативою, коли усиновлення громадянами держави є неможливим [5].

Подібне зазначається і в національному законодавстві. Так, відповідно до ч. 7 ст. 24 закону України «Про охорону дитинства», пріоритет на усиновлення дитини, в першу чергу, надається сім'ї громадян України, а не іноземців [8]. Отож, застосування інституту міжнародного усиновлення є реальним лише тоді, коли були вичерпані усі можливості національного. Відразу зазначимо, що такий принцип відкидає можливість врахувати усі об'єктивні обставини, які могли б суттєво вплинути на створення найбільш сприятливих умов саме для дитини, оскільки законодавство концентрує увагу на суб'єкті усиновителя віддаючи перевагу українцям.

Варто зауважити, що процедура міжнародного усиновлення є більш складною та тривалою, а також потребує додаткових етапів, аніж, коли усиновителями є громадяни України. Вона передбачає збір необхідних документів у державі проживання; проходження реєстрації для подачі документів; подання пакету документів до Мінсоцполітики; постановку на облік кандидатів в усиновлювачі; одержання запрошення для проходження співбесіди та ознайомлення з інформацією щодо дітей, які можуть

бути усиновленими; співбесіду в Департаменті захисту прав дітей та усиновлення Мінсоцполітики; одержання направлення для знайомства із дитиною; прибуття та знайомство у місці проживання дитини; подання заяви про бажання усиновити дитину до служби у справах дітей; отримання висновку служби безпеки дітей про можливість (якщо вона є) усиновлення із урахуванням інтересів дитини; подання документів до Мінсоцполітики для отримання згоди на усиновлення дитини; отримання згоди на усиновлення дитини. Також процедура усиновлення передбачає подання заяви та потрібних документів до суду та судове засідання, де розглядається питання усиновлення; рішення суду про усиновлення дитини. Далі батькам необхідно оформити свідоцтво про народження дитини в органах реєстрації актів цивільного стану. Останніми етапами передача дитини усиновлювачам, оформлення батьками дитині, яку усиновили виїзних документів для постійного проживання за кордоном (паспорт громадянина України для виїзду за кордон), і останнім кроком є постановка усиновленої дитини на консульський облік в країні проживання [1].

Отже, нині існує низка проблем, які перешкоджають розвитку інституту міжнародного усиновлення у нашій державі. Насамперед, це недосконалий внутрішній механізм регулювання адаптації, прогалини та колізії у законодавстві, відтермінування процесу ратифікації важливих нормативно правових актів у сфері охорони дитинства та усиновлення, відсутність системи, яка б де-факто забезпечувала урахування саме інтересів дитини, незалежно від громадянства осіб, які бажають усиновити дитину.

Джерела:

1. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/konsulski-pitannya/mizhnarodne-usinovlennya>.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Гаазька конвенція про захист дітей та співпрацю з питань міжнародного усиновлення. 1993 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/aa0b5604-8ef3-49e0-a4a6-81aee50f3cb9.pdf>.
4. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 15 лютого 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17#Text.

5. Конвенція про права дитини : редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_02.
6. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України 2001 року. № 25-26. Відомості Верховної Ради України. № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
8. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року. №30/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Тищенко Ю. В.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
----------------	---

СЕКЦІЯ № 1. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Антименюк В. О., Ходорковська О. А.

Деякі аспекти імплементації норм міжнародного права у право України	5
---	---

Бойміструк Т. П.

Явище наднаціональності в міжнародному праві	7
--	---

Величко А. Ю.

Правова система США та міжнародне право.....	10
--	----

Віслогузова М. Д.

Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб	12
--	----

Ворожко А. Л., Фартушок А. Р.

Принцип суверенної рівності держав у міжнародному праві	15
---	----

Подакова Т. В.

Проблематика ієрархії джерел міжнародного права	17
---	----

Пушня В. О.

Порушення принципу суверенної рівності держав Російською Федерацією проти України	20
---	----

Тацієнко А. О.

Вплив міжнародного права на внутрішньодержавне.....	23
---	----

Уховська Є. О.

Порушення принципу територіальної цілісності держав у відносинах між Україною та Російською Федерацією.....	26
---	----

СЕКЦІЯ № 2. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Майборода Д. Ю.

Порушення Росією одного з основних принципів міжнародного права – принципу дотримання міжнародних зобов'язань.....	29
--	----

Мисенко К. В.

Огляд Мінських домовленостей через право міжнародних договорів	31
--	----

СЕКЦІЯ № 3. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МІЖНАРОДНИХ КОНФЕРЕНЦІЙ

Василенко А. І. ООН та Україна: аспекти взаємодії	35
Демідовський А. В. Проблеми правового регулювання створення та діяльності міжнародних неурядових організацій	39
Колеснік М. С. Поняття міжнародної організації в концепції Мішеля Віраллі	42
Омельяненко К. О. Значення діяльності Дитячого фонду ООН у дотриманні прав дитини	45
Смирнова М. К. Правове регулювання грантів в Україні на прикладі програми Еразмус+	48
Сунько Я. Р. Характеристика окремих функцій Європейської Ради	51
Ходорковська О. А. Вплив Ради Європи на національне законодавство у питанні захисту прав та свобод громадянина	53

СЕКЦІЯ № 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Ільчук Д. О. Справа «Україна проти Російської Федерації»	56
Копьл Б. И. Недостатки механизма привлечения к ответственности государств за неисполнение решений ЕСПЧ	59
Решинська К. М. Проблемні питання щодо юрисдикції Міжнародного суду ООН	62
Сиротенко Ю. В. Поняття та види міжнародно-правових санкцій	65
Саїд К. Б. Форми матеріальної відповідальності держав в міжнародному праві	68
Сорочан Т. В. Значення Міжнародного суду ООН	71

СЕКЦІЯ № 5. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ

Болдіна Д. А.

Проблемні питання регулювання міграційних процесів та їх вплив на трудящих-мігрантів75

Бондар О. Р.

Пенітенціарні стандарти Ради Європи: захист прав в'язнів77

Бурич Л. В.

Міжнародний досвід захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування, у розрізі реформи деінституалізації80

Ventsuryk D., Chornodid A.

Adoption of a child by single couples: international experience84

Гайсенок А. І.

Проблеми ефективного міжнародно-правового захисту прав жінок87

Дем'яненко А. Ю., Соломанина Т. Е.

Право на безпеку в контексті всеобщей прозорчості90

Дічева В. С.

Проблеми існування смертної кари як виду кримінального покарання92

Дутчак Д. В.

Міжнародно-правові механізми протидії катуванню94

Іванова Л. В.

Право людини на смерть як складова права на життя: міжнародно-правовий аспект97

Ivashchenko M.

Actual threats to human rights in the era of global digitalization 100

Зінченко Н. С., Юраш К. А.

Умови перетину кордону та особливості перебування іноземців в деяких країнах в умовах COVID-19 103

Кльоб К. І.

Тенденції розвитку торгівлі людьми на фоні пандемії COVID-19 107

Konash A., Tryncha A.

COVID-19 restrictions and its affect on human rights 109

Корольова О. А.	
Питання абортів на міжнародному рівні: на прикладі Польщі	112
Kurpuch D.	
Digital consciousness within human rights	115
Лансєв Д. А.	
Становлення концепції третього покоління прав людини в міжнародному праві	117
Овчаренко А. В.	
Дотримання та ефективний захист прав людини.....	119
Підгородинська О. Р.	
Ратифікація Стамбульської Конвенції: прогресивний підхід до боротьби з гендерно-обумовленим насильством в Україні.....	122
Пітє І. Ю.	
Поняття сексуальних домагань (sexual harassment) в міжнародному праві	126
Піхур Ю. В.	
Польща без абортів: правовий аспект даного питання.....	128
Сауляк Н. А.	
Проблеми міжнародного права людини: заборона дискримінації у сфері праці за ознакою статі.....	131
Stoyanova V., Chuprina K.	
The Azerbaijan vs Armenia conflict: analysis and alternative ways of regulation	134
Сулєжик В. В.	
Постановка проблеми кібернасильства щодо жінок та дівчат (практика Європейського суду з прав людини)	137
Трушкіна А. Д.	
Проблеми регулювання прав біженців в Україні: міжнародно-правовий аспект.....	142
Фєдинець Б. В.	
Міжнародно-правові стандарти прав національних меншин	145
Чирка Т. В.	
Особливості застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	147
Шевчук О. О., Щепотіна М. С.	
Расова дискримінація – забута історія чи сучасні реалії	153

Шурхно А. С.

Порушення основних прав і свобод людини
на сході України у період із 2014 року по теперішній час..... 157

Чащина Є. О.

Міжнародно-правовий аспект практики жіночого обрізання..... 159

Шарапановська О. Ю.

Проблеми реалізації права на працю:
працевлаштування молоді 162

Штейнс Ю. Д.

Міжнародні механізми захисту прав дітей 166

СЕКЦІЯ № 6. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО

Белецкая А. Ю.

Правовая защита детей
во время вооруженного конфликта 170

Гаєва К. Я., Дегтярьова Р. М.

Захист прав дітей у міжнародних збройних конфліктах..... 173

Гунько О. Є.

Статус та діяльність гуманітарних організацій
у період збройного конфлікту..... 176

Данишенко Д. І.

Використання дронів у збройних конфліктах 178

Дубенко В. Д.

Захист мирного населення
під час міжнародних збройних конфліктів..... 181

Захарків А. Д.

Статус миротворців ООН
в міжнародному гуманітарному праві..... 183

Корольова О. А.

Діти і збройні конфлікти 187

Котис В. Я.

Значення кваліфікації конфлікту для застосування
норм міжнародного гуманітарного права..... 190

Кульбабська І. В.

Засади ведення воєнних дій 194

Лоцман М. Є.

Захист прав дітей на тимчасово окупованій
території автономної території Криму 197

Нечепуренко Д. Г.

Міжнародний Комітет Червоного Хреста
в умовах пандемії: специфіка надання гуманітарної
допомоги незахищеним верствам населення 200

Проць Д. В.

Використання безпілотних апаратів:
особливості правового регулювання 202

Савченко Ю. О.

Ефективний контроль та окупація: співвідношення понять 207

СЕКЦІЯ № 7. МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Исаков С.

Преступление геноцида в международном уголовном праве 211

Коваль В. М.

Потреба в імплементації норм міжнародного кримінального
та гуманітарно права щодо воєнних злочинів та злочинів
проти людяності в українське законодавство 214

Коларевич В. Ж.

Воєнні злочини в межах концепції
перехідного правосуддя в Україні 218

Лях І. І.

Спеціалізація суддів із здійснення
кримінального провадження щодо неповнолітніх 221

Манилюк Д. О.

Принцип компліментарності
в міжнародному кримінальному праві 224

Наливайченко В. О.

Реалізація норм міжнародного права
у сфері боротьби з торгівлею жінками 226

Петкова А. О.

Співпраця України та Міжнародного кримінального суду 229

Ядаменко О. О.

Важливість міжнародної кримінальної
відповідальності фізичних осіб на прикладі справи
Радована Караджича («боснійського м'ясника») 233

Язаджи В. С.

Проблема ратифікації Римського статуту в Україні 236

СЕКЦІЯ № 8. ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ЗНОСИНИ

Замаскіна Анастасія Михайлівна

Феномен спортивної дипломатії та її вплив
на міжнародне право та відносини між державами 239

СЕКЦІЯ № 9. МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Біб О. С.

Обов'язковість виконання рішень Міжнародного суду ООН..... 243

Галімурка П. І.

Процедура розгляду справ в Міжнародному суді ООН..... 246

Грищенко К. І.

Роль міжнародної Організації з безпеки та співробітництва
в Європі у врегулюванні конфлікту на сході України 249

Димов К. Б.

Роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі 252

Жибак А. А.

Використання засобів мирного розв'язання
міжнародних спорів для врегулювання
збройного конфлікту на Донбасі 256

Катанчик Ю. Є., Подченко Ю. А.

Арбітраж як мирний засіб врегулювання міжнародних спорів.. 258

Лук'яніхіна Х. О.

Вирішення територіальних спорів Міжнародним судом ООН..... 260

Март'янова В. М.

Арбітраж як мирний засіб вирішення міжнародних спорів..... 263

Stoyanova V., Chuprina K.

The Azerbaijan vs Armenia conflict:
analysis and alternative ways of regulation 266

Тарасюк К. П.

Процес «Україна – Румунія» 269

СЕКЦІЯ № 10. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Бурич Л. В.

Нормативно-правове закріплення зобов'язання ядерних
держав про незастосування першими ядерної зброї..... 272

Давидюк О. В.

Міжнародно-правове регулювання
розброєння та скорочення озброєнь..... 275

Македонська Ю. Т.

Співробітництво держав у сфері
протидії міжнародному тероризму..... 278

Степаненко Т. О.

Боротьба з пандемією COVID-19 на світовій арені..... 280

Тімохова Д. М.

Право міжнародної безпеки:
цілі й принципи права міжнародної безпеки 283

Харчук О. О.

Криза сучасної системи міжнародної безпеки:
основні проблеми 285

Чепурна К. С.

Міграція як виклик національній безпеці..... 289

СЕКЦІЯ № 11. МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Дем'яненко А. І.

Поняття «зручний прапор» в міжнародному праві 292

Желясков А. О.

Морські спори в міжнародному праві..... 296

Клімова Є. М.

Актуальні питання міжнародно-правового
регулювання безпеки мореплавства..... 298

СЕКЦІЯ № 12. МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО

Yefimova V., Stoyanova V.

Colonization of Mars:
some problematic aspects 301

Мазур М. А.

Відповідальність держави
у міжнародному повітряному праві..... 303

Фіалко А. В.

Відповідальність
у міжнародному космічному праві 306

СЕКЦІЯ № 13. МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Дімоглова А. Р.

Паризька кліматична угода:
наслідки невиконання зобов'язань державами..... 310

Лихопека К. О.

Міжнародно-правове регулювання відповідальності
за забруднення морського середовища.....313

Оленіна В. В.

Екологічна криза в міжнародних просторах та її вплив
на навколишнє середовище та права людини.....316

Пінчук І. М.

Міжнародно-правова охорона білих ведмедів
як невід'ємного елементу екосистеми Арктики.....318

СЕКЦІЯ № 14. МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО ТА ПРАВО РОЗВИТКУ

Боднар В. М.

Міжнародно-правове регулювання криптовалюти.....322

Гарбар А. М., Коденець Ю. С.

Правове регулювання міжнародних торговельних відносин.....324

Ковтун Т. К.

Правове регулювання іноземних інвестицій в ІТ галузі.....327

СЕКЦІЯ № 15. ПРАВО ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Алексєєнко Н. С.

Особливості інтеграційних процесів в ЄС.....331

Іванова А. В.

Загальні гарантії прав та свобод людини
у Європейському Союзі.....335

Кантицька А. В.

ЄС у сфері боротьби зі зміною клімату.....337

Курочкіна А. Є.

Сучасний стан кримінального права
Європейського Союзу та перспективи його розвитку.....340

Малюта В. В.

Аналіз критеріїв вступу держав до Європейського Союзу.....342

Орлова О. В.

Правова природа результатів діяльності
штучного інтелекту: досвід ЄС.....346

Платонова К. Д.

Медіація як особливий спосіб
вирішення правових спорів ЄС.....349

Пухкан Л. В.

Права жінок та гендерна рівність у правовому полі ЄС 352

Романко В. В.

Роль екоактивізму в боротьбі

з глобальними екологічними викликами 355

Трушкіна А. Д.

Суд ЄС як основний фактор інтеграції Європейського Союзу 358

Філіпенко Д. С.

Поняття цінностей та їх значення для держав

кандидатів на вступ до Європейського Союзу 361

СЕКЦІЯ № 16. ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ЄС

Бондаренко В. О.

Співробітництво України та ЄС

у сфері юстиції та внутрішніх справ 364

Войцехівська Д. Б.

Реалізація антикорупційної політики ЄС в Україні 366

Гриник Є. О.

Процес європейської інтеграції та його вплив

на розвиток державно-правової системи України 369

Кіров О. С.

Відносини між Україною та ЄС під час COVID-19 371

Копиця А. І.

Підтримка зусиль України

з реагування на коронавірус з боку ЄС 374

Костюк О. О.

Правові проблеми співробітництва

України з Європейським Союзом 377

Кузнецова А. М.

Цінності Європейського Союзу

та їх значення для розвитку України 380

Мокан В. В.

Перспективи вступу України до Євросоюзу 382

Тетенко О. І.

Євроінтеграційні процеси в Україні та їх наслідки 385

Черченко К. В.

Взаємовідносини України та ЄС: соціальний аспект 389

Щербаков І. О.

Проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС	391
--	-----

Ярчук К. Р.

Інтеграційні процеси України і Європейського Союзу та їх перспективи	394
---	-----

СЕКЦІЯ № 17. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Болестєв А. В.

Особливості правової охорони географічних зазначень за законодавством ЄС та України.....	398
---	-----

Грицай А. В.

Ієрархія джерел міжнародного приватного права	401
---	-----

Князюк К. І.

Фізичні особи як суб'єкти міжнародного приватного права: актуальні питання	405
---	-----

Олещенко Ю. В.

Міжнародно-правовий захист авторського права.....	409
---	-----

Орлова Т. Б.

Міжнародно-правове регулювання інституту усиновлення.....	411
---	-----

НОТАТКИ

Наукове видання

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової студентської конференції**

**75-А РІЧНИЦЯ ООН – СУЧАСНИЙ СТАН
ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

30 листопада 2020 року

Верстка – І.І. Стратій

Підписано до друку 20.11.2020. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 24,88. Тираж 150. Замовлення № 1220-320.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Тел.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.